

การแพร่กระจายอุดมการณ์ทางการเมืองของกลุ่มพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตย
ผ่านสถานีโทรทัศน์ผ่านดาวเทียม ASTV:
กรณีศึกษาการชุมนุมวันที่ 25 พฤษภาคม-3 ธันวาคม 2551

นางสาวกมลพร วรกุล

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชา เศรษฐศาสตร์การเมือง
คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ปีการศึกษา 2553
ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

The Penetration of the Political ideology of People's Alliance for Democracy (PAD)
through Asia Satellite Television (ASTV):
Case Study PAD's Demonstration during 25 May – 3 December 2008

Miss Kamonphorn Worrakul

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Arts Program in Political Economy

Faculty of Economics

Chulalongkorn University

Academic Year 2010

Copyright of Chulalongkorn University

หัวข้อวิทยานิพนธ์

การแพร่กระจายอุดมการณ์ทางการเมืองของกลุ่มพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตยผ่านสถานีโทรทัศน์ผ่านดาวเทียมเอเอสทีวี กรณีศึกษาการประชุมระหว่างวันที่ 25 พฤษภาคม – 3 ธันวาคม 2551

โดย

นางสาวกมลพร วรกุล

สาขาวิชา

เศรษฐศาสตร์การเมือง

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

รองศาสตราจารย์ ดร. ณรงค์ เพ็ชรประเสริฐ

คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้บัณฑิตวิทยาลัยรับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาโทบริหารธุรกิจ

..... คณบดีคณะเศรษฐศาสตร์
(ศาสตราจารย์ ดร.ตีรณ พงศ์มพัฒน์)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

..... ประธานกรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร. สมภพ มานะรังสรรค์)

..... อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก
(รองศาสตราจารย์ ดร. ณรงค์ เพ็ชรประเสริฐ)

..... กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ประภาส ปิ่นตบแต่ง)

..... กรรมการภายนอกมหาวิทยาลัย
(ศาสตราจารย์ ดร. เจิมศักดิ์ ปิ่นทอง)

กมลพร วรกุล: การแพร่กระจายอุดมการณ์ทางการเมืองของกลุ่มพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตยผ่านสถานีโทรทัศน์ผ่านดาวเทียม ASTV: กรณีศึกษาการชุมนุมวันที่ 25 พฤษภาคม-3 ธันวาคม 2551. (The Penetration of the Political ideology of People's Alliance for Democracy (PAD) through Asia Satellite Television (ASTV): Case Study PAD's Demonstration during 25 May – 3 December 2008)
 อ. ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก : รองศาสตราจารย์ ดร. ณรงค์ เพ็ชรประเสริฐ, 167 หน้า.

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อจะทราบว่ากลุ่มพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตยส่งอุดมการณ์ทางการเมืองผ่านสื่อสถานีโทรทัศน์ผ่านดาวเทียม ASTV อย่างไร จึงสามารถยึดโยงมวลชนกลุ่มพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตยให้เข้าร่วมชุมนุมและทำกิจกรรมทางการเมืองได้ยาวนานและเข้มข้น โดยเฉพาะในช่วงที่มีการชุมนุมตั้งแต่วันที่ 25 พฤษภาคมถึงวันที่ 3 ธันวาคม 2551 ซึ่งช่วงเวลาดังกล่าวมีการใช้สื่อ ASTV เป็นเครื่องมืออย่างเข้มข้น โดยใช้กรอบแนวคิดทฤษฎีการทำสงครามแย่งชิงพื้นที่ทางความคิดของประชาชน (War of Position) หรือการทำสงครามทางอุดมการณ์

ผู้ศึกษาก็พบว่า ASTV มีบทบาทสำคัญในการให้พื้นที่กับอุดมการณ์ของกลุ่มพันธมิตรฯ ให้ดำรงอยู่ ขอบธรรม และเข้าสู่จิตสำนึก (Conscious) ของมวลชน อาจกล่าวได้ว่า ASTV เป็นกลไกให้เกิดการหลอมรวม (Combination) และสร้างฉันทานุมติ (Consent) อันเป็นกระบวนการที่กรัมที่เรียกว่า “สงครามทางความคิด (War of position)” ในการทำให้มวลชนการเห็นพ้องจนกลายเป็นอุดมการณ์ร่วม และยินยอมที่จะปฏิบัติตาม (Consent) ความต้องการของกลุ่มพันธมิตรฯ ที่เป็นผู้ถ่ายทอดอุดมการณ์โดยเห็นได้จากความสอดคล้องต้องกันของช่วงกิจกรรมทางการเมืองซึ่งก็สอดคล้องกับความนิยมจากผู้รับชมทางหน้าจอของ ASTV ที่จะมีสูงขึ้นเช่นกันเมื่อมีกิจกรรมทางการเมืองของกลุ่มพันธมิตรฯ อาจกล่าวได้ว่าความนิยมของผู้รับชม ASTV ขึ้นอยู่กับความเข้มข้นทางการเมืองของกลุ่มพันธมิตรฯ

การครองความเป็นเจ้าโดยการยึดพื้นที่ทางความคิดได้นั้น ผู้ศึกษาพบว่า อุดมการณ์หรือแนวคิดต่างๆ ที่ส่งผ่านทาง ASTV นั้น มีผลต่อการปรับเปลี่ยนทัศนคติทางการเมืองและพฤติกรรมโดยผู้เข้าร่วมชุมนุมซึ่งเป็นกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ เมื่อได้รับข้อมูลข่าวสารจาก ASTV แล้ว จากที่ไม่เคยไปชุมนุมเลยแต่เป็นพันธมิตรฯ หน้าจอ กลับมีพฤติกรรมที่เปลี่ยนแปลงไป คือหากไม่ไปร่วมชุมนุมก็แสดงออกด้วยสัญลักษณ์ต่างๆ เพื่อให้รู้สึกเป็นพวกเดียวกัน อีกทั้ง ผู้เข้าร่วมชุมนุมส่วนใหญ่ยังมีการบริจาคเงิน สิ่งของ อาหาร หรือช่วยเหลือด้านกำลังกาย เพื่อสนับสนุนการชุมนุม

สาขาวิชา..... เศรษฐศาสตร์การเมือง..... ลายมือชื่อ นิสิต.....
 ปีการศึกษา..... 2553..... ลายมือชื่อ อ. ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก.....

5085252229 : MAJOR POLITICAL ECONOMY

KEYWORDS : War of Position / Hegemony / Organic Intellectuals / Asia Satellite Television (ASTV) / People's Alliance for Democracy (PAD)

KAMONPHORN WORRAKUL: THE PENETRATION OF THE POLITICAL IDEOLOGY OF PEOPLE'S ALLIANCE FOR DEMOCRACY (PAD) THROUGH ASIA SATELLITE TELEVISION (ASTV): CASE STUDY PAD'S DEMONSTRATION DURING 25 MAY – 3 DECEMBER 2008. ADVISOR: ASSOCIATE PROFESSOR NARONG PETPRASERT, Ph.D., 167 pp.

This research aims to study how the PAD transmitted its political ideology through ASTV so that many people continuously attended the PAD's movement and political activities which lasted for several times and strengthened the movement especially during the longest one ever during 25 May – 3 December 2008 where ASTV were intensively utilized as a tool. The main research framework is the War of Position or war of ideology. The research shows that ASTV plays an important role in providing public sphere for the PAD so that the PAD's ideology could exist, legitimate and penetrate into the ASTV fans' conscious. This can be implied that ASTV is a mechanism which facilitates the combination and consent of the people joining the PAD's movement. This is the Gramsci's ideology theory that so-called "War of Position" which describes the process to convince people to have mutual ideology and willing to consent to the PAD's ideology. One of the supporting evidence is the ASTV rating which rose high during political crisis. In other words, ASTV popularity depends on the PAD's political movement at the moment.

Under the hegemony concept, the research found that any ideology or concepts transmitted via ASTV impact the political attitudes and behavior of the majority of the sampling target group in this research. ASTV audiences increasingly participate in the PAD's movement. Besides supporting by following the movement from TV, some of them went out to join the movement at the protest area while some showed PAD's symbol to the public including financial, food, stuffs and labor support for the PAD's movement.

Field of Study: Political Economy Student's Signature

Academic Year: 2010 Advisor's Signature

กิตติกรรมประกาศ

ผู้เขียนขอกราบขอบพระคุณคุณแม่หยาดฝน แอชเชลินที่ช่วยสนับสนุนลูกทั้งกำลังกายกำลังใจอย่างหนักในการทำงานวิทยานิพนธ์ฉบับนี้มาโดยตลอด และขอขอบพระคุณคุณพ่อณพงศ์ วรกุลที่คอยให้กำลังใจกับลูกเสมอมา

ผู้เขียนขอขอบคุณเป็นพิเศษต่อแกนนำและแนวร่วมพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตยทุกท่านที่ได้ให้ข้อมูลอันเป็นสาระหลักของการทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้โดยเฉพาะอย่างยิ่งคุณสนธิ ลิ้มทองกุล พล.ต.จำลอง ศรีเมือง อ.สุวินัย ภรณวลัย อ.ปานเทพ พัวพงษ์พันธ์ พี่มนตรี พี่ฮวง เพื่อนพี่น้องที่ผู้ร่วมอุดมการณ์ที่ไม่เคยทอดทิ้งกันทั้งเครือข่าย ASTVผู้จัดการ ผู้ชม ASTVทุกท่านที่ร่วมกันช่วยไม่ให้ ASTV จอดับ อีกทั้งเมย์ บั๊ว แนท มะเหมี่ยวและเพื่อนๆสม.07ทุกคนที่ฝ่าฟันการเรียนการสอนแสนสาหัสมาด้วยกัน รวมไปถึงบุคคลากร เศรษฐศาสตร์การเมือง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ที่ร่วมกันรังสรรค์ประสบการณ์ทางวิชาการของผู้เขียน

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จได้ด้วยความอดทนในการให้ความรู้และคำแนะนำในการปรับปรุงงานวิจัยของคณาจารย์เศรษฐศาสตร์การเมือง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยทุกท่าน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง รองศาสตราจารย์ ดร.ณรงค์ เพ็ชรประเสริฐ อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ที่ได้ชี้แนะที่เป็นประโยชน์ของการทำวิจัยมาโดยตลอด

ขอขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์ ดร.สมภพ มานะรังสรรค์ ประธานกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ คณะกรรมการอันประกอบไปด้วย ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ประภาส ปิ่นตบแต่ง และศาสตราจารย์ ดร. เจิมศักดิ์ ปิ่นทอง ที่ทุกท่านได้กรุณาใช้เวลาอันมีค่าในการชี้แนะแนวทางและความเห็นในประเด็นต่างๆอันเป็นประโยชน์ในการทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ให้สำเร็จและสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

สุดท้ายนี้ผู้เขียนขอขอบพระคุณอันเกิดจากงานวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ แต่คุณแม่ คุณพ่อ คณาจารย์ เพื่อนพี่น้องที่เครือข่ายASTVผู้จัดการ และกลุ่มพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตยทุกท่าน แต่หากมีข้อผิดพลาดประการใด ผู้เขียนขออภัยไว้แต่เพียงผู้เดียว

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ.....	ช
สารบัญตาราง.....	ญ
สารบัญแผนภาพ.....	ฎ
บทที่ 1 บทนำ.....	1
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	4
1.3 ขอบเขตการวิจัย.....	4
1.4 ข้อจำกัดของการวิจัย.....	5
1.5 คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย.....	5
1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	6
1.7 วิธีการดำเนินการวิจัย.....	7
1.8 ลำดับขั้นตอนในการเสนอผลการวิจัย.....	9
บทที่ 2 วรรณกรรมปริทัศน์.....	12
2.1 แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับสื่อและการเผยแพร่อุดมการณ์ทางการเมืองผ่านสื่อ.....	12
2.1.1 ทฤษฎีการครองความเป็นเจ้า(Hegemony).....	12
2.1.2 ทฤษฎีขบวนการทางสังคมที่เกี่ยวข้องกับการเคลื่อนไหวทางการเมืองของกลุ่มการเมืองภาคประชาชน.....	24
2.1.3 ทฤษฎีวิพากษ์แห่งสื่อมวลชน (Critical Theories of Media).....	28
2.2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	42
2.2.1 เอกสารและงานวิจัยเกี่ยวกับบทบาทสื่อในฐานะเครื่องมือทางการเมืองภาคประชาชน.....	42
2.2.2 กรอบแนวคิดในการศึกษาวิจัย.....	46

บทที่ 3	กำเนิดและพัฒนาการของสถานีโทรทัศน์ ASTV.....	48
3.1	กำเนิด และโครงสร้างการทำงานของ ASTV.....	50
3.1.1	ข้อมูลการก่อกำเนิดของสถานีโทรทัศน์ ASTV.....	50
3.1.2	ลักษณะทั่วไปและลักษณะพิเศษของสถานีโทรทัศน์ ASTV.....	56
3.2	ความนิยมต่อสถานีโทรทัศน์ ASTV กับการกำเนิดเมืองไทยรายสัปดาห์สัญจร..	63
3.3	พัฒนาการของสถานีโทรทัศน์ ASTV ที่เกี่ยวข้องกับการชุมนุมของกลุ่ม พันธมิตรฯ.....	66
3.4	ความนิยมต่อสถานีโทรทัศน์ ASTV ในช่วงการชุมนุมของกลุ่มพันธมิตรฯ.....	71
3.5	สรุป.....	75
บทที่ 4	พัฒนาการของการชุมนุมและกระบวนการยึดโยงการชุมนุมด้วย ASTV.....	77
4.1	กระบวนการของ ASTV ในการยึดโยงการชุมนุมของกลุ่มพันธมิตรฯ.....	84
4.1.1	กระบวนการจัดการข้อมูลของพันธมิตรฯ ที่ส่งผ่านทาง ASTV.....	84
4.1.2	ยุทธวิธีในการเข้าช่วงชิงพื้นที่ทางความคิดผู้ชมของ ASTV.....	88
4.2	ความสัมพันธ์ของแกนนำพันธมิตรฯกับการกำหนดเนื้อหาของ ASTV.....	97
4.2.1	แกนนำพันธมิตรฯกับบทบาททางตรงในการกำหนดเนื้อหาของ ASTV.	98
4.2.2	แกนนำพันธมิตรฯกับบทบาททางอ้อมในการกำหนดเนื้อหาของ ASTV.	100
4.3	บทบาทของสถานีโทรทัศน์ ASTV หลังยุติการชุมนุมของกลุ่มพันธมิตรฯ.....	102
4.4	สรุป.....	106
บทที่ 5	การเปลี่ยนแปลงทัศนคติทางการเมืองของผู้ชม ASTV.....	109
5.1	สรุปผลการวิจัยในส่วนเชิงปริมาณ.....	109
5.2	ผลกระทบของผู้ชม ASTV ต่อการเข้าร่วมเป็นเครือข่ายพันธมิตรฯ.....	128
5.3	การเปลี่ยนแปลงทัศนคติทางการเมืองจากการติดตาม ASTV ในช่วงก่อนและ หลังการชุมนุมกลุ่มพันธมิตรฯ.....	130
5.4	การขยายพื้นที่ความนิยมของ ASTV หลังการชุมนุมของกลุ่มพันธมิตรฯ.....	132

บทที่ 6	สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล ข้อเสนอแนะ	137
6.1	วิธีการในการจัดกระบวนการส่งอุดมการณ์ทางการเมืองของกลุ่มพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตยผ่านสื่ออย่างสถานีโทรทัศน์ผ่านดาวเทียม ASTV.....	138
6.2	วิธีการจัดการกระบวนการในการกำหนดเนื้อหา (Agenda-Setting) และกระบวนการวางแผนผลิตเนื้อหา (Message) ของกลุ่มพันธมิตรฯ ที่ส่งผ่านของสถานีโทรทัศน์ผ่านดาวเทียม ASTV เพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่กลุ่มพันธมิตรฯ.....	139
6.3	ความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างองค์กรสื่อมวลชนอย่างสถานีโทรทัศน์ดาวเทียม ASTV กับองค์กรภาคประชาชนอย่างกลุ่มพันธมิตรฯ.....	141
6.4	เพื่อศึกษาผลกระทบจากการนำเสนอข้อมูลผ่านของสถานีโทรทัศน์ดาวเทียม ASTV ที่มีต่อการเปลี่ยนแปลงทัศนคติทางการเมืองของผู้ที่มาร่วมชุมนุมซึ่งเป็นเครือข่ายพันธมิตรฯ.....	141
6.5	อภิปรายผลการวิจัย.....	145
6.6	ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้.....	149
6.7	ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป.....	150
6.8	ข้อสังเกตบางประการในการชุมนุมของกลุ่มพันธมิตรฯ ในช่วงปี 2554.....	151
	รายการอ้างอิง.....	162
	ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์.....	167

สารบัญตาราง

หน้า

ตารางที่ 3.1	ความแตกต่างระหว่างสื่อสารมวลชนทั่วไปและสื่อมวลชนเพื่อประชาชน.....	62
ตารางที่ 3.2	เครือข่ายและเงินบริจาคในช่วง 193 วัน.....	70
ตารางที่ 5.1	จำนวนคน และร้อยละของกลุ่มตัวอย่างที่จำแนกตามข้อมูลทั่วไป.....	110
ตารางที่ 5.2	ค่าร้อยละของพฤติกรรมกรเปิดรับข้อมูลข่าวสารจาก ASTV.....	113
ตารางที่ 5.3	ค่าเฉลี่ยของประโยชน์จากการรับชม ASTV ในช่วงที่มีการชุมนุมทางการเมือง ของกลุ่มพันธมิตรฯ.....	116
ตารางที่ 5.4	ร้อยละของพฤติกรรมกรรับรู้อุดมการณ์ของกลุ่มพันธมิตรฯในช่วงการ ชุมนุม 193 วัน.....	117
ตารางที่ 5.5	ร้อยละของทัศนคติทางการเมืองที่เปลี่ยนแปลงไปหลังรับรู้ข่าวสารจาก ASTV.....	120
ตารางที่ 5.6	ร้อยละของการมีส่วนร่วมทางการเมืองกับกลุ่มพันธมิตรฯ หลังติดตามข้อมูล จากทาง ASTV ในช่วง 193 วัน.....	122
ตารางที่ 5.7	ค่าเฉลี่ยของสาเหตุที่มีผลต่อการตัดสินใจเข้าร่วมชุมนุมหรือทำกิจกรรม ทางการเมืองกับกลุ่มพันธมิตรฯ.....	124
ตารางที่ 5.8	ค่าเฉลี่ยของทัศนคติต่อ ASTV ในการได้รับข้อมูลข่าวสารของกลุ่มพันธมิตรฯ ในช่วงการชุมนุม 193 วัน.....	126

สารบัญแผนภาพ

	หน้า
แผนภาพที่ 3.1 การแบ่งสายงานในสถานีโทรทัศน์ผ่านดาวเทียมASTV ช่อง NEWS1.....	54
แผนภาพที่ 3.2 ความนิยมเปรียบเทียบของผู้ชมระหว่างพิธีทีวีกับช่อง NEWS1 ระหว่างเดือน สิงหาคม – ตุลาคม 2551 รายเดือน.....	72
แผนภาพที่ 3.3 ความนิยม (TVR) ของผู้รับชมเคเบิลทีวีต่อช่อง NEWS1 เดือนสิงหาคม – พฤศจิกายน 2551.....	73
แผนภาพที่ 3.4 ความนิยม (TVR) ของผู้รับชมเคเบิลทีวีต่อช่อง NEWS1 ระหว่างวันที่ 27 ตุลาคม – 14 ธันวาคม 2551 รายสัปดาห์.....	75
แผนภาพที่ 6.1 ความนิยมเปรียบเทียบพิธีทีวีกับ NEWS1 ในปี 2551 และ 2554.....	152
แผนภาพที่ 6.2 ความนิยมของช่อง NEWS1 ช่วงระหว่างการชุมนุม 193 วันในปี 2551 เปรียบเทียบกับ การชุมนุมทวงคืนเขาพระวิหารในปี 2554.....	159

บทที่ 1

บทนำ

1.1ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การก่อตัวขึ้นของการเมืองภาคประชาชนในนามของพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตยเพื่อต่อต้านระบอบทักษิณและทุนสามานย์เริ่มตั้งแต่ปี 2548 โดยเริ่มต้นจากการที่รัฐบาลสมัยนั้นได้ปลดรายการเมืองไทยรายสัปดาห์ที่ออกอากาศทางสถานีโทรทัศน์ช่อง 9 อ.ส.ม.ท. สร้างกระแสความไม่พอใจในกลุ่มแฟนรายการดังกล่าว ซึ่งในด้านการแทรกแซงสื่อโดยอิทธิพลทางการเมืองนั้นได้สร้างความไม่พอใจดังกล่าวให้กับภาคประชาชนและหน่วยงานต่างๆ ในเครือข่ายของสื่อมวลชนจนขยายฐานความไม่พอใจดังกล่าวไปยังประชาชนในสังคมตลอดจนถึงกลุ่มทางการเมืองในต่างจังหวัดด้วยเช่นกัน การก่อตัวของความไม่พอใจในระบอบการเมืองที่แทรกแซงสื่อสื่อ นั้น ทำให้สื่อได้พัฒนารายการต่างๆ ขึ้น คือ รายการเมืองไทยรายสัปดาห์สัญจร และนำไปสู่รายการยามเฝ้าแผ่นดิน โดยออกอากาศทางสถานีโทรทัศน์ผ่านดาวเทียม ASTV ซึ่งพัฒนาการดังกล่าวภายหลังจากนั้น ได้กลายมาเป็นพลังมวลชนสำคัญในการเคลื่อนไหวทางการเมืองเพื่อขับไล่ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร นายกรัฐมนตรีในขณะนั้น ซึ่งมวลชนเหล่านั้น เป็นกลุ่มมวลชนที่มีขนาดใหญ่ และได้เรียกตนเองว่า พันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตย จนกระทั่งได้นำมาสู่เหตุการณ์ปฏิวัติรัฐบาลของ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ในวันที่ 19 กันยายน 2549

กลุ่มพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตยได้มีการเคลื่อนไหวอย่างต่อเนื่อง และได้มีการชุมนุมอีกครั้งในวันที่ 25 พฤษภาคม พ.ศ.2551 ด้วยเหตุผลเพื่อขับไล่รัฐบาลหุ่นเชิดของระบอบทักษิณ โดยการชุมนุมในครั้งนี้ยาวนานถึง 193 วัน และได้ยุติลงในวันที่ 3 ธันวาคม 2551 ซึ่งถือว่าการออกมาชุมนุมที่ยาวนานที่สุดในประวัติศาสตร์การเคลื่อนไหวทางการเมืองภาคประชาชนของประเทศไทย นับตั้งแต่มีการเปลี่ยนแปลงการปกครองในปี พ.ศ.2475 ในการเคลื่อนไหวครั้งนี้ กลไกหนึ่งที่น่าสนใจได้ว่าสำคัญมากที่ทำให้การชุมนุมสามารถขยายตัวและรักษาเอกภาพทางความคิดให้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของผู้เข้าร่วมชุมนุมจากทั่วสารทิศทั้งในและต่างประเทศเป็นระยะเวลายาวนาน คือ การใช้สื่อในการแพร่กระจายอุดมการณ์ทางการเมืองของกลุ่มพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตยผ่าน สถานีโทรทัศน์ผ่านดาวเทียม ASTV ซึ่งเป็นการถ่ายทอดสัญญาณสดตลอด 24 ชั่วโมง โดยได้รับความสนใจจากสื่อมวลชนทั่วโลก ซึ่งแม้แต่สื่ออย่างเอเชียไทมส์ออนไลน์ โดย Marwaan Macan-Marker ได้ลงมาร่วมศึกษาอยู่กับพื้นที่การชุมนุมนานหลายสัปดาห์ ทั้งนี้

เพื่อเขียนบทความเรื่อง “สื่อเสรีขยายเสียงผู้ประท้วงในประเทศไทย” (Free media amplifies Thai protests) ซึ่งมีเนื้อหาโดยย่อดังนี้

“...เบื้องหลังของวิกฤตทางการเมืองที่กำลังลุกลามอยู่ในกรุงเทพฯ เวลานี้ ยังมีการต่อสู้อันดุเดือดในสมรภูมิจี้อ ระหว่างสถานีโทรทัศน์ASTVที่กำลังเติบโตขึ้นอย่างรวดเร็ว กับบรรดาสื่อที่อยู่ในความควบคุมของรัฐไทย ASTV (Asia Satellite Television - ASTV) แทบไม่ได้ใช้ความพยายามที่จะปิดบังภารกิจทางการเมืองของตนเลย โดยดำเนินการถ่ายทอดสดความเคลื่อนไหวในการประท้วงของพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตยตลอด 24 ชั่วโมง และจากการติดตามนำเสนออย่างไม่ขาดตอนของสถานีโทรทัศน์แห่งนี้เอง ก็เป็นการเพิ่มศักยภาพทางการเมืองให้การโจมตีต่อต้านรัฐบาลของทางพันธมิตร ...” (มาร์วาน แมคแคน-มาร์คาร์, 2551)

ดังนั้นจึงแสดงให้เห็นว่า สถานีโทรทัศน์ผ่านดาวเทียม ASTV เป็นปัจจัยสำคัญอย่างหนึ่งของการเคลื่อนไหวทางการเมืองของกลุ่มพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตยในฐานะเป็นเครื่องมือแพร่กระจายอุดมการณ์ทางการเมืองและข่าวสารทางการเมืองต่อประชาชนในขณะนั้น อันส่งผลต่อการต่อสู้ด้านความคิดและอุดมการณ์เพื่อแย่งชิงพื้นที่ทางอุดมการณ์และวัฒนธรรมในสังคมของผู้คนให้เข้ามาร่วมชุมนุม

จากการทบทวนเอกสารที่เกี่ยวข้องกับทฤษฎีสื่อ พบว่า การเผยแพร่ข่าวสารทางการเมืองของกลุ่มพันธมิตรนั้น สอดคล้องกับทฤษฎีสื่อที่มีความคิดพื้นฐานมาจาก Hegemony theory ของมาร์กซิสต์ ชาวอิตาเลียนมีชื่อว่า A. Gramsci แนวคิดนี้ค่อนข้างจะมีลักษณะที่เป็นอิสระจากระบบเศรษฐกิจ ที่ศึกษาการครอบงำทางอุดมการณ์จะลึกถึงเนื้อหา รูปแบบและกลไกต่างๆ ที่มีหน้าที่แพร่กระจายอุดมการณ์และศึกษาวิธีการที่ถูกใช้ในการหล่อหลอมจิตสำนึกของผู้คนในสังคม (ปริชา เปี่ยมพงศ์สานต์, 2538:119-120)

การเมืองไทยในอดีตที่ผ่านมา นั้น เป็นการปกครองโดยชนชั้นผู้มีอำนาจรัฐหรือนายทุน ซึ่งได้มีการพิสูจน์แล้วว่า หนึ่งในกลไกที่ทำให้คนในสังคมยอมรับอำนาจการปกครองได้อย่างมีประสิทธิภาพและให้ผลระยะยาว คือ การให้คนในสังคมมีความคิดเห็นดีเห็นงามกับอุดมการณ์ของสังคม จากการกำหนดของฝ่ายมีอำนาจในช่วงนั้นๆ อย่างสมัครใจ ด้วยการครองความเป็นเจ้าทางอุดมการณ์ให้ได้สำเร็จ โดยกระบวนการเหล่านี้นำมาซึ่งการต่อสู้แย่งชิงพื้นที่ทางความคิดของประชาชน และสื่อมวลชนก็เป็นจักรกลที่เหมาะสมอย่างยิ่งในการต่อสู้ด้านความคิดได้อย่างกว้างขวางและสามารถหยั่งลึกไปถึงชั้นการครอบงำอุดมการณ์ทางการเมือง ซึ่งจะง่ายแก่การปกครอง แต่ในทางตรงข้ามนั้น หากการทำสงครามแย่งชิงพื้นที่ทางความคิดของประชาชน เกิด

จากกลุ่มผลประโยชน์กลุ่มหนึ่งกลุ่มใดที่ต้องการเปลี่ยนแปลงชนชั้นผู้มีอำนาจ จนสามารถสร้างแนวคิด อุดมการณ์ และแพร่กระจายอุดมการณ์เหล่านั้นไปกับการเคลื่อนไหวได้อย่างแนบแน่น สื่อมวลชนก็ยังคงเป็นกลไกทางอุดมการณ์ที่สำคัญมากในการต่อสู้เคลื่อนไหวเพื่อแย้งชิงพื้นที่ทางความคิดของประชาชน

ดังนั้น ตลอดระยะเวลา 193 วันที่กลุ่มพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตยได้จัดชุมนุมใหญ่ตั้งแต่วันที่ 25 พฤษภาคม 2551 เป็นต้นมานั้น การชุมนุมดังกล่าวได้ใช้การกระจายข้อมูลข่าวสารความเคลื่อนไหวต่าง ๆ ของกลุ่มพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตยให้คนในสังคมได้รับทราบข้อมูลข่าวสารที่ทางการเมือง ด้วยการเผยแพร่ผ่านสถานีโทรทัศน์ผ่านดาวเทียม ASTV เป็นสื่อหลัก และกล่าวได้ว่าในช่วงที่มีการชุมนุมเรียกร้องทางการเมือง นอกจากการให้ข้อมูลข่าวสาร (To inform) ผ่าน ASTV แล้ว สถานีโทรทัศน์ผ่านดาวเทียมแห่งนี้ได้ทำหน้าที่ในการหล่อหลอมความคิด และอุดมการณ์ทางการเมือง (To knowledge) ให้แก่กลุ่มเป้าหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพเป็นอย่างมาก ทั้งนี้เพราะเทคโนโลยีการสื่อสารผ่านดาวเทียมที่ก้าวหน้าในปัจจุบันได้ช่วยขยายพื้นที่ (Space) ของการรวมกลุ่มคนไม่ให้จำกัดอยู่แค่การชุมนุมที่สะพานมัฆวานรังสรรค์ รัฐสภา สนามบินดอนเมือง สนามบินสุวรรณภูมิ หรือทำเนียบรัฐบาลเท่านั้น แต่สื่ออย่าง ASTV ยังสามารถดึงประชาชนที่เปิดรับชมการถ่ายทอดของสถานีโทรทัศน์ดังกล่าวให้เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมทางการเมืองร่วมกันได้เป็นจำนวนมาก ซึ่งสามารถนำมาพิจารณาได้ว่า ในด้านของผู้ผลิตเนื้อหา (Sender) อย่างกลุ่มพันธมิตรฯ และสถานีโทรทัศน์ ASTV น่าจะกล่าวได้ว่าต้องมีกระบวนการในการทำงานที่มีการวางแผนที่ดี และมีเป้าหมายที่ชัดเจน

จากเหตุผลดังกล่าว ผู้ศึกษาอยากจะทราบว่ากลุ่มพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตย ส่งอุดมการณ์ทางการเมืองผ่านสื่อสถานีโทรทัศน์ผ่านดาวเทียม ASTV อย่างไร จึงสามารถยึดโยงมวลชนกลุ่มพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตยให้เข้าร่วมชุมนุมและทำกิจกรรมทางการเมืองได้ยาวนานและเข้มแข็ง โดยเฉพาะในช่วงที่มีการชุมนุมตั้งแต่วันที่ 25 พฤษภาคมถึงวันที่ 3 ธันวาคม 2551 ซึ่งช่วงเวลาดังกล่าวมีการใช้สื่อ ASTV เป็นเครื่องมืออย่างเข้มข้น โดยการศึกษาครั้งนี้ ผู้ศึกษาได้ใช้แนวทางการศึกษา (Approach) ภายใต้ทฤษฎีการแย้งชิงพื้นที่ทางความคิด (War of Position) ซึ่งทฤษฎีดังกล่าวจะช่วยให้อธิบายบทบาทหน้าที่ของสื่อมวลชนในช่วงที่มีวิกฤตการเมืองว่าสื่อต้องมีบทบาทอย่างไร และ ASTV มีวิธีการอย่างไรจนนำไปสู่การครองครองพื้นที่ทางความคิดของผู้มาร่วมชุมนุมที่เป็นเครือข่ายพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตยและนำไปสู่การเข้าร่วมทำกิจกรรมทางการเมืองได้อย่างยาวนานถึง 193 วัน

นอกจากนั้นแล้ว ผู้ศึกษายังมุ่งเน้นที่จะศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างองค์กรสื่อ (Sender) คือ สถานีโทรทัศน์ดาวเทียม ASTV และ กลุ่มพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตย ว่าทั้งสององค์กรนี้ มีความสัมพันธ์กันเช่นไร ใครในวงอำนาจแห่งความสัมพันธ์นั้นมีบทบาทอย่างไรในการกำหนด กรอบการนำเสนอข่าวสารไปยังผู้รับสาร(Receiver)ซึ่งเป็นเครือข่ายพันธมิตรฯ รวมถึงผู้ศึกษาจะ ได้สำรวจทัศนคติของผู้ชมสถานีโทรทัศน์ดาวเทียม ASTV ที่เข้าร่วมเครือข่ายพันธมิตรประชาชน เพื่อประชาธิปไตย ว่าการรับชมรายการผ่านสถานีโทรทัศน์ดาวเทียม ASTV มีผลต่อความ เปลี่ยนแปลงด้านทัศนคติทางการเมือง ได้เคยเกิดการเปลี่ยนแปลงได้ก่อนและหลังรับอุดมการณ์ ของกลุ่มพันธมิตรฯนั้นอย่างไร ชุดความคิดหรืออุดมการณ์หลักที่เข้าแทนที่อุดมการณ์เดิมนั้นยัง อยู่ด้วยเหตุผลใด

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาวิธีการในการจัดกระบวนการส่งอุดมการณ์ทางการเมืองของกลุ่มพันธมิตร ประชาชนเพื่อประชาธิปไตยผ่านสื่ออย่างสถานีโทรทัศน์ผ่านดาวเทียม ASTV
2. เพื่อศึกษาวิธีการจัดการกระบวนการในการกำหนดเนื้อหา (Agenda-Setting) และ กระบวนการวางแผนผลิตเนื้อหา (Message)ของกลุ่มพันธมิตรฯที่ส่งผ่านของ สถานีโทรทัศน์ผ่านดาวเทียม ASTV เพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่กลุ่มพันธมิตรประชาชน เพื่อประชาธิปไตย
3. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างองค์กรสื่อมวลชนอย่างสถานีโทรทัศน์ ดาวเทียม ASTV กับองค์กรภาคประชาชนอย่างกลุ่มพันธมิตรประชาชนเพื่อ ประชาธิปไตย
4. เพื่อศึกษาผลกระทบจากการนำเสนอข้อมูลผ่านของสถานีโทรทัศน์ดาวเทียม ASTV ที่มีต่อการเปลี่ยนแปลงทัศนคติทางการเมือง ของผู้ที่มาร่วมชุมนุมซึ่งเป็นเครือข่าย พันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตย

1.3 ขอบเขตการวิจัย

ในการศึกษาครั้งนี้ศึกษาเฉพาะช่วงของการชุมนุมระหว่างวันที่ 25 พฤษภาคม ถึงวันที่ 3 ธันวาคม 2551 เท่านั้น

1.4 ข้อจำกัดของการวิจัย

ในการศึกษาวิจัยในครั้งนี้เจาะจงศึกษาเฉพาะช่วงเวลาในระยะหนึ่งคือ เป็นการศึกษาในช่วงที่กลุ่มพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตยชุมนุมระหว่างวันที่ 25 พฤษภาคม ถึงวันที่ 3 ธันวาคม 2551 เท่านั้น เนื่องจากช่วงเวลาดังกล่าวเป็นช่วงที่กลุ่มพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตยมีการต่อสู้กับรัฐบาลในขณะนั้นอย่างเข้มข้น และมีการใช้สื่ออย่าง ASTV เพื่อถ่ายทอดความเคลื่อนไหวทางการเมืองดังกล่าวของกลุ่มฯ อย่างต่อเนื่อง

1.5 คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

“การกระจายอุดมการณ์ทางการเมือง” หมายถึง การถ่ายทอดแนวคิดทางการเมืองที่กลุ่มพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตยได้สร้างขึ้นมาร่วมกัน เพื่อถ่ายทอดไปยังประชาชนเพื่อให้เกิดการยอมรับ และนำไปสู่การปฏิบัติจริง จนส่งผลต่อกระบวนการทางการเมือง

“กลุ่มพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตย” หมายถึง กลุ่มทางการเมืองที่เคลื่อนไหวทางการเมืองในช่วง พ.ศ.2548-2551 โดยการรวมตัวกันจากองค์กรต่างๆ มีเป้าหมายเพื่อขับไล่รัฐบาล พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร, นายสมัคร สุนทรเวช และนายสมชาย วงศ์สวัสดิ์ ซึ่งกลุ่มพันธมิตรฯ เห็นว่าไม่มีความโปร่งใส ขาดความชอบธรรม และเป็นรัฐบาลทรราช

“สถานีโทรทัศน์ดาวเทียม ASTV (Asia Satellite TV)” หมายถึง สถานีโทรทัศน์ผ่านดาวเทียมของบริษัท เอเชียไทม์ ออนไลน์ จำกัด ในเขตปกครองพิเศษฮ่องกงเป็นเจ้าของ โดยมีบริษัท ไทยเดย์ ดอตคอม จำกัด ประเทศไทยเป็นผู้รับจ้างผลิตเนื้อหาให้กับสถานีฯ และในช่วงชุมนุมทางการเมืองของกลุ่มพันธมิตรฯ สถานีโทรทัศน์ฯ ASTV ได้เป็นผู้ถ่ายทอดสดการชุมนุมตลอด 24 ชั่วโมง ผ่านทางช่อง News1 รวมทั้งช่องที่สังกัด ASTV ตั้งแต่วันที่ 25 พฤษภาคม จนถึงวันที่ 3 ธันวาคม พ.ศ.2551 รวม 193 วัน

“กลุ่มผู้รับสาร” หมายถึง ประชาชนทุกคนในสังคมไทยที่เปิดรับชมรายการการถ่ายทอดเหตุการณ์ในระหว่างชุมนุมของกลุ่มพันธมิตรฯ ทางสถานีโทรทัศน์ดาวเทียม ASTV

“พื้นที่ทางความคิด” หมายถึง การเปิดขอบเขตพื้นที่ในการพูดคุยกันผ่านสื่อต่าง ๆ เช่น โทรทัศน์ วิทยุชุมชน หนังสือพิมพ์ออนไลน์ อินเทอร์เน็ต เป็นต้น เพื่อหาทางออกอย่างสันติที่ทุกฝ่าย

พอใจ ด้วยท่าทีเคารพซึ่งกันและกัน ยอมรับฟังความเห็นที่แตกต่าง เปิดกว้างต่อความคิดใหม่ ๆ มีความจริงใจในความเห็นที่ตนนำเสนอ และความจริงใจที่จะปฏิบัติตามข้อตกลง ภายใต้กรอบที่เป็นหลักการเบื้องต้นของการพูดคุยกัน

“การแย้งซึ่งกันทางความคิด หมายถึง การทำสงครามทางอุดมการณ์ที่เน้นบทบาทของปัญญาชนในการปลุกฝังจิตสำนึกและแนวความคิดเห็นให้กับมวลชน ไม่มีการใช้กำลัง เน้นการเรียกร้องความยินยอมจากมวลชน ซึ่งถือได้ว่าเป็นเหตุการณ์สำคัญที่จะตัดสินชี้ขาดว่าฝ่ายใดจะได้รับชัยชนะให้เข้ามาปกครองสังคมทั้งหมด

“ปัญญาชนอินทรีย์(Organic¹ Intellectual)” หมายถึง กลุ่มบุคคลที่ให้ความรู้เชิงอินทรีย์ เผยแพร่แนวคิดหรืออุดมการณ์ของบุคคลหรือของกลุ่ม โดยกลุ่มผู้นำทางความคิดของกลุ่มพันธมิตรฯ ตามคำอธิบายของกรัมซี คือปัญญาชนอินทรีย์ หรือ “ผู้ให้ปัญญาแก่สังคม” โดยไม่จำเป็นต้องเป็นนักวิชาการหรืออาจารย์ในมหาวิทยาลัยแต่อย่างใด แต่จะต้องเป็นผู้ที่มีสติปัญญาที่แหลมคม มีองค์ความรู้ ประกอบทั้งมีบทบาทและกำลังแสดงบทบาททางสังคมในฐานะ “ผู้ให้ปัญญาแก่ประชาชน” โดยตระหนักถึงฐานะหรือตำแหน่งทางองค์ความคิดของตนในท่ามกลางพลวัตของกระแสความคิดหลักของสังคม โดยพยายามที่จะใช้องค์ความรู้ของตนอย่างมียุทธศาสตร์ในการบ่มเพาะ พัฒนา เสริมสร้างความเข้มแข็งทางจิตอินทรีย์ (Organic Consciousness) ให้แก่ชุมพลังทางการเมืองของพวกเขา

1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. สร้างความเข้าใจในบทบาทหน้าที่การให้ข้อเสนอแนะ วิสัยทัศน์ และเป้าหมายในการส่งข้อมูลข่าวสารเพื่อถ่ายทอดและปลุกฝังอุดมการณ์ทางการเมืองให้แก่กลุ่มพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตยผ่านการปฏิบัติงานขององค์กรภายในของสถานีโทรทัศน์ดาวเทียม ASTV ในแต่ละช่วงเหตุการณ์ของการชุมนุมระหว่างวันที่ 25 พฤษภาคม-3 ธันวาคม 2551
2. สร้างความรู้และความเข้าใจในการกำหนดวาระสาร (Agenda-Setting) และการวางแผนผลิตเนื้อหา (Message) เพื่อทำให้เกิดการยอมรับจากกลุ่มพันธมิตร

¹ Organic ความหมายที่ 4 ของ Collins Cobuild English Language Dictionary หมายถึง การเปลี่ยนแปลงหรือพัฒนาการอย่างค่อยเป็นค่อยไปและเป็นธรรมชาติมากกว่าที่จะเป็นการเปลี่ยนแปลงอย่างทันทีทันใดหรือด้วยการบังคับ ซึ่งการเปลี่ยนแปลงประเภทนี้จัดได้ว่าเป็นการวิวัฒน์หรืออินทรีย์

ประชาชนเพื่อประชาธิปไตยและนำไปสู่ปฏิบัติการที่จะส่งผลกระทบต่อการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง

3. เป็นแนวทางในการศึกษาวิธีการขยายผลทางอุดมการณ์ทางการเมืองของกลุ่มพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตย และสถานีโทรทัศน์ดาวเทียม ASTV หลังจากที่สามารถสร้างกลุ่มทางการเมืองผ่านสถานีโทรทัศน์ดาวเทียม ASTV ได้

1.7 วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาเรื่อง “การแพร่กระจายอุดมการณ์ทางการเมืองของกลุ่มพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตยผ่านสถานีโทรทัศน์ดาวเทียม ASTV: กรณีศึกษาการประชุมระหว่างวันที่ 25 พฤษภาคม-3 ธันวาคม 2551” ผู้ศึกษาใช้วิธีการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาถึงบทบาท หน้าที่ในการให้ข้อเสนอแนะ วิสัยทัศน์ในการเสนอข่าวเพื่อปลูกฝังอุดมการณ์ทางการเมืองของกลุ่มพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตยผ่านการปฏิบัติงานขององค์กรภายในของสถานีโทรทัศน์ดาวเทียม ASTV รวมทั้งศึกษาเป้าหมายในการส่งข้อมูลข่าวสารของกลุ่มพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตย และองค์กรภายในของสถานีโทรทัศน์ดาวเทียม ASTV ในแต่ละช่วงเหตุการณ์ระหว่างการประชุมระหว่างวันที่ 25 พฤษภาคม-3 ธันวาคม 2551 รวมทั้งศึกษาการกำหนดเนื้อหา (Agenda-Setting) และการวางแผนผลิตเนื้อหา (Message) เพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่กลุ่มพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตย และองค์กรภายในของสถานีโทรทัศน์ดาวเทียม ASTV ได้กำหนดไว้ และศึกษาการขยายผลของกลุ่มพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตย และองค์กรภายในของสถานีโทรทัศน์ดาวเทียม ASTV หลังจากสามารถสร้างกลุ่มทางการเมืองผ่านสถานีโทรทัศน์ดาวเทียม ASTV ได้แล้ว ผู้ศึกษาใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-Depth Interview) และการวิเคราะห์เนื้อหาเชิงคุณภาพ (Qualitative Analysis) เป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูล และใช้การวิเคราะห์ข้อมูลโดยวิธีการพรรณนาเชิงวิเคราะห์

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาคั้งนี้ประกอบด้วย แกนนำพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตย และกองบรรณาธิการสถานีโทรทัศน์ดาวเทียม ASTV การสุ่มตัวอย่างจะใช้วิธีการสุ่มแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยเลือกกลุ่มตัวอย่างที่สามารถให้คำตอบวัตถุประสงค์ในการศึกษาได้มากที่สุด และในส่วนของเอกสารที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยเรื่องนี้ ผู้ศึกษาจะคัดเลือกเฉพาะเอกสารที่อธิบายเหตุการณ์ และบริบททางการเมืองที่เกิดขึ้นในช่วงชุมนุมทางการเมืองของกลุ่มพันธมิตรได้อย่างชัดเจนที่สุด

2. วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการศึกษาเรื่อง “การแพร่กระจายอุดมการณ์ทางการเมืองของกลุ่มพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตยผ่านสถานีโทรทัศน์ดาวเทียม ASTV: กรณีศึกษาการชุมนุมระหว่างวันที่ 25 พฤษภาคม-3 ธันวาคม 2551” ผู้ศึกษามีวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลดังนี้

2.1 การวิจัยเอกสาร (Documentary Research Methodology) โดยรวบรวมจากเอกสาร เช่น ตำราวิชาการ งานวิจัย หนังสือ บทความ วารสาร หนังสือพิมพ์ และเอกสารอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องทั้งในลักษณะของเทปโทรทัศน์ สื่ออินเทอร์เน็ต รวมทั้งข้อมูลที่หลากหลายจากแนวคิด ทฤษฎี วรรณกรรม และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยนำมาใช้เป็นส่วนหนึ่งของการนำเสนอในผลการศึกษา รวมทั้งใช้การวิเคราะห์และอภิปรายผล

2.2 การสัมภาษณ์เชิงลึก (In Depth Interview) เครื่องมือที่ใช้ได้แก่ การถอดคำสัมภาษณ์ โดยแบ่งกลุ่มผู้ให้สัมภาษณ์เป็น 2 กลุ่ม คือ แกนนำพันธมิตรฯ และผู้ที่มีบทบาทสำคัญในส่วนขององค์กรในสถานีโทรทัศน์ดาวเทียม ASTV การเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์บุคคล ผู้ศึกษาจะทำการจัดบันทึกประกอบการวิเคราะห์ และใช้เทปบันทึกการสัมภาษณ์แล้วนำมาถอดความประกอบการวิเคราะห์อีกครั้ง เพื่อความสมบูรณ์ชัดเจนมากขึ้น

2.3 ระยะเวลาการเก็บข้อมูล ผู้ศึกษาจะดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง พร้อมทั้งสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างทั้ง 2 กลุ่มให้เสร็จสิ้นในช่วงเดือนตุลาคม-มกราคม 2554 หลังจากเก็บข้อมูลเสร็จสิ้นแล้ว ผู้ศึกษาจะนำข้อมูลทั้งหมดมาวิเคราะห์เพื่อตอบวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังนี้

2.3.1 วิเคราะห์บทบาทหน้าที่ในการให้ข้อเสนอแนะ วิสัยทัศน์ในการเสนอข่าวเพื่อปลูกฝังอุดมการณ์ทางการเมืองของกลุ่มพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตยผ่านการปฏิบัติงานขององค์กรภายในของสถานีโทรทัศน์ดาวเทียม ASTV

2.3.2 วิเคราะห์เป้าหมายในการส่งข้อมูลข่าวสารของกลุ่มพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตย และองค์กรภายในของของสถานีโทรทัศน์ดาวเทียม ASTV ในแต่ละช่วงเหตุการณ์ระหว่างการชุมนุมระหว่างวันที่ 25 พฤษภาคม-3 ธันวาคม 2551 และการกำหนดเนื้อหา (Agenda-Setting) รวมทั้งการวางแผนผลิตเนื้อหา (Message) เพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่กลุ่มพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตย และองค์กรภายในของสถานีโทรทัศน์ดาวเทียม ASTV ได้กำหนดไว้

2.3.3 วิเคราะห์การขยายผลวิธีการขยายผลทางอุดมการณ์ทางการเมืองของกลุ่มพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตย ที่ส่งอุดมการณ์ของกลุ่มพันธมิตรฯ ผ่านสถานีโทรทัศน์ดาวเทียม ASTV

1.8 ลำดับขั้นตอนในการเสนอผลการวิจัย

1 บทนำ

- 1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา
- 1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย
- 1.3 ขอบเขตการวิจัย
- 1.4 คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย
- 1.5 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ
- 1.6 วิธีการดำเนินการวิจัย

2 วรรณปริทัศน์

- 2.1 แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับสื่อและการเผยแพร่อุดมการณ์ทางการเมืองผ่านสื่อ
 - 2.1.1 ทฤษฎีการครองความเป็นเจ้า(Hegemony)
 - a. ความหมายและความสำคัญของพื้นที่ทางความคิด
 - b. ความหมายและความสำคัญของการแย่งชิงพื้นที่ทางความคิดที่มีต่อการเคลื่อนไหวทางการเมืองภาคประชาชน
 - c. ยุทธวิธีในการใช้สื่อเพื่อวัตถุประสงค์ทางการเมืองเข้าช่วงชิงอำนาจในการนำมวลชน
 - 2.1.2 ทฤษฎีขบวนการทางสังคมที่เกี่ยวข้องกับการเคลื่อนไหวทางการเมืองของกลุ่มการเมืองภาคประชาชน
 - a. ทฤษฎีขบวนการทางสังคมแบบใหม่(New Social Movement)
 - b. รูปแบบของการเคลื่อนไหวทางสังคมรูปแบบใหม่
 - 2.1.3 ทฤษฎีวิพากษ์แห่งสื่อมวลชน (Critical Theories of Media)
 - a. บทบาทของสื่อในบริบททางเศรษฐศาสตร์การเมือง
- 2.2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
 - 2.2.1 เอกสารและงานวิจัยเกี่ยวกับบทบาทสื่อในฐานะเครื่องมือทางการเมืองภาคประชาชน
 - 2.2.2 กรอบแนวคิดในการศึกษาวิจัย

3 กำเนิดและพัฒนาการของสถานีโทรทัศน์ ASTV

3.1 กำเนิด และโครงสร้างการทำงานของ ASTV

3.1.1 ข้อมูลการก่อตั้งกำเนิดของสถานีโทรทัศน์ ASTV

3.1.2 ลักษณะทั่วไปและลักษณะพิเศษของสถานีโทรทัศน์ ASTV

3.2 ความนิยมต่อสถานีโทรทัศน์ ASTV กับการกำเนิดเมืองไทยรายสัปดาห์ สัญจร

3.3 พัฒนาการของสถานีโทรทัศน์ ASTV ที่เกี่ยวข้องกับการชุมนุมของกลุ่ม พันธมิตรฯ

3.4 ความนิยมต่อสถานีโทรทัศน์ ASTV ในช่วงการชุมนุมของกลุ่มพันธมิตรฯ

3.5 สรุป

4 พัฒนาการของการชุมนุมและกระบวนการยึดโยงการชุมนุมด้วย ASTV

4.1 กระบวนการของ ASTV ในการยึดโยงการชุมนุมของกลุ่มพันธมิตรฯ

4.1.1 กระบวนการจัดการข้อมูลของพันธมิตรฯ ที่ส่งผ่านทาง ASTV

a. การจัดทำแถลงการณ์ของกลุ่มพันธมิตรฯ

b. การจัดกิจกรรมบนเวทีปราศรัย

4.1.2 ยุทธวิธีในการเข้าช่วงชิงพื้นที่ทางความคิดผู้ชมของ ASTV

a. การสร้างความรู้สึกร่วมกันให้กับผู้ชมและผู้ชุมนุม

b. การสร้างวาทกรรม

4.2 ความสัมพันธ์ของแกนนำพันธมิตรฯกับการกำหนดเนื้อหาของ ASTV

4.2.1 แกนนำพันธมิตรฯกับบทบาททางตรงในการกำหนดเนื้อหาของ ASTV

4.2.2 แกนนำพันธมิตรฯกับบทบาททางอ้อมในการกำหนดเนื้อหาของ ASTV

4.3 บทบาทของสถานีโทรทัศน์ ASTV หลังยุติการชุมนุมของกลุ่มพันธมิตรฯ

4.4 สรุป

5 การเปลี่ยนแปลงทัศนคติทางการเมืองของผู้ชม ASTV

5.1 สรุปผลการวิจัยในส่วนเชิงปริมาณ

5.2 ผลกระทบของผู้ชม ASTV ต่อการเข้าร่วมเป็นเครือข่ายพันธมิตรฯ

5.3 การเปลี่ยนแปลงทัศนคติทางการเมืองจากการติดตาม ASTV ในช่วงก่อน และหลังการชุมนุมกลุ่มพันธมิตรฯ

5.4 การขยายพื้นที่ความนิยมของ ASTV หลังการชุมนุมของกลุ่มพันธมิตรฯ

6 สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล ข้อเสนอแนะ

6.1 วิธีการในการจัดกระบวนการส่งอุดมการณ์ทางการเมืองของกลุ่มพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตยผ่านสื่ออย่างสถานีโทรทัศน์ผ่านดาวเทียม ASTV

6.2 วิธีการจัดการกระบวนการในการกำหนดเนื้อหา (Agenda-Setting) และกระบวนการวางแผนผลิตเนื้อหา (Message) ของกลุ่มพันธมิตรฯ ที่ส่งผ่านของสถานีโทรทัศน์ผ่านดาวเทียม ASTV เพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่กลุ่มพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตย

6.3 ความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างองค์กรสื่อมวลชนอย่างสถานีโทรทัศน์ดาวเทียม ASTV กับองค์กรภาคประชาชนอย่างกลุ่มพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตย

6.4 เพื่อศึกษาผลกระทบจากการนำเสนอข้อมูลผ่านของสถานีโทรทัศน์ดาวเทียม ASTV ที่มีต่อการเปลี่ยนแปลงทัศนคติทางการเมืองของผู้ที่มาร่วมชุมนุมซึ่งเป็นเครือข่ายพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตย

6.6 ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

6.7 ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

6.8 ข้อเสนอแนะบางประการในการชุมนุมของกลุ่มพันธมิตรฯ ในช่วงปี 2554

บทที่ 2 วรรณกรรมปริทัศน์

ในการวิจัยเรื่อง “การแพร่กระจายอุดมการณ์ทางการเมืองของกลุ่มพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตยผ่านสถานีโทรทัศน์ผ่านดาวเทียม ASTV: กรณีศึกษาการชุมนุมระหว่างวันที่ 25 พฤษภาคม-3 ธันวาคม 2551” ผู้ศึกษาได้ศึกษาตลอดจนรวบรวมเอกสารและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยฉบับนี้ดังแสดงต่อไปนี้

2.1 แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับสื่อและการเผยแพร่อุดมการณ์ทางการเมืองผ่านสื่อ

2.1.1 ทฤษฎีการครองความเป็นเจ้า(Hegemony)

แนวความคิดเรื่องการวิพากษ์ปรากฏการณ์ทางสังคมเริ่มต้นจาก Karl Marx ผู้เป็นทั้งนักปรัชญาสังคม นักวิชาการของขบวนการแรงงาน และนักหนังสือพิมพ์ในศตวรรษที่ 19 และเป็นผู้วางรากฐานที่สำคัญสำหรับการวิเคราะห์สังคมที่รู้จักกันต่อมาในนามว่า “ลัทธิมาร์กซ์” หรือ “วิธีการแบบ Marxist” หลังจากผ่านยุคสมัยของ Marx ได้มีการแบ่งค่ายในกลุ่ม Marxists ออกเป็น 2 กลุ่มใหญ่ๆ คือ

1. กลุ่ม Political Economy of Media แนวคิดหลักของกลุ่มนี้คือ สืบทอดประเพณีของ Marx ที่ให้น้ำหนักความสำคัญแก่การวิเคราะห์มิติเศรษฐกิจ-การเมืองเป็นหลัก เพราะเป็นโครงสร้างพื้นฐาน (Infrastructure) ของสังคม โดยถือว่ามีมติเรื่องความคิด จิตสำนึก อุดมการณ์นั้น เป็นสิ่งที่ต้องต่อเนื่องตามมาในฐานะที่เป็นโครงสร้างส่วนบน (Superstructure)

2. กลุ่ม Neo Marxist กลุ่มนี้จะทำการพัฒนายกเครื่องแนวคิดของ Marx โดยจะเน้นความสำคัญในการวิเคราะห์มิติด้านวัฒนธรรม ความคิด อุดมการณ์เป็นหลักมากกว่าเรื่องโครงสร้างเศรษฐกิจการเมือง เพราะเล็งเห็นถึงอิทธิพลของโครงสร้างส่วนบนที่สามารถธำรงรักษาและให้ความชอบธรรมระบบที่กำลังเป็นอยู่ (Reproduction) รวมทั้งยังมั่นใจว่าหากไม่มีการเปลี่ยนแปลงในส่วนขอโครงสร้างส่วนบนนี้ การเปลี่ยนแปลงสังคมโดยส่วนรวมจะเป็นไปไม่ได้

ในกลุ่ม Neo-Marxist นี้ยังแยกออกเป็น 3 กลุ่มย่อย ๆ คือ

1. Hegemonic Theory of Media มีนักคิดที่สำคัญ 2 ท่านคือ L. Althusser และ A. Gramsci ที่ได้สาธิตวิธีการวิเคราะห์ทฤษฎีสังคม เช่น โรงเรียนและสื่อมวลชนอันเป็นกลไกที่ทำงานด้านวัฒนธรรมและความคิด

2. Frankfurt School เป็นกลุ่มนักวิชาการเยอรมันในมหาวิทยาลัย Frankfurt ที่มีชีวิตอยู่ในช่วงนาซีเรื่องอำนาจ และได้ประจักษ์ถึงพลังอำนาจของสื่อมวลชนที่เป็นตัวอย่างของ “อุตสาหกรรมวัฒนธรรม” (Culture Industry) ในโลกสมัยใหม่ นักคิดเด่นๆ ในสำนักนี้ ได้แก่ Horkheimer Adorno Marcuse เป็นต้น

3. Birmingham School เป็นกลุ่มที่ถูกเรียกว่า Critical Cultural Study เนื่องจากเป็นนักวิชาการในมหาวิทยาลัย Birmingham ประเทศอังกฤษที่มีความสนใจในการวิเคราะห์วัฒนธรรมด้วยทฤษฎีเชิงวิพากษ์ นักคิดในสำนักนี้เริ่มมาจาก R. Williams และ S. Hall ให้ความสนใจกับการศึกษาสื่อมวลชนในแง่มุมของวัฒนธรรมเป็นอย่างมาก

อย่างไรก็ตามในการศึกษาครั้งนี้ ผู้ศึกษามุ่งเน้นใช้แนวคิดของกลุ่ม Hegemonic Theory of Media เป็นหลัก จึงให้รายละเอียดเนื้อหาของสำนักคิดนี้มากกว่าสำนักคิดอื่นที่อยู่ในกลุ่ม Neo-Marxist

สำหรับแนวคิดหลักของกลุ่ม Hegemonic Theory of Media มีนักคิดที่เป็นเสาหลัก 2 คนในกลุ่มทฤษฎี Hegemonic คือ L. Althusser นักปรัชญาชาวฝรั่งเศส และ A. Gramsci นักวิชาการชาวอิตาลี จตุรร่วมของนักคิดทั้ง 2 คนนี้เป็นคุณลักษณะเด่นของกลุ่ม Neo-Marxist คือ การปฏิเสธความคิดที่ Marx เคยเสนอไว้ว่า มิติหรือปัจจัยด้านเศรษฐกิจนั้นจะเป็นตัวกำหนดมิติด้านอื่นๆ เช่น การเมือง วัฒนธรรม ความคิด จิตสำนึก (ที่เรียกว่า Economic Determinism) ดังเช่นที่ Gramsci ได้วิพากษ์หลักการที่ว่าชนชั้นใดได้เป็นเจ้าของปัจจัยการผลิต (Means of Production) ก็จะได้ควบคุมปัจจัยในการผลิตความคิด จิตสำนึกและวัฒนธรรมไปโดยปริยาย (Means of Ideological Production) ส่วน L. Althusser ได้สาธิตการวิเคราะห์ให้เห็นว่ามีแต่ละด้านของสังคม ไม่ว่าจะเป็นเศรษฐกิจ การเมือง วัฒนธรรม อุดมการณ์สามารถที่จะพัฒนาไปได้ อย่างมีอิสระในตัวเองในบางเงื่อนไข และไม่จำเป็นต้องขึ้นต่อกันเสมอไป

นอกจากจะวิพากษ์หลักการเรื่องเศรษฐกิจเป็นตัวกำหนดแล้ว Gramsci ยังเป็นนักวิชาการทฤษฎีวิพากษ์ที่ให้ความสนใจกับการวิเคราะห์ด้านวัฒนธรรมเป็นอย่างมาก อย่างไรก็ตาม

ตาม Gramsci ก็ได้ปฏิเสธคำนิยามของคำว่า “วัฒนธรรม” ที่นักวิชาการด้านสังคมศาสตร์รุ่นโบราณเคยได้ให้ไว้ เช่น วัฒนธรรมเป็นสิ่งที่ดีที่สุดในตัวของมนุษย์ที่เคยคิด/กระทำมา วัฒนธรรมเป็นสิ่งที่สืบทอดกันมาอย่างหยุดนิ่ง การเน้นแต่ด้านคุณค่า/ค่านิยม (Value) ของวัฒนธรรม โดยเขาได้นำมุมมองแบบทฤษฎีวิพากษ์ไปจับประเด็นวัฒนธรรม ทำให้มองเห็นว่าวัฒนธรรมมีลักษณะเป็นพลวัต (Dynamic) ที่เคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ในสังคมหนึ่งๆ วัฒนธรรมมิได้มีอยู่เพียง “หนึ่งเดียว” เท่านั้น (ไม่ได้มี Culture) หากแต่มีอยู่ “หลายๆ วัฒนธรรม” (Cultures) ที่ล้วนต่อสู้ชิงพื้นที่ทางวัฒนธรรมในสังคมอยู่ตลอดเวลา และวัฒนธรรมไม่ได้เป็นเพียงคุณค่าเท่านั้น หากแต่วัฒนธรรมเป็นเรื่องที่ต้องมีการผลิต (Production) และต้องมีการผลิตซ้ำอย่างสม่ำเสมอ (Reproduction) หากต้องการมีความอยู่รอดทางวัฒนธรรม แนวคิดเรื่องวัฒนธรรมในแบบฉบับของ Gramsci นี้เป็นจุดเริ่มต้นของกลุ่มวัฒนธรรมศึกษา (Cultural Studies) ในรุ่นหลังต่อมา โดยเฉพาะกลุ่มที่ศึกษางานสื่อมวลชน อันเป็นรูปแบบวัฒนธรรมหลักของสังคมสมัยใหม่ (สรุปจาก พิชญ์ พงษ์สวัสดิ์: ออนไลน์)

แนวคิดเรื่อง Hegemony คำศัพท์คำว่า Hegemony นั้น Gramsci เป็นผู้ให้นำมาใช้ โดยได้ใช้ใน 2 ปริณทล คือ

- Political Hegemony อันหมายถึงความถึง การสถาปนาระบบการเมืองระบบหนึ่งให้กลายเป็นระบบหลักของสังคม เช่น ระบบประชาธิปไตยแบบตัวแทน (Representative Democracy) ก็จะใช้รูปแบบการเลือกตั้งตัวแทน สส.ผ่านพรรคการเมืองเป็นรูปแบบที่มีความชอบธรรม และปฏิเสธประชาธิปไตยในรูปแบบอื่นๆ เช่น ประชาธิปไตยโดยตรง (Direct Democracy) ด้วยเหตุนี้การรวมตัวของกลุ่มคนที่มีปัญหาแล้วมาชุมนุมเรียกร้องจะถูกละเลยว่าไม่มีความชอบธรรม เป็นต้น

- Cultural Hegemony มีความหมายคล้ายกับ Political Hegemony แต่เปลี่ยนมิติมาเป็นด้านวัฒนธรรม อันหมายถึง การสถาปนาระบบคิด ระบบอุดมการณ์ ระบบวัฒนธรรม อันหนึ่งให้กลายเป็นระบบคิดหลักและวัฒนธรรมหลักของสังคม และกีดกันระบบคิดอื่นๆ วัฒนธรรมแบบอื่นๆ ให้กลายเป็นสิ่งที่ไม่ชอบธรรมไป ตัวอย่างเช่น ระบบคิดอันหนึ่งที่ว่า “คนเราทุกคน ย่อมเห็นแก่ตัวเองเป็นธรรมดาและเป็นธรรมชาติของมนุษย์” “คนที่มัวแต่เห็นแก่คนอื่นนั้นเป็นคนโง่” หรือ “เป็นกฎธรรมชาติที่ว่าปลาใหญ่ย่อมกินปลาเล็ก คนโง่ย่อมเป็นเหยื่อของคนฉลาด” ในชีวิตประจำวันทุกวัน เราได้พบเห็น ได้ยิน ได้ฟังบรรดาดาวาทกรรม (Discourse) เหล่านี้เผยแพร่ผ่านสื่อมวลชนประเภทต่างๆ อยู่ครั้งแล้วครั้งเล่า ฉะนั้นในปริณทลของ Cultural Hegemony โดยเฉพาะในวงการสื่อมวลชนนี้เองที่ Gramsci ให้ความสนใจศึกษาเป็นพิเศษ

การวิเคราะห์สื่อมวลชน Gramsci เสนอว่าการที่สังคมทุกวันนี้ยังคงสามารถสืบทอดตัวเองต่อไปได้ (Reproduce) จำเป็นต้องอาศัยกลไกสังคมมาทำงานธำรงรักษาเอาไว้ โดยที่กลไกนั้นสามารถแยกออกได้เป็น 2 ประเภทใหญ่ๆ คือ กลไกด้านการปราบปราม (Repressive Apparatus) เช่น กฎหมาย ตำรวจ ศาล และกลไกด้านอุดมการณ์ (Ideological Apparatus) เช่น โรงเรียน ครอบครัว ศาสนา และสื่อมวลชน จากกลไกทั้งสองนี้ Gramsci ให้ความสนใจกับกลไกด้านอุดมการณ์มากกว่า เพราะเป็นกลไกที่ทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ ทำงานอยู่ตลอดเวลาในชีวิตประจำวัน มีลักษณะเป็นไม้ نرمมากกว่าเป็นไม้แข็ง และทำให้ผู้คนสามารถยอมรับได้อย่างยินยอมพร้อมใจ (Consent) ดังภาษิตที่ว่า “น้ำร้อนปลาเป็น น้ำเย็นปลาตาย” (สรุปจากมัทนา เจริญวงศ์, 2543: 14-17)

ฉะนั้นเมื่อถามว่าการ Hegemony ของการสื่อมวลชนคืออะไร Gramsci จึงตอบว่า Hegemony ของการสื่อสารมวลชน ก็คือการนำวัฒนธรรมของข่าวสาร ไม่ว่าจะ เป็นในรูปแบบของข่าว ความบันเทิง เรื่องแต่ง ฯลฯ มาธำรงรักษาสภาพสังคมที่มีการแบ่งแยกและการครอบงำทางชนชั้นให้อยู่ยังคงกระพันตลอดไปนั่นเอง

กระบวนการทำงานของสื่อมวลชนก็เป็นไปตามหลักการทำงานของกลไกด้านอุดมการณ์อื่นๆ กล่าวคือ จะสอดแทรกความคิดต่างๆ ให้แทรกซึมอยู่ตามส่วนต่างๆ ของเนื้อหาสื่อ ไม่ว่าจะ เป็นพาดหัวข่าว การบรรยายภาพ การให้สัมภาษณ์ในข่าว ค่านิยมในรายการเกมโชว์ บทสนทนา หรือฉากของละครโทรทัศน์ ฯลฯ อันมีผลทำให้โครงสร้างอำนาจต่างๆ และค่านิยมดังกล่าวของสังคมเป็นธรรมชาติ (เป็นธรรมดาที่ผู้ชายจะต้องเป็นผู้นำ) สามารถยอมรับได้โดยปริยาย (ถ้าเป็นพระเอกก็ข่มขืนนางเอกได้) และดูเป็นเรื่องธรรมดาสามัญ (เป็นคนรวยก็ทำอะไรไม่น่าเกลียด) เป็นต้น

แม้ว่า Gramsci จะค้นคิดแนวคิดเรื่อง Hegemony ขึ้นมา แต่ทว่าเขาก็ได้สร้างแนวคิดนี้อย่างมีพลวัต กล่าวคือ เขาเห็นว่าที่ใดมีการครอบงำ ที่นั่นก็ย่อมมีการต่อสู้ดิ้นรนอยู่เสมอ และเนื่องจาก Gramsci มีแนวทางแบบนักมนุษยนิยม (Humanism) กล่าวคือ มีความเชื่อมั่นในศักยภาพของมนุษย์ที่จะกระทำการเปลี่ยนแปลงสภาพชีวิตและโครงสร้างสังคมของตนเอง ดังนั้น Gramsci จึงสนใจวิเคราะห์กระบวนการต่อสู้ และต่อต้านการครอบงำอยู่เสมอ สนามรบทางวัฒนธรรมจึงเป็นสมรภูมิที่ไม่เคยร้างลาการต่อสู้ แนวคิดดังกล่าวเป็นแนวทางหลักสำหรับกลุ่มวัฒนธรรมศึกษารุ่นต่อๆ มา (สรุปจาก กาญจนา แก้วเทพ, 2541: 130-144)

นอกจากนี้ Dr.Chad Raphael (2003) แห่ง Santa Clara University ยังได้อธิบาย ทฤษฎี Hegemony ผ่านบทความเรื่อง Theory of Hegemony and Ideology ว่า แก่นของทฤษฎี การครอบครองความเป็นใหญ่/การครองความเป็นเจ้า (Hegemony) เป็นความพยายามอธิบาย ความสัมพันธ์ระหว่างความมีเสถียรภาพของอำนาจทางการเมือง และการควบคุมทางสังคมใน สังคมทุนนิยมประชาธิปไตย

นักคิดต้นตำรับทฤษฎีนี้ คือ อันโตนิโอ แกรมซี ในปี ค.ศ.1971 แกรมซีได้แสดง ความเห็นว่าพลังอำนาจทางการเมืองในประเทศเสรีประชาธิปไตยที่แท้จริงไม่ได้ถูกแสดงผ่าน รูปแบบที่รัฐบาลเป็นผู้ใช้อำนาจนั้นในลักษณะของการจ้องจ้องนักโทษการเมืองในคุก การสังหารผู้ ประท้วงคัดค้าน แต่พลังอำนาจทางการเมืองที่แท้จริงได้ถูกใช้ผ่าน "อุดมการณ์" (Ideology) หรือ ทักษะคิด/มุมมองที่สำคัญในการมองโลก ซึ่งความคิดและสัญลักษณ์ต่างๆ ที่ประกอบขึ้นมาเป็น อุดมการณ์ โดยทั่วไปจะถูกกำหนดขึ้นมาโดยผู้ปกครอง ด้วยอำนาจที่ได้มาอย่างถูกต้องตาม กฎหมาย และ "อุดมการณ์" นี้เองที่เป็นตัวช่วยให้ผู้ปกครองสามารถปกครองพลเมืองของตนได้ อย่างราบรื่น หรืออย่างน้อยที่สุดก็เป็นที่ยอมรับของพลเมือง (เป็นการยอมรับด้วยใจไม่ใช่ด้วยการ บังคับ/ใช้กำลัง)

แกรมซีเห็นว่า "ชุดของความคิด" และสัญลักษณ์ที่ประกอบกันขึ้นมาเป็นอุดมการณ์ที่ ใช้ในการปกครองเป็นปัจจัยที่มีพลัง และเป็นตัวกำหนดโครงสร้างของแต่ละสังคมเท่าๆ กับปัจจัย เศรษฐกิจ ทฤษฎีการครองความเป็นเจ้า จึงถือว่าสถาบันทางวัฒนธรรมและความคิด เป็นปัจจัยที่มี พลังในการขัดเกลามนุษย์ และเป็นตัวบอกว่ามนุษย์จะมีชีวิตอย่างไรต่อไป จะเห็นได้ว่าในทัศนะ ของแกรมซี กลไกหรือพลังที่ใช้ในการควบคุมปกครองสังคมนั้นมีความสลับซับซ้อน และแกรมซี ไม่ได้มองว่าพลังในการปกครองสังคมนั้นจะผูกติดอยู่กับชนชั้นนำ (เจ้าของปัจจัยการผลิต) หรือชนชั้น ใดชนชั้นหนึ่งเป็นการเฉพาะ แต่มองว่าสังคมนั้นจะถูกปกครองโดยคนกลุ่มหนึ่งในช่วงเวลาหนึ่งๆ พอ ช่วงเวลาผ่านไปก็จะเป็นไปได้ที่กลุ่มอื่นจะขึ้นมาใช้อำนาจแทน ดังนั้นในมุมมองของแกรมซี กลุ่มที่ทำ หน้าที่ปกครองสังคม จะเรียกว่า "Historical bloc" หรือกลุ่มประวัติศาสตร์

ลักษณะของ "Historical bloc" คือ กลุ่มคนที่มาจากกลุ่มต่างๆ ไม่จำเป็นต้องเป็นชน ชั้นใดชนชั้นหนึ่ง แต่มีผลประโยชน์ร่วมกัน และมีการแบ่งสรรอำนาจทางการเมืองกันได้ลงตัวใน ช่วงเวลาหนึ่ง (คือ เป็นกลุ่มผลประโยชน์ที่ตกลงกันได้ในช่วงเวลาหนึ่งๆ) เช่น กรณีการเกิดขึ้นของ กลุ่มขบวนการใหม่ในสหรัฐอเมริกา ที่ช่วยให้รีพับลิกันได้รับชัยชนะทั้งในทำเนียบขาวและในวุฒิสภาในปี 1980 กลุ่มขบวนการใหม่เกิดจากการรวมตัวกันของคนหลายกลุ่ม อาทิ ชาวเมืองที่ต้องการให้ลดการ

เก็บภาษีลง กลุ่มคริสเตียนที่ค่อนข้างอนุรักษ์นิยม แรงงานผิวขาวที่ไม่ชอบนโยบายของเดโมแครต อย่างไรก็ตามในปี 1992 บิล คลินตันก็สามารถสลายการรวมตัวกันของกลุ่มขวาใหม่นี้ได้ และทำให้เดโมแครตได้รับชัยชนะไปในที่สุด

แกรมซีให้คำจำกัดความของ "การครองความเป็นเจ้า" ว่าเป็นกระบวนการที่ชนชั้นซึ่งมีบทบาทโดดเด่นในสังคมหรือชนชั้นที่เป็นคนจำนวนไม่มาก ใช้สถาบันทางสังคมบางสถาบัน เช่น สถาบันสื่อมวลชน (โดยอาศัยอภิสิทธิ์บางอย่างที่ทำให้เข้าถึงสถาบันเหล่านี้ได้) เป็นเครื่องมือในการอ้างไว้ซึ่งพลังทางการเมืองและเศรษฐกิจของกลุ่มตน โดยผ่าน "อุดมการณ์หลัก" ของสังคมนั้นเอง

ตามปกติ "อุดมการณ์หลัก" ของสังคมแต่ละแห่ง ก็คือ ชุดของแนวความคิดพื้นฐานที่จัดว่าเป็นสามัญสำนึกของพลเมืองในสังคมนั้นๆ ซึ่งอีกนัยหนึ่งก็คือ ร่องรอยของการจัดสรรอำนาจอย่างถูกต้องตามกฎหมาย "อุดมการณ์หลัก" ของสังคม ทำให้โครงสร้างของอำนาจดูราวกับว่าเป็นเรื่องธรรมชาติ เรื่องปกติธรรมดา หรือเป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ เพราะฉะนั้นจึงเป็นเรื่องปกติเช่นกันที่ "อุดมการณ์หลัก" จะถูกท้าทายเป็นระยะ (เพราะตามความเชื่อของแกรมซี อุดมการณ์เป็นสิ่งที่ถูกสร้างขึ้น เพื่อรักษาอำนาจเดิมให้คงไว้ เมื่อถูกสร้างขึ้น ไม่ได้มีอยู่เอง จึงเป็นเรื่องธรรมดา ที่ต้องถูกท้าทายด้วยอุดมการณ์ใหม่ๆ จากกลุ่มอื่นที่แสวงหาอำนาจเช่นกัน) ตัวอย่างของอุดมการณ์หลักในสังคม เช่น

1. "ความยากจนเป็นเรื่องธรรมดา" แต่ข้อเท็จจริงในอดีตก็มีหลายสังคมที่จัดสรรผลประโยชน์ความมั่งคั่งให้เท่าเทียมกันอย่างเป็นธรรม ดังนั้นคนส่วนใหญ่ของประเทศจึงไม่จำเป็นต้องยากจน
2. "เราไม่มีทางไปต่อกรกับรัฐบาลหรือข้าราชการได้หรอก" แต่จำนวนที่ประชาชนลุกขึ้นมาฟ้องร้องรัฐบาลก็มีไม่น้อย
3. "คนผิวดำฉลาดน้อยกว่า และขี้เกียจมากกว่าคนผิวขาว คนผิวขาวจึงต้องเป็นนายเพื่อคอยควบคุมการทำงาน" แต่ข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์ ก็คือ ทาสผิวดำนั้นทำงานหนักและทำงานได้นานกว่าคนผิวขาว ซึ่งเป็นนาย มีหน้าซำยังไม่มีหลักฐานใดบ่งชี้ว่ามีเชื้อชาติใดเฉลียวฉลาดกว่าเชื้อชาติอื่น
4. "คนเอเชียอ่อนน้อมถ่อมตัว จึงไม่มีทางเป็นผู้นำที่ดีได้" แต่ข้อเท็จจริงก็คือ คนเอเชียก็ปกครองประเทศของตนเองได้ก่อนที่คนผิวขาวจะขึ้นฝั่งมาประเทศเขาเสียอีก
5. "อเมริกาเป็นดินแดนแห่งโอกาสที่เท่าเทียม" แต่หลายคนกลับเริ่มต้นโอกาสของตนในสลัม ขณะที่หลายคนเริ่มต้นโอกาสจากแมนชั่นสุดหรู

อย่างไรก็ตาม "อุดมการณ์" ที่ถูกใช้เป็นเครื่องมือในการปกครอง จะมีหลักสากลอยู่ กล่าวคือ เป็นอุดมการณ์ที่พยายามทำให้พลเมืองเชื่อว่า "ผลประโยชน์ที่คนบางกลุ่มได้รับเป็นผลประโยชน์ของทุกคน" เช่น นโยบายที่บอกว่าจะเก็บภาษีคนรายน้อยลง เพื่อให้คนรายนำเงินมาลงทุนและสร้างงานให้คนว่างงานในสังคม เราจะทราบได้อย่างไรว่า คนรายเหล่านั้นนำเงินไปสร้างงานจริง และเราจะทราบได้อย่างไรว่างานแต่ละตำแหน่งนั้นต้องจ่ายเงินลงทุนเท่าไร

สิ่งเหล่านี้แกรมซีเชื่อว่า เป็นผลมาจากการทำงานของ "กลไกทางอุดมการณ์" ซึ่งได้ผลกว่าการใช้ "กลไกอำนาจรัฐ" เข้าบังคับโดยตรง โดยมีเป้าหมายเพื่อรักษาไว้ซึ่งอำนาจของกลุ่มตน อำนาจเหล่านี้จะมีประสิทธิผลมากที่สุดเมื่อไม่ได้ใช้ผ่านการอบรมสั่งสอนที่เปิดเผย หรือการเซ็นเซอร์อย่างเป็นทางการ แต่ใช้ผ่านกระบวนการสร้างความเชื่อ ค่านิยม และมุมมองในการมองโลกของบุคคล ดังนั้น "อุดมการณ์" ในความหมายของแกรมซี จึงแตกต่างไปจากอุดมการณ์ในความหมายทั่วไป

การสร้างและการแพร่กระจายอุดมการณ์เป็นกระบวนการที่ซับซ้อน ในแง่นี้สถาบันวัฒนธรรมจะมีบทบาทสำคัญมาก ในฐานะที่เป็นผู้สร้างมุมมองในการมองโลกที่สำคัญแก่พลเมืองของสังคม นอกเหนือจากสถาบันครอบครัว องค์กรศาสนา และสถาบันสื่อสารมวลชน

บทบาทของสื่อมวลชนในมุมมองของทฤษฎีการครองความเป็นเจ้า นักทฤษฎีสำนักรู้มักจะมองว่า บทบาทหลักของสื่อมวลชนไม่ได้ทำตัวเป็น "สุนัขเฝ้าบ้าน" ฝ้าติดตามตรวจสอบการทำงานของรัฐบาล แต่มักจะคำจุนรัฐบาลทุนนิยมด้วยการพยายามขจัดมุมมองที่ว่า เรามีความแตกต่างทางชนชั้น ข่าวสารในสื่อมักจะถูกขัดเกลากล้าแล้วกล้า จากอุดมการณ์ของผู้ปกครองในสังคมทุนนิยมประชาธิปไตย เช่น การนำเสนอข่าวสารเกี่ยวกับนักการเมืองระดับสูง ความร่วมมือระหว่างผู้นำภาคธุรกิจ และความเป็นมิตร สมานฉันท์ระหว่างกลุ่มทางสังคมและชนชั้นต่างๆ

ข้อจำกัดของทฤษฎีการครองความเป็นเจ้า ข้อวิพากษ์ทฤษฎีการครอบครองความเป็นใหญ่ประการหนึ่งก็คือ การถกเถียงในประเด็นที่นักวิชาการสาย Hegemony เชื่อว่า พลังของขบวนการทางสังคมมีรากฐานมาจากการเมือง และการเป็นส่วนหนึ่งของเนื้อหาข่าวในสื่อมวลชน เนื่องจากนักวิชาการบางคนเห็นว่าทฤษฎี Hegemony มักจะมองพลเมืองในลักษณะที่เป็นกลุ่มที่จัดตั้งขึ้น เพื่อทำกิจกรรมในลักษณะทำลายอำนาจรัฐ (ขบวนการทางสังคม) และมีพลังที่ประกอบขึ้นจากองค์ประกอบหลายส่วน โดยที่สื่อมวลชนเข้ามามีอิทธิพลต่อการเข้าเป็นสมาชิก และลดคุณค่าความสำคัญของขบวนการลง ทั้งๆ ที่หลายครั้งขบวนการทางสังคมมักจะเรียนรู้วิธีการที่จะ

ปรับวิธีการต่อสู้ตัวเอง เข้าหาพลังอำนาจของเศรษฐกิจระบบทุนนิยมและรัฐบาล หรือปิดกั้นไม่ให้สาธารณชนเข้ามามีส่วนร่วมในวาทกรรม (Discourse) ที่เกิดขึ้น

นอกจากนี้ ยังมีประเด็นถกเถียงเรื่องแนวคิดที่นักทฤษฎี Hegemony แบ่งแยก "การปฏิรูป" ออกจาก "การปฏิวัติ" อย่างชัดเจน ทั้งๆ ที่ขบวนการทางสังคมที่มีเป้าหมาย ไม่ว่าจะปฏิรูปหรือปฏิวัติ ต่างมีความสัมพันธ์กันอยู่และเป็นความสัมพันธ์ที่ต้องพิจารณาด้วยเหตุผลเป็นกรณีๆ ไป รวมทั้งการศึกษาเนื้อหาข่าวในสื่อมวลชนโดยปราศจากการยึดหยุ่น ขาดการพิจารณาว่าในหลายกรณีนักเคลื่อนไหวทางสังคมในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งของผู้สังหาร ได้เรียนรู้ธรรมชาติของข่าววิธีการรายงานข่าว และรู้จักใช้กลยุทธ์เฉพาะตัวในการสังหาร เพื่อกระตุ้นให้นักข่าวสนใจเนื้อหาข่าวสารของตนโดยไม่ได้สูญเสียอัตลักษณ์และเป้าหมายแรกเริ่มของตนเองแต่อย่างใด เช่น กลุ่มกรีนพีซที่ใช้กลยุทธ์ในการสื่อสารได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทำให้สื่อมวลชนหันมาสนใจกิจกรรมรณรงค์ของตนอย่างมีประสิทธิภาพ อาทิ เรื่องการล่าปลาวาฬที่ผิดกฎหมาย การตัดต้นไม้เก่าแก่ในป่าแคลิฟอร์เนียเหนือ การตั้งเตาเผาขยะและกลบฝังขยะมีสารพิษในชุมชนคนผิวสีซึ่งมีรายได้ต่ำ เป็นต้น

ส่วนจุดบอดอื่นๆ ในการนำทฤษฎี Hegemony มาปรับใช้กับการศึกษาสื่อมวลชน ได้แก่ กรณีที่ผู้ศึกษามักมองความสัมพันธ์ระหว่าง ระบบเศรษฐกิจและสถาบันสื่อมวลชนไปในทางลบ โดยที่ในบางกรณีอาจจะไม่ได้เป็นเช่นนั้น ดังนั้นจึงต้องพึงระลึกไว้ว่า เราใช้ทฤษฎีเป็นเครื่องมือที่พยายามอธิบายบทบาทที่แท้จริง และบทบาทที่ควรจะเป็นของสื่อมวลชนในสังคมประชาธิปไตย ไม่ใช่อธิบายหน้าที่ของข่าว โดยไม่ได้ให้ข้อเสนอแนะหรือวิสัยทัศน์ในการเสนอข่าวที่ควรเป็นภายใต้ระบอบประชาธิปไตย

จากข้อความดังกล่าวข้างต้นสามารถสรุปได้ว่า แนวคิดเรื่องการครองความเป็นเจ้า (Hegemony) นั้นแกรมที่ เป็นผู้นำมาใช้ใน 2 ปริมณฑล คือ การสถาปนาระบบการเมืองระบบหนึ่งให้กลายเป็นระบบหลักของสังคม (Political Hegemony) และการสถาปนาระบบความคิดอุดมการณ์ และวัฒนธรรมให้เป็นระบบหลักของสังคม (Cultural Hegemony) ซึ่งแกรมที่ได้ให้ความสนใจศึกษาในปริมณฑลของ Cultural Hegemony เป็นพิเศษโดยเฉพาะในวงการสื่อมวลชน ซึ่งการครอบครองความเป็นใหญ่นั้นเป็นกระบวนการที่ซับซ้อนซึ่งมีบทบาทโดดเด่นในสังคมหรือชนชั้นที่เป็นคนจำนวนไม่มาก ใช้สถาบันทางสังคมบางสถาบัน เช่น สถาบันสื่อมวลชนเป็นเครื่องมือในการอ้างไว้ซึ่งพลังทางการเมืองและเศรษฐกิจของกลุ่มตน โดยผ่าน อุดมการณ์หลักของสังคม

a. ความหมายและความสำคัญของพื้นที่ทางความคิด

พื้นที่ทางความคิด ตามความหมายในเชิงรัฐศาสตร์ อาจมีความหมายถึง การเปิดพื้นที่การพูดคุยกันเพื่อทางออกอย่างสันติที่ทุกฝ่ายพอใจ ควรตกลงในเบื้องต้นอย่างน้อยสองประการ ประการแรกคือ ท่าทีและความจริงใจต่อกัน ซึ่งควรเป็นท่าทีเคารพซึ่งกันและกัน ยอมรับฟังความเห็นที่แตกต่าง เปิดกว้างต่อความคิดใหม่ ๆ อย่างน้อยก็เพื่อรับไปไตร่ตรอง ตลอดจนความจริงใจในความเห็นที่ตนนำเสนอ และความจริงใจที่จะปฏิบัติตามข้อตกลง ประการที่สองคือ กรอบที่เป็นหลักการเบื้องต้นของการพูดคุยกัน เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการแก้ไขปัญหา ภายใต้กรอบของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 (ศูนย์ศึกษาและพัฒนาสันติวิธี มหาวิทยาลัยมหิดล: ออนไลน์)

พื้นที่ทางความคิด ตามความหมายของสื่อสารมวลชนอาจมีความหมายคล้ายคลึงกับเสรีภาพในทางความคิด (Freedom of thought) นั่นคือ เสรีภาพของบุคคลในการยึดถือหรือพิจารณาข้อเท็จจริง, มุมมอง, ความคิด, หรือมีอิสรภาพจากความคิดของผู้อื่น และมีความหมายคล้ายกับเสรีภาพในการแสดงออก ซึ่งสิ่งที่สำคัญที่จะต้องมีการมีภายใน พื้นที่ทางความคิด นั่นก็คือ "สื่อสารมวลชน" แต่ในความเป็นจริงสื่อโดยเฉพาะสื่อกระแสหลัก ไม่ว่าจะเป็นโทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ กลับทำหน้าที่เป็น "กระบอกเสียง" ของฝ่ายที่กุมอำนาจรัฐ หรือเป็นเวทีสะท้อนความคิดเห็นของคนชั้นนำ คนดัง ผู้เชี่ยวชาญ คนชั้นกลาง เป็นต้นหลัก (ไทยโพสต์: ออนไลน์)

แต่ทว่าเมื่อมีการตื่นรนเปิดเวทีเสรีภาพทางพื้นที่ทางความคิดในช่องทางอื่น ๆ เช่น วิทยุชุมชน หนังสือพิมพ์ออนไลน์ เว็บไซต์ บล็อกต่างๆ เป็นต้น ปรากฏว่าอำนาจรัฐ โดยเฉพาะอำนาจที่มองเห็น แต่มองไม่เห็นตัวผู้รับผิดชอบต่อการใช้อำนาจนั้น เช่น "อำนาจในนามของการปกป้องสถาบัน" กลับตามไปคุกคามหรือสร้างความหวาดกลัวแก่ "เสรีชน" ที่พยายามบุกเบิกเพื่อเปิดพื้นที่เสรีภาพทางความคิดสำหรับคนเล็กคนน้อยจำนวนมากที่ถูกทอดทิ้ง ปิดกั้น กระทั่ง "ถูกเขี่ย" ให้ตกเวทีเสรีภาพทางความคิดของสื่อกระแสหลัก

ดังนั้น พื้นที่ทางความคิดอาจจะนำไปสู่พื้นที่ของการจัดการองค์กรทางการเมืองเพื่อการต่อสู้ผ่านพัฒนาการของสื่อและเทคโนโลยีใหม่ ๆ เช่น อินเทอร์เน็ต, โทรศัพท์ เป็นพื้นที่สาธารณะใหม่ที่ส่งเสริมให้มีการเคลื่อนไหวสังคมแบบใหม่ และเปิดโอกาสให้กลุ่มพลังที่ต่อต้านอำนาจรัฐได้ใช้เพื่อให้เกิดการศึกษาแก่มวลชน และกระตุ้นให้มวลชนรวมตัวกันเพื่อสร้างสังคมนิคมการเมืองแบบใหม่ขึ้นมา

โดยสรุปแล้ว พื้นที่ทางความคิด หมายถึง การเปิดพื้นที่การพูดคุยกันผ่านสื่อต่าง ๆ เช่น โทรทัศน์ วิทยุชุมชน หนังสือพิมพ์ออนไลน์ อินเทอร์เน็ต เป็นต้น เพื่อหาทางออกอย่างสันติที่ทุกฝ่ายพอใจ ด้วยท่าทีเคารพซึ่งกันและกัน ยอมรับฟังความเห็นที่แตกต่าง เปิดกว้างต่อความคิดใหม่ ๆ มีความจริงใจในความเห็นที่ตนนำเสนอ และความจริงใจที่จะปฏิบัติตามข้อตกลง ภายใต้กรอบที่เป็นหลักการเบื้องต้นของการพูดคุยกัน

b. ความหมายและความสำคัญของการแย่งชิงพื้นที่ทางความคิด (War of Position) ที่มีต่อการเคลื่อนไหวทางการเมืองภาคประชาชน

การเข้าครองความเป็นใหญ่ทางอุดมการณ์ ชนชั้นที่มุ่งครองความเป็นใหญ่ต้องดำเนินการผ่านประชาสังคมโดยเผยแพร่อุดมการณ์ของตนให้กว้างขวางมากที่สุด ต้องพยายามเน้นกระตุ้นอธิบายให้เหตุผลของอุดมการณ์ตนให้เป็นที่ยอมรับจากมวลชน การยอมรับ หรือความยินยอมจากมวลชนในประชาสังคมนี้ จะเกิดขึ้นได้ถ้าหากชนชั้นที่มุ่งครองความเป็นใหญ่ยอมรับผลประโยชน์บางอย่างที่มีอยู่ในอุดมการณ์ของชนชั้นอื่น ๆ โดยนำเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของอุดมการณ์หลัก สิ่งที่ต้องเน้นและกระตุ้นมากที่สุด ก็คือสิ่งที่ไม่มีชนชั้นใดสามารถผูกขาดได้ เช่น ความยุติธรรม ความเสมอภาค ความรักชาติ หรือนัยหนึ่งคือการสร้างอุดมการณ์ของชาติ และเจตนารมณ์ของประชาชนชั้น (National Popular will)

การต่อสู้ทางอุดมการณ์เพื่อช่วงชิงประชาสังคมดังกล่าวจะใช้เวลานาน แต่มีความจำเป็นต้องกระทำก่อนที่ชนชั้นที่มุ่งครองความเป็นใหญ่จะเข้าครอบงำสังคมการเมืองเพราะชัยชนะทางอุดมการณ์เป็นเครื่องประกันที่สำคัญที่จะนำไปสู่การยึดอำนาจรัฐ ทั้งจะสามารถเป็นเครื่องรองรับอำนาจรัฐให้อยู่ได้นานและมั่นคงมีการต่อต้านจากประชาชนน้อยที่สุด และการยึดอำนาจรัฐโดยยังมิได้รับชัยชนะทางอุดมการณ์เป็นการเสี่ยงอย่างมาก เพราะไม่มีปัจจัยอะไรที่จะรับประกันได้ว่าภายหลังการยึดอำนาจรัฐแล้วการปกครองจะดำรงอยู่ได้อย่างมีเสถียรภาพและยาวนานเพราะไม่ได้มีการปูพื้นฐานทางอุดมการณ์ด้านสังคม เศรษฐกิจ การเมือง และวัฒนธรรมให้กับประชาชนไว้ล่วงหน้า และมวลชนก็ยังไม่ได้ยอมรับอุดมการณ์นั้น จึงอาจกล่าวได้ว่าการต่อสู้ทางอุดมการณ์ เป็นการแสวงหาความยินยอมจากมวลชน หรือเรียกว่า “War of Position” หมายถึง การทำสงครามแย่งชิงพื้นที่ทางความคิดของประชาชนและพื้นที่ทางวัฒนธรรม หรือ การทำสงครามทางอุดมการณ์เน้นบทบาทของปัญญาชนในการปลุกฝังจิตสำนึกและแนวความคิดเห็นให้กับมวลชน ไม่มีการใช้กำลัง เน้นเรียกร้องความยินยอมจากมวลชน ซึ่งถือได้ว่าเป็นเหตุการณ์สำคัญที่จะตัดสินชี้ขาดว่าฝ่ายใดจะได้รับชัยชนะเข้ามาปกครองสังคมทั้งหมด

การที่แกรมซีเน้นถึง “การทำสงครามอุดมการณ์” นั้น เพราะเขาเห็นว่าเหมาะสมกับสภาพสังคมของอิตาลีและยุโรปตะวันตกในขณะนั้น ซึ่งมีประชาสังคมซับซ้อนและแข็งแกร่งกว่าสังคมการเมืองและแกรมซีเชื่อว่า “ยิ่งมีการพัฒนาแบบทุนนิยมมากเท่าใด สงครามทางอุดมการณ์ยิ่งมีความสำคัญมากเท่านั้น” และสงครามในแบบดังกล่าวจะแตกต่างจากการยึดอำนาจแบบจู่โจมฉบับลัน ซึ่งเรียกว่า “War of Manoeuvre” เช่น กรณีของรัสเซียและจีน ซึ่งเน้นความสำคัญของนักปฏิวัติอาชีพ สงครามแบบนี้จะมีความสำคัญรองลงมา ควรจะใช้ก็ต่อเมื่อมีความจำเป็นที่หลีกเลี่ยงไม่ได้เท่านั้น คือเหมาะสมมากกว่าสังคมตะวันออกและโลกที่สามที่มีสภาพสังคมการเมืองที่แข็งแกร่งและมีประชาสังคมที่อ่อนแอก็อาจจำเป็นต้องดำเนินการยึดอำนาจรัฐโดยตรงเลย แต่ก็จะเป็นการเสี่ยงในการดำรงรักษาอำนาจเพราะขาดการปูพื้นฐานทางอุดมการณ์ดังกล่าวข้างต้น (สุรพงษ์ ชัยนาม, 2524 : 75)

จากข้อความดังกล่าวข้างต้นสามารถสรุปได้ว่า การแย่งชิงพื้นที่ทางความคิดที่มีต่อการเคลื่อนไหวทางการเมืองภาคประชาชน นั้นเป็นการทำสงครามทางอุดมการณ์ที่เน้นบทบาทของปัญญาชนในการปลุกฝังจิตสำนึกและแนวความคิดเห็นให้กับมวลชน ไม่มีการใช้กำลัง เน้นการเรียกร้องความยินยอมจากมวลชน ซึ่งถือได้ว่าเป็นเหตุการณ์สำคัญที่จะตัดสินชี้ขาดว่าฝ่ายใดจะได้รับชัยชนะให้เข้ามาปกครองสังคมทั้งหมด

c. ยุทธวิธีในการใช้สื่อเพื่อวัตถุประสงค์ทางการเมืองในช่วงชิงอำนาจในการนำมวลชน

กลยุทธ์ของการสร้าง Hegemony ในสื่อมวลชนนั้น จะไม่ใช่อำนาจบังคับอย่างรุนแรง หากแต่จะใช้วิธีการนำเสนออย่าง “แบบที่ไม่ต้องมีการตั้งคำถามกันเลย” เพราะ “เป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปแล้วว่า” “เป็นที่รู้กันดีแล้วว่า” “รู้กันแล้วโดยปริยาย” ฯลฯ สำหรับพวกที่ไม่เห็นด้วยก็จะกลายเป็น “พวกผิดปกติ พวกเปียงเบน พวกไม่ธรรมดา” ไป Gramsci มีความเห็นว่าการสร้าง Hegemony ทางด้านวาทกรรม (Discourse) ที่ปรากฏอยู่ในสื่อมวลชนนั้น น่าจะทรงพลังมากกว่าการ Hegemony ทางด้านเศรษฐกิจหรือการเมืองเสียอีก เพราะข้อความที่ปรากฏในสื่อมวลชนนั้นเป็นการให้คำนิยามสังคม ให้นิยามชีวิต ให้นิยามกลุ่มคน ให้นิยามเหตุการณ์ ฯลฯ ซึ่งในการนี้ แม้วสื่อมวลชนเองอาจจะไม่ได้เป็นผู้กระทำโดยตรง หากทว่าในฐานะกลไกของสังคม สื่อมวลชนก็มักจะเปิดโอกาสให้ผู้มีอำนาจทางสังคมเข้ามาใช้เป็นส่วนใหญ่

ในด้านของปัญญาชนนั้น แกรมซีได้เน้นบทบาทของปัญญาชนที่แตกต่างจากนักคิดอนุรักษ์นิยมที่เน้นบทบาทของปัญญาชนเพราะเชื่อในความคิดแบบชนชั้นนำ (Elitism) แกรมซีเน้นบทบาทของปัญญาชนเพราะเขาวิเคราะห์ว่าเป็นความจำเป็นทางประวัติศาสตร์ขั้นตอนหนึ่งที่จะต้องอาศัยปัญญาชน แม้ว่าในทางอุดมคติแล้ว มวลชนควรจะเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลง แต่ในความเป็นจริงมวลชนขาดจิตสำนึก ดังนั้นพวกเขาจึงต้องการปัญญาชน (นักจัดตั้งองค์กรและผู้นำ) หรือคือการประสานด้านทฤษฎีกับการปฏิบัติซึ่งแสดงออกให้เห็นอย่างเห็นเป็นรูปธรรม

แกรมซีเน้นบทบาทและความสำคัญของปัญญาชนเป็นอย่างมาก ในการเปลี่ยนแปลงสังคม กลุ่มปัญญาชนจะสามารถโน้มน้าวมวลชนส่วนใหญ่มาเป็นฝ่ายชนชั้นที่ตนสังกัดอยู่ โดยใช้กลไกต่าง ๆ ที่จำเป็นต่อการครองความเป็นใหญ่ทางอุดมการณ์ (Hegemony Apparatuses) เช่น สถาบันการศึกษา สื่อสารมวลชน หนังสือพิมพ์ พรรคการเมือง สมาคมต่าง ๆ องค์กรศาสนา โดยนำกลไกเหล่านี้มาใช้ให้เป็นประโยชน์ในการทำสงครามทางอุดมการณ์กับฝ่ายตรงข้าม ซึ่งแกรมซีเชื่อว่า หากฝ่ายชนชั้นปกครองสามารถดึงเอาปัญญาชนของฝ่ายตรงข้ามมาเป็นฝ่ายตนได้ก็เท่ากับเป็นการดึงเอามวลชนส่วนหนึ่งมาเป็นพวกได้ ในขณะที่เดียวกันก็เป็นการแพร่ขยายอุดมการณ์และอิทธิพลของชนชั้นปกครอง วิธีการดึงเอากลุ่มปัญญาชนฝ่ายตรงข้ามมาเป็นฝ่ายตน อาจทำได้โดยการให้ตำแหน่งสูง ๆ เป็นเครื่องล่อใจ ควบคู่กับการเน้นเหตุผลเพื่อเรียกร้องความยินยอม โดยกระทำอย่างต่อเนื่องและเป็นระบบ เพื่อมิให้มวลชนที่เข้ามาทำทนายมีผู้นำทางปัญญาชนและอุดมการณ์ แต่ถ้าหากชนชั้นปกครองไม่สามารถดึงเอาปัญญาชนฝ่ายตรงข้ามมาเป็นฝ่ายตนได้ ก็จะหันไปพึ่งกลไกเพื่อการกดขี่บังคับแต่เพียงอย่างเดียว โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อมิให้ปัญญาชนฝ่ายตรงข้ามทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ ระบอบการปกครองนี้เป็นการใช้กำลังบังคับแต่เพียงฝ่ายเดียว ไม่สามารถครองความเป็นใหญ่ได้ เพราะปราศจากความยินยอมจากสมาชิกในสังคม

ดังนั้น ทฤษฎีการครองความเป็นเจ้าทางอุดมการณ์ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการกล่อมเกลாதองการเมือง (Hegemony Theory of Political Socialization) ในการประยุกต์ใช้กับกระบวนการเรียนรู้และกล่อมเกลาทองการเมือง ความคิดเรื่องการครองความเป็นใหญ่ทางอุดมการณ์ หมายถึง วิธีทางซึ่งกลุ่มผู้มีอำนาจทางการเมืองใช้สัญลักษณ์ การโฆษณาชวนเชื่อ และการตรวจสอบ เพื่อเป็นเครื่องมือในการธำรงรักษาอำนาจของตนไว้ ทฤษฎีการครองความเป็นเจ้าทางอุดมการณ์ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการกล่อมเกลาทองการเมือง เป็นความพยายามแสดงให้เห็นถึงลักษณะและวิธีในการถ่ายทอดอุดมการณ์ทางการเมืองจากกลุ่มผู้ครอบงำไปสู่ผู้ถูกครอบงำในสังคม (Dawson, R. E. 1977: 4-12)

โดยสรุปแล้ว ยุทธวิธีที่จะต้องดำเนินการให้บรรลุในการช่วงชิงอำนาจทางมวลชนก็คือ ต้องทำให้ผลประโยชน์เฉพาะกลุ่มหรือเฉพาะชนชั้นของตนเองกลายเป็นผลประโยชน์ของทั้งสังคม ต้องทำให้ความคิด อุดมการณ์ จริยธรรม ของตนเอง กลายเป็นความคิดและวัฒนธรรมหลักของสังคม แม้ความคิดดังกล่าวอาจตอบสนองผลประโยชน์ของคนเพียงกลุ่มเดียวก็ตาม แต่คนกลุ่มอื่น ๆ ต่างก็ยอมรับและพลอยเห็นดีเห็นงามไปด้วย หากภารกิจเช่นนี้ปฏิบัติได้สำเร็จลุล่วงก็เรียกว่า “สามารถยึดครองความเป็นเจ้าทางอุดมการณ์” (Hegemony) ได้สำเร็จ ซึ่งการศึกษาเกี่ยวกับการเคลื่อนไหวของมวลชน หรือประชาสังคมนั้น จะกล่าวในลำดับถัดไป

2.1.2 ทฤษฎีขบวนการทางสังคมที่เกี่ยวข้องกับการเคลื่อนไหวทางการเมืองของกลุ่มการเมืองภาคประชาชน

a. ทฤษฎีขบวนการทางสังคมแบบใหม่ (New Social Movement)

Wilkinson (1971: 27) ได้ให้ความหมายถึงการเคลื่อนไหวทางสังคมว่า เป็นพฤติกรรมร่วมของประชาชนที่จะเข้าร่วมการเคลื่อนไหว เพื่อกระทำการบางอย่างในการที่จะสนับสนุน หรือคัดค้านการเปลี่ยนแปลงในกลุ่มสังคม หรือโลกที่เขาเป็นส่วนหนึ่ง ซึ่งประชาชนจะมีการกระทำโดยผ่านวิถีทางในหลายรูปแบบ ทั้งที่เป็นการกระทำที่รุนแรง และไม่รุนแรง การเคลื่อนไหวทางสังคม คือ การรวมตัวของประชาชนเพื่อเรียกร้อง หรือ คัดค้านการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในสังคม รูปแบบของการเคลื่อนไหวทางสังคมอาจแบ่งได้เป็น 2 ลักษณะ (นิธิ เที่ยงศรีวงศ์, 2531: 60) ดังนี้คือ

การเคลื่อนไหวเพื่อปฏิวัติ เป็นการเคลื่อนไหวเพื่อเปลี่ยนแปลงโครงสร้าง และสถาบันของสังคมดั้งเดิม เป็นการท้าทายอำนาจของผู้ปกครองโดยใช้ทุกวิถีทางซึ่งรวมไปถึงวิธีการที่รุนแรง

การเคลื่อนไหวเพื่อปฏิรูป การแสวงหาการปรับปรุงโครงสร้างเดิมโดยมิได้หวังที่จะเปลี่ยนแปลงสังคมทั้งหมด ขบวนการเคลื่อนไหวแนวนี้ เช่น ขบวนการสันติภาพ การเคลื่อนไหวทางสิ่งแวดล้อม หรือการเคลื่อนไหวของสตรี

การเคลื่อนไหวทางสังคมแนวใหม่ (New Social Movement)

การเคลื่อนไหวทางสังคมแนวใหม่ เริ่มเมื่อมีการพัฒนาอุตสาหกรรมในประเทศตะวันตกราวศตวรรษที่ 19 จากการศึกษาสังคมมีการเปลี่ยนแปลงรวดเร็วจากสภาพของสังคมชนบทมาสู่สังคมเมืองได้ก่อให้เกิดความตึงเครียด การเคลื่อนไหวจึงเป็นการแสดงออกถึงความไม่พอใจกับสภาพสังคม และความอยุติธรรมในสังคมที่เป็นอยู่ ช่วงศตวรรษที่ 20 การเคลื่อนไหวทางสังคมมีความหลากหลายมากขึ้นไม่ว่าจะเป็นขบวนการแรงงาน ขบวนการเรียกร้องสิทธิสตรี การเรียกร้องสิทธิของคนกลุ่มน้อย หรือการประท้วงของกลุ่มของคนยากจนในละตินอเมริกาและเอเชีย อาจกล่าวได้ว่าการเคลื่อนไหวจะเกิดขึ้นในสังคมที่มีความสุกงอม (Mature) เพียงพอ กระบวนการเคลื่อนไหวได้เปลี่ยนทัศนคติในการยึดถือตัวบุคคลมาสู่การหาสาเหตุของปัญหาที่ระบบ หรือสังคมการก่อเกิดของการเคลื่อนไหวภาคประชาชนนั้นมีเงื่อนไขที่จะต้องก่อเกิดก่อน (Pre-Condition) ซึ่งมีลักษณะทั่วไปดังนี้

1 เกิดจากกรณีที่สภาพความเป็นอยู่ของประชาชนเลวร้ายลงอย่างรุนแรง เพราะความไม่ยุติธรรม และการถูกเอารัดเอาเปรียบจนแทบไม่มีหวังที่สภาพความเลวร้ายที่เผชิญอยู่จะได้รับการแก้ไข

2 การเกิดการเคลื่อนไหวจะต้องมีผู้นำที่มีประสบการณ์ และบารมีเป็นที่ยอมรับของผู้เดือดร้อน โดยผู้นำจะต้องเป็นผู้ที่สามารถอธิบายปัญหาความไม่พอใจ และเรียกร้องให้รัฐดำเนินมาตรการแก้ไขปัญหานั้น ๆ

3 รัฐจะต้องมีความอ่อนปรนต่อการเคลื่อนไหวของประชาชนในระดับหนึ่งคือต้องยอมรับให้มีการประท้วง หรือขบวนการเคลื่อนไหวของประชาชนจะต้องได้รับการสนับสนุนจากพันธมิตรในเมือง เช่น กลุ่มปัญญาชน นักศึกษา NGOs และนักการเมืองบางคนในการต่อสู้กับการผูกขาดอำนาจ หรือการใช้ความรุนแรงของรัฐ

4 ขบวนการเคลื่อนไหวจะต้องมีกลยุทธ์ในการขยายองค์การการต่อสู้ออกไปเรื่อย ๆ เพื่อตอบโต้กับการคัดค้านการใช้อำนาจปราบปรามต่อขบวนการเคลื่อนไหวภาคประชาชน โดยทั่วไปการเคลื่อนไหวมีลักษณะร่วมที่คล้ายคลึงกัน 3 ประการ คือ (ไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร, 2538)

ประการที่หนึ่ง การเคลื่อนไหวที่ปรากฏจะมีลักษณะจำเพาะมีรูปแบบที่ซับซ้อนของประวัติศาสตร์วัฒนธรรม และเงื่อนไขของโครงสร้างการเคลื่อนไหวจะมีการสร้างการมีส่วนร่วมที่หลากหลาย อาทิ การรับสมาชิกใหม่ การสร้างความไว้วางใจในหมู่สมาชิก เพื่อสร้างการมีส่วนร่วมที่ยั่งยืน

ประการที่สอง ในการเคลื่อนไหวจะมีการจัดตั้งองค์กรในระดับที่ต่าง
กัน แต่ที่เห็นได้ชัดคือจะมีการเคลื่อนไหวทางสังคม และวางยุทธวิธีในการต่อสู้
และประการที่สาม อย่างน้อยที่สุดในทุกการเคลื่อนไหวก็ได้ก่อให้เกิดการ
เปลี่ยนแปลงทางสังคม

รูปแบบของการเคลื่อนไหวทางสังคมรูปแบบใหม่ (New Social Movement)

เป็นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในประเทศอุตสาหกรรมก้าวหน้าช่วงทศวรรษที่
1970 ซึ่งเกิดจากการเปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจและสังคม การพังทลายของสถาบัน
หลักทางการเมืองเช่น รัฐ กลไกของรัฐ และสถาบันทางสังคม เช่น ครอบครัว โรงเรียน ศาสนา จาก
การครอบงำของ “กลไกตลาด” การปล่อยให้ความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจแบบทุนนิยมเข้าครอบงำ
อำนาจและกลไกของรัฐ ระบบการเมืองถูกใช้เพื่อแสวงหาผลประโยชน์ของตนเองและพวกพ้อง ทำ
ให้ประชาชนเสื่อมศรัทธาต่อกับสถาบันทางการเมืองและสังคมที่ไม่สามารถแก้ปัญหาหรือความ
ขัดแย้งในสังคมได้ และเริ่มคิดค้นรูปแบบและวิธีการเคลื่อนไหวอื่น ๆ เพื่อแก้ปัญหาความขัดแย้งที่
เผชิญอยู่ไม่ว่าจะเป็นปัญหาสภาพแวดล้อม ภัยสงคราม อาวุธนิวเคลียร์ โรคเอดส์ ปัญหาสิทธิ
มนุษยชน และสิทธิของชนกลุ่มน้อย

การเคลื่อนไหวทางสังคมรูปแบบใหม่ (New Social Movement) ได้ให้
ความสำคัญกับประชาสังคม (Civil Society) การเรียกร้องความเป็นอิสระ (Autonomy) มากกว่า
การเคลื่อนไหวเพื่อที่จะเข้าไปมีอำนาจทางการเมือง หรือการทำท้าวายรัฐ จุดประสงค์ของการ
เคลื่อนไหวทางสังคมก็เพื่อที่จะก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในค่านิยม (Value) ของสังคมและการ
พัฒนารูปของทางเลือกในการดำเนินชีวิต (Developing Alternative Life-Styles) และการป้องกัน
สังคมประชาจากการขยายตัวของอำนาจรัฐ (Scott, A., 1990: 16-17)

ขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมแบบใหม่ไม่มี “ทรัพยากร” อะไรในการเจรจา
ต่อรองยกเว้นเพียงยุติการเคลื่อนไหว เนื่องจากมิใช่กลุ่มผลประโยชน์ที่มีการจัดตั้งอย่างเป็นระบบ
แต่มักเป็นกลุ่มที่มีการรวมตัวกันอย่างเฉพาะกิจหลวมๆ เฉพาะเรื่อง เฉพาะเหตุการณ์มากกว่า
ดังนั้นโอกาสที่จะทำให้การเจรจาต่อรองมีผลบังคับใช้ในทางปฏิบัติจึงเป็นเรื่องที่เป็นไปได้ยาก จึง
ไม่สามารถใช้ยุทธศาสตร์การเจรจาต่อรองหรือประสานประโยชน์อย่างการเมืองแบบเก่าได้ใน
ขณะที่ขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมรูปแบบใหม่เกิดขึ้นในประเทศอุตสาหกรรมก้าวหน้าในยุค

สงครามเย็น ขบวนการเคลื่อนไหวของประชาชนในระดับรากหญ้าในประเทศโลกที่สามกลับคึกคัก และตื่นตัวช่วงหลังสงครามเย็น เป็นยุคสมัยที่ขบวนการเคลื่อนไหวต่าง ๆ ในประเทศโลกที่สามต้องปรับกระบวนท่าใหม่ ด้วยเห็นว่าโลกยุคใหม่มิใช่โลกของการเมืองแบบเก่าหรือการเมืองชนชั้นเดียว หรือโลกของการเมืองอุดมการณ์เดียว เช่น ประชาธิปไตย หรือคอมมิวนิสต์เช่นในอดีต หากแต่เป็นโลกของการเมืองแบบใหม่ที่หลากหลายและต้องมีการร่วมมือจากหลายฝ่าย

ขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมรูปแบบใหม่ในประเทศอุตสาหกรรมก้าวหน้า กับขบวนการเคลื่อนไหวของประชาชนในระดับรากหญ้าในประเทศโลกที่สามยังมีความแตกต่างที่สำคัญ คือ ปฐมเหตุแห่งการเคลื่อนไหว กล่าวคือ การเคลื่อนไหวในประเทศอุตสาหกรรมก้าวหน้าเกิดจากความไม่พอใจกับคุณภาพชีวิตที่ตกต่ำลงทุกด้านจึงลุกขึ้นมาเคลื่อนไหว ในขณะที่ขบวนการเคลื่อนไหวของประชาชนในระดับรากหญ้าในประเทศโลกที่สามมีสาเหตุมาจากความไม่ยุติธรรมทั้งทางด้านเศรษฐกิจ การเมือง สังคม และวัฒนธรรม และประเด็นการเคลื่อนไหวก็เป็นประเด็นที่เกี่ยวข้องกับความเป็นความตายของชุมชนท้องถิ่น เช่น การต่อต้านการตัดไม้ทำลายป่า การสร้างเขื่อน ผู้เข้าร่วมขบวนการการเคลื่อนไหวในประเทศอุตสาหกรรมก้าวหน้าชนชั้นกลางใหม่จะมีบทบาทสำคัญในขบวนการ แต่ในประเทศโลกที่สามผู้มีบทบาทหลักกลับเป็นประชาชนในระดับล่าง เช่น ชาวนา ชาวไร่ คนยากจน ซึ่งถูกกีดกันมิให้เข้ามามีส่วนร่วมทางการเมือง เนื่องจากไม่มีอำนาจในการต่อรองในฐานะกลุ่มผลประโยชน์ การเคลื่อนไหวของชาวนาเป็นส่วนหนึ่งของขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมรูปแบบใหม่ซึ่งเป็นปรากฏการณ์ของโลกนับตั้งแต่หลังทศวรรษที่ 1960 และส่วนหนึ่งของกระแสประชาธิปไตยการเคลื่อนไหวของชาวนานำมาซึ่งทางเลือกในยุทธศาสตร์ทางเศรษฐกิจ และเป็นการเปิดโอกาสให้เกิดการมีส่วนร่วมของประชาชนในระดับรากหญ้า (ผาสุก พงไพจิตร, 2550)

ดังนั้นจึงสามารถสรุปได้ว่า ลักษณะของทฤษฎีขบวนการทางสังคมแบบใหม่ (New Social Movement) ถือได้ว่าเป็นข้อเสนอที่เชื่อมโยงกับการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยทั่วโลก แนวคิดนี้เชื่อว่าประชาชนมีสิทธิที่จะใช้อำนาจทางการเมืองได้โดยตรง ควบคู่ไปกับการใช้สิทธิ (ในเสรีภาพ) การสื่อสารของพลเมืองและชุมชน แนวคิดนี้ก่อตัวขึ้นจากกลุ่มนักวิชาการ สมาคม กลุ่มองค์กรวิชาชีพสื่อ และองค์กรเอกชน เรียกว่า ภาคประชาชนหรือภาคประชาสังคม (Civic Society) ที่มาของสิทธิในการสื่อสารพัฒนาขึ้นจากการที่นักวิชาการชาวอเมริกัน และนักวิชาการตะวันตกกลุ่มหนึ่ง ซึ่งเชื่อว่าเสรีภาพในการพูดและแสดงความคิดเห็น (Freedom of Speech and Freedom of Opinion) ตลอดจนเสรีภาพของข่าวสาร (Freedom of Information) จำต้องคำนึงถึงปัญหาในเรื่องสิทธิในการสื่อสารของปัจเจกบุคคลและชุมชนด้วย

เป็นการตีความเพิ่มเติมจากเดิมที่เห็นว่าสื่อมวลชน (The Press) คือ ตัวแทนอันชอบธรรมในการแสดงความคิดเห็นของบุคคลโดยทั่วไป นักวิชาการกลุ่มนี้เห็นว่าภายใต้บริบทของสังคมข้อมูลข่าวสารหรือสังคมสารสนเทศ การตีความสิทธิเสรีภาพในรูปแบบเดิมไม่เพียงพอที่คุ้มครองสิทธิเสรีภาพในสภาวะการณ์ใหม่ได้อีกต่อไป

สิทธิการสื่อสารในวาทกรรมใหม่ เป็นสิทธิการสื่อสารของประชาชนที่มองประชาชนในมิติของการเป็นพลเมือง (Citizen) ของประชาชนว่า เป็นผู้ที่มีสิทธิและมีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็น และกำหนดนโยบาย แทนที่จะเป็นคนอ่าน หรือคนดูหรือคนฟังรายการที่เล่นบทบาทผู้รับเพียงอย่างเดียว (Passive Receiver of Information) หรือเป็นผู้บริโภคสินค้าหรือโฆษณา (Consumer) แนวคิดเรื่องการสื่อสาร มีข้อเสนอใหม่ในแง่คิดที่ได้นำเอาประเด็นสิทธิการสื่อสารโดยตรงของประชาชนมาเป็นส่วนหนึ่งของเรื่องสิทธิการสื่อสาร และเสนอหลักการเกี่ยวกับการคุ้มครองประชาชนจากการละเมิดของสื่อมวลชนเท่ากับมีการตีความใหม่ว่า สิทธิการสื่อสารมิใช่เป็นสิทธิผูกขาดขององค์กรสื่อมวลชนดังที่เคยเข้าใจ และถือปฏิบัติกันเรื่อยมา แต่เป็นสิทธิของผู้ใช้สื่อที่มีทั้งปัจเจกบุคคล ซึ่งเป็นพลเมืองของชาติและชุมชน ทั้งกลุ่มคนและชุมชนที่เป็นประชาคมทางการเมือง วัฒนธรรม สังคมในรัฐชาติ และในประชาคมระหว่างประเทศอีกด้วย ซึ่งประการสำคัญเป็นการเสนอที่ทันกาลกับการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยีการสื่อสารที่พัฒนาสู่จุดที่เอื้ออำนวยให้เกิดการสื่อสารโต้ตอบกันได้ทันที (Interactive) ทั้งยังมีขนาดเล็ก เหมาะกับสื่อทางเลือกของกลุ่มชุมชน และเหมาะกับการสร้างสรรค์การสื่อสารให้มีความหลากหลายยิ่งขึ้น

2.1.3 ทฤษฎีวิพากษ์แห่งสื่อมวลชน (Critical Theories of Media)

ทฤษฎีนี้เป็นของ Karl Marx นักปรัชญาสังคม นักหนังสือพิมพ์ในศตวรรษที่ 19 รู้จักกันในนาม “ลัทธิมาร์กซ์” หรือวิธีการแบบ Marxist มี 2 กลุ่ม คือกลุ่ม Political Economy of Media ให้นำหนักในการวิเคราะห์มิติเศรษฐกิจการเมืองเป็นหลัก และกลุ่ม Neo Marxist เน้นวิเคราะห์มิติด้านวัฒนธรรม ความคิด อุดมการณ์เป็นหลัก

Karl Mark กล่าวไว้ว่า “ในทุกยุคทุกสมัย ความคิดของชนชั้นปกครองก็คือ ความคิดที่กำลังปกครอง” ชนชั้นที่มีเครื่องมือทางการผลิตย่อมเป็นฝ่ายผลิตความคิดด้วยในเวลาเดียวกัน” (กาญจนา แก้วเทพ, 2547: 170) เพราะฉะนั้นความคิดของฝ่ายที่ไร้เครื่องมือทางการผลิตย่อมตกเป็นเบี้ยล่าง

ถึงแม้ว่าความคิดของ Mark และ Gramsci จะมีมานานแล้ว แต่ก็ยังเป็นแนวทางที่ใช้ในการชี้และวิเคราะห์ของนักอุดมการณ์ด้านมาร์กซิสต์ที่สามารถนำมาใช้เชื่อมโยงความคิดกับสื่อมวลชนและระบบการเมืองได้

Williams กล่าวว่า ภายใต้ระบบอำนาจนิยม การควบคุมเครื่องมือทางการสื่อสารแบบผูกขาดโดยชนชั้นปกครองถือว่าเป็นสิ่งสำคัญที่จะขาดเสียไม่ได้ เพื่อเป็นการปกป้องและดำรงรักษาไว้ซึ่งความก้าวหน้าบนพื้นฐานของชนกลุ่มน้อยที่เป็นผู้ปกครอง (บุญรักษ์ บุญญะเขตมาลา, 2531)

Kornhauser ได้กล่าวเอาไว้ใน “The Politic of Mass Society” ว่า ในสังคมมวลชนประชาชนจะถูกแบ่งออกจากกันแบบต่างคนต่างอยู่ไม่มีความสัมพันธ์กันอย่างมีความหมายที่แท้จริง ในขณะที่เดียวกันประชาชนก็จะถูกบีบบังคับจากผู้ปกครองให้มีประสบการณ์บางชนิดร่วมกัน โดยผ่านการบริโภคสื่อซึ่งถูกควบคุมโดยผู้นำ ผู้นำจะสร้างสื่อมวลชนที่เรียกว่า สร้างสาธารณสมบัติ และใช้สาธารณสมบัตินี้เป็นเครื่องมือในการควบคุมจิตสำนึกของประชาชน Kornhauser เชื่อว่า ในที่สุดประชาธิปไตยที่แท้จริงจะค่อย ๆ สูญหายไปและขณะที่ผู้นำทางการเมืองจะพำถึงประชาธิปไตยอยู่ตลอดเวลา สิ่งที่จะเกิดขึ้นก็คือ ผู้นำจะใช้สื่อมวลชนครอบงำความคิดของประชาชนอย่างสมบูรณ์แบบมากขึ้นทุกที เพราะฉะนั้นอำนาจทางการเมืองจึงผูกติดกับการควบคุมสื่อมวลชน ความสำคัญของผู้นำจะอยู่ที่ว่า จะควบคุมสื่อมวลชนด้วยวิธีการแบบใด ที่จะทำอะไรให้ตนเองมีอำนาจมากที่สุด Kornhauser เน้นให้เห็นถึงการใช้สื่อมวลชน 3 ด้าน ด้วยกันคือ

1. การใช้เพื่อความบันเทิง ซึ่งโดยแท้ที่จริงแล้วเป็นการหลอกลวงให้ประชาชนสนใจกับสิ่งไร้สาระและพลอยไม่สนใจเรื่องราวทางการเมืองที่สำคัญ เพราะฉะนั้นสื่อมวลชนเสมือนฝันหลอกล่อให้ประชาชนหน้ามืดตามัว มองไม่เห็นตัวเองถูกเอารัดเอาเปรียบอะไรบ้าง

2. การใช้สื่อมวลชนเพื่อการให้ความมั่นใจและการชี้นำ Kornhauser บอกว่าการพึ่งพาอาศัยสื่อมวลชนมากขึ้นทุกที จะทำให้ประชาชนอ่อนแอและเรื่อย ๆ ทุกที เพราะไม่ทราบข่าวสารที่ตรวจสอบแล้วจริงเท็จเพียงใด ในที่สุดการพึ่งพิงนี้จะทำให้ประชาชนอ่อนแอจนกระทั่งไม่สามารถรู้ได้ว่าอะไรผิด อะไรถูก และจะมีความคิดเห็นคล้อยตามสื่อมวลชนเป็นส่วนใหญ่

3. การใช้สื่อมวลชนเพื่อทดแทนความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ซึ่งความหมายในที่นี้ก็คือ การบริโภคสื่อมวลชนเสมือนว่า เป็นญาติพี่น้องในบ้านของตนเอง ทั้งนี้เพราะมวลชนแยกออกจากกันจนเป็นเสมือนคนไม่มีญาติ คนเหล่านี้ก็จะเริ่มมองเห็นว่า สื่อมวลชนเป็นเสมือนญาติและเชื่อถือสื่อมวลชนอย่างไม่มีเหตุผลมากขึ้นทุกที ๆ (Kornhauser W., 1959: 78)

ในระบบสังคมทุนนิยม สิ่งที่เราเรียกว่า “เสรีภาพของสื่อมวลชน” มักจะถูกนำมาอ้างเป็นจุดขายอย่างหนึ่งว่า สื่อมวลชนจะไม่ถูกผูกขาดหรือกำหนดโดยตรงจากฝ่ายที่ถืออำนาจทางการเมือง เพราะว่ายังมีความคิดเห็นของฝ่ายตรงกันข้ามที่ปรากฏให้เห็นหรือเห็นอยู่เสมอ เสรีภาพของสื่อมวลชนทำให้สังคมทุนนิยมมีความก้าวหน้าและมีเสถียรภาพมากยิ่งขึ้น ทำให้เห็นว่าทุกอย่างในสังคมทุนนิยมได้ผ่านกระบวนการไตร่ตรองมาดีแล้ว แต่ถ้าพิจารณาถึงความเป็นจริงในกรอบของเศรษฐกิจ การเมือง และสังคม แล้วจะเกิดความเข้าใจว่าเสรีภาพเป็นสิ่งที่มิเส้นตาย มีขอบเขต อยู่ตรงที่ว่าจะต้องถูกนำไปใช้เพื่อระบบอำนาจและอิทธิพลที่อยู่ในสังคมนั้น ๆ ในเวลาหนึ่ง ๆ เพราะฉะนั้นสามารถสรุปได้ว่า สื่อมวลชนกำลังชักนำให้มวลชนปฏิบัติตามความต้องการของผู้ที่ได้เปรียบทางเศรษฐกิจ และสังคมสื่อมวลชนในสังคมทุนนิยมด้ามองโดยภายนอกหรือทั่ว ๆ ไปแล้ว จะเต็มไปด้วยความหลากหลาย แต่ถ้ามองลงไปลึกซึ้งจะพบว่าแก่นของมันจริง ๆ แล้วมีความเหมือนกันเป็นอย่างมาก ที่เน้นให้เห็นถึงความเป็นธรรมชาติของสังคมทุนนิยม ในลักษณะที่ว่า คนที่มีความสามารถมากที่สุดจะได้รับการตอบแทนมากที่สุด ภายใต้เงื่อนไขของการแข่งขันกันอย่างเสรี

การแสดงออกของสื่อมวลชนในสังคมทุนนิยม จะให้ทัศนะต่อสภาพการณ์ทางเศรษฐกิจ การเมือง วัฒนธรรม ที่เป็นอยู่นั้นคืออยู่แล้วโดยสื่อมวลชนจะย้าว่า “ทุกสิ่งทุกอย่างกำลังดีขึ้นเรื่อย ๆ ปัญหาต่าง ๆ กำลังได้รับการแก้ไขอยู่แล้ว ในขณะที่สื่อมวลชนจะยกย่อง เชิดชูวีรบุรุษของทุนนิยม และประณามศัตรูของทุนนิยมอย่างเลวร้าย ถ้าเกิดมีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นที่จะทำให้สังคมทุนนิยมดำเนินไปด้วยดี สื่อมวลชนก็จะเชิดชูสิ่งต่าง ๆ เหล่านั้นในทางกลับกัน ถ้าหากความเปลี่ยนแปลงนั้นทำให้สังคมทุนนิยมปั่นป่วน ความเปลี่ยนแปลงนั้นก็จะถูกประณามหรือละเลยเสีย (บุญรักษ์ บุญญะเขตมาลา, 2531)

พวกมาร์กซิสต์ กล่าวว่าสิ่งที่ทำให้สื่อมวลชนในระบบทุนนิยมมีเนื้อหาที่เน้นด้านอนุรักษนิยม เพราะเนื่องมาจากระบบกรรมสิทธิ์ ในการควบคุมเครื่องมือการผลิตทางความคิด เพราะผู้ที่ถือกรรมสิทธิ์ สื่อมวลชนในสังคมทุนนิยมได้มักจะเป็นคนที่ยึดถือแนวทางรัฐนิยม ผู้ดำเนินการสื่อมวลชนจะค่อย ๆ ถูกแปรรูปให้กลายเป็นเครื่องมือทางความคิดของระบบกรรมสิทธิ์ ทั้งนี้ด้วยการเน้นเรื่องบางประเภท บิดเบือนเรื่องบางอย่าง หรือเพิกเฉยต่อเรื่องบางชนิด ระบบกรรมสิทธิ์ในสังคมทุนนิยมมีแนวโน้มที่สำคัญใน 3 ด้าน ได้แก่

1. สื่อมวลชนเป็นธุรกิจที่มีขนาดใหญ่มากขึ้นทุกที และเป็นธุรกิจที่มีแนวโน้มสองลักษณะ คือ มีลักษณะการรวมกระจุกและการรวบกระจุก (Concentration and Conglomeration)

2. แรงกดดันจากระบบธุรกิจ การค้า เนื่องจาก สื่อมวลชนในสังคมทุนนิยมเป็นตัวแทนของระบบการค้า การอยู่รอดของสื่อมวลชนจึงขึ้นอยู่กับการขายเนื้อที่เวลาให้กับระบบธุรกิจ โดยผ่านการโฆษณาต่าง ๆ ด้วยเหตุนี้สื่อมวลชนจึงมักเสมอข่าว และความคิดเห็นในเชิงสนับสนุนความอยู่ดีกินดีของระบบธุรกิจ และไม่ค่อยตรวจสอบหรือสนใจต่อการทำงานของระบบธุรกิจอย่างมีความหมาย เพราะการกระทำเช่นนั้นย่อมจะมีผลกระทบต่อรายได้ของตน

3. แรงกดดันจากรัฐบาลและระบบการเมือง ที่ได้อาศัยกลไกต่าง ๆ เพื่อบีบบังคับให้สื่อมวลชนรับใช้วัตถุประสงค์ของตน เช่น ก่อตั้งระบบการตรวจสอบข่าว หรือการที่รัฐบาลส่งข่าวของตนไปให้สื่อมวลชนต่าง ๆ อย่างสม่ำเสมอ ซึ่งสื่อมวลชนไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้เพราะการอ้างผลประโยชน์ของชาติ ถึงแม้บางครั้งจะมีการโจมตีเจ้าหน้าที่ของรัฐบาลบ้างแต่ก็มักจะอยู่ในกรอบที่ยอมรับกันได้ในสังคมนั้น ๆ และบ่อยครั้งจะมีลักษณะเป็นมิตรกันมากกว่า

สรุปได้ว่าสิ่งที่กล่าวมานี้คือ อิทธิพล 3 ประการ ในแนวของมาร์กซิสต์ แต่อย่างไรก็ตามพวกมาร์กซิสต์ก็ไม่ได้ลืมถึงข้อเท็จจริงว่า สื่อมวลชนต่าง ๆ มักจะมีคนจำนวนหนึ่งที่มีความคิดเห็นเป็นอิสระจากผู้เป็นเจ้าของระบบธุรกิจ และกลไกการควบคุมของรัฐ คนเหล่านี้ก็ได้พยายามที่จะล้ำเส้นที่ถูกกำหนดไว้ แต่คนเหล่านี้เป็นเพียงกลุ่มน้อยอย่างเห็นได้ชัด จึงไม่สามารถที่จะมาเปลี่ยนแปลงอะไรได้ ระบบสื่อมวลชนจึงยังคงเป็นอย่างที่มันเป็นอยู่ โดยทั่วไปแล้วแนวคิดที่เชื่อว่ารัฐและระบบธุรกิจต่างก็มีอำนาจในการกำหนดกรอบ และทิศทางในการทำงานของสื่อมวลชนให้อยู่ภายใต้กรอบ และข้อจำกัดต่าง ๆ นั้นเป็นการวิเคราะห์ที่อยู่ในกลุ่มทฤษฎีเศรษฐศาสตร์การเมือง (Political Economy Approach)

a. บทบาทของสื่อในบริบททางเศรษฐศาสตร์การเมือง

สมควร กวียะ (สมควร กวียะ, 2535 : 230 – 231) ได้กล่าวถึง บทบาทหน้าที่ การสื่อสารได้กระทำในฐานะเครื่องมือทางการเมือง หากจะสรุปให้เห็นชัดเจนเป็นรายข้อนั้นสามารถสรุปได้ดังนี้

1. ถ่ายทอดข่าวสารและความรู้ทางการเมือง โดยผ่านสื่อบุคคล สื่อมวลชน และสื่อประเพณี
2. จัดระเบียบวาระ (Agenda Setting) เกี่ยวกับประเด็นปัญหาทางการเมือง ที่ควรอภิปราย
3. เผยแพร่ปลูกฝังความเชื่อทางการเมือง (Propagation and Cultivation of Political Beliefs)

4. พัฒนาด้านการเมือง โดยการสื่อสารจะเข้ามามีส่วนในเรื่องให้ความรู้ความเข้าใจแก่ประชาชน รวมทั้งการชักจูงโน้มน้าวให้เข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการทางการเมืองต่าง ๆ

โรเบิร์ต แฮกเก็ตต์และหยีซี เซา (Hackett, R. A. and Zhao, Y. 1998: 26) ได้กล่าวถึงแนวคิดของกระบวนการสื่อสารมุ่งเน้นให้ประชาชนเป็นศูนย์กลางของการเปลี่ยนแปลง สื่อจึงมีลักษณะประชาสังคม เพื่อเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมมากขึ้น ซึ่งลักษณะของสื่อประเภทนี้จัดเป็นสื่อประชาสังคมซึ่งมีลักษณะดังต่อไปนี้ คือ

1. สื่อควรมีบทบาทในการสร้างจิตสำนึกแก่ประชาชน
2. สื่อต้องเป็นผู้เริ่มจุดประเด็น เกาะติด เปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมอภิปรายประเด็นปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคม
3. สื่อต้องมีบทบาทในการหาข้อยุติปัญหา หรือหาทางออกให้กับสังคม
4. สื่อต้องเป็นสื่อกลางในการประสานความร่วมมือจากทุกฝ่ายในการแก้ไขปัญหา

อนุชาติ พวงสำลี (2543: 165) ได้แบ่งสภาพการณ์ของสื่อไว้เป็น 2 สภาพการณ์คือ

1. สื่อที่ถูกครอบงำโดยรัฐบาล เช่น การโฆษณาชวนเชื่อโครงการต่าง ๆ โดยสื่อถูกนำมาใช้เป็นเครื่องมือในการสนับสนุนการทำงานของภาครัฐ ในการเผยแพร่แนวคิดและแนวปฏิบัติที่รัฐต้องการ ในลักษณะสำเร็จรูปไปสู่ประชาชนให้มีการรับรู้ทัศนคติไปในทางที่รัฐต้องการได้ สะท้อนให้เห็นกระบวนการสื่อในเชิงอำนาจนิยม
2. สื่อที่ถูกครอบงำโดยระบบทุนนิยม นอกจากสื่อกลุ่มนี้จะสนองความต้องการภาครัฐแล้ว ยังต้องสนองต่อความต้องการให้กับคนบางกลุ่มซึ่งมีอิทธิพล เพื่อแสวงหาผลกำไรทางธุรกิจอีกด้วย

ในด้านของแนวคิดเรื่องเศรษฐศาสตร์การเมืองกับการศึกษาเรื่องสื่อ นั้นได้มีนักวิชาการเฉพาะด้านได้กล่าวไว้ ซึ่งนักเศรษฐศาสตร์การเมืองรุ่นหลัง ๆ ได้ให้ความหมายของคำว่า “การเมือง” ให้กว้างขวางออกไปว่า “การเมืองหมายถึงความสัมพันธ์เชิงอำนาจ” (Power Relation) และ “อำนาจ” นี้หมายถึงอำนาจที่มาจากความเป็นเจ้าของปัจจัยการผลิต (เช่น เป็นเจ้าของสื่อ เป็นเจ้าของทุน) เป็นเจ้าของอำนาจรัฐ (เช่น เป็นรัฐบาล เป็นผู้ออกกฎหมาย เป็นผู้ใช้และควบคุมระเบียบสังคมต่าง ๆ) รวมทั้งเป็นเจ้าของในการผลิต และเผยแพร่ความรู้ ความคิด

ค่านิยม วัฒนธรรมต่าง ๆ ให้แก่คนในสังคม (เช่น เป็นเจ้าของหนังสือพิมพ์ เจ้าของรายการวิทยุ/โทรทัศน์ ฯลฯ) (กาญจนา แก้วเทพ, 2541: 201-202)

ดังนั้น การวิเคราะห์เรื่องการเมือง หรือความสัมพันธ์เชิงอำนาจจึงไม่จำเป็นต้องจำกัดตัวเองอยู่ที่การวิเคราะห์ทางการเมืองเท่านั้น แต่เราอาจศึกษา “การสื่อสารทางการเมือง” (Political Communication) ที่ปรากฏอยู่ในสื่อต่าง ๆ ได้ เช่น เพลง โฆษณา รายการวิทยุ/โทรทัศน์ ฯลฯ

McQuail (1986) เสนอว่า จะมีมิติในการศึกษาเรื่อง “การสื่อสารทางการเมือง” ใน 4 มิติ คือ

1. การศึกษาสถาบันทางการเมืองในกระบวนการสื่อสาร
2. การศึกษาสถาบันสื่อมวลชนในแง่มุมของการเมือง
3. การวิเคราะห์ทิศทางของผู้รับสารที่มีต่อการสื่อสารทางการเมือง
4. ลักษณะของการสื่อสารที่เข้ามาเกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมทางการเมือง

กนกศักดิ์ แก้วเทพ (2546: 7-8) ได้กล่าวเกี่ยวกับเศรษฐศาสตร์การเมืองของสื่อมวลชนว่าด้วยการครอบงำความคิดในสังคมว่า ลักษณะพิเศษสำคัญประการหนึ่งของสินค้าสื่อมวลชนก็คือ การเป็นสินค้าทางความคิด (Mental Product หรือ Non-Material Product) ซึ่งในระบบทุนนิยมก็ได้มีกระบวนการและกลไกในการผลิตสินค้าสื่อเหล่านี้ตามแบบอย่างของการผลิตสินค้าอุตสาหกรรมทั่วไป เนื่องจากสินค้าสื่อมวลชนเหล่านี้มีอิทธิพลต่อแบบแผนการดำเนินชีวิตของผู้คนในสังคม ดังนั้น อุตสาหกรรมสื่อมวลชนได้ชื่ออีกอย่างหนึ่งว่า “อุตสาหกรรมวัฒนธรรม” อำนาจของระบบทุนนิยมในอุตสาหกรรมวัฒนธรรมนี้ได้ทำการรวมศูนย์ทั้งผู้ผลิตและผู้บริโภค ตลอดจนทั้งชีวิตการทำงานและการพักผ่อนบันเทิงให้เข้ามาอยู่ภายใต้ระบบอุตสาหกรรมวัฒนธรรมทั้งหมด ไม่ว่าจะเป็นระดับจุลภาคหรือระดับมหภาค รวมถึงขั้นตอนในการผลิต การกระจายหรือการบริโภค

สำหรับในระบบการเมืองแบบประชาธิปไตย การครอบงำความคิดโดยผ่านวัฒนธรรม (Cultural Hegemony) ทำให้ความคิดในการต่อต้านระบบเป็นไปได้ยากลำบากขึ้น เพราะสินค้าวัฒนธรรมจะเป็นตัวเชื่อม (Social Cement) ให้ผู้รับสื่อมีความรู้สึกว่าเป็นส่วนหนึ่งของสังคม ขณะเดียวกันก็ได้สร้างความเป็นปัจเจกชนปลอม ๆ ขึ้นมาด้วย กล่าวในแง่นี้ สินค้าวัฒนธรรมเป็นเครื่องมือในการควบคุมความคิดจิตสำนึกของผู้คนในสังคมได้เป็นอย่างดี กล่าวอีก

นัยหนึ่ง เสรีภาพและความรู้สึกที่จะต่อต้านปฏิเสธรระบบของผู้รับสารจะเหือดหายไป ในที่สุดผู้รับสารที่ถูกครอบงำอย่างเบ็ดเสร็จจากอุตสาหกรรมวัฒนธรรมก็จะมีสภาพเหมือนคนที่ใช้ยาเสพติด และสิ่งที่มากไปกว่านั้น คือ เมื่อระบบวัฒนธรรมและข้อมูลข่าวสารกลายเป็นสินค้า ผู้ที่มีเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นในสังคมมากที่สุด ก็คือธุรกิจเอกชนด้านสื่อ โดยเฉพาะอย่างยิ่งธุรกิจสื่อขนาดใหญ่เพราะเป็นกลุ่มผู้ผลิตและกระจายสื่อ ซึ่งทำหน้าที่ในการแปรรูปความคิด อารมณ์ ความรู้สึกออกมาเป็นภาษาในรูปแบบต่าง ๆ และนำมาขายเป็นสินค้า ประเด็นสำคัญในที่นี้ก็คือ อะไรที่เคยเป็นวัฒนธรรมของสาธารณชน (Popular Culture) ก็จะเปลี่ยนรูปแบบร่างกลายเป็นวัฒนธรรมของธุรกิจเอกชน (Corporate Culture) และตกเป็นสมบัติส่วนตัวของบริษัทเอกชนในท้ายที่สุด แนวโน้มของปรากฏการณ์ดังกล่าวทำให้พื้นที่สาธารณะ (Public Sphere) ซึ่งเป็นปริมาตรที่เกี่ยวข้องกับการเมืองและผลประโยชน์ส่วนรวมมีน้อยลง สิทธิของประชาชนในฐานะของ “พลเมือง” ก็จะมีช่องทางแสดงออกได้น้อยลงตามไปด้วย รูปแบบการแสดงออกซึ่งการมีส่วนร่วมในสังคมอาจเหลือเพียงแค่การชุมนุม การเดินขบวน หรือยื่นจดหมายเปิดผนึก เป็นต้น (กนกศักดิ์ แก้วเทพ, 2546: 7-8)

ฉะนั้นประเด็นในการศึกษา “การสื่อสารทางการเมือง” จึงมีมิติในการศึกษาที่หลากหลาย และไม่ควรจะมองข้ามมิติต่าง ๆ เหล่านี้ ซึ่งล้วนแล้วแต่มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกันต่อประสิทธิภาพของเจตน์จำนงในกระบวนการสื่อสารนั้น ๆ อาทิเช่น การศึกษาอำนาจของสถาบันการเมือง และอำนาจของสถาบันสื่อมวลชนที่มีผลต่อการปฏิบัติบทบาทหน้าที่ของสื่อมวลชนในด้านการสื่อสารการเมือง

การศึกษาทิศทางของผู้รับสาร ข่าวสารทางการเมืองว่าออกมาทิศทางใด ในฐานะผู้รับสารที่มีลักษณะเป็นผู้ถูกกระทำ (Passive) ในการครอบงำความคิด หรือผู้รับสารนั้นมีลักษณะเป็นผู้กระทำ (Active) รู้จักการเลือกเปิดรับ ตีความ และเลือกเชื่อถือตามวิจารณญาณของผู้รับสารเอง

การศึกษาวัฒนธรรมทางการเมือง และวัฒนธรรมของสื่อมวลชนที่มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับการสื่อสารทางการเมือง ในประเด็นของเงื่อนไขที่เอื้ออำนวย และเงื่อนไขที่เป็นอุปสรรค หรือข้อจำกัดในการสื่อสารทางการเมือง ฯลฯ

หากกล่าวโดยสรุปจากกความสัมพันธ์เชิงอำนาจของสื่อมวลชน และอำนาจของสถาบันการเมือง เราจะพบว่าลักษณะโดยทั่วไปของความสัมพันธ์ระหว่างสื่อมวลชนกับ

สถาบันการเมืองมักจะมีลักษณะที่สืบทอดระบบที่เป็นอยู่บ้าง ต่อยบ้าง และในบางครั้งก็อาจจะทำลายบ้าง ตัวอย่างเช่น ถ้าความสัมพันธ์นั้นเป็นไปอย่างราบรื่น ในกรณีต่อยอดระบบและค่านิยมที่มีอยู่ ในสังคมระบบทุนนิยม เราจะพบว่าสื่อมวลชนได้ขานรับนโยบายของรัฐต่อการสร้างอุดมการณ์หลัก ค่านิยมต่าง ๆ ที่สอดคล้องกับสภาพเศรษฐกิจ การเมือง ที่เป็นการตอบสนองผลประโยชน์ของชนชั้นผู้นำ เนื่องมาจากการถูกครอบงำทางความคิดของระบบกรรมสิทธิ์ หรือแรงกดดันจากการเป็นส่วนหนึ่งของระบบธุรกิจ และแรงกดดันที่มาจากอำนาจกลไกของรัฐในการควบคุม

อย่างไรก็ตาม ในบางช่วงเวลาภายใต้สถานการณ์การปกครองของรัฐบาลเผด็จการ หรือรัฐบาลที่ขาดความชอบธรรม กระแสสังคมส่วนใหญ่อาจจะเรียกร้องให้มีการทำลายอำนาจรัฐ สื่อมวลชนอาจจำเป็นต้องโน้มเอียงไปตามกระแสส่วนใหญ่ โดยอาจจะแสดงบทบาทเป็นผู้นำ เช่น ผู้ให้การสนับสนุน หรือเป็นผู้คอยสมทบ ซึ่งสื่อมวลชนอาจจะมีกลยุทธ์ในการใช้อำนาจของตนทั้งในเชิง “รุก” และเชิง “รับ” เช่น การกำหนดความเป็นกลางไม่เข้าข้างฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งอย่างเคร่งครัดในการรายงานข่าว กรณีความขัดแย้งระหว่างรัฐบาลกับกลุ่มผู้ต่อต้านรัฐบาล การอ้างความชอบธรรมจากธรรมเนียมปฏิบัติที่เคยเป็นมา การมีพันธะต่อผู้รับสารในการทำบทบาทหน้าที่รายงานข่าวเพราะผู้รับสารมีสิทธิที่จะรับรู้ การแสดงเจตนาภยันตรายต่ออุดมการณ์ของวิชาชีพ เป็นต้น

ในสังคมโลกาภิวัตน์นั้นเป็นสังคมแห่งการสื่อสาร และสื่อจึงมีความสำคัญมากต่อการเมืองในปัจจุบัน อันเนื่องมาจาก กระบวนการสื่อสารทางการเมืองในปัจจุบันนั้นสามารถพิจารณาได้จากความก้าวหน้าของเทคโนโลยีการสื่อสารและโทรคมนาคม รวมทั้งทุนนิยมแบบโลกาภิวัตน์ได้ส่งผลให้เกิดความเปลี่ยนแปลงอย่างมาก ความเปลี่ยนแปลงดังกล่าวได้ก่อให้เกิดวิถีชีวิตแบบใหม่ของคนในสังคม รวมไปถึงการรับรู้ข้อมูลข่าวสารทางการเมือง ดังนั้น กระบวนการสื่อสารทางการเมืองในยุคโลกาภิวัตน์จึงมีความเปลี่ยนแปลงตามไปด้วย โดยกระบวนการดังกล่าวได้ถูกผสมผสานเข้ากับสื่ออิเล็กทรอนิกส์รูปแบบต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นอินเทอร์เน็ต วิทยูและโทรทัศน์ผ่านดาวเทียมที่ส่งตรงต่อผู้ชม การส่งข้อความสั้นผ่านโทรศัพท์ เป็นต้น (บุญยิ่ง ประทุม: ออนไลน์) นอกจากนี้แล้ว อิทธิพลของแนวคิดด้านการตลาดและการโฆษณาในกระแสโลกาภิวัตน์ยังส่งผลให้เกิดการสื่อสารการตลาดทางการเมืองอย่างกว้างขวางทั่วโลกอีกด้วย สิ่งเหล่านี้ได้ส่งผลให้ “ทุนเข้ามามีความสัมพันธ์กับการสื่อสารและการเมืองอย่างแยกกันไม่ออก” กลุ่มทุนธุรกิจสื่อสารจึงเป็นกลุ่มทุนที่ทรงอิทธิพลที่สุดในยุคโลกาภิวัตน์จนกระทั่งสามารถ

สร้างเครือข่ายการสื่อสารทางการเมืองซึ่งสามารถชี้้นำสังคมได้อย่างรอบด้านในลักษณะจักรวรรดินิยมการสื่อสารนั่นเอง (ยุทธพร อิศรชัย, 2552: 178)

หากพิจารณาการดำเนินความสัมพันธ์ระหว่างสื่อมวลชนกับผู้มีอำนาจทางการเมืองในสังคมไทย ภายใต้กรอบแนวคิดต่าง ๆ ดังที่กล่าวมานั้นจะเห็นได้ว่านับตั้งแต่ช่วงหลังเปลี่ยนแปลงการปกครองในปี พ.ศ. 2475 เป็นต้นมา จะเห็นได้ว่าสัมพันธ์ภาพระหว่างสื่อมวลชนไทยกับรัฐบาลไทยในสมัยต่าง ๆ นั้น เป็นสัมพันธ์ภาพซึ่งไม่มีความเท่าเทียมกัน (ระวีวรรณ ประกอบผล, 2528)

ในระบบการเมืองไทย สื่อมวลชนล้วนเกิดมาจากการริเริ่มสนับสนุนของผู้มีอำนาจทางการเมือง สื่อมวลชนจึงทำหน้าที่เป็นเพียงเครื่องมือ หรือ กลไก ในการสื่อสารจากรัฐบาล และกลุ่มผู้มีอำนาจทางการเมืองไปสู่ประชาชนอันเป็นการสื่อสารทางเดียว ผู้มีอำนาจในระบบการเมืองจะเป็นผู้กำหนดทิศทางการกระทำหน้าที่ของสื่อมวลชน การจำกัดควบคุมบทบาทของสื่อในด้านใดด้านหนึ่ง ตลอดจนการกำหนดทิศทางการพัฒนาสื่อ (พัชรินทร์ อัมพันธ์, 2550: 153)

ดังนั้นสมมติฐานแบบเศรษฐศาสตร์การเมืองมาร์กซิสต์ที่ว่า “สื่อมวลชนเป็นของใครก็รับใช้ประโยชน์ของคนกลุ่มนั้น” อาจจะนำมาใช้ได้กับสื่อมวลชนของไทย ยกตัวอย่างเช่น ช่วงหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครองใหม่ ๆ รัฐบาลได้ใช้สื่อมวลชนของรัฐ คือ วิทยุกระจายเสียงเป็นสื่อในการเผยแพร่ความคิดเกี่ยวกับระบอบประชาธิปไตย เป็นเครื่องมือในการประชาสัมพันธ์แนวคิดและนโยบายของรัฐ เช่น รายการสนทนาของนายมัน ชูชาติ และนายแดง รักไทย สนับสนุนเกี่ยวกับนโยบาย และแนวคิดของท่านผู้นำ คือ จอมพล ป. พิบูลสงคราม (ระวีวรรณ ประกอบผล, 2528: 66-67)

กรณีเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 รัฐบาลในขณะนั้นวางบทบาทให้สื่อเป็นหัวหอกในการปลุกกระดมมวลชน โฆษณาชวนเชื่อให้เห็นว่าสิ่งที่รัฐบาลกำลังทำ และกำลังครองอำนาจอยู่นั้นเป็นไปอย่างชอบธรรม พร้อมกันนั้นก็กล่าวหาผ่านสื่อว่านักศึกษาประชาชนบนถนนราชดำเนิน เป็นกลุ่มคนที่เป็นภัยต่อชาติ และฝักใฝ่คอมมิวนิสต์

แม้ท้ายที่สุดกลุ่มเผด็จการ 14 ตุลาคม 2516 จะลงจากอำนาจ แต่ต้องยอมรับว่ารัฐบาลใช้สื่อเป็นกระบอกเสียงตัวเองอย่างได้ผล จนทำให้ประชาชนกลุ่มใหญ่ที่อยู่ห่างไกลจาก

จุดเกิดเหตุ (ถนนราชดำเนิน) เชื่อว่าข่าวสารที่ได้รับจากรัฐบาลเป็นความจริง ซึ่งต่อมากลายเป็นชนวนให้เกิดความแตกแยกในชาติ จนนำไปสู่ความรุนแรงในมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เมื่อ 6 ตุลาคม 2519 (สกุล บุญยทัต, 2546: 25-26)

คณะทหารสามารถใช้วิทยุกระจายเสียงของชมรมวิทยุเสรี ในการระดมกลุ่มพลังมวลชนให้ต่อต้านนิสิตนักศึกษาจนเกิดเหตุการณ์นองเลือดเป็นความรุนแรงทางการเมืองชนิดที่ไม่เคยปรากฏมาก่อน

บุญเลิศ ศุภติติก กล่าวว่ “คณะรัฐบาลชุดนายธานินทร์ กรัยวิเชียร ซึ่งก้าวขึ้นสู่อำนาจภายหลังกการปฏิรูปในวันที่ 6 ตุลาคม 2519 คงจะยอมรับกันว่รัฐมนตรีหลายคนในรัฐบาลชุดนี้รวมทั้งตัวนายกรัฐมนตรืเองไม่เป็นที่รู้จักมักคุ้นกันดีทั่วไปในกลุ่มประชาชนมาก่อน รัฐมนตรีบางคนมีชื่อเสียงมาเพราะอาศัยรายการสนทนาทางโทรทัศน์และวิทยุ แม้เมื่อเป็นรัฐบาลแล้วรัฐมนตรีบางท่านโดยเฉพาะรัฐมนตรีสำนักนายกรัฐมนตรื และรัฐมนตรีกระทรวงมหาดไทยยังใช้สื่อมวลชนโดยเฉพาะโทรทัศน์เป็นเวทีในการเสริมสร้างสถานภาพของตนเองอีกต่อไป ถ้าจะเรียกว่รัฐบาลชุดนี้ปกครองประเทศโดยส่วนหนึ่งอาศัยอำนาจสื่อมวลชนก็คงไม่ผิด” (บุญเลิศ ศุภติติก, 2521: 38-39)

แม้แต่ความขัดแย้งในผลประโยชน์ทางการเมืองและเศรษฐกิจ ในระหว่างชนชั้นครอบงำกันเอง ก็สะท้อนออกมาทางสื่อมวลชนของหน่วยงานต่าง ๆ กัน เช่นกัน ในกรณีของความพยายามทำรัฐประหารใน พ.ศ. 2520 และ 2524 ฝ่ายพยายามทำรัฐประหารกระจายเสียงออกทางสถานีวิทยุเครือข่ายกรมประชาสัมพันธ์ที่ฝ่ายตนยึดไว้ได้ ขณะที่ฝ่ายรัฐบาลได้ตอบโดยใช้วิทยุเครือข่ายทหารบกหรือกรณีทีเครือข่ายวิทยุทหารโจมตีผู้สมัครรับเลือกตั้งจากพรรคการเมือง พลเรือน หรือผู้ที่วิพากษ์วิจารณ์ผู้นำทหาร เป็นต้น

แต่ถึงอย่างไรพลังอำนาจของสื่อก็เพิ่มพูนยิ่งขึ้น เมื่อสื่อนั้นเพิ่มช่องทางเพิ่มทางเลือกให้กับคนในสังคม พลังในส่วนนี้ชัดเจนที่สุด คือ เหตุการณ์พฤษภาทมิฬเมื่อปี พ.ศ. 2535 ด้วยอำนาจเผด็จการของคณะ ร.ส.ช. หนังสือพิมพ์บางฉบับถูกเซ็นเซอร์ในช่วงทีมีการชุมนุมระหว่างวันที่ 17-19 พฤษภาคม ต้องวางขายทิ้ง ๆ ทีมีเพียงหน้ากระดาษโล่ง ๆ ไร้ตัวหนังสือ ไร้รูปภาพ โทรทัศน์ทุกช่องไม่อนุญาตให้เผยแพร่ข่าวการชุมนุม แต่ด้วยพลังของสื่ออื่น ทำให้ผู้ชุมนุมบริเวณสนามหลวง และถนนราชดำเนินสื่อถึงกันได้อย่างรวดเร็วและกว้างขวาง จนเป็นที่มาของคำว่ “มือบมือถือ” ซึ่งในขณะเดียวกันเมื่อสื่อกระแสหลักภายในประเทศต่างพากันถอย ไม่มีใครกล้า

พอที่จะเสนอข่าวที่เกิดขึ้น คนไทยจำนวนมากจึงเลือกดูช่อง CNN ผลปรากฏว่า ภาพความป่าเถื่อนที่โรงแรมรัตนโกสินทร์เผยให้เห็นกระจ่างตา ภาพของวัยรุ่นถูกยิงร่วงตกจากรถเมล์ ข.ส.ม.ก. คือหลักฐานสำคัญที่ทำให้ทุกคนไม่อาจไว้วางใจในกลุ่มผู้บริหารประเทศได้อีกต่อไป

เหตุการณ์พฤษภาทมิฬ จึงเป็นตัวอย่างของ “ทางเลือก” และ “ช่องทาง” การสื่อสารในสังคมไทยที่นำมาสู่การเปลี่ยนแปลงครั้งสำคัญของประเทศไทย เมื่อมีการพูดถึงสิทธิเสรีภาพในการรับรู้ข่าวสารอย่างกว้างขวาง และผลักดันให้มีการบัญญัติเป็นกฎหมายในรัฐธรรมนูญ ฉบับปี 2540 อีกด้วย โดยเฉพาะมาตรา 40 ที่มีเจตนารมณ์ให้มีการปฏิรูปกิจการวิทยุกระจายเสียงวิทยุโทรทัศน์และโทรคมนาคมทั้งระบบ โดยกล่าวไว้ว่า “มาตรา 40 คลื่นความถี่ใช้ในการส่งวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ และวิทยุโทรคมนาคม เป็นทรัพยากรสื่อสารของชาติเพื่อประโยชน์ของสาธารณะ”

การปฏิรูปสื่อตามเจตนารมณ์ของมาตรา 40 นี้ จากกระบวนการสรรหา กสช. ใน 2 ครั้ง เมื่อปี 2541 นั้น ศาลปกครองสูงสุดมีคำพิพากษาว่าไม่เห็นชอบกฎหมาย ฉะนั้นความหวังที่จะเห็นการปฏิรูปสื่อเกิดขึ้นตามเจตนารมณ์ของมาตรา 40 ยิ่งริบหรือลง ในช่วงเวลานั้น ความพยายามของฝ่ายนักวิชาชีพ นักวิชาการ และองค์กรเอกชนที่ติดตามการปฏิรูปสื่อที่จะผลักดันให้เกิดกระบวนการปฏิรูปคลื่นความถี่อย่างแท้จริงดูจะล้มเหลว

ในทางตรงกันข้าม เทพชัย หย่อง กล่าวว่า เสรีภาพของสื่อมวลชนในการเสนอข่าวสารกลับถูกแทรกแซง และคุกคามอย่างไม่เคยมีมาก่อน ยกเว้นในยุคที่ประเทศไทยอยู่ภายใต้การปกครองเผด็จการสีปึกดำของรัฐบาลทักษิณ สื่อวิทยุ และโทรทัศน์ถูกฝ่ายการเมืองครอบงำจนแทบไม่สามารถทำหน้าที่ในการตรวจสอบฝ่ายการเมือง หรือแม้แต่ที่จะให้ข้อเท็จจริงอย่างตรงไปตรงมาในการรายงานข่าวที่อาจมีผลกระทบต่อรัฐบาล การ “เซ็นเซอร์ตัวเอง” กลายเป็นกฎที่ฝ่ายข่าวของทีวีทุกช่องต้องเรียนรู้ ถ้าไม่ต้องการถูกเล่นงานจากคนในรัฐบาล นอกจากสื่อวิทยุ และโทรทัศน์แล้ว ยังมีการเข้าไปแทรกแซงการทำหน้าที่ของหนังสือพิมพ์ในรูปแบบต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นความพยายามที่จะสร้างความสัมพันธ์พิเศษกับเจ้าของหรือบรรณาธิการของหนังสือพิมพ์ฉบับต่างๆ หรือการใช้เงินโฆษณาเป็นเครื่องต่อรองแลกเปลี่ยนกับการไม่วิพากษ์วิจารณ์ หรือรายงานข่าวในทางลบเกี่ยวกับรัฐบาล” (เทพชัย หย่อง, 2548: 12-14) จะเห็นได้ว่าการแทรกแซงสื่อโดยอำนาจรัฐ และอำนาจทุน เป็นประเด็นสำคัญที่มีการกล่าวถึงบ่อยครั้งในแวดวงสื่อสารมวลชนของรัฐบาลทักษิณ

นิธิ เอียวศรีวงศ์ กล่าวว่า “เมืองไทยมีกรณีของนักการเมือง และทุนเข้ามา กำกับควบคุมคุกคามเสรีภาพของสื่อยิ่งกว่าอะไรทั้งสิ้น เมื่อตอนที่รัฐเป็นผู้กำกับและควบคุมสื่อ รวมทั้งครอบงำสื่อ จริง ๆ แล้วรัฐมีวิธีการครอบงำที่หยาบ เช่น สั่งปิดหนังสือพิมพ์ สั่งงดรายการทีวี บ้าง อันนี้ค่อนข้างหยาบ และเมื่อไรก็ตามที่รัฐอ่อนอำนาจลงพวกสื่อก็จะลุกฮือขึ้นมาแล้วพยายามที่จะใช้เสรีภาพของตนเองในการตอบโต้กับรัฐได้เต็มที่ แต่ “ทุน” มีวิธีการครอบงำสื่อได้แบบเนียนกว่ารัฐบาล แบบเนียนเสียจนกระทั่งว่า สื่อที่ถูกทุนครอบงำกำกับควบคุมอยู่นั้น ไม่รู้สึกรู้ว่าตัวเองถูกกำกับควบคุม” (นิธิ เอียวศรีวงศ์, 2546: 77)

สนธิ ลิ้มทองกุล ได้กล่าวถึงสภาพสื่อมวลชนไทยว่า “โครงสร้างของสื่อในปัจจุบัน ถูกบีบบังคับด้วยเงื่อนไขทางการค้า การเงิน และการเมือง ทำให้สื่อไม่สามารถเป็นสื่ออย่างว่าแต่ทำข่าวให้ดีที่สุดเลย กระทั่งตัวเองก็ไม่สามารถเป็นกระบอกเสียงที่ใสสะอาดได้เลย องค์ความรู้ของสื่อเองอยู่ในระดับต่ำ เพราะกลไกและระบบของสังคมกำหนดให้เป็นเช่นนั้น” (สนธิ ลิ้มทองกุล, 2548: 154)

กล่าวโดยสรุปก็คือ สภาพของสื่อมวลชนไทยตามแนวคิดทฤษฎีแบบเศรษฐศาสตร์การเมือง ปัจจัยที่เป็นแรงกดดันต่อการปฏิบัติบทบาทหน้าที่ของสื่อมวลชนก็เนื่องมาจากการถูกครอบงำทางความคิดของระบบกรรมสิทธิ์ หรือแรงกดดันจากการเป็นส่วนหนึ่งของระบบธุรกิจ และแรงกดดันที่มาจากอำนาจกลไกของรัฐในการควบคุม แต่อย่างไรก็ตามในโลกปัจจุบันได้นำไปสู่สังคมในยุคข้อมูลข่าวสาร ซึ่งได้ช่วยเพิ่มให้พลังอำนาจของสื่อมีมากขึ้น ทุกวันนี้สื่อมีอยู่มากมายหลายช่อง และถูกนำมาใช้ในหลาย ๆ วัตถุประสงค์ด้วยกันแล้วแต่ว่าผู้คนในสังคมจะเลือกสื่อสารกันในช่องทางไหน และเพื่อเป้าหมายใด โดยเฉพาะการเมืองถือได้ว่าสื่อยุคใหม่คือพลังอำนาจที่สำคัญต่อการขับเคลื่อนอำนาจของผู้ปกครอง หรือรัฐมาแล้วหลายเหตุการณ์ด้วยกัน เช่น เหตุการณ์พฤษภาทมิฬ พ.ศ. 2535 หรือกระแสต้านทักษิณ ชินวัตร อดีต นายกรัฐมนตรี ของกลุ่มพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตย พ.ศ. 2549 ที่เป็นตัวอย่างชัดเจนของทางเลือก และช่องทางสื่อสารในสังคมไทย

ในปัจจุบันนั้นสื่อแสดงบทบาทและความสำคัญซึ่งมีอิทธิพลต่อคนในสังคมเป็นอย่างมากซึ่งเห็นได้จากหลายๆ ปัญหา โดยปัญหาการสื่อสารทางการเมืองไทยนั้นมีหลายประการไม่ว่าจะเป็นปัญหาการครอบงำสื่อ ปัญหาการสื่อสารทางการเมืองในแง่ของจริยธรรมของผู้ใช้สื่อ และปัญหาด้านบุคลากรที่ทำหน้าที่สื่อมวลชน อย่างไรก็ตามแนวโน้มการสื่อสารทางการเมืองไทยนั้น สื่อน่าจะมีความเป็นสาธารณะร่วมกันมากขึ้นอันเนื่องจากการปฏิรูปสื่อรวมทั้ง

เสรีภาพของหนังสือพิมพ์และสื่อสิ่งพิมพ์ที่จะมีเพิ่มมากขึ้นภายหลังจากการบังคับใช้พระราชบัญญัติจัดแจ้งการพิมพ์ พ.ศ. 2550 แต่แนวโน้มในการแก้ไขปัญหาดังกล่าว อาจเกิดขึ้นได้ด้วยการขับเคลื่อนทางสังคมด้วยกระแสความคิดเรื่องการสร้างพื้นที่สาธารณะเพื่อสร้างประชาสังคมที่เข้มแข็ง ซึ่งอาจจะส่งผลให้ปัญหาต่างๆ ได้มีการคลี่คลายได้ด้วยตัวเอง (ยุทธพร อิศรชัย, 2551: 89) โดยเฉพาะสถานการณ์ปัจจุบันในสังคมการเมืองไทย ซึ่งสื่อ คือเครื่องมือที่สำคัญในการช่วงชิงหรือการมีส่วนร่วม รวมถึงการครอบครองสื่อ นับว่าเป็นหัวใจในการดำเนินงานขององค์กรธุรกิจ องค์กรราชการ รวมทั้งการเมืองภาคพลเมืองหรือการเมืองภาคประชาชน ก็นับว่าเป็นหัวใจสำคัญในการเคลื่อนไหว ดังนั้น การเคลื่อนไหวทางราชการ ทางธุรกิจและการเคลื่อนไหวทางสังคมการเมืองจึงมีความปรารถนาเหมือนกัน นั่นคือ ความต้องการมีสื่อในครอบครอง ซึ่งหมายถึงมีเครื่องมือหรือมีช่องทางในการสร้างความรู้ความเข้าใจ การประชาสัมพันธ์และการโฆษณาชวนเชื่อกับสาธารณชน (ณรงค์ บุญสวยขวัญ, 2552: 178-179) จะเห็นได้ว่าผลกระทบต่อดังคมอันเกิดจากอิทธิพลของการสื่อสารมวลชนในการสื่อสารทางการเมืองมีอยู่หลายประการ เช่น ผลกระทบต่อโครงสร้างของสังคม การจัดระเบียบสารสนเทศทางการเมือง ชนชั้นใหม่ในการสื่อสารทางการเมือง กรรรมสิทธิ์ในสารสนเทศทางการเมือง การมีส่วนร่วมทางการเมืองและ บทบาทของอำนาจอธิปไตย รวมทั้งกระแสโลกาภิวัตน์ เป็นต้น (ถวิลวดี บุรีกุล, 2550: 13)

เนื่องจากประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมให้ความสำคัญอย่างยิ่งต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นสำคัญโดยที่การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นกระบวนการซึ่งประชาชน หรือผู้มีส่วนได้ส่วนเสียได้โอกาสแสดงทัศนะและเข้าร่วมในกิจกรรมต่างๆ ที่มีผลต่อชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนรวมทั้งมีการนำความคิดเห็นดังกล่าวไปประกอบการพิจารณาเป็นนโยบายและการตัดสินใจของรัฐ การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นกระบวนการสื่อสารในระบบเปิด กล่าวคือ เป็น การสื่อสารสองทางทั้งอย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการซึ่งประกอบไปด้วยการแบ่งสรรข้อมูลร่วมกันระหว่างผู้มีส่วนได้เสียและเป็นการเสริมสร้างความสามัคคีในสังคม ทั้งนี้ เนื่องจากการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นการเพิ่มคุณภาพการตัดสินใจ การลดค่าใช้จ่ายและการสูญเสียเวลา เป็นการสร้างฉันทามติ และทำให้ง่ายต่อการนำไปปฏิบัติ อีกทั้งช่วยหลีกเลี่ยงในการเผชิญหน้า “กรณีที่น่ารังเกียจที่สุด” ช่วยให้เกิดความน่าเชื่อถือและความชอบธรรม และช่วยให้ทราบความห่วงกังวลของประชาชนและค่านิยมของสาธารณชนรวมทั้งเป็นการพัฒนาความเชี่ยวชาญและความคิดสร้างสรรค์ของสาธารณชน (ถวิลวดี บุรีกุล, 2550: 13) ซึ่งสอดคล้องกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 ที่ได้บัญญัติไว้ในหมวด 3 สิทธิและเสรีภาพของชนชาวไทย ในส่วนที่ 10 สิทธิในข้อมูลข่าวสารและการร้องเรียนใน มาตรา 56 -62 เช่น ในมาตรา 56 บุคคลย่อมมีสิทธิได้รับทราบและเข้าถึงข้อมูลข่าวสารสาธารณะในครอบครองของหน่วยงานราชการ หน่วยงาน

ของรัฐ รัฐวิสาหกิจ หรือราชการส่วนท้องถิ่น เว้นแต่การเปิดเผยข้อมูลหรือข่าวสารนั้นจะกระทบต่อความมั่นคงของรัฐ ความปลอดภัยของประชาชน หรือเป็นข้อมูลส่วนบุคคล ทั้งนี้ตามที่กฎหมายบัญญัติ (สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา, 2551: 34) ส่วนประกอบที่สำคัญของการมีส่วนร่วมคือ สาธารณชน “มีส่วนร่วม” ในการตัดสินใจ ค่านิยมและความห่วงกังวลของสาธารณชนได้นำไปเป็นส่วนประกอบของการตัดสินใจขององค์กร มีส่วนร่วมในการตัดสินใจ “เชิงการบริหาร”, มีการสื่อสารสองทาง มีปฏิสัมพันธ์ มีการสานเสวนา (Dialogue) มีการประสานความร่วมมือ (วันชัย วัฒนศัพท์, 2548: 4)

ปัจจุบันการสื่อสารทางการเมืองในประเทศไทยได้แข่งขันกันอย่างเข้มข้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งกระบวนการนำเทคโนโลยีที่ทันสมัยมาใช้ อาทิเช่น กระบวนการสื่อสารทางการเมืองที่เป็นการเทคโนโลยีที่สมัยและกลยุทธ์การสื่อสารแบบใหม่ คือ การใช้อินเทอร์เน็ต, โทรศัพท์ผ่านดาวเทียม, VDO Link , Phone-In เป็นต้น มาต่อผู้กันของแต่ละฝ่าย ดังนั้น ประชาชนที่ได้รับสื่อทางการเมืองหรือการสื่อสารในปัจจุบันต้องมีการพิจารณาอย่างพินิจพิเคราะห์ข้อมูลด้วยความมีเหตุมีผล และรู้เท่าทันข้อมูลข่าวสารที่เป็นข้อเท็จจริงทางการเมือง โดยไม่หลงเชื่อกระบวนการโฆษณาชวนเชื่อในการปลุกกระดมเพื่อก่อให้เกิดความเสียหายแก่ประเทศชาติ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งรัฐบาล และสื่อมวลชนเองควรมีการเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจให้แก่ภาคประชาชนในเรื่องเกี่ยวกับประชาธิปไตยอย่างถูกต้อง และเสริมสร้างการเมืองภาคพลเมืองให้มีความเข้มแข็ง และรู้เท่าทันนักการเมืองและพรรคการเมืองหรือกลุ่มทางการเมืองในแต่ละฝ่ายที่ซับซ้อนและต่อสู้ทางด้านความคิดและอุดมการณ์ทางการเมืองในปัจจุบัน และทำอย่างไรจึงจะนำไปสู่ความสามัคคีของประชาชนรวมทั้ง ส่งเสริมกระบวนการพัฒนาและเรียนรู้ประชาธิปไตยให้แก่ประชาชนในสังคมไทย ประกอบกับในประเทศไทย หลักการเรื่องสิทธิการสื่อสารและประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม ประกอบกับความเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงทางการเมืองในภาคประชาชนภายหลังเหตุการณ์พฤษภาประชาธรรม พ.ศ.2535 ทำให้สังคมไทยเรียกร้องต้องการให้สื่อมีสิทธิเสรีภาพมากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งสื่อของรัฐ กระบวนการปฏิรูปการเมืองมีกลุ่มประชาสังคม กลุ่มพลเมืองรากหญ้าภาคประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมได้รวมเอาวาระเรื่องการปฏิรูปสื่อเข้าไปเป็นส่วนหนึ่งของการปฏิรูปการเมืองทั้งระบบ นอกจากข้อเสนอเรื่องการขยายสิทธิเสรีภาพของสื่อมวลชนแล้ว กระบวนการปฏิรูปสื่อยังมีข้อเสนอให้มีการจัดสรรทรัพยากรคลื่นความถี่วิทยุและโทรทัศน์ใหม่ เพื่อให้ประชาชนมีโอกาสเข้าถึงสื่อได้โดยตรงในฐานะผู้ใช้สื่อ ต่อมารัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2540 ได้เขียนบทบัญญัติที่รับรองสิทธิเสรีภาพของสื่อมวลชน ประชาชน และนักสื่อสารมวลชนไว้ในมาตรา 39, 40 และ 41 โดยมาตรา 39 รับรองเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น การพูด การเขียน การพิมพ์ การโฆษณา และการสื่อความหมายโดยวิธีอื่น มาตรา 40

รับรองให้คลื่นความถี่ในการส่งวิทยุกระจายเสียง และวิทยุโทรทัศน์ และวิทยุโทรคมนาคมเป็นทรัพยากรสื่อสารของชาติเพื่อประโยชน์สาธารณะ มาตรา 41 รับรองสิทธิของพนักงาน ลูกจ้างในกิจการสื่อสารมวลชนของรัฐและเอกชนในการเสนอข่าวและความคิดเห็นได้โดยอิสระ

2.2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.2.1 เอกสารและงานวิจัยเกี่ยวกับบทบาทสื่อในฐานะเครื่องมือทางการเมืองภาคประชาชน

ในการวิจัยเรื่อง “การแพร่กระจายอุดมการณ์ทางการเมืองของกลุ่มพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตยผ่านสถานีโทรทัศน์ผ่านดาวเทียม ASTV: กรณีศึกษาการชุมนุมระหว่างวันที่ 25 พฤษภาคม-3 ธันวาคม 2551” โดยใช้แนวคิดเรื่องการครอบครองความเป็นใหญ่ทางอุดมการณ์และแนวคิดเรื่องการเคลื่อนไหวทางสังคมแนวใหม่เท่าที่สำรวจได้ โดยการวิเคราะห์เนื้อหาจะมุ่งเน้นไปที่สื่อเป็นหลัก

สำหรับการวิเคราะห์เนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับการใช้สื่อเพื่อเคลื่อนไหวทางการเมือง ได้แก่ การศึกษาของ **พวงพนา คุณวัฒน์ (2545)** เรื่องกระบวนการสื่อสารสาธารณะของกลุ่มชาวบ้านผู้คัดค้านโครงการท่อก๊าซไทย-มาเลเซีย

ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มชาวบ้านมีการรวมตัวเป็นเครือข่ายเพื่อที่จะสื่อสารกับรัฐบาลและสาธารณะในหลายแนวทาง เช่น ยื่นหนังสือโดยตรงต่อรัฐบาลและหน่วยงานของรัฐ สร้างกิจกรรมต่างๆ ขึ้นมาเปิดประเด็นสื่อสารกับสาธารณะ ตลอดจนสื่อสารผ่านสื่อมวลชนกระแสหลัก และสื่อที่จัดทำขึ้นเอง เพื่อขยายการรับรู้ สร้างความเข้าใจ และความเห็นอกเห็นใจให้กับสังคมในวงกว้าง

งานวิจัยที่เกี่ยวกับเนื้อหาอีกชิ้นหนึ่งเป็นของ **สุรสม กฤษณะจุฑะ (2547)** ศึกษาการเมืองวัฒนธรรมของความเป็นอื่นในพื้นที่สื่อ: การต่อสู้ทางวาทกรรมว่าด้วยพลังงาน ผลการวิจัยพบว่า ความขัดแย้งปัญหาการจัดการพลังงานใน 3 กรณีศึกษา คือ กรณีเขื่อนปากมูล จังหวัดอุบลราชธานี (พ.ศ. 2532-2546) กรณีโครงการโรงไฟฟ้าถ่านหินบ่อนอก และโรงไฟฟ้าถ่านหินกรูด จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ (พ.ศ. 2538-2546) ซึ่งเป็นการต่อสู้ระหว่างสองฝ่ายหลัก ๆ คือ กลไกอำนาจรัฐ กับชุมชนที่ได้รับผลกระทบจากปัญหาพลังงาน ซึ่งการต่อสู้ของทั้งสองขั้วได้นำไปสู่

การเผชิญหน้าและโต้แย้งในอาณานิคมบริเวณสาธารณะ ซึ่งเต็มไปด้วยความรุนแรงทั้งในทางการเมืองและสังคม ด้านหนึ่งการเผชิญหน้าทางการเมืองไม่ได้จำกัดอยู่ในกรอบการเมืองเชิงสถาบันเท่านั้น แต่ยังเป็นการต่อสู้ใน “การเมืองบนท้องถนน” ในขณะที่การถกเถียงโต้แย้งก็ได้เป็นเพียงการเจรจาตกลงในห้องประชุมเท่านั้น แต่เป็นการต่อสู้อย่างเข้มข้นในพื้นที่สื่อ จากการศึกษาพบว่าการต่อสู้เชิงวาทกรรมในพื้นที่สื่อ กับรูปธรรมของการปะทะต่อสู้ในปริภูมิทางสังคม-วัฒนธรรม และการเมือง มีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน กล่าวคือ เนื้อหาของวาทกรรมและตัวเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นล้วนแต่โยงใย เชื่อมต่อกันอย่างแนบแน่น ส่วนความหมายในวาทกรรม และในการต่อสู้ต่างก็คาบเกี่ยวสัมพันธ์กันและกัน จะเห็นได้ว่า “ความคิดในรูปของการกระทำ” และ “การกระทำในรูปความคิด” ต่างก็สื่อสัมพันธ์กันไม่จบสิ้น แม้จะไม่ราบรื่นนักก็ตาม ความสัมพันธ์ระหว่างความคิดและการกระทำนี้ได้ก้าวรุดขึ้นเป็น “ปฏิบัติการทางวาทกรรม” กล่าวคือ ความคิดมิใช่เป็นเพียงภาพสะท้อนของการกระทำ ทว่าความคิดนั้นก็คือ การกระทำโดยตัวมันเองทีเดียว และเช่นกัน การกระทำก็ได้เป็นผลรวมของความคิด ทว่ามันสามารถสร้างแรงบันดาลใจให้เกิดการครุ่นคิดทบทวนใหม่ ๆ ขึ้นในกระบวนการคิด

งานวิจัยอีกชิ้นหนึ่งเป็นของ **เสน่ห์ นนทโชติ (2524)** ได้ศึกษาเรื่อง การสื่อสารทางการเมืองกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในชุมชนชนบทไทย: ศึกษาเฉพาะกรณีบ้านวังคล้า อ.เสิงสาง จ.นครราชสีมา ผลการศึกษาพบว่า ประชาชนในชนบทมีระดับการสื่อสารทางการเมืองและระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองค่อนข้างต่ำ โดยผู้ที่มีการรับข่าวสารทางการเมืองมากกว่าจะมีส่วนร่วมทางการเมืองมากกว่า

ส่วนงานวิจัยอีกชิ้นหนึ่งที่น่าสนใจเป็นของ **หทัยสิริ เจาวัฒนา (2546)** ได้ศึกษาเรื่อง กระบวนการสื่อสารในการเคลื่อนไหวของกลุ่มผู้คัดค้านโครงการท่อก๊าซไทย-มาเลเซีย ผลการวิจัยพบว่า กระบวนการสื่อสารในการคัดค้านโครงการ มีลักษณะเคลื่อนไหวทางสังคมรูปแบบใหม่ (New Social Movement) ซึ่งไม่ได้มุ่งเน้นที่จะโค่นล้มอำนาจรัฐ แต่ต้องการสื่อสารเพื่อปกป้องสิทธิชุมชนและยืนยันที่จะดำรงชีวิตที่เป็นอยู่ โดยกลุ่มผู้คัดค้านได้ใช้วิธีการต่าง ๆ ในการดำเนินการเคลื่อนไหว เช่น การยื่นหนังสือ การออกแถลงการณ์ การจัดเวทีสัมมนา เป็นต้น แต่ก็ไม่ประสบความสำเร็จเพราะรัฐบาลยังคงเดินหน้าก่อสร้างโครงการต่อไป

สำหรับการวิเคราะห์เนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับการใช้สื่ออิเล็กทรอนิกส์ที่ส่งผลต่อการเคลื่อนไหวทางการเมือง ได้แก่ งานวิจัยของ **มลินี สมภพเจริญ (2547)** ได้ศึกษาเรื่องอินเทอร์เน็ตและสื่อมวลชนต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของนักศึกษาในเขตกรุงเทพมหานคร ผลการศึกษา

พบว่า ภูมิลำเนาที่อยู่อาศัยในกรุงเทพฯ และปริมณฑลมีส่วนร่วมทางการเมืองไม่แตกต่างกัน ในด้านของกิจกรรมทางการเมืองที่นักศึกษาเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองมากที่สุด ได้แก่ การเข้าไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้งระดับท้องถิ่นมากที่สุด ในด้านกิจกรรมการเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองที่กลุ่มตัวอย่างนักศึกษาไม่เคยเข้าร่วมมากที่สุด ได้แก่ ไม่เคยเข้าร่วมประชุมกำหนดนโยบายพรรคการเมือง ด้านการแสวงหาข่าวสารทางการเมืองเพื่อใช้เป็นกรณีศึกษาในวิชาที่ตนเรียน พบว่าเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองระดับสูงคิดเป็นร้อยละ 11.5 นอกจากนั้นเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองระดับต่ำคิดเป็นร้อยละ 88.5 ด้านสถานที่ที่นักศึกษาใช้คอมพิวเตอร์เพื่อใช้อินเทอร์เน็ตนั้น พบว่าอันดับที่หนึ่งคือที่บ้าน ด้านความสัมพันธ์ระหว่างความรู้ทางการเมืองและทัศนคติทางการเมือง พบว่ายังมีความรู้ทางการเมืองมาก ยังมีทัศนคติเชิงลบต่อการเมืองมากตาม ด้านการติดตามข่าวสารทางการเมืองทางอินเทอร์เน็ตพบว่า มีผลทางตรงต่อการมีส่วนร่วมทางการเมือง ส่วนสื่อที่มีผลทางอ้อมต่อการเมือง ได้แก่ การพูดคุยทางการเมืองกับอาจารย์ ด้านเหตุผลที่กลุ่มนักศึกษาใช้อินเทอร์เน็ตเพื่อติดตามข่าวสารทางการเมือง พบว่าใช้อินเทอร์เน็ต สามารถเข้าถึงข้อมูลทางการเมืองได้ไม่จำกัดเวลาไม่ว่าเป็นเวลาใด และพบว่าอินเทอร์เน็ตจะส่งผลทางตรงต่อการมีส่วนร่วมทางการเมือง

งานวิจัยอีกชิ้นหนึ่งเป็นของ **วรารุณ แสงอร่าม (2552)** ที่มีความสอดคล้องกับงานวิจัยของ มลินี โดยศึกษาเรื่องอินเทอร์เน็ตกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของนิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ผลการวิจัยพบว่า อินเทอร์เน็ตเป็นเพียงแค่ “เครื่องมือ” และ “ช่องทาง” ในการเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร แต่ไม่ได้เป็นเครื่องมือสำคัญต่อการมีส่วนร่วมทางการเมือง โดยที่ เว็บไซต์นั้นเป็นเครื่องมือที่สามารถเข้าถึงบุคคลได้มากที่สุด โดยที่เมื่อสังเกตจากผลการศึกษาในเชิงคุณภาพนั้นพบว่า “อินเทอร์เน็ตเป็นช่องทางในการสื่อสารทางการเมืองและถือว่าเป็นเครื่องมืออย่างหนึ่งที่น่าไปสู่การมีส่วนร่วมทางการเมืองและการเคลื่อนไหวทางการเมือง” เนื่องจากในอินเทอร์เน็ตนอกจากจะมีช่องทางให้ผู้สนใจเรื่องการเมืองเข้าไปอ่านข่าวสารและติดตามข่าวสารแล้ว เองด้วยอินเทอร์เน็ตค่อนข้างมีอิสระระดับหนึ่งในการแสดงความคิดเห็น หรือแลกเปลี่ยนความคิดเห็น โดยเฉพาะรูปแบบของการเป็นเครือข่ายของคนที่น่าสนใจเรื่องเดียวกัน ย่อมทำให้เกิดพลังในการรวมตัวกันของคนได้ อีกทั้งการสนทนาในลักษณะตอบกระทู้ หรือ การแสดงความคิดเห็นระดับบุคคล ในรูปแบบของการเขียนบล็อก ก็เป็นส่วนช่วยกระตุ้นให้คนมีจิตสำนึกร่วมทางการเมืองได้

งานวิจัยอีกชิ้นหนึ่งที่น่าสนใจเป็นของ **ณัฐกานต์ กุลณรงค์ (2550)** ที่มีความสอดคล้องกับงานวิจัยของ มลินี และ วรารุณ โดยได้ศึกษาเรื่อง การสื่อสารทางการเมืองบนเครือข่ายอินเทอร์เน็ตในช่วงการต่อต้านรัฐบาลทักษิณ ผลการวิจัยพบว่า ผลการศึกษาพบว่าในยุค

โลกาภิวัตน์อินเทอร์เน็ตเป็นเครื่องมือการสื่อสารทางการเมืองที่มีอิทธิพลต่อระบบการเมืองอย่างสูง โดยเฉพาะในช่วงเกิดการต่อต้านรัฐบาลทักษิณ กลุ่มทางสังคมรวมถึงประชาชนต่างใช้อินเทอร์เน็ตเป็นเครื่องมือในการสื่อสารทางการเมืองทั้งจากกลุ่มที่สนับสนุนและคัดค้านรัฐบาลทักษิณ โดยมีรูปแบบการสื่อสารทางการเมืองผ่านเว็บไซต์ (Web Site) กระดานสนทนา (Web Board) และเว็บบล็อก (Blog) ซึ่งปัจจัยที่มีผลต่อการใช้อินเทอร์เน็ตเป็นช่องทางการสื่อสารทางการเมืองในห้วงเวลาดังกล่าว คือ สื่อมวลชนกระแสหลัก (โทรทัศน์ วิทยุ และหนังสือพิมพ์) ถูกควบคุมการนำเสนอข่าวสาร และมีการแทรกแซงการทำงานจากรัฐบาล ทำให้สื่อมวลชนกระแสหลักนำเสนอข่าวสารทางการเมืองด้านเดียว คือ ข่าวสาร หรือความคิดเห็นที่มาจากรัฐบาล หรือจากกลุ่มที่สนับสนุนรัฐบาลเท่านั้น การขยายตัวของสื่อสารผ่านสื่ออินเทอร์เน็ต การเติบโตของสื่อทางเลือก และคุณสมบัติของสื่ออินเทอร์เน็ต ที่เอื้อต่อสิทธิและเสรีภาพในการรับรู้ข้อมูลข่าวสารทางการเมือง ความสามารถในการสื่อสารที่สะดวก รวดเร็ว และมีประสิทธิภาพ ที่สำคัญคือ อินเทอร์เน็ตเป็นเครื่องมือการสื่อสารทางการเมืองที่เอื้อต่อการสื่อสารทางการเมืองแบบสองทาง (Two-ways Communication) ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญต่อการปกครองในระบอบประชาธิปไตย

ส่วนงานวิจัยอีกชิ้นหนึ่งที่ควรจะกล่าวถึง คือ **วิทอง ดัณฑกุลนินาท (2551)** ได้ศึกษาเรื่อง อิทธิพลของสื่อสาธารณะดิจิทัลที่มีผลต่อพฤติกรรมกรรมการบริโภคข่าวสารด้านการเมืองศึกษาเฉพาะ ASTV ในพื้นที่กรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า 1. กลุ่มตัวอย่างที่มีระดับการศึกษาในระดับต่ำกว่าปริญญาตรี เลือกที่จะรับชม ข่าวสารด้านการเมืองจาก ASTV ผ่านช่องทางวิทยุมากที่สุด และกลุ่มตัวอย่างที่มีระดับการศึกษาในระดับสูงกว่าปริญญาตรีเลือกที่จะรับชมข่าวสารด้านการเมืองจาก ASTV ผ่านช่องทางอินเทอร์เน็ตมากที่สุด 2. กลุ่มตัวอย่างที่มีระดับการศึกษาในระดับต่ำกว่าปริญญาตรี เลือกที่จะรับชมข่าวสารด้านการเมืองจาก ASTV เนื่องจากทัศนคติที่ว่าสื่อสาธารณะอื่นนำเสนอข่าวที่ไม่เป็นกลางและไม่น่าเชื่อถือ รวมถึงมักจะใช้สื่อดังกล่าวเป็นช่องทางหนึ่งในการตรวจสอบการทำงานของรัฐบาล 3. กลุ่มตัวอย่างที่มีระดับการศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรี มีแนวโน้มที่เห็นด้วยว่า ASTV มีการนำเสนอข่าวที่เป็นอิสระ มีความเป็นกลาง ตรงไปตรงมา ไม่ได้เป็นเครื่องมือของฝ่ายใด อีกทั้งยังมีความยกย่องในตัวพิธีกรที่ดำเนินรายการ ซึ่งตรงข้ามกับทัศนคติของกลุ่มตัวอย่างที่มีระดับการศึกษาสูงกว่าปริญญาตรี 4. กลุ่มตัวอย่างที่มีระดับการศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรี มีแนวโน้มที่เห็นด้วยว่าการชุมนุมเป็นทางออกที่ดีที่สุดในการแก้ไขปัญหาต่างๆ ซึ่งตรงข้ามกับทัศนคติของกลุ่มตัวอย่างที่มีระดับการศึกษาระดับปริญญาตรี และสูงกว่าปริญญาตรี 5. กลุ่มตัวอย่างที่มีระดับการศึกษาสูงกว่าปริญญาตรี เป็นกลุ่มที่มีแนวโน้มที่เห็นด้วยกับแนวทางการบริหารราชการของรัฐบาลในปัจจุบัน รวมถึงระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยม 6. กลุ่มตัวอย่างที่มีระดับการศึกษาในระดับต่ำกว่าปริญญาตรี เป็นกลุ่มที่

นิยมนำเนื้อหาหนังสือที่ได้รับนั้น ไปเผยแพร่บอกต่อให้กับคนรอบข้างรับฟัง รวมถึงชักชวนให้บุคคลรอบข้างหันมารับข่าวสารจากสื่อ ASTV มากขึ้น

นอกจากผลการวิจัยในทัศนคติและพฤติกรรมของกลุ่มตัวอย่างหลังการรับชมข่าวสารด้านการเมืองผ่านสื่อ ASTV ดังที่ได้รายงานสรุปไปในข้างต้นแล้วนั้น ผลกระทบอื่นๆ ที่เกิดขึ้นแล้วในปัจจุบัน อันเป็นผลสืบเนื่องจากการนำเสนอข่าวของสื่อดิจิทัล ทั้งทางด้านสังคม การเมือง และเศรษฐกิจนั้น สามารถสรุปในแต่ละด้านได้ดังนี้ ผลกระทบด้านสังคม ผลกระทบที่ร้ายแรงที่สุดคือ การสร้างความแตกแยกให้เกิดกับสังคมในทุกระดับตั้งแต่ระดับสังคม ชุมชน และประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเป็นการปลุกฝังความรุนแรงให้กับเยาวชนของชาติที่รับชม ผลกระทบด้านการเมือง การนำเสนอข่าวของ ASTV รวมทั้งสื่อดิจิทัลอื่นๆ ส่งผลกระทบต่อความเชื่อถือใน เรื่องของกระบวนการทำงานทั้งต่อตัวบุคคล องค์กร สถาบัน และระบบบริหารงานราชการงานปกครองต่างๆ ผลกระทบด้านเศรษฐกิจเป็นการส่งผลกระทบโดยทางอ้อม อันเกิดจากการชุมนุมทางการเมือง ซึ่งสร้างความเสียหายและความเชื่อมั่นกับต่างประเทศเป็นมูลค่าอันมหาศาลรวมถึงเป็นการลดความน่าเชื่อถือด้านการลงทุน และความร่วมมือทางเศรษฐกิจต่างๆ กับต่างประเทศ โดยผลที่เกิดขึ้นดังกล่าวเนื่องมาจากการที่ภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชน ขาดการเข้ามามีส่วนร่วมในการกำกับดูแลสื่อ ซึ่งเป็นอาชีพที่ได้รับอิสระในการนำเสนอข่าว จนบางครั้งเกินขอบเขตอันควร ซึ่งส่งผลถึงการละเมิดไปยังสิทธิของผู้อื่น อันจะก่อผลในเชิงลบที่ตามมาเป็นอย่างมาก ดังนั้นจึงมีความจำเป็นที่ทุกองค์ประกอบในสังคมจะต้องเข้ามามีส่วนร่วมในการกำกับดูแลการนำเสนอข่าว โดยเฉพาะบนพื้นที่สาธารณะในยุคดิจิทัลที่มีการเติบโตอย่างรวดเร็ว

จากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องสามารถสรุปได้ว่า ในด้านของบทบาทสื่อในฐานะเครื่องมือทางการเมืองภาคประชาชน ซึ่งไม่ว่าสื่ออินเทอร์เน็ตหรือสื่อประเภทใดจะนำเสนอข่าวสารทางการเมืองในลักษณะไหน หากประชาชนส่วนใหญ่ใช้วิจารณญาณและเหตุผลในการพิจารณาข่าวสารด้านการเมืองผ่านสื่อแล้วนั้น ประชาชนเองก็จะเป็นผู้ที่สามารถใช้การวิเคราะห์สภาพของการเมืองในปัจจุบันได้ และยังสามารถกำหนดบทบาทการมีส่วนร่วมทางการเมืองของตนเองให้เป็นไปตามแนวทางที่ถูกต้องได้โดยยึดหลักการประชาธิปไตยเป็นสำคัญ

2.2.2 กรอบแนวคิดในการศึกษาวิจัย

ในการวิจัยเรื่อง “การแพร่กระจายอุดมการณ์ทางการเมืองของกลุ่มพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตยผ่านสถานีโทรทัศน์ผ่านดาวเทียม ASTV: กรณีศึกษาการชุมนุม

ระหว่างวันที่ 25 พฤษภาคม-3 ธันวาคม 2551” นั้น จากการศึกษาค้นคว้าเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้ศึกษาศึกษาและค้นพบทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยซึ่งผู้ศึกษาขอเสนอการอภิปรายกรอบแนวคิด กล่าวคือ การศึกษาวิจัยเรื่องนี้เป็นการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการใช้สื่อเพื่ออุดมการณ์ทางการเมืองของกลุ่มพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตย ดังนั้นผู้ส่งสารของกลุ่มพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตย สารที่ส่งคือการแพร่กระจายอุดมการณ์ทางการเมือง และสื่อที่ใช้คือผ่านสถานีโทรทัศน์ผ่านดาวเทียม ASTV ดังนั้นการใช้สื่อเป็นช่องทางถ่ายทอดอุดมการณ์ทางการเมืองในลักษณะนี้นั้นตรงกับทฤษฎีการครองความเป็นเจ้า(Hegemony) ของอันโตนิโอ แกรมซี (A.Gramsci) และเป็น Theoretical Concept ซึ่งทฤษฎีดังกล่าวจะสามารถอธิบายบทบาทหน้าที่ของสื่อมวลชนได้โดยทฤษฎีนี้ได้กล่าวถึงเนื้อหาว่า Hegemonic Theory of Media ของ A.Gramsci ที่ได้สาธิตวิธีการวิเคราะห์กลไกสังคม โดยถือว่า สื่อมวลชนกลไกที่ทำงานด้านวัฒนธรรมและความคิด เผยแพร่ความคิดต่างๆ ไปสู่มวลชน ซึ่งในการวิเคราะห์สื่อมวลชนนั้น Gramsci ได้เสนอความคิดเห็นไว้ว่า สังคมต้องอาศัยกลไกสังคมมาทำงานเพื่อรักษาสังคมเอาไว้ซึ่งกลไกหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยในครั้งนี้คือกลไกด้านอุดมการณ์ (Ideological Apparatus) เช่น โรงเรียน ครอบครัว ศาสนา และสื่อมวลชน กลไกด้านอุดมการณ์นี้เป็นกลไกที่ทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทำงานอยู่ตลอดเวลาในชีวิตประจำวัน มีลักษณะเป็นไม้ نرمมากกว่าเป็นไม้แข็ง และทำให้ผู้คนสามารถยอมรับได้อย่างยินยอมพร้อมใจ (Consent) ฉะนั้น Hagemony ของการสื่อสารมวลชนคือ การนำวัฒนธรรมของข่าวสารไม่ว่าจะเป็นในรูปแบบของข่าว ความบันเทิง เรื่องแต่ง ฯลฯ มาธำรงรักษาสภาพสังคมที่มีการแบ่งแยกและการครอบงำทางชนชั้นให้อยู่ยังคงระพันตลอด และกระบวนการทำงานของสื่อมวลชนก็เป็นไปตามหลักการทำงานของกลไกด้านอุดมการณ์อื่นๆ กล่าวคือ จะสอดแทรกความคิดต่างๆ ให้แทรกซึมอยู่ตามส่วนต่างๆ ของเนื้อหาสื่อไม่ว่าจะเป็นพาดหัวข่าว การบรรยายภาพ การให้สัมภาษณ์ในข่าว ค่านิยมในรายการเกมโชว์ บทสนทนา หรือฉากของละครโทรทัศน์ ฯลฯ อันมีผลทำให้โครงสร้างอำนาจต่างๆ และค่านิยมดังกล่าวของสังคมเป็นธรรมชาติ สามารถยอมรับได้โดยปริยาย และดูเป็นเรื่องธรรมดาสามัญ

บทที่ 3

กำเนิดและพัฒนาการของสถานีโทรทัศน์ASTV

พันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตยก่อตั้งขึ้นมาเมื่อวันที่ 11 กุมภาพันธ์ 2549 ภายหลังจากการชุมนุมใหญ่ที่นำเดี่ยวครั้งแรกและครั้งเดียวโดยนายสนธิ ลิ้มทองกุล เมื่อวันที่ 4 กุมภาพันธ์ 2549 มีองค์ประกอบที่มาจากคนในอาชีพที่หลากหลาย เช่น สื่อมวลชน ภาคแรงงาน รัฐวิสาหกิจ องค์กรครู ชนชั้นกลาง องค์กรภาคประชาชน เกษตรกร ศิลปิน ฯลฯ เป็นการรวมตัวกันของภาคประชาชนเพื่อมาตรวจสอบและต่อต้านนักการเมืองในระบอบทักษิณที่ทุจริตคอร์รัปชัน หนีภาษี แทรกแซงสื่อมวลชน รวบอำนาจทางการเมือง แทรกแซงองค์กรอิสระตามรัฐธรรมนูญ มีพฤติกรรมจาบจ้วงสถาบันพระมหากษัตริย์ ต่อมา ได้สลายตัวไปชั่วคราวหลังจากได้บรรลุวัตถุประสงค์การชุมนุม เมื่อรัฐบาลทักษิณได้ถูกรัฐประหารเมื่อวันที่ 19 กันยายน 2549 และกลับมารวมตัวกันอีกครั้งเพื่อคัดค้านการแก้ไขรัฐธรรมนูญปี 2550 และชุมนุมกดดันขับไล่รัฐบาลนายสมัคร สุนทรเวช และรัฐบาลนายสมชาย วงศ์สวัสดิ์ ในปี 2551 โดยมีสถานีโทรทัศน์ผ่านดาวเทียม ASTV ถ่ายทอดสดตลอดการชุมนุม (อ้างถึงใน ปานเทพ พัวพงษ์พันธ์, รู้ทันทักษิณ 5สงครามการเมือง, 2552: 154)

อาจกล่าวได้ว่าทุกครั้งที่พูดถึงการเคลื่อนไหวของกลุ่มพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตย จึงเลี่ยงไม่ได้เลยที่จะต้องนึกถึงสถานีโทรทัศน์ผ่านดาวเทียม “ASTV” นั้นย่อมแสดงให้เห็นว่าการเคลื่อนไหวของกลุ่มพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตยแยกไม่ออกจากการทำงานของASTV ทำให้เราเห็นปรากฏการณ์การเคลื่อนไหวทางสังคมแนวใหม่ (New Social Movement) ในช่วงเวลาดังแต่ปี 2548 เป็นต้นมา และปฏิเสธไม่ได้ว่าการเคลื่อนไหวดังกล่าวเป็นจุดเริ่มต้นของการสร้างแรงกระเพื่อมทางการเมืองในสังคมไทย ด้วยการลุกขึ้นมาท้าทายอำนาจรัฐที่ในขณะนั้นกำลังท้าทายกลุ่มอำนาจเก่า ซึ่งผู้ศึกษาตั้งข้อสังเกตว่า ASTV น่าจะเป็นปัจจัยที่สำคัญอย่างยิ่งที่ส่งผลให้การเคลื่อนไหวของกลุ่มพันธมิตรฯ นั้น จัดเป็นการเคลื่อนไหวที่เป็นกลุ่มเป็นก้อน ขยายมวลชนได้มากและสามารถสร้างอำนาจต่อรองกับรัฐในครั้งนั้น

ASTV ถูกจำกัดความในหลายลักษณะ แตกต่างกันไปตามพื้นฐาน ความรับรู้ และทัศนคติต่อสถานีฯ ของผู้ให้คำจำกัดความ บางคนมองว่าASTVเป็นเครื่องมือของประชาชนอย่างแท้จริง เพราะ

เป็นพื้นที่ให้ประชาชนได้แสดงออกทางการเมือง อีกทั้งการดำรงอยู่ของASTVก็มาจากทุนของประชาชนที่เป็นเงินบริจาค และการอุดหนุนสินค้าของASTV ขณะเดียวกัน บางกลุ่มก็ไม่ยอมรับว่าASTVเป็นสื่อสารมวลชน เพราะการทำหน้าที่ของASTV มีความแตกต่างจากสื่อสารมวลชนทั่วไป หากแต่ASTVกลับเสนอแง่มุมที่เป็นการวิเคราะห์ และพยายามชี้นำสังคม โดยการตัดสินญัตติ ซึ่งไม่ใช่แนวทางของสื่อสารมวลชนดั้งเดิม และก่อให้เกิดเป็นปัญหาทางการเมืองขึ้น

สำหรับกลุ่มพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตยแล้ว ASTV เป็นทั้งจุดเริ่มต้น และส่วนประกอบสำคัญในการเคลื่อนไหวของกลุ่ม กล่าวคือ การจัดตั้งกลุ่มพันธมิตรฯ เริ่มต้นมาจากกระแสความไม่พอใจ ที่ได้รับการถ่ายทอดผ่านนายสนธิ ลิ้มทองกุล ผู้ก่อตั้งสถานีโทรทัศน์ASTV และเป็นหนึ่งในแกนนำหลักของกลุ่มพันธมิตรฯ ซึ่งโดยพื้นฐานแล้ว ASTV เป็นสื่อสารมวลชนประเภทหนึ่งที่มีพัฒนาการมาอย่างต่อเนื่อง แม้จะมีจุดกำเนิดที่ไม่แตกต่างจากสื่อสารมวลชนประเภทอื่น โครงสร้างการทำงานก็ไม่แตกต่างกันนัก หากแต่แนวคิด ลักษณะวิธีการ และอุดมการณ์ในการนำเสนอข่าวของASTV ที่ได้หล่อหลอมกันจนเป็นวัฒนธรรมขององค์กร ทำให้เมื่อเกิดความเปลี่ยนแปลงในตัวผู้นำ ที่ได้ก้าวเข้าไปสวมหมวกของการเป็น “ผู้นำมวลชน” ASTV จึงสามารถรับลูก สื่อสาร และสานต่ออุดมการณ์ของพันธมิตรฯ ได้เป็นอย่างดี

การทำความเข้าใจ ASTV ในช่วงก่อตั้งนั้นอาจจะสามารถแยกออกได้จากกลุ่มพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตย แต่เมื่อมาถึงจุดเปลี่ยน นับจากวันที่นายสนธิฯ ตัดสินใจเคลื่อนไหวทางการเมือง หลังเหตุการณ์เมืองไทยรายสัปดาห์ถูกปลดออกจากช่อง 9 อสมท. ASTVก็ถูกผนวกเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่มพันธมิตรฯ โดยอัตโนมัติ ดังนั้น แนวคิด ยุทธศาสตร์ การวางแผน การเคลื่อนไหวหรือดำเนินการใดๆ ของASTV จึงแยกไม่ออกจากการเคลื่อนไหวของกลุ่มพันธมิตรฯ

กลุ่มพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตย ได้เกิดขึ้นก่อน “ปรากฏการณ์สนธิ” ในปีเดียวกัน คือ การรวมตัวขององค์กรประชาธิปไตย นำโดยคณะกรรมการรณรงค์เพื่อประชาธิปไตย (ครป.) กับสหภาพแรงงานรัฐวิสาหกิจต่างๆ ในเดือนตุลาคม 2547 โดยประเด็นที่หยิบยกขึ้นมาต่อต้านรัฐบาลคือการแปรรูปรัฐวิสาหกิจ แต่รัฐบาลได้ใช้วิธีบ่อนทำลายขบวนการด้วยให้หยิบยื่นผลประโยชน์กับพนักงานในรูปแบบของหุ้น และสวัสดิการ ทำให้พลังมวลชนลดกำลังลงไปอย่างมาก จนไม่มี

บทบาทในที่สุด อีกทั้งยังมีกลุ่มประชาชนเพื่อชาติและราชบัลลังก์ นำโดย นาวาอากาศตรีประสงค์ สุ่นศิริ นายประชัย เลี่ยวไพรัตน์ นายอัมรินทร์ คอมันตร์ และนายประพันธ์ คุณมี ที่ตั้งเป็นกลุ่มวิพากษ์การทำงานของรัฐบาล เช่นเดียวกับพรรคประชาธิปไตยที่เป็นฝ่ายค้านในขณะนั้น จัดเวทีการชุมนุมพร้อมๆ กับเปิดตัวผู้สมัครรับเลือกตั้งของพรรคที่สนามหลวง ภายใต้ชื่อการชุมนุม “ทวงคืนประเทศไทย” นอกจากนี้ยังมีการรวมกลุ่มแบบหลวมๆ ของ “ชมรมคนรู้ทัน” ที่เป็นการรวมตัวของ ข้าราชการ ผู้ดีเก่า ราชินิภูมิต ที่แสดงความไม่พอใจรัฐบาลของ พ.ต.ท. ทักษิณฯ เช่นเดียวกันจะเห็นได้ว่า แกนนำทั้ง 5 คนต่างมีวิธีการต่อต้านรัฐบาลตามช่องทางของตนเอง แต่ยังไม่ได้สร้างแรงกระเพื่อมให้กับสังคมได้มากนัก จนกระทั่งเกิดเหตุ การปลดรายการเมืองไทยรายสัปดาห์ขึ้น (ณัฐวรรณ ยกย่อง, 2552: 19 – 20)

ในบทที่ 3 ผู้ศึกษาจะได้อธิบายถึงจุดกำเนิด พัฒนาการของASTV และจุดเปลี่ยนที่เชื่อมต่อการเคลื่อนไหวของกลุ่มพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตย รวมถึงความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นอย่างมีปฏิสัมพันธ์กันของความนิยมของASTVต่อการเคลื่อนไหวทางการเมืองของกลุ่มพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตย ดังต่อไปนี้

3.1 กำเนิด และโครงสร้างการทำงานของสถานีโทรทัศน์ ASTV

3.1.1 ข้อมูลการก่อกำเนิด และโครงสร้างการทำงานของช่อง NEWS 1

ในช่วงปี 2546 อดีตอธิบดีกรมประชาสัมพันธ์ นายสุชาติ สุชาติเวชภูมิ ได้ทาบทามให้นายสนธิ ลิ้มทองกุล ผู้บริหารในเครือผู้จัดการ เข้าไปผลิตรายการข่าวให้กับช่อง 11 ถ่ายทอดผ่านดาวเทียม และในระบบเคเบิล ทั้งเคเบิลท้องถิ่นและยูบีซี โดยในการตกลงตอนต้น ผลประโยชน์ที่เครือผู้จัดการจะได้รับ คือค่าโฆษณา โดยบริษัทเอกชนที่ได้สัมปทานจากกรมประชาสัมพันธ์ ที่ทำการว่าจ้างให้เครือผู้จัดการผลิตรายการ คือ บริษัท บีทีวี อาร์เอ็นที ของ พ.ต.อ.รวมนคร ทับทิมธงไชย จะได้รายได้ส่วนหนึ่ง และผู้จัดการได้รายได้อีกส่วนหนึ่ง เช่น โฆษณา 10 นาที บริษัทเอกชนได้ส่วนแบ่งรายได้ 3 นาที ขณะที่เครือผู้จัดการได้ 7 นาที ซึ่งเป็นการอาศัยช่องโหว่ของกฎหมายทำรายการโทรทัศน์ช่องใหม่ โดย

ใช้ใบอนุญาตเดิม และยังเป็นกรหลีกเลี่ยงข้อกำหนดเดิมที่ช่อง 11 ไม่สามารถมีโฆษณาได้ ในช่วงเริ่มต้น นายสนธิฯ เริ่มผลิตรายการ โดยเข้าไปใช้อุปกรณ์การผลิตที่ช่อง 11 และจ่ายค่าใช้ อุปกรณ์และสถานที่ให้ แต่เห็นว่าไม่คล่องตัว จึงได้ขยับขยายออกมาทำเอง และที่มาของการจัดตั้งสถานีโทรทัศน์ ASTV โดยผู้ใช้ชื่อช่อง News 1

(สนธิ ลิ้มทองกุล, **สัมภาษณ์**, 9 กันยายน 2553)

ซึ่งผู้ศึกษาได้ค้นคว้าเพิ่มเติมพบว่า การอาศัยช่องโหว่ทางกฎหมายดังที่มีการให้สัมภาษณ์ข้างต้นนั้น ได้มีการถูกระงับการพิจารณาสิทธิการวิสามัญพิจารณาสอบสวนและศึกษาเรื่องเกี่ยวกับการทุจริตวุฒิสภา ชุดที่มี พล.ต.อ.ประทีป สันติประภพ เป็นประธาน โดยได้มีการเรียกนายสุชาติ สุชาติเวชภูมิ อธิบดีกรมประชาสัมพันธ์สมัยนั้น เข้ามาตรวจสอบว่าการกระทำที่ปล่อยให้เอกชนเข้ามาดำเนินการ และการส่งสัญญาณดาวเทียมถือว่าผิดรัฐธรรมนูญหรือไม่ ซึ่งคณะกรรมการฯตั้งข้อสังเกตว่า การที่ช่อง 11 ปล่อยให้ผลิตรายการช่อง 11/1 และ 11/2 ในทางเทคนิคไม่ขัดกฎหมายถ้าส่งสัญญาณผ่านเคเบิลทางยูบีซี แต่ถ้าส่งสัญญาณผ่านดาวเทียมถือว่าผิดรัฐธรรมนูญ เพราะว่าในรัฐธรรมนูญมาตรา 40 ระบุไว้ว่าการจัดสรรคลื่นใหม่ หรือการกำกับดูแลกิจการใหม่จะต้องให้คณะกรรมการกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์แห่งชาติ(กสช.) เป็นผู้ที่มีอำนาจในการจัดสรรคลื่นได้ สถานการณ์ในขณะนั้นถึงขนาดที่นายวิษณุ เครืองาม รองนายกรัฐมนตรี ในฐานะผู้กำกับดูแลกรมประชาสัมพันธ์ต้องออกแถลงการณ์ที่เกี่ยวข้องกับข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นและข้อกฎหมายกรณีกรมประชาสัมพันธ์ให้เอกชนผลิตรายการช่อง 11/1 และ 11/2 ว่าสัญญาว่าจ้างทั้งสองฉบับสามารถยกเลิกได้ถ้าต้องการจะยกเลิกหรือถ้ามีกสช.ก็สามารถยกเลิกได้ไม่จำเป็นต้องอยู่ชั่วคราวปี([ออนไลน์]. 2551. แหล่งที่มา: [http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:XA3P7hOGwwJ:bbznet.pukpik.com/scripts2/view.php \[2551, ธันวาคม 19\]\)](http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:XA3P7hOGwwJ:bbznet.pukpik.com/scripts2/view.php [2551, ธันวาคม 19]))

จนกระทั่งในชั้นกรรมาธิการฯได้ตรวจสอบข้อเท็จจริงจากดร. สมเกียรติ ตั้งกิจวานิชย์ รองประธานสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย (ทีดีอาร์ไอ)ในขณะนั้น อธิบายว่าระบบในยุคนั้นไม่ใช่ดิจิทัลเครื่องรับส่วนใหญ่ยังเป็นระบบอนาล็อกที่เป็นโทรทัศน์เครื่องรับทั่วไปตามบ้าน สถานีโทรทัศน์

ผ่านดาวเทียมยุคนั้นอย่าง 11/1 หรือ 11 News 1 ก็อาจจะการส่งสัญญาณที่ไปใช้คลื่นไทยคม KU bran หรือ C brand แพร่ภาพออกไปบ้านใครมีจานก็รับได้ ซึ่งลักษณะนี้มีการถกเถียงในชั้นกรรมาธิการว่าหลบเลี่ยงทางเทคนิค แต่เรื่องก็ถูกดำเนินการและจบในชั้นกรรมาธิการวิสามัญเท่านั้น และเงียบหายไป

(เจิมศักดิ์ ปิ่นทอง, **สัมภาษณ์**, 26 เมษายน 2554)

ผู้ศึกษามองว่า การก่อกำเนิดขึ้นมาของช่อง 11 News 1 เป็นประเด็นที่สังคมโดยเฉพาะในแวดวงสื่อมวลชนตั้งข้อสงสัยถึงเรื่องที่มาที่ไปที่ไม่ชอบมาพากล และเรื่องของการตรวจสอบที่ไม่เสร็จสิ้นจนนำไปสู่ข้อพิพาททางกฎหมายในยุคแรกที่ไม่ชัดเจน จึงทำให้สถานะของสถานีโทรทัศน์แห่งนี้ก่อนที่จะเปลี่ยนชื่อและระบบการส่งอีกครั้งเป็นสถานีโทรทัศน์ผ่านดาวเทียม ASTV ไม่เป็นที่ยอมรับของแวดวงสื่อมวลชนด้วยกันเอง ประกอบกับบุคลิกของเจ้าของสถานีอย่างนายสนธิ ลิ้มทองกุลด้วย

“ ... ตอนเริ่มผลิตรายการ ASTV ถูกกระแสต่อต้านจากสื่อมวลชน เพราะเดิมตั้งแต่ก่อนการทำ ช่อง News 1 พื้นฐานบุคลิกของเครือข่ายผู้จัดการมีความแตกต่างจากสื่อมวลชนอื่นๆ ... ผมมีลักษณะที่ยอมหัก ไม่ยอมงอ ... ผู้สื่อข่าวของเครือข่ายผู้จัดการก็ต้องการเสนอเนื้อหาข่าวตามความเป็นจริง ไม่อยู่ภายใต้การควบคุมเนื้อหาของผู้มีอิทธิพล หรือสื่อมวลชนอาวุโสอื่นๆ ...”

(สนธิ ลิ้มทองกุล, **สัมภาษณ์**, 9 กันยายน 2553)

ความเห็นดังกล่าว แสดงให้เห็นถึงความรู้สึกเป็นศัตรูของคนวงนอกที่มีต่อASTVและความกลัวนี้ไม่ได้จำกัดอยู่แค่เพียงในวงการสื่อ หากแต่คนใกล้ชิดของ พ.ต.ท. ทักษิณฯ เองก็มองว่า การนำเสนอข่าวที่ตรงไปตรงมาของASTV จะเป็นอันตรายต่ออดีตนายกรัฐมนตรีด้วยเช่นกัน เห็นได้จากช่วงเวลากว่า 8 เดือนที่ASTVได้ดำเนินการออกอากาศ รัฐบาลได้ใช้อิทธิพลบีบสมาคมเคเบิล และยูบีซี ทำให้ News 1 ถูกถอดออกจากยูบีซี ขณะที่แผนการนำASTVลงเคเบิลทีวีก็ยังไม่มีความคืบหน้า จนในที่สุดบริษัทเอกชนที่ต้องจ่ายค่าจัดให้ASTVต้องหยุดจ่าย เพราะไม่มีค่าโฆษณาเข้ามา

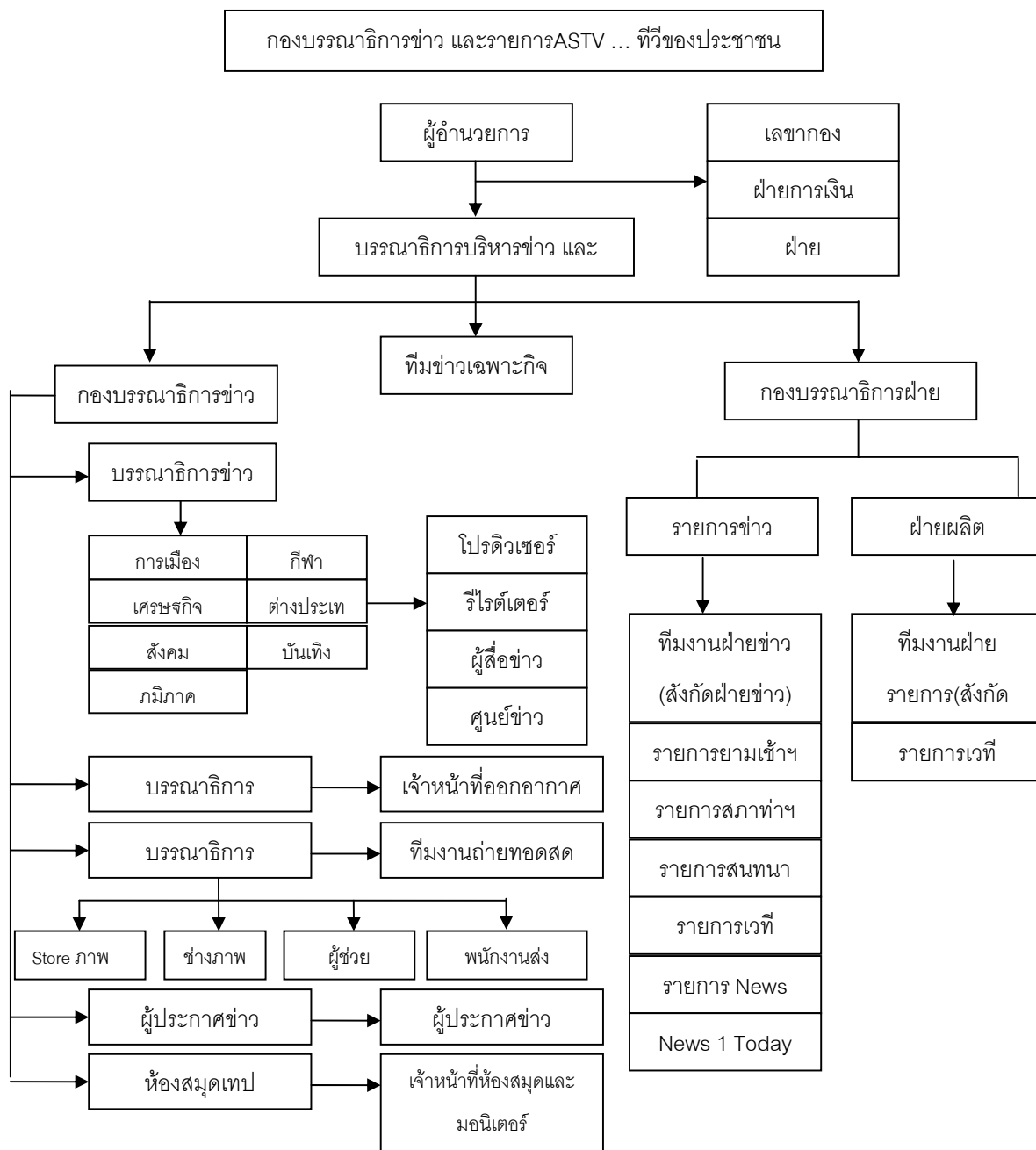
การตัดสินใจใช้ช่องทางเทคโนโลยีโทรทัศน์ผ่านดาวเทียม เป็นทางออกของASTVที่ต้องการออกอากาศต่อไป เพราะมีการลงทุนด้านบุคลากรและเนื้อหาไปเป็นจำนวนไม่น้อย ซึ่งองค์ประกอบทั้งสองส่วนเริ่มมีประสิทธิภาพมากขึ้นอย่างต่อเนื่อง พนักงานสามารถแสดงศักยภาพอย่างเต็มที่ และเสียงผ่านระบบอินเทอร์เน็ตความเร็วสูงไปยังสถานีส่งสัญญาณภาพขึ้นดาวเทียมที่ฮ่องกงแล้วส่งไปยังดาวเทียม NSS-6 ของ New Skies Satellite ของประเทศเนเธอร์แลนด์ และยิงสัญญาณภาพลงมาโดยใช้ South East Asia Beam ครอบคลุมบางส่วนของพม่า ไทย ลาว กัมพูชา เวียดนาม มาเลเซีย สิงคโปร์ บางส่วนของจีนตอนใต้ อินโดนีเซีย และบรูไน โดยสามารถรับชมได้ผ่านจานรับสัญญาณดาวเทียมย่าน KU-Band ที่ความถี่ 11676 Polarization: Horizontal Symbol Rate: 27500 Local Freq.: 9750, 10600 ทางอินเทอร์เน็ตที่เว็บไซต์ของ ASTV หรือทางเคเบิลท้องถิ่น ทั้งนี้ ในสหรัฐอเมริกา และแคนาดา จะรับชม ASTV ช่อง News 1 ได้ผ่านทางดาวเทียม Intelsat America 5 ย่าน Ku-Band ที่ความถี่ 12152 Polarization: Horizontal Symbol Rate: 20000 (ฟาริดา, 2552: 109-110)

นอกจากนั้นแล้ว อินเทอร์เน็ตยังเป็นอีกช่องทางหนึ่งที่ASTVเลือกใช้ โดยมีข้อได้เปรียบที่ว่าสามารถส่งข้อความ ตัวอักษร เสียง และภาพได้ โดยไม่ผิดกฎหมาย ASTVจึงเลือกใช้อินเทอร์เน็ตที่มี Bandwidth กว้าง โดยมีค่าอินเทอร์เน็ตเฉลี่ยที่เดือนละ 2 – 3 ล้านบาท จากนั้น ในส่วนของช่องทางดาวเทียม ASTVใช้ดาวเทียมที่ฮ่องกงในการกระจายสัญญาณ ทำให้ASTVออกอากาศโดยส่งสัญญาณภาพ ผ่านเว็บไซต์ www.astv-tv.com และ www.manager.co.th

ด้านโครงสร้างการบริหาร และการทำงานของASTV ช่อง NEWS 1 ASTVได้ปรับเปลี่ยนแนวทางของแต่ละช่องอย่างต่อเนื่องเพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการของกลุ่มผู้ชมที่หลากหลายและมีเพิ่มมากขึ้น ซึ่งในการศึกษาฉบับนี้ จะได้ให้ความสำคัญกับช่อง NEWS 1 เนื่องจากเป็นช่องสำคัญที่ทำการถ่ายทอดสดการเคลื่อนไหวของกลุ่มพันธมิตรฯ มาโดยตลอด โดยเฉพาะในช่วง 193 วัน ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่ใช้ศึกษานั้น รายการ และพิธีกรของช่องดังกล่าว ได้เข้าไปมีบทบาทบนเวทีการชุมนุมอย่าง

ต่อเนื่อง โดยโครงสร้างการบริหารของสถานีโทรทัศน์ASTV ช่อง NEWS 1 นั้นมีการแบ่งสายงานในส่วนต่างๆ ตามหน้าที่ในการทำงาน ดังแผนภาพที่ 3.1

แผนภาพที่ 3.1 การแบ่งสายงานในสถานีโทรทัศน์ผ่านดาวเทียมASTV ช่อง NEWS1

ที่มา: เอกสารเผยแพร่ภายในบริษัท ไทยเดย์ ดิจิตอล จำกัด, อ้างถึงใน ฟารีดา, 2552: 43

ฝ่ายต่างๆ ในกองบรรณาธิการข่าว มีหน้าที่ ดังนี้

1) ผู้อำนวยการสถานี เป็นผู้ทำหน้าที่วางนโยบาย แนวคิด การบริหารงานและควบคุมการผลิตข่าวในภาพรวมทั้งหมดขององค์กรร่วมกับผู้บริหารของบริษัท ไทยเดย์ดีทคอม จำกัด ซึ่งเป็นบริษัทแม่ประสานงานกับองค์กรภายนอก ดูแลสวัสดิการต่างๆ ของบุคลากร ตลอดจนภาพรวมขององค์กรทั้งหมด ให้เป็นไปตามเป้าหมายที่วางไว้

2) บรรณาธิการบริหาร ทำหน้าที่รับนโยบายจากผู้อำนวยการสถานีมาถ่ายทอดให้ผู้บริหารระดับกลางและระดับปฏิบัติการรับทราบ รวมถึงมีหน้าที่กำหนดทิศทางการนำเสนอข่าวในแต่ละวัน เพื่อให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ขององค์กร และกระแสข่าวที่เกิดขึ้นในแต่ละวัน เพื่อมอบหมายนโยบายให้บรรณาธิการข่าวสายต่างๆ นำไปปฏิบัติให้บรรลุแผนงานที่ผู้อำนวยการสถานีตั้งไว้

3) บรรณาธิการสายข่าว มีความรับผิดชอบที่สำคัญคือ การมอบหมายงานประจำวันให้แก่ผู้สื่อข่าว เมื่อมีเหตุการณ์ปัจจุบันทันด่วนเกิดขึ้น บรรณาธิการข่าวสามารถตัดสินใจและวางแผนงานรวมทั้งมอบหมายให้ผู้สื่อข่าวได้ทันที นอกจากนี้ยังมีหน้าที่ตรวจสอบข่าว ติดตามกำหนดการ หมายงานต่างๆ รวมถึงประสานงานกับผู้สื่อข่าวที่ลงพื้นที่ด้วย

4) บรรณาธิการออกอากาศ ทำหน้าที่ประสานงานกับบรรณาธิการสายข่าวต่างๆ ในการจัดทำลำดับข่าวที่จะออกอากาศในแต่ละวัน รวมถึงควบคุมดูแลการออกอากาศ การใส่เทคนิคต่างๆ ให้เป็นไปตามแผนงานที่กองบรรณาธิการข่าววางไว้ในแต่ละวัน

5) บรรณาธิการถ่ายทอดสด รับผิดชอบการถ่ายทอดสดการรายงานข่าวนอกสถานที่ โดยประสานงานกับกองบรรณาธิการข่าว ผู้สื่อข่าว และมอบหมายงานในแต่ละวันให้ช่างภาพนำไปดำเนินการให้บรรลุตามแผนงาน

6) ผู้สื่อข่าว เป็นบุคลากรที่มีความสำคัญอย่างยิ่งในการปฏิบัติงานข่าว ทำหน้าที่เสาะแสวงหาและรวบรวมข้อมูลในการเขียนข่าว และนำเสนอในรูปแบบต่างๆ รวมถึงบางครั้งจะต้องทำหน้าที่ในการติดต่อภาพข่าวและรายงานข่าวนอกสถานที่กลับมายังสถานีด้วย

7) ผู้ประกาศข่าว ทำหน้าที่อ่านข่าวที่ผู้สื่อข่าวรวบรวมหรือเรียบเรียงมา โดยผู้ประกาศข่าวอาจเป็นที่มงานอีกทีมหนึ่งหรืออาจจะคัดเลือกผู้สื่อข่าวมาทำหน้าที่ผู้ประกาศข่าวอีกหน้าที่หนึ่งก็ได้

การแบ่งสายงานในส่วนต่างๆ ตามโครงสร้าง หน้าที่ในการทำงานของสถานีโทรทัศน์ ASTV ช่อง NEWS 1 ก่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดในการทำงาน นอกจากนี้ยังเปิดโอกาสให้บุคลากรทุกระดับมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นและรับรู้ทุกเรื่องที่เกี่ยวข้องกับองค์กร โดยผู้อำนวยการสถานีจะเป็นผู้มีอำนาจเด็ดขาดในการตัดสินใจทุกๆ เรื่องที่เกี่ยวข้องกับการทำงานขององค์กร แต่ในขณะเดียวกัน ก็จะมีการรับฟังความคิดเห็นของบรรณาธิการบริหาร และบรรณาธิการสายข่าวต่างๆ ประกอบกันด้วย ทำให้องค์กรสามารถปรับเปลี่ยนการทำงานได้ทันกับสถานการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้น (วาริศา, 2552: 44-45)

3.1.2 ลักษณะทั่วไป และลักษณะพิเศษของสถานีโทรทัศน์ASTV

ดังที่ได้กล่าวมาแล้วว่า ASTV มีทั้งความเหมือนกับสื่อสารมวลชนทั่วไป คือเรื่องของโครงสร้าง อุปกรณ์การทำงาน และแนวคิดพื้นฐานของการเป็นสื่อ กับอีกมุมหนึ่งคือความแตกต่างจากสื่อสารมวลชนทั่วไป ทั้งเรื่องของกรอบคิด แนวทาง และอุดมการณ์ทางการเมือง และวิธีการทำงาน จากความเชื่อพื้นฐานส่วนบุคคล และวัฒนธรรมองค์กร รวมไปถึงนวัตกรรมของช่องทางการสื่อสารที่ ASTV เลือกลงใช้ และทั้งความเหมือนและความต่างนี้เอง ที่เป็นที่มาของการถกเถียงถึงสถานภาพของ ASTV ในกลุ่มคนที่แตกต่างกัน หลากหลาย ซึ่งในหัวข้อนี้จะได้อธิบายลักษณะของ ASTV ในประเด็นดังต่อไปนี้

เรื่องกรรมสิทธิ์ในสื่อสารมวลชน ในสังคมไทยที่มีชนชั้นนำหรือชนชั้นปกครองเป็นแหล่งที่มาของอำนาจ กรรมสิทธิ์ในสื่อสารมวลชนจะกระจุกตัวอยู่ในมือของผู้มีอำนาจ สื่อมีรูปแบบเดียวกันหรือใกล้เคียงกัน ขณะที่สื่อ ASTV นั้น เนื่องจากเป็นสื่อที่รู้จักใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ มาเป็นนวัตกรรมการสื่อสารให้กับตนเอง จึงสามารถหลุดออกจากกรอบของกรรมสิทธิ์การสื่อสารในรูปแบบเก่าที่มีสัมปทานรัฐเป็นอุปสรรคสำคัญได้ ทำให้สื่อที่ออกมานั้น สามารถมีรูปแบบที่แตกต่างไปจากสื่อสารมวลชนที่อยู่ทั้งภายใต้อำนาจรัฐ ขณะที่แม้ ASTV จะมีจุดกำเนิดมาจากอำนาจทุน แต่ก็ได้

มีการเปลี่ยนแปลงไปพร้อมๆ กับการเคลื่อนไหวภาคประชาชน ทำให้กล่าวได้ว่า สื่อที่ออกมานั้น หลุดพ้นจากอำนาจทุนเช่นกัน

“... ASTV มีวิวัฒนาการเปลี่ยนแปลงเจ้าของ หรืออีกนัยหนึ่ง คือผู้ให้การสนับสนุนอย่างต่อเนื่อง ซึ่งในช่วงต้นสถานีฯ ดำเนินการโดยมีรายได้จากการโฆษณาของบริษัทเล็กๆ และทุนจากนายสนธิฯ จนกระทั่งช่วงเกิดการชุมนุม แหล่งรายได้หลักที่สนับสนุนช่องกลับกลายเป็นเงินบริจาคจากกลุ่มผู้ชุมนุม ซึ่งภายหลังการชุมนุม เมื่อยอดบริจาคลดลง สถานีจึงปรับตัวเพื่อความอยู่รอดโดยขายสินค้าภายใต้ยี่ห้อASTV สร้างรายได้ให้กับสถานี เพื่อทำให้สถานีไม่จำเป็นต้องพึ่งพาทุนจากนายทุนหรือทุนทางการเมืองดังเช่นสื่อสารมวลชนทั่วไป ...”

(ปานเทพ พัวพงษ์พันธ์, **สัมภาษณ์**, 1 กันยายน 2553)

เรื่องสภาพการผลิตสื่อ สื่อมวลชนที่อยู่ภายใต้อำนาจรัฐ และทุนจะผลิตสื่อแบบมีมาตรฐานเดียวกันมีแบบแผนที่แน่ชัด และมีการควบคุมสูง คือมีการเซ็นผังรายการไว้ตายตัว เปลี่ยนแปลงได้ยาก เพราะจะกระทบกับเรื่องของโฆษณาและเวลาการออกอากาศของรายการอื่นๆ ที่เป็นเวลาของบริษัทผู้ผลิตรายอื่น ขณะที่ASTV แม้จะมีการกำหนดมาตรฐานและแบบแผนไว้อย่างตายตัว โดยการเซ็นผังรายการเอาไว้เช่นกัน แต่เมื่อเกิดการชุมนุมของกลุ่มพันธมิตรฯ ไม่ว่าจะที่ไหน เมื่อไหร่ ผังของช่อง NEWS 1 ก็จะถูกปรับไปเป็นการถ่ายทอดสดการชุมนุมทันที เพื่อให้สอดคล้องกับแนวทางการถ่ายทอดการชุมนุมแบบ Real Life

เรื่องเนื้อหาสาระ สื่อมวลชนทั่วไปอาจมีการเซ็นเซอร์ข่าวบางประเภทที่เป็นโทษต่อผู้ถือกรรมสิทธิ์ และเน้นนำเสนอแต่แง่มุมที่ดี ซึ่งมีผลต่อภาพลักษณ์ของผู้ครอบครองสื่อในสังคมนั้นๆ ทำให้ประชาชนได้รับข่าวสารที่ไม่ครบถ้วน หรือบางครั้งอาจถูกชักนำให้คล้อยไปตามผลประโยชน์ของกลุ่มผู้ถือกรรมสิทธิ์นั้นๆ ขณะที่ASTV มีอิสระในการผลิตเนื้อหา ขึ้นอยู่กับวิจารณ์ญาณของบรรณาธิการและผู้สื่อข่าว โดยนายมนตรี จอมพันธ์ บรรณาธิการข่าวASTV News1 ได้ระบุไว้ว่า

“...ตั้งแต่ผมทำงานมาก็ยังไม่มีการมาชี้แจงว่าอย่างนั้นไม่เอา อย่างนี้ไม่เอา แต่ก็ตลกผลึก
ร่วมกันในเรื่องของแนวทางการต่อสู้ แนวทางการนำเสนอข่าวสารที่เป็นมากกว่าข่าว ...”

(มนตรี จอมพันธ์ **สัมภาษณ์**, 12 กันยายน 2553)

ในเรื่องของเนื้อหาสาระ มีความเกี่ยวข้องกับแนวคิดในการรายงานข่าวของASTV ที่มีความ
แตกต่างจากสื่อสารมวลชนอื่นๆ อย่างมาก คือนอกจากจะนำเสนอเนื้อหาของข่าวอย่างรอบด้าน โดย
ย้อนไปถึงอดีต และภาพรวมของข่าวที่กำลังรายงาน เพื่อให้ผู้รับชมเกิดความเข้าใจกับข่าวอย่างลึกซึ้ง
แล้ว ASTVยังได้นำข้อมูลดังกล่าวมาต่อยอด วิเคราะห์จนนำมาสู่การตัดสินใจตีความถูก/ผิดของบุคคลใน
ข่าวได้ ซึ่งเป็นลักษณะเดียวกันกับคอลัมนิสต์ ที่เขียนคอลัมน์วิเคราะห์วิจารณ์ในหนังสือพิมพ์ แต่
เปลี่ยนจากหน้าหนังสือพิมพ์ เป็นหน้าจอโทรทัศน์ (ปานเทพ พัวพงษ์พันธ์, **สัมภาษณ์**, 1
กันยายน 2553) ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ พล.ต. จำลองฯ เกี่ยวกับหน้าที่ของสื่อว่า

“... สื่อมีหน้าที่รายงานอย่างเฉยๆไม่พอ แต่ถามว่ารายงานอย่างเดียวกับรายงานแล้วมีการ
กดดันด้วยวิธีที่จะทำให้เขาทำถูกต้องมากขึ้น อะไรมันจะดีกว่ากัน แต่ทำอย่างนี้แล้วมันเสี่ยง
ต่อการถูกฟ้องหมิ่นประมาท เสี่ยงต่อการที่เขาจะเกลียดชัง ผู้เฉย ๆ ดีกว่า พุดแต่เรื่องดี ๆ ยิ้ม
ไปยิ้มมา...”

(จำลอง ศรีเมือง, **สัมภาษณ์**, 3 ตุลาคม 2553)

ทั้งนี้ ในส่วนของแกนนำพันธมิตรฯ เอง ก็ได้มีบทบาทในการแทรกแซงการทำงานของASTV
ในเชิงของการกำหนดเนื้อหา และทิศทางของข่าวที่ออกไปสู่สาธารณชน เป็นการดำเนินการของกอง
บรรณาธิการ ผู้สื่อข่าว และทีมงานเป็นหลัก ซึ่งในบทที่ 4 จะได้กล่าวถึงรายละเอียดในส่วนนี้อย่าง
ชัดเจน

เรื่องผู้รับสาร สำหรับสื่อสารมวลชนปกติ กลุ่มผู้รับสารจะมีกลุ่มก้อนขนาดใหญ่ เนื่องจาก
เทคโนโลยีการสื่อสารที่สื่อหลักใช้ มีความครอบคลุมเกือบทุกพื้นที่ของประเทศ โดยเฉพาะฟรีทีวี ที่
ประชาชนสามารถรับสัญญาณผ่านเสาอากาศได้โดยไม่เสียค่าใช้จ่าย ที่สามารถเข้าถึงประชาชนได้

หลายครัวเรือน ซึ่งการสื่อสารในลักษณะดังกล่าว เป็นการสื่อสารฝ่ายเดียวที่ทำให้ผู้รับสารตกเป็นฝ่ายรับข่าวสารจากผู้ส่งสาร ไม่ว่าจะเป็นเจ้าของสถานี ผู้ประกาศข่าว หรือผู้ร่วมรายการ ขณะที่ASTVนั้นส่งสารผ่านเทคโนโลยีการสื่อสารสมัยใหม่ ซึ่งยังไม่เป็นที่แพร่หลายมากนักในคนอีกหลายกลุ่มของประเทศ ผู้รับสารที่จะสามารถเข้าถึงASTVได้ ต้องเป็นผู้ที่มีกำลังจ่ายเพื่อบริโภคข่าวสาร เพราะช่องทางดาวเทียม เคเบิล วิทยุ และอินเทอร์เน็ต ล้วนแล้วแต่ต้องใช้อุปกรณ์การรับสัญญาณเฉพาะ และมีราคาค่อนข้างสูงเมื่อเทียบกับรายได้เฉลี่ยของคนอีกหลายกลุ่มในประเทศ จึงเห็นได้ว่า กลุ่มผู้รับสารของASTV ส่วนใหญ่จะเป็นกลุ่มชนชั้นกลาง¹ ในเมืองหลวง หรือเป็นกลุ่มผู้ที่อาศัยอยู่ในเขตเมืองในต่างจังหวัดเป็นส่วนใหญ่ ซึ่งคนเหล่านี้ มีช่องทางการแสดงออกทางความคิดเห็นหลังจากได้รับสารจากASTVแล้วหลายช่องทาง ไม่ว่าจะเป็นทางข้อความสั้นแสดงความคิดเห็นของช่อง NEWS 1 การแสดงความคิดเห็นในเว็บไซต์ผู้จัดการ (ซึ่งเป็นที่มาของเรื่อง “ลูกแกะหลงทาง”) รวมไปถึงการออกมาร่วมชุมนุมกับกลุ่มพันธมิตรฯ และแสดงความเห็นบนเวทีปราชัย ซึ่งจากการรวมตัวกันในลักษณะดังกล่าว ยังเป็นผลสะท้อนกลับไปยังกระบวนการผลิตสารของASTVในอีกทางหนึ่ง ทำให้เกิดเป็นบทบาทของผู้ส่งสารด้วย

เรื่องผลกระทบ สำหรับสื่อสารมวลชนทั่วไป สังคมจะถูกควบคุมความคิดให้โน้มเอียงไปทางกลุ่มอำนาจ และระบบสังคมมวลชน ตามที่สื่อมวลชนสนับสนุน แต่ASTVได้ก่อให้เกิดคำถามต่ออำนาจรัฐในกลุ่มผู้รับสาร จนนำมาสู่ความไม่พอใจ “ร่วมกัน” ของกลุ่มผู้รับสารรวมตัวกับกลุ่มเครือข่ายเดิมที่มีความไม่พอใจรัฐบาล จนทำให้เกิดเป็นการรวมกลุ่มเพื่อเคลื่อนไหวทางสังคมแนวใหม่ เพื่อกดดันทางการเมือง ซึ่งจะได้วิเคราะห์ในเรื่องของผู้รับสารและผลกระทบต่อสังคมอย่างละเอียดเพิ่มเติมในบทที่ 5

¹ คำจำกัดความเชิงทฤษฎีของ C. Wright Mills (อ้างในคนคอปกขาวในระบบเศรษฐกิจการเมืองไทย (พ.ศ.2475-2535), ณรงค์ เพ็ชรประเสริฐ, หน้า 30-34) คนคอปกขาวหรือชนชั้นกลางนั้น อยู่ระหว่างฝ่ายทุนกับฝ่ายกรรมกรมีสถานภาพทางการถือครองปัจจัยการผลิตเหมือนคนงานรับจ้างทั่วไป คือไม่มีปัจจัยการผลิตเป็นของตนเอง และไม่มีกรรมสิทธิ์ในผลผลิตที่มาจากปัจจัยการผลิตเหล่านั้น แต่สถานภาพ เกียรติและศักดิ์ศรีดีกว่าคนงานที่ทำโรงงานทั่วไป ตามจำแนกของมิลล์ ประกอบด้วย พนักงานฝ่ายบริหารและจัดการ ลูกจ้างที่เป็นนักวิชาชีพ พนักงานขาย ครู และพนักงานสำนักงานทั้งหลาย คนกลุ่มนี้เรียก “ชนชั้นกลางใหม่” ส่วนผู้ประกอบการรายเล็ก รายน้อยและนักวิชาชีพ ผู้ประกอบการอิสระ มิลล์จำแนกให้เป็น “ชนชั้นกลางเก่า”

นอกจากนี้ ต่อข้อวิจารณ์ที่ว่า ASTVคือสื่อสารมวลชน หรือเป็นเครื่องมือในการระดมและสื่อสารกับกลุ่มพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตย บุคคลสำคัญของASTV และแกนนำพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตย มีแง่มุมที่คล้ายคลึงกัน แต่แตกต่างกันในรายละเอียด คือ มองว่าASTV เป็นสื่อของภาคประชาชนอย่างแท้จริง

“...เห็นได้จากการรายงานข่าวความเคลื่อนไหวภาคประชาชนที่มีเพียงASTVรายงานอยู่เพียงสื่อเดียว ไม่ว่าจะป็นกรณีมาบตาพุด หรือ การฉ้อราษฎร์บังหลวงในการบินไทย หรือ ปตท. ...”

(สนธิ ลิ้มทองกุล, **สัมภาษณ์**, 9 กันยายน 2553)

ขณะที่คนส่วนใหญ่มองว่าASTVเป็นเครื่องมือของการชุมนุม โดย ปานเทพ พัวพงษ์พันธ์ ได้ให้ความเห็นในประเด็นดังกล่าวไว้ว่า

“ ... ด้วยเหตุที่ว่าASTVเป็นเครื่องมือของภาคประชาชน เป็นการเคลื่อนไหวเพื่อตรวจสอบการทำงานของรัฐบาลทุกชุด ทำงานเพื่อตอบสนองความต้องการของประชาชน โดยไม่ได้หวังเข้าสู่อำนาจรัฐ ASTVมีมุมมองว่าพรรคการเมืองเป็นเพียงเครื่องมือของมวลชน และสื่อ ด้วยหวังว่าจะเปลี่ยนการเมืองให้ดีขึ้น ซึ่งเมื่อเปรียบเทียบกับทาง นปช. ที่มองว่ามวลชนและสื่อเป็นเพียงเครื่องมือที่จะบรรลุจุดมุ่งหมายคือพรรคการเมือง จะสามารถเห็นความแตกต่างได้ชัดเจน ...”

(ปานเทพ พัวพงษ์พันธ์, **สัมภาษณ์**, 1 กันยายน 2553)

อย่างไรก็ตาม พล.ต.จำลองฯ หนึ่งในแกนนำพันธมิตรฯ เห็นว่าASTVไม่ใช่เครื่องมือในการเคลื่อนไหวทางการเมือง แต่เป็นสิ่งสำคัญที่ทำให้การชุมนุมประสบความสำเร็จ

“ ... ถ้าไม่มี ASTV กลุ่มพันธมิตร จะไม่สามารถที่จะสื่อไปถึงประชาชนจำนวนมากภายใต้ใน
เวลาอันรวดเร็ว ประกอบกับ กลุ่มผู้ชมมีความต้องการรับรู้ข่าวสารบ้านเมือง และต้องการแก้ไข้ปัญหา
ที่เกิดขึ้น จึงเลือกดูASTVมากกว่าช่องอื่นๆ ...”

(จำลอง ศรีเมือง, สัมภาษณ์, 3 ตุลาคม 2553)

ซึ่งไม่ว่าจะเป็นบทบาทใด ก็ล้วนแล้วแต่สะท้อนความตระหนักถึงความสำคัญของการทำ
หน้าที่และการดำรงอยู่ของASTV ในฐานะที่เป็นตัวกลาง สื่อสาร และแพร่กระจายข่าวสาร ผลิตซ้ำวาท
กรรม ที่แฝงไปด้วยแนวความคิดและอุดมการณ์ของแกนนำทั้ง 5 จนทำให้อำนาจรัฐสิ้นคลอน และเป็น
การทำทลายอำนาจรัฐครั้งใหญ่ที่สุดครั้งหนึ่งในประวัติศาสตร์

ตารางที่ 3.1* ความแตกต่างระหว่างสื่อมวลชนทั่วไป และสถานีโทรทัศน์ผ่านดาวเทียม ASTV

ประเด็น	สื่อมวลชนที่เป็นของรัฐและธุรกิจ	สถานีโทรทัศน์ผ่านดาวเทียมASTV
สื่อมวลชน	กรรมสิทธิ์จะกระจุกตัวอยู่ในมือของผู้มีอำนาจสื่อมีรูปแบบเดียวกันหรือใกล้เคียงกัน	หลุดพ้นจากอำนาจรัฐและทุน โดยอาศัยเทคโนโลยีที่ทันสมัยเปิดช่องทางการสื่อสารใหม่ และสร้างกระแสความนิยมในกลุ่มประชาชนจนได้รับการสนับสนุนทางการเงินเพื่อการดำเนินงานของสถานี
สภาพการผลิตสื่อ	มีมาตรฐานเดียวกันมีแบบแผนที่แน่ชัด และมีการควบคุมสูง	สามารถปรับเปลี่ยนและยกเลิกผังรายการปกติของช่องได้หากเกิดการชุมนุมของกลุ่มพันธมิตรฯ เพื่อให้เวลาถ่ายทอดสดตลอดการชุมนุม
เนื้อหาสาระ	มีการกลั่นกรองให้ไปในทิศทางเดียวกันและถูกส่งจากเบื้องบนลงมา	มีอิสระในการผลิตเนื้อหาขึ้นอยู่กับวิจารณ์ญาณของบรรณาธิการและผู้สื่อข่าวทั้งนี้โดยอยู่ภายใต้คุณธรรมและแนวทางการผลิตข่าวในเชิงวิพากษ์วิจารณ์และตัดสิ้นความถูกผิดของสังคมตามวัฒนธรรมองค์กร
ผู้รับสาร	มีกลุ่มก้อนขนาดใหญ่จากฟรีทีวีหรือสมาชิกรายเดือนจากระบบตอบรับสมาชิก และตกเป็นฝ่ายรับผู้รับสาร	ส่วนใหญ่เป็นกลุ่มชนชั้นกลางมีช่องรับรู้ทางการสื่อสารหลายช่องทางไม่ว่าจะจานดาวเทียม เว็บไซต์ และมีสถานะเป็นทั้งผู้รับสารและเป็นผู้ที่มีอิทธิพลต่อสถานีโทรทัศน์ในด้านการกำหนดทิศทางให้ผู้บริโภคชอบหรือไม่ ดูได้จากยอดบริจาคที่มีมาพร้อมความนิยมที่ไปในทิศทางเดียวกัน
ผลกระทบ	สังคมถูกควบคุมความคิดและสื่อสนับสนุนกลุ่มอำนาจและระบบสังคมมวลชน	เกิดการรวมตัวกันเป็นกลุ่มมวลชนขนาดใหญ่ที่สร้างแรงกดดันทางการเมือง

*ตารางที่3.1: ประยุกต์มาจากแนวคิดลักษณะสำคัญของสื่อมวลชนในสังคมมวลชนที่มีหน้าที่รับใช้เป้าหมายทางการเมืองหรือทุน (อ้างถึงในพิงรอง รามสูตร วัฒนันท์, 2550: 20-23)

3.2 ความนิยมต่อสถานีโทรทัศน์ ASTV กับการกำเนิดรายการเมืองไทยรายสัปดาห์สัญจร

ในช่วงเวลาหลังจากที่ASTVเดินหน้าทำสถานีต่อ ก็เกิดเหตุการณ์ที่รายการเมืองไทยรายสัปดาห์ถูกยุบจากช่อง 9 เมื่อกลางเดือนกันยายน 2548 โดยฝ่ายบริหารของ อสมท. มีมติให้ระงับการออกอากาศ รายการเมืองไทยรายสัปดาห์ ทางสถานีโทรทัศน์โมเดิร์นไนน์ทีวีอย่างไม่มีกำหนด ทั้งนี้รายการดังกล่าวออกอากาศทางโมเดิร์นไนน์ทีวีมาเป็นเวลากว่า 2 ปี มีผู้ติดตามจำนวนมาก มีเรตติ้งที่อยู่ถึงระดับ 3 (สนธิ ลิ้มทองกุล, **สัมภาษณ์**, 9 กันยายน 2553)

เนื่องจาก ช่วงก่อนการถูกระงับการออกอากาศนั้น การวิพากษ์วิจารณ์ของนายสนธิ ลิ้มทองกุลที่มีต่อรัฐบาล พ.ต.ท. ทักษิณฯ เริ่มมีความรุนแรงมากขึ้น ในประเด็นการผูกขาดอำนาจผลประโยชน์ทับซ้อน และการคอร์รัปชัน มีการเปิดโปงถึงความไม่ชอบมาพากลในโครงการใหญ่ๆ เช่น โครงการก่อสร้างสนามบินสุวรรณภูมิ การทุจริตจัดซื้อเครื่องตรวจจับวัตถุระเบิด CTX 9000 การประมูลสร้างอาคารจอดรถภายในสนามบิน หรือแม้กระทั่งโครงการกัลยาณพารา (ณัฐวรรณ ยกย่อง, 2552: 20) จนกระทั่งที่รุนแรงที่สุด คือการที่ นายสนธิ ลิ้มทองกุล ผู้ดำเนินรายการ ได้อ่านบทความเรื่อง ลูกแกะหลงทาง ซึ่งมีเนื้อหาโดยอ้อมกล่าวหารัฐบาลทักษิณและเชื่อมโยงไปถึงสถาบันเบื้องสูง (สารานุกรมเสรี, 2553) บทความดังกล่าว นายสนธิฯ อ้างว่ามีผู้หวังดีที่ใช้นาม 555 ส่งเป็นความคิดเห็นลำดับที่ 9 ต่อท้ายเรื่อง “จากกัลยาณมิตรถึงนายกทักษิณ ชินวัตร: ประณามวุฒิสภาลาออก เปิดทางให้วุฒิสภาแก้ปัญหาส่งเรื่องกับศาลรัฐธรรมนูญ” ทางเว็บไซต์ผู้จัดการออนไลน์มาออกอากาศในรายการเมืองไทยรายสัปดาห์ เมื่อวันที่ 9 กันยายน 2548 โดยผู้เขียนได้เปรียบเทียบว่าประเทศเป็นครอบครัว มี “พ่อ” ที่รักลูกทั้ง 60 ล้านคน โดยพ่อได้ให้ลูกๆ เลือกผู้แทนมาบริหารครอบครัว นั่นคือ “ลูกคนโต” แต่ต่อมาลูกคนโตคิดสวมหมวกแฉะวัดรอยเท้าพ่อ ใช้วิธีการเอาเงินพาดหัวทำพฤติกรรมมรวยแล้วกร่าง ลูกคนโตจึงกลายเป็นลูกแกะหลงทาง

จากนั้น นายสนธิจึงฟ้องขอหาหมิ่นประมาทต่อนายมิ่งขวัญ แสงสุวรรณ นายธงทอง จันทรางศุ ซึ่งมีตำแหน่งเป็นผู้ว่าและรองว่าการ อ.ส.ม.ท.ในขณะนั้น เป็นจำนวนเงิน 1,000,000 บาท และฟ้องเรียกค่าเสียหายในเชิงธุรกิจให้กับบริษัทไทยเดย์ ดีอทคอม (ณัฐวรรณ ยกย่อง, 2552: 20)

“ ... หากมองย้อนหลังกลับไป ถ้าเพียง พ.ต.ท. ทักษิณฯ ปล่อยให้มียุทธการต่อไป และรอให้สัญญาของรายการกับสถานีหมด แล้วรัฐไม่ต่อสัญญาให้ เหตุการณ์คงไม่บานปลายถึงเพียงนี้ ... การปลดกลางอากาศทำเป็นจุดเปลี่ยนสำคัญ ที่เกิดการตอบโต้ และลุกขึ้นมาต่อสู้กับ พ.ต.ท.ทักษิณฯ จนกระทั่งเป็นจุดเริ่มต้นของรายการเมืองไทยรายสัปดาห์สัญจร...”

(สนธิ ลิ้มทองกุล, **สัมภาษณ์**, 9 กันยายน 2553)

โดยครั้งแรก เมื่อวันที่ 16 กันยายน 2548 ที่ห้องส่งของสถานีโทรทัศน์ASTV และมีการเปลี่ยนสถานที่จัดไปตามจำนวนผู้เข้าร่วมรับฟังที่เพิ่มขึ้นจากจำนวนกว่า 4,000 คนในห้องส่ง กลายเป็น 150,000 คน ในการสัญจรครั้งที่ 4 ที่สวนลุมพินี โดยทุกครั้งจะมีการถ่ายทอดสดรายการผ่านดาวเทียม ASTV (Positioning, 2548) การต่อสู้กับ พ.ต.ท. ทักษิณฯ เกิดขึ้นพร้อมๆ กับกระแสความต้องการรับชมASTV เพราะเมื่อช่องทางฟรีทีวีปกติไม่สามารถถ่ายทอดสดรายการเมืองไทยรายสัปดาห์สัญจรได้ ทำให้ผู้ชมที่เป็นผู้ติดตามรายการจากทางช่อง 9 เดิม และกลุ่มผู้ที่ต้องการรับรู้ข้อมูลลับในการบริหารงานของรัฐบาล พยายามหาช่องทางในการรับชมASTV

“ ... ยอดขายจานดาวเทียมเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว กลายเป็นกระแสต่อเนื่องไปยังช่องเคเบิลทีวีต่างๆ ที่ต้องมีรายการเมืองไทยรายสัปดาห์ASTV เข้าไปในผังรายการด้วย เพราะคนเริ่มยกเลิกเคเบิลทีวีมากขึ้นด้วยเหตุที่ไม่มีรายการดังกล่าว ซึ่งเมื่อเคเบิลทีวีตัดสินใจบรรจุรายการดังกล่าวลงไป คนเริ่มกลับมาสมัครสมาชิกมากขึ้น รายได้เพิ่มขึ้น 300 - 400 เปอร์เซ็นต์ บางพื้นที่เพิ่มเป็น 1,000 เปอร์เซ็นต์ บางพื้นที่เคยมีเคเบิลอยู่ 1,000 ครัวเรือน ก็เพิ่มเป็น 10,000 ครัวเรือน จากรายได้เดือนละ 400,000 บาทเป็น 4,000,000 บาท คือเพิ่มขึ้น 10 เท่าตัว ...”

(สนธิ ลิ้มทองกุล, **สัมภาษณ์**, 9 กันยายน 2553)

ในช่วงปี 2550 พบว่าจากจำนวนประชากร 2 ล้านคนที่รับเคเบิลและดาวเทียม มีถึงร้อยละ 40.8 มีผู้ชมในระดับอายุ 26-60 ปี ติดตามข่าวสารจากASTVเฉลี่ยวันละ 3-4 ชั่วโมง (ผู้จัดการ 360, 2550) และจากการสำรวจของเอแบคโพลส์ดังกล่าว พบว่าเหตุผลที่ดูASTVส่วนหนึ่งเนื่องจากต้องการ

ดูข่าวสาร และสาระที่เป็นทางเลือกที่ไม่มีในช่องฟรีทีวีช่องอื่น เพราะข่าวสารที่ได้จากตรงนี้แตกต่างจากที่อื่น ประการที่ 2 ASTVมีการเจาะลึกวิเคราะห์ตรงไปตรงมา ได้มากกว่าช่องอื่นที่รายงานข่าวอย่างผิวเผิน สำหรับในกลุ่มผู้ดู ASTV นั้น ดู NEWS 1 มากที่สุดประมาณร้อยละ 33.3 ซึ่งคนที่ดูนิวส์วันจะดูวันละ 3-4 ชั่วโมง

อีกประการหนึ่งที่ไม่สามารถมองข้ามได้ คือปรากฏการณ์สำคัญที่เกิดขึ้นพร้อมๆ กับวันแรกที่เริ่มจัดรายการเมืองไทยรายสัปดาห์สัญญาณนั้น ได้รับการเรียกชื่อว่า “ปรากฏการณ์สนธิ” ซึ่งในหนังสือเรื่อง “พรรคพันธมิตร” สุวินัย ผู้เขียน ได้อธิบายไว้ว่า เป็นปรากฏการณ์ดุจหิมะถล่ม ที่เริ่มต้นจากการกลิ้งลงอย่างมีพลวัตของลูกหิมะก้อนเล็กๆ ก้อนหนึ่งที่มีขนาดใหญ่โต เป็นทวีคูณ ขณะที่กำลังกลิ้งลงมาจนกลายเป็นคลื่นหิมะลูกมหึมาที่ทำลายและกลืนกินทุกอย่างที่ขวางหน้า แต่ในขณะที่เดียวกัน มันก็เป็นปรากฏการณ์ของการเปลี่ยนแปลงเชิงลึกของตัวสนธิ ลิมทองกุล ที่ค่อยๆ เปลี่ยนบทบาทของสื่อผู้วิเคราะห์ และรายงานข่าวอย่างชื่อตรงและกล้าหาญ มาเป็นผู้นำมวลชนในการต่อสู้ทางการเมืองเพื่อ “กู้ชาติ” อย่างเปิดเผย ซึ่งมีผลทำให้สื่อในเครือผู้จัดการทั้งหมดของสนธิ ได้เปลี่ยนแปลงตัวเองกลายมาเป็นสื่อนักรบ ที่ประกาศตนว่าไม่เป็นกลาง แต่จะขอเป็นยามรักษาแผ่นดินที่ยืนหยัดพิทักษ์ธรรมด้วย

นอกจากนี้ ยังได้วิเคราะห์ต่อไปว่า ในขณะที่กำลังเกิด “ปรากฏการณ์สนธิ” อยู่ นั้น สนธิเชื่อว่าตัวเขาและพวกของเขากำลังต่อสู้เพื่อในหลวง เพราะตัวเขามองเห็นอำนาจทางการเมืองที่न्छลของระบอบทักษิณที่กำลังแผ่ขยายเข้าไปในทุกส่วนของสังคม และมีพฤติกรรมที่เข้าข่ายพิจารณาได้ว่าละเมิดพระราชอำนาจ และได้ใช้ความสามารถของการเป็น “นักเล่าเรื่องชั้นยอด” ที่สามารถพูดเรื่องยากๆ ให้ฟังง่ายด้วยภาษาชาวบ้าน ผ่านASTVว่าชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ กำลังเผชิญกับวิกฤตเพราะระบอบทักษิณอย่างไรบ้าง

โดยการเล่าเรื่องอย่างมีชีวิตชีวา เห็นภาพได้ชัดและเข้าใจได้ไม่ยาก สำหรับประชาชนทั่วไป ที่ทำให้สนธิสามารถผนวก “ธรรมะ” เข้ากับการพิทักษ์ปกป้องสถาบันพระมหากษัตริย์และเข้ากับการ

ปฏิรูปการเมือง รวมทั้งการปฏิรูปทิศทางการพัฒนาประเทศได้อย่างกลมกลืน จนสามารถยกระดับ “ปรากฏการณ์สนธิ” ไปเป็น “ขบวนการสนธิ” ก่อนที่จะกลายมาเป็น พันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตยในที่สุด (สุวินัย ภทวลัลย์, 2553: 235)

3.3 พัฒนาการของสถานีโทรทัศน์ASTV ที่เกี่ยวข้องกับการชุมนุมของกลุ่มพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตย

การก่อตัวของกลุ่มพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตย เริ่มเป็นรูปเป็นร่างจากการรวมตัวกันของกลุ่มผู้ชม เพื่อติดตามรายการเมืองไทยรายสัปดาห์สัญจรไปตามสถานที่ต่างๆ จนกระทั่งครั้งที่ 14 ของรายการเมืองไทยรายสัปดาห์เมื่อวันที่ 13 มกราคม 2549 ก็เริ่มปรากฏการณ์ฝนกำลังกับกลุ่มประชาชนเพื่อชาติและราชบัลลังก์ที่มีความเคลื่อนไหวมากขึ้นโดยการจัดกิจกรรมพิเศษที่รายการเมืองไทยรายสัปดาห์สัญจรนัดกับผู้ชมเดินขบวนจากสวนลุมพินีไปยังลานพระบรมรูปทรงม้าเพื่อแสดงพลังกดดันนายกรัฐมนตรีให้ลาออกจากตำแหน่ง และเป็นการชุมนุมที่ทำให้นายสนธิ ต้องปรับบทบาทตนเองจากสื่อสารมวลชน มาเป็นแกนนำมวลชน เนื่องจาก ในการเดินขบวนครั้งนั้น เบื้องต้นคาดว่า พล.ต.อ. ประทีป สันติประภพ จะเป็นผู้เดินนำขบวน แต่เกิดการผัดคิว ทำให้นายสนธิ ต้องเป็นผู้นำขบวนเสียเอง

“... ผมเห็นประชาชนจำนวนมากที่เข้ามา่วมกันด้วยความมุ่งหมายเดียวกัน ทำให้คิดว่าการชุมนุมต้องเป็นการเคลื่อนไหวของภาคประชาชน จึงไม่ควรเป็นแกนนำเพียงคนเดียว และได้ทาบทามแกนนำอีก 4 คน เข้าร่วมกลุ่มพันธมิตรฯ ในเวลาต่อมา ...”

(สนธิ ลิ้มทองกุล, สัมภาษณ์, 9 กันยายน 2553)

และในที่สุด ในการชุมนุมเมื่อวันที่ 4 กุมภาพันธ์ 2549 ก็ได้มีการประกาศเปิดตัว “กลุ่มพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตย” เป็นแกนนำในการเคลื่อนไหวอย่างเป็นทางการ โดยมีการประกาศชื่อแกนนำในการชุมนุมเมื่อวันที่ 11 กุมภาพันธ์ 2549 ประกอบด้วย พล.ต. จำลอง ศรีเมือง

นายสนธิ ลิ้มทองกุล นายพิภพ ธงไชย นายสมศักดิ์ โกศัยสุข และนายสมเกียรติ พงษ์ไพบูลย์ (สารานุกรมเสรี, 2553)

“... ผมไม่เคยคิดที่จะออกไปสร้างมวลชน จนกระทั่งเกิดการขังประตักยักร์ และการปะทะกันระหว่างผู้ชุมนุมกับคนของป่าไม้ ยิ่งเป็นการเพิ่มกระแสความไม่พอใจในหมู่ประชาชน ประกอบกับการบังคับใช้ข้อกฎหมายกับผม (นายสนธิ) และพิธีกรคู่ของผม (นางสาวสโรชา) ยิ่งเป็นการจุดกระแสทำให้ภาคประชาชนเติบโตขึ้นอีกหลายเท่าตัว ...”

(สนธิ ลิ้มทองกุล, **สัมภาษณ์**, 9 กันยายน 2553)

นับจากวันที่ประกาศจัดตั้งกลุ่มพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตย อุดมการณ์ ความมุ่งหมาย การวางยุทธศาสตร์ และการดำเนินการของASTVและกลุ่มพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตย ก็ไม่สามารถแยกออกจากกันได้ ASTVมีหน้าที่หลักในการบริหารจัดการบนเวที เพราะมีความถนัดทางด้านเทคนิคต่างๆ และการจัดรายการ ซึ่งบทบาทดังกล่าวถือว่าเป็นหัวใจสำคัญ

“...นอกจากจะเผยแพร่ข่าวสารให้ประชาชนได้รับทราบแล้ว ยังช่วยรักษาความปลอดภัยให้กับผู้ชุมนุม เพราะการถ่ายทอดสดจะช่วยให้ประชาชนที่รับชมอยู่ทางบ้านสามารถรู้ความเคลื่อนไหวของผู้ชุมนุมได้ตลอด อีกทั้งเป็นส่วนสำคัญที่ทำให้การชุมนุมสามารถรักษาระดับมวลชนเอาไว้ได้ ...”

(ปานเทพ พัวพงษ์พันธ์, **สัมภาษณ์**, 1 กันยายน 2553)

พัฒนาการด้านนำเสนอเนื้อหาข่าว สำหรับภายในองค์กรหรือสื่อในเครือผู้จัดการ ช่อง NEWS 1 ก็เติบโตไปพร้อมๆ กับรายการเมืองไทยรายสัปดาห์ และทั้งสองส่วนนี้มีเนื้อหาของข่าวไปในทิศทางเดียวกันโดยไม่ได้นัยหมาย ซึ่งนายสนธิฯ เห็นว่าเป็นเพราะเนื้อหาของASTVมีข้อมูลสนับสนุนแน่นหนา ทำให้บุคลากรของASTVเริ่มเชื่อมั่นในความถูกต้องของข้อมูลที่ทางสถานีได้รับมานำเสนอ กลายเป็นวัฒนธรรมองค์กรว่ารูปแบบ และวิธีการนำเสนอมีลักษณะดังกล่าว นอกจากนี้ ในเชิงเทคนิค

ASTV ยังได้เพิ่มช่องทางอินเทอร์เน็ตเพิ่มเติม เพื่อให้คนที่ไม่ได้ติดตามดาวเทียมมีโอกาสเข้าถึงข้อมูลข่าวสารจากASTV

เมื่อการเคลื่อนที่ของ ASTV กับการเคลื่อนไหวของกลุ่มพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตย ต้องไปด้วยกันโดยปริยาย พันมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตยเอง ก็มีอุดมการณ์ที่เกิดจากการเคลื่อนไหวอย่างต่อเนื่องตั้งแต่ปี 2548 โดยปัญหาหลักคือประเด็นการทุจริต ซึ่งเป็นรากของปัญหาต่างๆ ที่ตามมา ไม่ว่าจะเป็นการแทรกแซงสื่อ การแทรกแซงกระบวนการยุติธรรม รวมไปถึงการละเมิดพระราชอำนาจ ซึ่งในปี 2548 - 2549 พันมิตรฯ จะเน้นบริบทเรื่องการต่อต้านการทุจริต และการเปิดเผยข้อมูลที่ประชาชนไม่เคยรับทราบมาก่อน ซึ่งASTVก็คือสื่อที่นำเสนอข้อมูลที่ไม่ได้รับการเปิดเผยต่อประชาชนดังกล่าวผ่านทางสถานี และทำให้ASTVถูกพัฒนาควบคู่ไปกับการเคลื่อนไหวของพันธมิตรฯ

“ ... ASTVจะรายงานกิจกรรมใดก็ตามที่สื่อมวลชนกระแสหลักไม่รายงาน หรือรายงานไม่ตรงกับความเป็นจริง เป็นผลให้ช่วงปี 2548 – 2549 ASTVกลายเป็นสื่อหลักของภาคประชาชน และเป็นจุดเริ่มต้นของการสร้างฐานคนดูของASTVที่สำคัญที่สุด ...”

(ปานเทพ พัวพงษ์พันธ์, **สัมภาษณ์**, 1 กันยายน 2553)

พัฒนาการด้านแหล่งทุนของสถานี ในด้านของผู้ให้การสนับสนุนสถานี จะเห็นได้ว่าASTV เริ่มต้นจากการได้รับค่าโฆษณาชิ้นเล็กๆ และเงินทุนส่วนตัวของนายสนธิฯ จนกระทั่งเริ่มเกิดกระแสทางการเมือง ในปี 2548 – 2549 ที่ASTVเริ่มได้รับการสนับสนุนจากทุนขนาดใหญ่ ได้แก่ กลุ่มทีพีไอ และกลุ่มเบียร์ช้าง ซึ่งต่อมาเมื่อการชุมนุมของกลุ่มพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตยเริ่มมีความชัดเจนในการเป็นกลุ่มเคลื่อนไหวทางการเมืองขนาดใหญ่ ทำให้กลุ่มเบียร์ช้างถอนตัวออกจากการเป็นผู้สนับสนุน คงเหลือไว้แต่ กลุ่มทีพีไอ ซึ่งเป็นหนึ่งในผู้เสียประโยชน์จากการอยู่ในตำแหน่งของรัฐบาล พ.ต.ท. ทักษิณฯ เช่นกัน ทำให้กลุ่มดังกล่าวยังให้การสนับสนุนอย่างต่อเนื่องด้วยหวังว่าการ

เคลื่อนไหวของกลุ่มพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตย ที่มีASTVเป็นสื่อกลางเชื่อมโยงให้เกิดการชุมนุมขนาดใหญ่ จะสามารถกดดันให้รัฐบาลพ้นจากตำแหน่งได้

จากนั้นในปี 2551 ซึ่งเป็นช่วงที่พันธมิตรฯ กลับมารวมตัวกันอีกครั้ง เพื่อต่อต้านรัฐบาลของนายสมัคร สุนทรเวช ด้วยข้อหาที่เป็นรัฐบาลตัวแทนของ พ.ต.ท. ทักษิณฯ กลับกลายเป็นว่า ASTV ก็ได้รับการสนับสนุนด้วยกลุ่มทุนที่เกิดขึ้นใหม่ คือ ทุนจากการบริจาค และก่อให้เกิดเป็นวิวัฒนาการของสื่อที่ไม่ตกอยู่ภายใต้อำนาจการครอบงำของกลุ่มทุน และอำนาจรัฐในรูปแบบเดิม

ในช่วงการชุมนุม 193 วัน เงินบริจาคของกลุ่มพันธมิตรฯ แบ่งออกเป็น 3 กองหลัก โดยหนึ่งในนั้นคือกองของASTV ที่ผู้บริจาคสามารถนำเงินบริจาคไปบริจาคได้ที่จุดรับบริจาคข้างเวทีใหญ่ในทำเนียบรัฐบาล และจุดข้างเตนท์ขายสินค้าของASTV หน้ากระทรวงศึกษาธิการ ใกล้สะพานมัฆวานรังสรรค์ โดยยอดเงินที่ได้มีการเปิดเผยออกมาเป็นระยะๆ ทั้งในช่วง 3 อาทิตย์แรกของการชุมนุม จากการใช้แรงของนายสุริยะใส กตะศิลา กองของASTVได้รับเงินบริจาค 16.62 ล้านบาท ซึ่งยอดบริจาคจากกองดังกล่าวจะนำมาสนับสนุนการดำเนินงานของASTV ไม่ว่าจะเป็นค่าเงินเดือนให้พนักงาน ค่าเช่าสัญญาณ ซึ่งเรียกได้ว่า บางเดือน เงินเดือนของพนักงานก็มาจากการบริจาค (กองบรรณาธิการมติชน, 2551 อ้างถึงใน ญัฐวรรณ ยกย่อง)

นอกจากนี้แล้ว ยังมีรายได้ในส่วนที่มาจากการให้บริการรับข่าวสารผ่าน SMS หรือ SMS News ผ่านโทรศัพท์มือถือในเครือข่าย True, AIS และ DTAC ซึ่งคิดค่าบริการ 200 บาทต่อเดือน ซึ่งคาดว่าตัวเลขขั้นต่ำของสมาชิกที่รับบริการดังกล่าวมีประมาณ 100,000 คน ส่วนการขายจานดาวเทียมนั้น ตั้งแต่เริ่มการชุมนุมในเดือนพฤษภาคม จนกระทั่งถึงกลางเดือนกันยายน สามารถขายได้กว่า 40,000 ชุด (ญัฐวรรณ ยกย่อง, 2552: 69)

เครือข่ายหลักของกลุ่มพันธมิตรฯ ที่ร่วมชุมนุมในช่วง 193 วัน ประกอบด้วย สมาพันธ์แรงงานรัฐวิสาหกิจสัมพันธ์ กองทัพอธรรม (เครือข่ายสันติอโศก) ชมรมนักธุรกิจเพื่อประชาธิปไตย เครือข่าย

ประชาชนภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ชุมรมความจริงเพื่อความโปร่งใส และเครือข่ายพันธมิตรสุขุมวิท ได้ให้การสนับสนุนASTVผ่านเงินบริจาคจำนวนมาก โดยมีรายละเอียดดังตารางที่ 3.2 ทั้งนี้ยอดบริจาคที่มีให้กับการเคลื่อนไหวของกลุ่มพันธมิตรฯ และASTV ต่างมีความสัมพันธ์กันอย่างแยกไม่ออก เพราะในบางครั้งเงินบริจาคเข้ากองทุนธรรมก็ถูกนำมาสนับสนุนค่าใช้จ่ายของASTV เช่น รายจ่ายวันที่ 2 กันยายน กองทัพธรรมมีค่าใช้จ่ายในการถ่ายทอดสถานี 500,000 บาท (กองทัพธรรม, ฝ่ายบัญชี, 2552 อ้างถึงในณัฐวรรณ, 2552: 74)

ตารางที่ 3.2 เครือข่ายและเงินบริจาคในช่วง 193 วัน

ชื่อชมรม/ เครือข่าย	สมาชิกที่ร่วมชุมนุมเป็นประจำ (คน)	สมาชิกทั้งหมด (คน)	ยอดเงินบริจาคขั้นต่ำรวม (บาท)*	อื่นๆ	แหล่งที่เครือข่ายนิยมบริจาค
1.สมาพันธ์แรงงานรัฐวิสาหกิจสัมพันธ์	1,000	40,000–50,000	400,000		ASTV กองทัพธรรม
2.กองทัพธรรม (เครือข่ายสันติอโศก)	300 – 1,000	10,000	27,000,000**		กองทัพธรรม
3.ชมรมนักธุรกิจเพื่อประชาธิปไตย	20	150	1,200,000	4,200,000***	ASTV
4.เครือข่ายประชาชนภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	1,000	1,000- 3,000	1,000,000		ASTV
5.ชมรมความจริงเพื่อความโปร่งใส	10	50	1,800,000	4,000,000***	ASTV
6.เครือข่ายพันธมิตรสุขุมวิท	10	500	1,800,000	1,900,000****	ASTV

* ตัวเลขประมาณการขั้นต่ำ

** ยอดเงินบริจาครวมตลอดระยะเวลาการชุมนุม 193 วัน คิดเป็น 6 เดือน (เริ่มนับ มิถุนายน – พฤศจิกายน 2551)

*** มาจากการบริจาคของนักธุรกิจรายใหญ่และการจัดกิจกรรมพิเศษ

**** จำนวนเงินที่เครือข่ายใช้สนับสนุนด้านอาหารและเครื่องดื่ม

ที่มา: ณัฐวรรณ ยกย่อง, 2552: 73-74

แม้ว่าภายหลังการชุมนุม ยอดบริจาคจะลดลง แต่แนวความคิดในการเป็นสื่อสารมวลชนที่ปราศจากการครอบงำจากทุนอื่นก็ยังคงอยู่ ทำให้เกิดการปรับตัวของASTV โดยเริ่มพัฒนาสินค้าภายใต้ชื่อASTVหลายๆ ตัว โดยเน้นไปที่สินค้าอุปโภคบริโภค เพื่อจูงใจให้เครือข่ายASTV ซึ่งเป็นกลุ่มพันธมิตรฯ เปลี่ยนจากการใช้ยี่ห้ออื่นมาใช้สินค้าของASTVแทน เพื่อให้สถานีสามารถดำเนินการต่อไปได้ ทั้งนี้หลังดำเนินการไปได้ประมาณ 1 ปี พบว่าแนวคิดดังกล่าวสามารถทำให้สถานีสามารถอยู่รอดได้ และมีแนวโน้มดีขึ้นเรื่อยๆ โดยเฉพาะสินค้าที่ขายดีคือ บัญ ที่ได้รับการสนับสนุนจาก พล.ต. จำลอง และกลุ่มสันติอโศกอย่างต่อเนื่อง

3.4 ความนิยมต่อสถานีโทรทัศน์ASTV ในช่วงการชุมนุมของกลุ่มพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตย

ในช่วงการชุมนุมของกลุ่มพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตย ไม่ว่าจะเป็นการชุมนุมเพียงระยะเวลาไม่นานนัก หรือการชุมนุมที่ยืดเยื้อและต่อเนื่อง ASTVจะทำการถ่ายทอดสดทุกครั้ง และมีการจัดกิจกรรมบนเวทีเพื่อส่งต่อข้อมูล ข่าวสาร ให้กับกลุ่มผู้ชมอย่างสม่ำเสมอ ขณะเดียวกัน จำนวนผู้ชุมนุมก็มีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง ตั้งแต่ปรากฏการณ์สนธิเป็นต้นมา ซึ่งเชื่อได้ว่าการเพิ่มขึ้นของจำนวนผู้ชุมนุมนั้นเป็นผลมาจากการรับชมASTV และในอีกทางหนึ่งการเพิ่มขึ้นของผู้รับชมASTV ก็เป็นผลมาจากการชุมนุมเช่นกัน

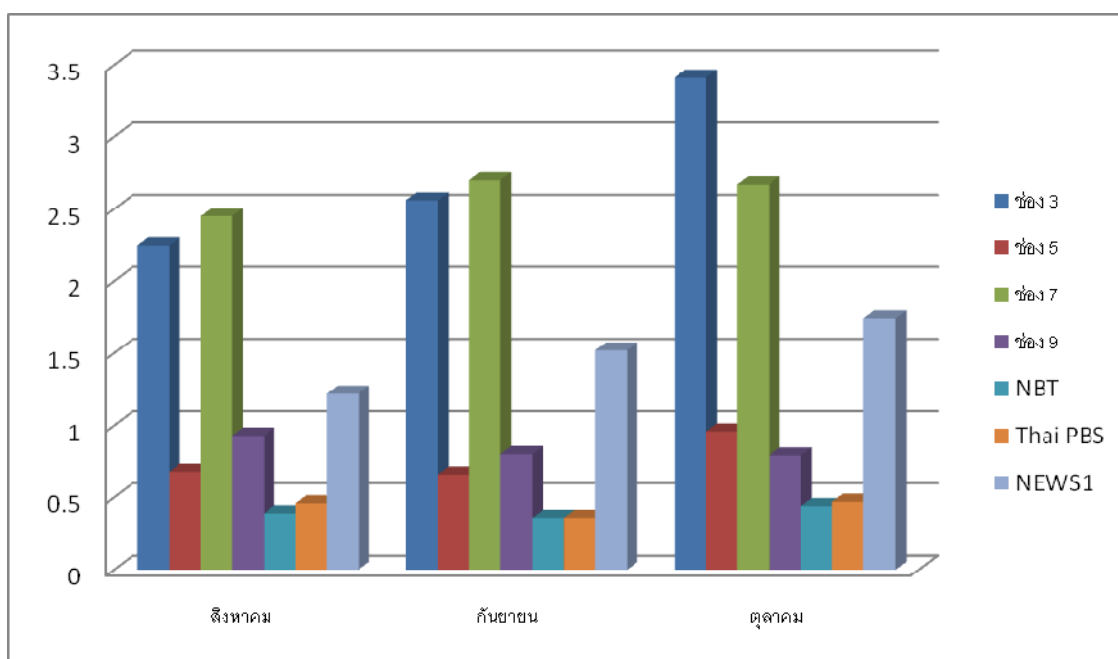
กระแสดความนิยมของASTVในระหว่างการชุมนุม 193 วันมีสูงมาก เห็นได้ชัดหากจะเปรียบเทียบคะแนนความนิยมของ NEWS 1 กับช่องฟรีทีวีอื่นๆ ระหว่างเดือนสิงหาคม – พฤศจิกายน 2551 พบว่า NEWS1 สามารถรักษาระดับความนิยมไว้ที่อันดับ 3 รองจากช่อง 7 และช่อง 3 และเป็นที่น่าสังเกต NEWS1 มีอันดับที่สูงกว่าโมเดิร์นไนน์ทีวี ไทยพีบีเอส และเอ็นบีที

ซึ่งพิสูจน์ได้ว่า แม้ASTVจะใช้ช่องทางการสื่อสารแบบใหม่ ที่ต้องใช้อุปกรณ์ที่แตกต่างออกไปจากฟรีทีวี แต่ก็มิได้ทำให้ความนิยมของผู้รับชมแตกต่างจากฟรีทีวี ในทางตรงกันข้าม สามารถแข่ง

หน้าพีวีทีวีที่มีอยู่เดิมได้ถึง 3 ช่องด้วยกัน ดังเห็นได้จากแผนภาพที่ 3.2 ซึ่งเป็นการสำรวจความนิยมของผู้ชมที่มีต่อช่องต่างๆ ของ AGB AC Nielsen Media Research ที่ได้รับการว่าจ้างจากสมาคมเคเบิลแห่งประเทศไทยร่วมกับASTV ช่วงเดือนสิงหาคม – พฤศจิกายน 2551

แผนภาพที่ 3.2 ความนิยมเปรียบเทียบของผู้ชมระหว่างพีวีทีวีกับช่อง NEWS1

ระหว่างเดือนสิงหาคม – ตุลาคม 2551 รายเดือน

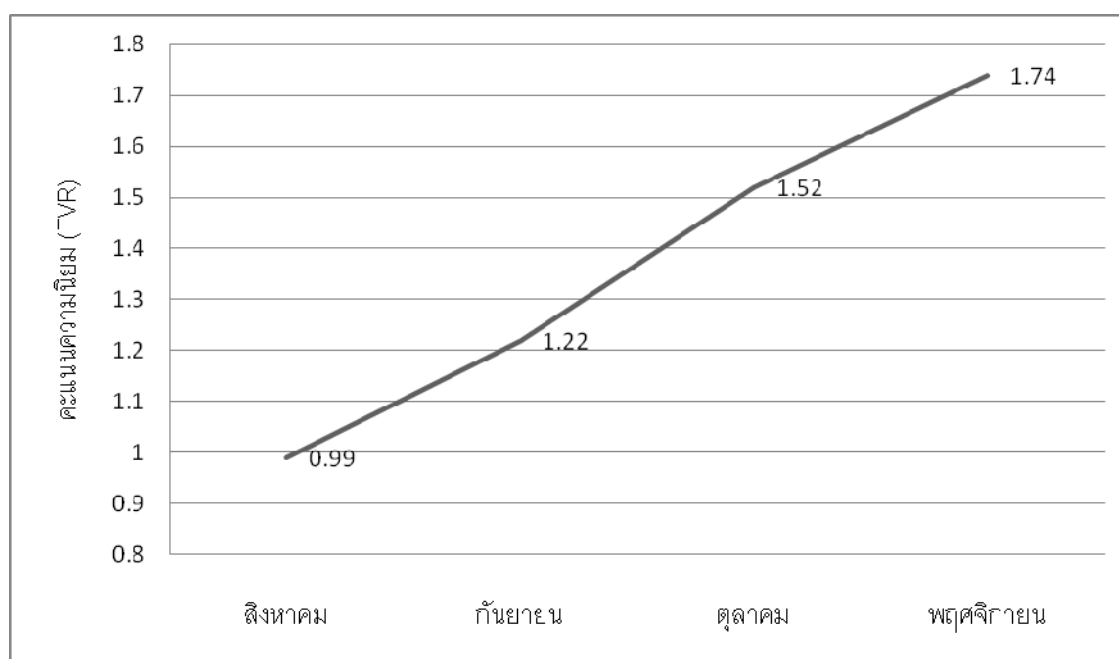

ที่มา: AGB Nielsen Media Research ผลสำรวจโครงสร้างครัวเรือนทั่วประเทศ (ไม่นับรวมอพาร์ทเมนท์ อาคาร โรงแรม และสถานที่สาธารณะ)

นอกเหนือจากความนิยมของช่อง NEWS 1 เมื่อเทียบกับพีวีทีวีช่องอื่นๆ แล้ว เมื่อพิจารณาถึงความนิยมของ NEWS 1 โดยแบ่งเป็นรายเดือนนั้น สถิติที่แสดงความนิยมช่วงกลางถึงปลายการชุมนุม 193 วัน พบว่าความนิยมของกลุ่มตัวอย่างที่เป็นสมาชิกเคเบิลทีวีจำนวน 100 ครัวเรือนต่อช่อง NEWS1 มีเพิ่มสูงขึ้น มีอัตราเฉลี่ยการเติบโตอยู่ที่ประมาณร้อยละ 20 ยกเว้นเดือนพฤศจิกายน ที่มีอัตราการเติบโตเฉลี่ยต่ำลงอยู่ที่ประมาณร้อยละ 14

สอดคล้องไปกับกระแสการชุมนุมของกลุ่มพันธมิตรฯ ที่มีจำนวนผู้เข้าร่วมชุมนุมเพิ่มขึ้นในภาพรวม ภายใต้สถานการณ์ทางการเมืองที่มีการเปลี่ยนแปลงผู้นำรัฐบาล จากนายสมัคร สุนทรเวช ที่ถูกตัดสินให้พ้นจากตำแหน่ง มาเป็นนายสมชาย วงศ์สวัสดิ์ ตัวแทนจากพรรคพลังประชาชน มารับตำแหน่งนายกรัฐมนตรีแทน ซึ่งก็ยังคงสร้างความไม่พอใจให้กับกลุ่มพันธมิตรฯ เพราะนอกจากนายสมชายฯ จะเป็นสมาชิกพรรคพลังประชาชนแล้ว ยังเป็นบุคคลในครอบครัวของ พ.ต.ท. ทักษิณฯ อีกด้วย ถือเป็นนอมินีที่จะสืบทอดระบอบทักษิณ ความไม่พอใจดังกล่าวดำรงอยู่และรุนแรงขึ้น จนในที่สุดนำมาซึ่งเหตุการณ์การปิดท่าอากาศยานสุวรรณภูมิปลายเดือนพฤศจิกายน 2551 ดังเห็นได้จากแผนภาพที่ 3.3

แผนภาพที่ 3.3 ความนิยม (TVR) ของผู้รับชมเคเบิลทีวีช่อง NEWS1 เดือนสิงหาคม – พฤศจิกายน 2551

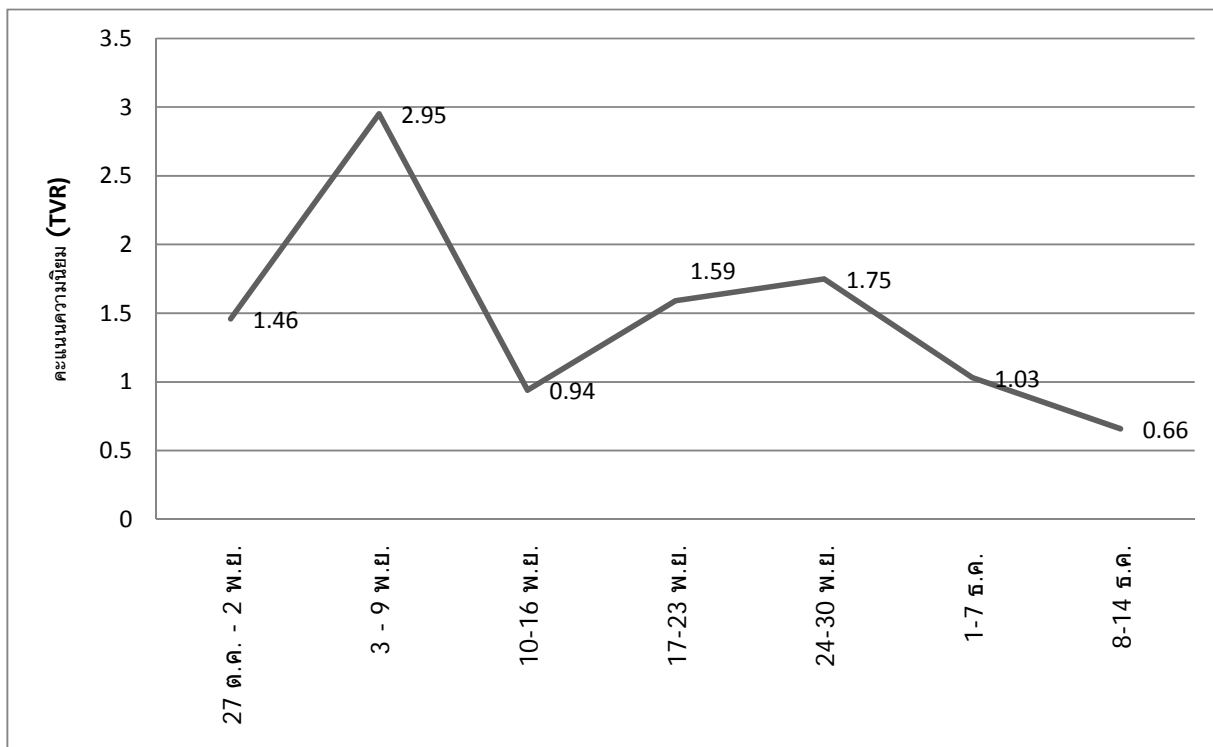

ที่มา: AGB Nielsen Media Research ผลสำรวจโครงสร้างครัวเรือนทั่วประเทศ (ไม่นับรวมอพาร์ทเมนท์ อาคารโรงแรม และสถานที่สาธารณะ)

เป็นที่น่าสังเกตว่า แม้ในเดือนพฤศจิกายน 2551 จะเป็นช่วงที่มีความนิยมสูงสุดในรอบ 4 เดือน และเป็นเดือนที่มีการเปลี่ยนแปลงสถานที่ชุมนุมไปยังท่าอากาศยาน แต่ความนิยมของ ASTV กลับมีความเปลี่ยนแปลงอย่างน่าสังเกต กล่าวคือ 27 ตุลาคม – 2 พฤศจิกายน 2551 ความนิยมอยู่ที่ 1.46 แต่ในสัปดาห์ถัดมา (3 – 9 พฤศจิกายน 2551) ความนิยมเพิ่มสูงขึ้นไปถึง 2.95 และตกลงมาต่ำที่สุด 2 สัปดาห์ก่อนการประกาศปิดล้อมเพื่อชุมนุม ณ ท่าอากาศยานสุวรรณภูมิ อยู่ที่ 0.94

ก่อนการปิดล้อมสุวรรณภูมิ 1 สัปดาห์ คะแนนนิยมของ ASTV ดีขึ้นอย่างเห็นได้ชัด จาก 0.94 เป็น 1.59 ซึ่งคิดเป็นอัตราการเติบโตเกือบร้อยละ 70 จากสัปดาห์ก่อนหน้านั้น และเพิ่มขึ้นระหว่างการปิดล้อมสนามบิน ที่ 1.75 ในการปิดล้อมครั้งนั้น คาดว่ามีผู้เข้าร่วมกว่า 100,000 คน สถานการณ์ตึงเครียด เพราะกลุ่มพันธมิตรฯ ทำการปิดล้อมสนามบินทั้งดอนเมือง และสุวรรณภูมิ เพื่อกดดันให้นายสมชายฯ ยุบสภา ขณะที่นายสมชายฯ ก็ออกแถลงการณ์ยืนยันว่าจะไม่ยุบสภาหรือลาออกทั้งสิ้น และเรียกร้องให้กลุ่มพันธมิตรยุติการชุมนุม โดยมีได้ดำเนินการป้องปรามการชุมนุมของกลุ่มพันธมิตร แม้จะได้ประกาศสถานการณ์ฉุกเฉินในพื้นที่ทั้งสองสนามบินแล้วก็ตาม สถานการณ์ดูเหมือนถึงทางตันแต่วันที่ 2 ธันวาคม 2551 ศาลรัฐธรรมนูญ พิจารณาอุทธรณ์ของประชาชน พรรคชาติไทย และพรรคประชาธิปัตย์ และตัดสินชี้ขาดทางการเมืองกรรมการบริหารพรรคทั้งหมดเป็นเวลา 5 ปี เป็นผลให้นายสมชาย วงศ์สวัสดิ์ นายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรีที่ดำรงตำแหน่งกรรมการบริหารพรรคทั้งสามต้องพ้นจากตำแหน่ง โดยนายชวรัตน์ ชาญวีรกูล รองนายกรัฐมนตรี ปฏิบัติราชการรักษาราชการนายกรัฐมนตรี จนกว่าจะมีการเลือกนายกรัฐมนตรีคนใหม่ ทำให้กลุ่มพันธมิตรฯ ประกาศยุติการชุมนุมในวันที่ 3 ธันวาคม 2551 ซึ่งในสัปดาห์ดังกล่าว คะแนนนิยมของ ASTV ลดลงเหลือ 1.03 และยิ่งลดลงมากที่สุดช่วงสัปดาห์ที่ 8 – 14 ธันวาคม 2551 ที่ 0.66 ซึ่งเป็นไปได้ว่าผู้ชม ASTV รู้สึกตึงเครียดจากเหตุการณ์ทางการเมืองที่ผ่านมา และคิดว่าประเทศพ้นวิกฤติแล้ว จึงหยุดบริโภคข่าวสารทางการเมืองผ่าน ASTV พร้อมๆ กับยุติการชุมนุม ดังแผนภาพที่ 3.4

แผนภาพที่ 3.4 ความนิยม (TVR) ของผู้รับชมเคเบิลทีวีต่อช่อง NEWS1 ระหว่างวันที่ 27 ตุลาคม – 14 ธันวาคม 2551 รายสัปดาห์

ที่มา: AGB Nielsen Media Research ผลสำรวจโครงสร้างครัวเรือนทั่วประเทศ (ไม่นับรวมอพาร์ทเมนท์ อาคาร โรงแรม และสถานที่สาธารณะ)

3.5 สรุป

การเคลื่อนไหวของกลุ่มพันธมิตรจัดเป็นประเภท New Social Moment ที่มีเป้าหมาย กลุ่มคนที่เข้าร่วม และประเด็นการเรียกร้องที่ชัดเจน กล่าวคือ กลุ่มพันธมิตรฯ เคลื่อนไหวปฏิเสธต่อระบบประชาธิปไตยแบบตัวแทนที่เป็นรัฐบาลนอมินีในขณะนั้น และชูการปกป้องสถาบันพระมหากษัตริย์ของกลุ่มชนชั้นกลาง ตลอดจนกลุ่มแรงงานรัฐวิสาหกิจสัมพันธ์ที่มองเห็นว่าถึงเวลาที่ต้องมีการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางสังคม และต้องรักษาสถาบันหลักของชาติเอาไว้โดยไม่ได้เรียกร้องเรื่องปากท้องเรื่องค่าแรง หรือเรื่องผลประโยชน์ส่วนบุคคลเหมือนในอดีต

เมื่อการเคลื่อนไหวของกลุ่มพันธมิตรฯ เป็นการเคลื่อนไหวทางสังคมที่จัดเป็นประเภท New Social Moment จากการศึกษาในบทนี้ ผู้ศึกษาก็พบว่า ASTV มีบทบาทสำคัญในการให้พื้นที่กับอุดม

การณ์ของกลุ่มพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตยให้ดำรงอยู่ ชอบธรรม และเข้าสู่จิตสำนึก (Conscious) ของมวลชน อาจกล่าวได้ว่าASTVเป็นกลไกให้เกิดการหลอมรวม(Combination) และ สร้างฉันทานุมัติ(Consent) อันเป็นกระบวนการที่กรัมที่เรียกว่า “สงครามทางความคิด(War of position)” ในการทำให้มวลชนการเห็นพ้องจนกลายเป็นอุดมการณ์ร่วม และยินยอมที่จะปฏิบัติตาม (Consent) ความต้องการของกลุ่มพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตยที่เป็นผู้ถ่ายทอดอุดมการณ์ โดยเห็นได้จากความสอดคล้องต้องกันของช่วงกิจกรรมทางการเมืองของกลุ่มพันธมิตรที่สอดคล้องกับความนิยมจากผู้รับชมทางหน้าจอของASTV

ซึ่งความสอดคล้องต้องกันนี้ผู้ศึกษาพบว่าการเคลื่อนไหวทางการเมืองของกลุ่มพันธมิตร กับ ASTV มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันอย่างเห็นได้ชัดจากการประเมินผลในแผนภาพที่ได้เห็นก่อนหน้านี้ที่ อาจกล่าวได้ว่าเมื่อการเคลื่อนไหวของกลุ่มพันธมิตรที่เป็นไปอย่างเข้มข้น มีการรวมหมู่ของเครือข่าย และผู้ชุมนุมที่มากขึ้นเกิดการตื่นตัวต่อสถานการณ์ทางการเมืองในขณะนั้นๆ ความนิยมของASTV ก็ จะมากขึ้นตามไปด้วย

ในทางกลับกัน ความนิยมของASTV ก็เป็นตัวชี้วัดผลแห่งการเคลื่อนไหวทางการเมืองของกลุ่มพันธมิตรได้เช่นกัน ซึ่งอาจตั้งข้อสังเกตได้ว่าเป็นสิ่งที่สอดคล้องกับการกำหนดยุทธศาสตร์การช่วงชิงพื้นที่ทางความคิดของผู้ชม และนำไปประกอบการวางแผนกลยุทธ์ในการขับเคลื่อนท่าทีของของกลุ่มพันธมิตรฯ ได้ด้วยเช่นกันซึ่งจะได้กล่าวต่อไปในบทที่ 4

บทที่ 4

พัฒนาการของการชุมนุมและกระบวนการยึดโยงการชุมนุมด้วย สถานีโทรทัศน์ASTV

การชุมนุมในช่วงเวลา 193 วัน เพื่อขับไล่รัฐบาลนอมีนี ทั้งรัฐบาลของนายสมัคร สุนทรเวช และรัฐบาลของนายสมชาย วงศ์สวัสดิ์ มีพัฒนาการของการเป็นการเคลื่อนไหวทางสังคมแนวใหม่ อย่างชัดเจน มีเหตุต่างจากการเคลื่อนไหวในอดีต ทั้งในด้านเป้าหมาย กลุ่มคนที่เข้าร่วม และประเด็นที่เรียกร้อง กล่าวคือ กลุ่มพันธมิตรฯ เป็นการเคลื่อนไหวที่ปฏิเสธต่อระบอบการปกครองแบบรัฐบาลหุ่นเชิด(Puppet Government) หรือรัฐบาลนอมีนี¹ และการปกป้องสถาบันกษัตริย์ของกลุ่มชนชั้นกลาง ตลอดจนกลุ่มแรงงานรัฐวิสาหกิจสัมพันธ์ ที่มองว่า ถึงเวลาที่จะต้องปรับปรุงเปลี่ยนแปลง ซึ่งมิได้เป็นการเรียกร้องเพื่อปากท้อง หรือการเรียกร้องเพื่อค่าจ้างแรงงานเหมือนในอดีต ซึ่งเป็นการยกระดับจากการต่อสู้แบบเดิม (สมศักดิ์ โกศัยสุข, **สัมภาษณ์**, 2552) ซึ่งกลุ่มพันธมิตรฯ มีการระดมมวลชนมารวมตัวกัน เพื่อร่วมกันเคลื่อนไหว โดยคนที่เข้าร่วมจะมีทั้งระดับบนจนถึงระดับรากหญ้า จากหลากหลายอาชีพมารวมตัวกัน เพื่อต่อสู้กับรัฐบาล

ลำดับพัฒนาการของกลุ่มพันธมิตรฯ ที่ผู้ศึกษาได้ไล่เรียงให้เห็นภาพในบทที่ 3 ตั้งแต่ต้นเหตุของการเกิดปรากฏการณ์สนธิ์นั้น ทำให้เราเห็นว่า แท้จริงแล้ว การรวมกลุ่มชุมนุมในนามของกลุ่มพันธมิตร มี “ตัวแสดงหลัก” อยู่ไม่มากนัก ที่เป็นรูปธรรมที่สุด คือ กลุ่มแกนนำพันธมิตรฯ ทั้ง 5 ที่มีบทบาทสำคัญในการ โน้มนำ ชักจูง มวลชนให้เห็นว่าระบอบทักษิณคือภัยคุกคามร่วมกันของ

¹ รัฐบาลหุ่นเชิด (Puppet Government) ใช้อธิบายถึงสภาพของรัฐบาลที่ถูกควบคุมโดยอีกรัฐบาลหนึ่ง เหมือนกับการเชิด หุ่นกระบอก และยังใช้ในความหมายที่รัฐขาดความเป็นเอกราช หรือใช้อธิบายถึงสภาพของรัฐที่มีเอกราชแต่เพียงในนาม แต่ถูกควบคุมโดยอำนาจต่างชาติหรือกองทัพอย่างชัดเจน(Constructing the Nation-satate. Greenwood Publishing Group. 1995. หน้า 16) ในที่นี้อธิบายโดยนิยามเฉพาะจากแถลงการณ์ พันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตย ฉบับที่ 11/2551 เรื่อง “โค่นระบอบทักษิณ ไล่รัฐบาลอัลตราหุ่นเชิด” ที่ระบุไว้ว่า รัฐบาลภายใต้การนำของ นายสมัคร สุนทรเวช ซึ่งมีพรรคพลังประชาชนเป็นแกนนำสำคัญ เป็นพรรคการเมืองหุ่นเชิดของพรรคไทยรักไทยภายใต้การชี้นำและบงการของพ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร และพวกตลอดเวลา

สังคม ซึ่งมวลชนผู้มีความรู้ ความคิด และสติปัญญาต้องร่วมกันกำจัดเพื่ออำรงไว้ซึ่ง ชาติ ศาสนา และ พระมหากษัตริย์ รวมถึงการปฏิเสธรบชาติปไตยแบบมีตัวแทน และนำไปสู่การเมืองใหม่ร่วมกัน โดย แกนนำทั้ง 5 คน เป็นเสมือนองค์ประกอบสำคัญในการรวมตัวของปัญหาด้านต่างๆ ซึ่งส่งผลให้ฐาน มวลชนแต่ละกลุ่มนั้นมารวมกันด้วย นายปานเทพ พัวพงษ์พันธ์ โฆษกพันธมิตรประชาชนเพื่อ ประชาธิปไตย ได้เคยเขียนบทความที่แจ่มแจ้งองค์ประกอบของแกนนำพันธมิตรฯ 5 คนไว้ได้อย่าง น่าสนใจอันประกอบไปด้วย

นายสนธิ ลิ้มทองกุล ทำอาชีพสื่อมวลชนมาเกือบตลอดชีวิต วิพากษ์วิจารณ์ทุกรัฐบาล ไม่ว่า รัฐบาลนั้นจะมาจากพรรคการเมืองหรือรัฐประหาร เป็นผู้นำองค์กรในสื่อเครือข่ายผู้จัดการ เคยสนับสนุน พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร แต่เริ่มไม่เห็นด้วยกับการกระทำของรัฐบาลหลังกลางปี 2547 เป็นต้นมา วิพากษ์วิจารณ์รัฐบาลหนักขึ้น จนถูกถอดรายการออกจากช่อง 9 อสมท. มีบทบาทสำคัญในการเปิด ไปงข้อมูลความขัดแย้งทางการเมือง และทำให้ ASTV เป็นทีวีที่ถ่ายทอดสดการต่อสู้ของพันธมิตร ประชาชนเพื่อประชาธิปไตยตลอดมา

พล.ต.จำลอง ศรีเมือง เป็นบุคคลสำคัญในการนำประชาชนโค่นล้มรัฐบาลพล.อ.สุจินดา ครา ประยูร เมื่อเดือนพฤษภาคม 2535 เคยสนับสนุน พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร แต่เมื่อออกจดหมายเตือน เรื่องการขายหุ้นชินคอร์ปโดยไม่เสียภาษีแล้วไม่ฟัง จึงเข้าร่วมกับพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตย และถูกเชิญมาเป็นแกนนำ มีบทบาทสำคัญในการบริหารจัดการและงานสวัสดิการในการชุมนุมให้ เป็นไปด้วยความ เรียบร้อย และมีมวลชนหลักทั้งจากกองทัพธรรมมูลนิธิและสันติอโศกที่ปักหลักพัก ค้างอย่าง เข้มแข็ง

นายสมศักดิ์ โกศัยสุข เป็นผู้นำสหภาพแรงงานและพนักงานรัฐวิสาหกิจ ทำงานภาคแรงงาน มาเกือบทั้งชีวิต เป็นที่ยอมรับในวงการสหภาพแรงงานในต่างประเทศ เข้ามาร่วมกับมาเป็นแกนนำ พันมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตยในฐานะเป็นตัวแทน ของสมาพันธ์ประชาธิปไตยที่คัดเลือกมา มี บทบาทสำคัญในการนำสหพันธ์แรงงานรัฐวิสาหกิจสัมพันธ์ (สรส.) เข้าร่วมร่วมนงานกับพันธมิตรฯ ซึ่งมี

ส่วนสำคัญในด้านการใช้มาตรการอารยขัดขึ้น และงานรักษาความปลอดภัย ตลอดระยะเวลาการชุมนุม

นายสมเกียรติ พงษ์ไพบูลย์ เป็นอาจารย์ประจำมหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา เคยเป็นเลขาธิการสภาองค์การครูเพื่อสังคม (อคส.) เครือข่ายครูทั่วประเทศ 66 องค์การ ที่ปรึกษาสมัชชาคนจน โดยทำงานเกี่ยวกับมวลชนและคนยากจนมากกว่า 30 ปี เป็นแกนนำต่อต้านกฎหมายชายชาติ 11 ฉบับ และโครงการทอก๊าซไทย-มาเลเซีย เป็นผู้นำองค์กรสายครู เป็นนักเขียนและนักวิชาการที่มีผลงานมากมาย เป็นนักต่อสู้เพื่อความเป็นธรรมและคนยากจนในสังคม มีบทบาทในการนำการต่อสู้คัดค้านการนำมหาวิทยาลัยออกนอกระบบในปี 2548 – 2549 จึงถูกรับเชิญมาเป็นแกนนำพันธมิตรฯ ภายหลังจากต่อมาในปี 2551 ได้มาเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในระบบสัดส่วน ในนามพรรคประชาธิปัตย์

นายพิภพ ธงไชย เป็นคนที่ทำงานในด้านองค์กรภาคเอกชน มาเกือบทั้งชีวิต โดยเฉพาะงานด้านการช่วยเหลือสังคม คนยากจน การศึกษา สิ่งแวดล้อม เข้าร่วมกับพันธมิตรฯ ในฐานะแกนนำที่ถูกเชิญมาจากตัวแทนของ คณะกรรมการรณรงค์เพื่อประชาธิปไตย (ครป.) (อ้างถึงใน รู้ทันทักษิณ 5 สงครามการเมือง, 2552: 155-157)

โดยหนึ่งในแกนนำพันธมิตรฯ นายสนธิ ลิ้มทองกุลได้อธิบายถึงการมารวมตัวกันของทั้ง 5 แกนนำที่มาจากตัวแทนของกลุ่มปัญหาต่างในสังคมที่มีการเคลื่อนไหวต่อสู้อยู่แล้ว เพื่อนำเอามวลชนในกลุ่มนั้นๆ มาเคลื่อนไหวร่วมกันอันเป็นการลดความเสี่ยงของการต่อสู้ต่ออำนาจรัฐในขณะนั้น และเพื่อขยายประเด็นในการขับเคลื่อนให้เป็นพลังอำนาจต่อตรงกับรัฐมากยิ่งขึ้น

“... เบื้องหน้าเบื้องหลังของการที่แกนนำเข้ามา นั้น คุณพิภพ ธงไชย คุณสมศักดิ์ โกศัยสุข ฯ อยู่สมมาพันธมิตรประชาธิปไตยที่เดียวกับหมอเหวง แต่ว่าที่ประชุมของสมมาพันธมิตรประชาธิปไตยตัดสินใจส่งคุณสมศักดิ์เข้ามาร่วม ไม่ได้ส่งหมอเหวง ส่วนอาจารย์ สมเกียรติ พงษ์ไพบูลย์ ก็เป็นแกนนำของสมัชชาคนจนทางภาคอีสาน คุณพิภพก็เป็น NGO มีแต่พล .ต จำลอง ศรีเมืองที่ขอเข้าร่วมด้วย เพราะพล ตริ

จำลอง ศรีเมืองเห็นว่าตนนั้นเป็นคนสร้างคุณทักษิณ หรือพูดง่าย ๆ ว่าเป็นการปล่อยยักษ์ออกจากขวด เพราะฉะนั้นต้องรับผิดชอบ และนั่นคือที่มาของแกนนำ พธม. หรือจริงๆ แล้วอีกนัยหนึ่งเป็นการกระจายความเสี่ยงออกไปแทนที่หอคอยบาปทุกอย่างจะวิ่งมาหาผมคนเดียว ก็กลายเป็น ๕ คนแล้ว ... ”

(สนธิ ลิ้มทองกุล, **สัมภาษณ์**, 9 กันยายน 2553)

เมื่อเป็นเช่นนั้นแล้ว อะไรคือบทบาทและจุดมุ่งหมายของแกนนำทั้ง 5 ในการออกมานำการเคลื่อนไหวทางสังคมที่ทำลายต่ออำนาจรัฐในลักษณะนี้ ย้อนกลับไปที่การศึกษาครั้งนี้ ตั้งอยู่บนฐานความเชื่อที่ว่า การเคลื่อนไหวของกลุ่มพันธมิตรฯ เป็นการช่วงชิงความเป็นเจ้าทางอุดมการณ์หรือพื้นที่ทางความคิดทางอุดมการณ์ของมวลชน (Hegemony) แกนนำพันธมิตรฯ มีอุดมการณ์ร่วมกันในการปฏิเสธระบอบทักษิณ และพยายามช่วงชิงพื้นที่ภายใต้การสนับสนุนของมวลชนที่ได้รับการหล่อหลอมชุดความคิดให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน ผ่านช่องทางเครือข่ายต่างๆ และใช้เครื่องมือสำคัญอย่าง ASTV เป็นอาวุธหลักในการเผยแพร่ความคิดนั้นไปยังมวลชน ดังนั้น การอธิบายบทบาทของทั้งแกนนำ จึงสามารถใช้แนวคิดเรื่อง กลุ่มปัญญาชน Organic Intellectual ของอันโตนิโอ กรัมสกี ซึ่งในที่นี้ ผู้ศึกษาจะขอใช้คำว่า ปัญญาชนอภิวัฒน์ กลุ่มบุคคลที่ให้ความรู้เชิงอภิวัฒน์ เผยแพร่แนวคิดหรืออุดมการณ์ของบุคคลหรือของกลุ่มให้ถูกเผยแพร่ไปยังกลุ่มคนเป้าหมายหรือมวลชน โดยกลุ่มผู้นำทางความคิดของกลุ่มพันธมิตรฯ และจะใช้คำนี้มาฉายภาพให้เห็นความเป็นมา และการกำหนดทิศทาง การเคลื่อนไหวของกลุ่มพันธมิตรฯ ที่ชัดเจนขึ้น

นักวิชาการที่นำเสนอแนวคิดเรื่องปัญญาชนอภิวัฒน์ เพื่อใช้อธิบายการเคลื่อนไหวของกลุ่มพันธมิตรฯ คือ สุวินัย ภรณวลัย ที่ระบุว่า ปัญญาชนอภิวัฒน์ ตามคำอธิบายของกรัมสกี คือปัญญาชนหรือ “ผู้ให้ปัญญาแก่สังคม” โดยไม่จำเป็นต้องเป็นนักวิชาการหรืออาจารย์ในมหาวิทยาลัยแต่อย่างใด แต่จะต้องเป็นผู้ที่มีสติปัญญาที่แหลมคม มีองค์ความรู้ ประกอบทั้งมีบทบาทและกำลังแสดงบทบาททางสังคมในฐานะ “ผู้ให้ปัญญาแก่ประชาชน” โดยตระหนักถึงฐานะหรือตำแหน่งทางองค์ความคิดของตนในท่ามกลางพลวัตของกระแสความคิดหลักของสังคม โดยพยายามที่จะใช้องค์ความรู้ของตนอย่างมียุทธศาสตร์ในการบ่มเพาะ พัฒนา เสริมสร้างความเข้มแข็งทางจิตสำนึกที่มีชีวิตชีวา (Organic Consciousness) ให้แก่ขุมพลังทางการเมืองของพวกเขา

“...ปัญญาชนออร์แกนิกคือผู้ให้ปัญญาแก่สังคมโดยไม่ต้องเป็นนักวิชาการ หรืออาจารย์ตามมหาวิทยาลัย อันนี้ต่างกับปัญญาชนแบบดั้งเดิมคือปัญญาชนหอคอยงาช้าง แต่จะต้องเป็นผู้ที่มีสติปัญญาแหลมคม มีองค์ความรู้ประกอบ มีบทบาทและแสดงบทบาทในฐานะผู้ให้ปัญญาแก่ประชาชน โดยตระหนักถึงฐานะหรือตำแหน่งทางองค์ความคิดของตน ท่ามกลางพลวัตรของกระแสความคิดหลักของสังคม โดยพยายามใช้องค์ความคิดของตนแบบมียุทธศาสตร์ นั่นก็คือเป็นการสู้รบหนึ่ง คือจะโค่นระบอบทักษิณ ในการบ่มเพาะเสริมสร้างพัฒนาความเข้มแข็งทางจิตสำนึกที่มีชีวิตชีวาหรือจิตสำนึกอภิวัดมนที่เรียกว่า *organic consciousness* ให้แก่ชุมพลังทางการเมืองของประชาชน เช่น ชุมพลังพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตย เพราะถ้าหากถามว่า ASTV คืออะไร ผมก็บอกว่าเป็นเครื่องมือของปัญญาชนออร์แกนิก แกนนำรวมทั้งพิธีกร พวกไฮปาร์คบนเวที คือยังไง สร้างวาทกรรมขึ้นมาชุดหนึ่ง ถึงแม้จะเป็นเพราะความเชื่อ เป็นเพราะความจริงที่เขาเชื่อมานะ แล้วมียุทธศาสตร์ชัดเจนว่าต้องโค่นล้มระบอบทักษิณ แล้วก็ให้ผลิตซ้ำวาทกรรมชุดนี้ขึ้นมา เรื่องขบวนการล้มเจ้า เรื่องอะไรมา แล้วสื่อออกมาเป็นแบบนี้...”

(สุวินัย ภรณวลัย, **สัมภาษณ์**, 9 สิงหาคม 2553)

ในการต่อสู้เพื่อสถาปนา “การเมืองใหม่” และ “สังคมใหม่” โดยผ่านการสถาปนา “ความเป็นเจ้า (ทางอุดมการณ์)” (Hegemony) แบบใหม่ ที่จะมาแทนที่ “การเมืองเก่า” และ “สังคมเก่า” ซึ่งตกอยู่ภายใต้การครอบงำทางอุดมการณ์ของ “ความเป็นเจ้า (Hegemony)” แบบเก่าของชนชั้นนำเก่านั้นเอง

ถ้ากล่าวตามความหมายหรือคำนิยามข้างต้น เมื่อเราหันไปวิเคราะห์บทบาทของผู้คนต่างๆ ในกลุ่มพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตย เราก็จะเห็นได้ว่านับตั้งแต่แกนนำกลุ่มพันธมิตรทั้ง 5 คน ผู้ประกาศข่าวของASTV พิธีกรรายการสนทนาข่าวการเมืองของASTV ผู้จัดรายการวิทยุของสื่อผู้จัดการ คอล์มินิสต์ในสื่อผู้จัดการ นักข่าวนักหนังสือพิมพ์ของสื่อผู้จัดการ นักרבไซเบอร์ในเว็บไซต์ผู้จัดการ ศิลปินที่ขึ้นแสดงบนเวทีพันธมิตรฯ โฆษกและผู้อภิปรายบนเวทีชุมนุมของพันธมิตรฯ นักกิจกรรมทางสังคม ผู้ประสานงานเครือข่ายต่างๆ นักเคลื่อนไหวทางการเมือง นักคิดนักเขียน ผู้นำ

สหภาพต่างๆ ผู้นำขบวนการนักศึกษา นักวิชาการ อาจารย์มหาวิทยาลัยที่เข้าร่วมกับพันธมิตรฯ ผู้คนเหล่านี้ล้วนแล้วแต่แสดงบทบาทตามนิยามของกรัมซีได้ทั้งสิ้น

บทบาทของปัญญาชนอภิวัฒน์ที่ทรงพลานุภาพในยุคปัจจุบัน อันเป็นยุคแห่งสังคมข่าวสาร และเป็นยุคหลังสมัยใหม่ (Post Modern) จะต้องเป็นบทบาทของกลุ่มปัญญาชนอภิวัฒน์เสมอ เพราะกลุ่มปัญญาชนอภิวัฒน์ นอกจากจะพูดผ่านสื่อรูปแบบต่างๆ เพื่อแสดงความคิดเห็นของตนต่อสังคม รวมทั้งเขียนบทความและเขียนหนังสือออกสู่สาธารณชนในวงกว้างแล้ว พวกกลุ่มปัญญาชนอภิวัฒน์ยังเข้าไปร่วมเคลื่อนไหว ผลักดัน กำกับ ขับเคลื่อน และจัดตั้งชุมชนทางการเมือง-สังคม และขบวนการเคลื่อนไหวทางการเมือง-สังคม เพื่อมุ่งที่จะสถาปนา “การเมืองใหม่” และ “สังคมใหม่” โดยผ่านการสถาปนาความเป็นเจ้าทางอุดมการณ์แบบใหม่ (สุวินัย ภรณวลัย, 2553: 226-228)

ดังนั้น จึงสรุปได้ว่าแกนนำทั้ง 5 จัดได้ว่าเป็นปัญญาชนอภิวัฒน์เพราะแกนนำทั้งหมดเป็นผู้ที่ร่วมกันผลักดัน และกำกับ ขับเคลื่อน เคลื่อนไหว จนนำมาซึ่งการจัดตั้งขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมแนวใหม่อย่างกลุ่มพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตย จึงอธิบายได้อีกนัยหนึ่งว่า เป็นขบวนการทางการเมืองของปัญญาชนอภิวัฒน์ที่สัมพันธ์กับหลากหลายชนชั้น โดยมีชนชั้นหลักที่ค้ำจุนขบวนการเอาไว้ในการต่อสู้กับระบอบทักษิณ ซึ่งเป็นตัวแทนของทุนนิยม (สุวินัย ภรณวลัย, 2553: 230)

คุณสมบัติอีกประการหนึ่งคือ การที่แกนนำทุกคน ซึ่งรวมถึงพิธีกรบนเวที และผู้สื่อข่าว ในฐานะปัญญาชนอภิวัฒน์ได้พูดผ่านสื่อในรูปแบบต่างๆ โดยสื่อที่ว่่านั้น ก็คือสื่อในมัลติมีเดียหรือผู้จัดการ ทั้งวิทยุ หนังสือพิมพ์ นิตยสารรายสัปดาห์ นิตยสารรายเดือน หนังสือเล่ม เว็บไซต์ออนไลน์ และที่สำคัญ คือ สถานีโทรทัศน์ดาวเทียมอย่างASTV ที่กลายมาเป็น “เครื่องมือทางอุดมการณ์” (Ideological Apparatus) ที่ทรงพลังที่สุดของพวกปัญญาชนอภิวัฒน์

ASTV เป็นเครื่องมือสำคัญที่สามารถส่งต่อ “วาทกรรม” ของปัญญาชนอภิวัฒน์ของกลุ่มพันธมิตรฯ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ เพราะเป็นการสื่อสารที่ส่งต่อได้ทั้งภาพและเสียง บรรยายากาศที่สร้าง

ความรู้สึกร่วมกัน และมีการถ่ายทอดสดตลอด 24 ชั่วโมงไปยังกลุ่มผู้ชมที่บ้าน ย่อมมีผลต่อพฤติกรรมของผู้ที่ได้รับข้อมูลในทางใดทางหนึ่งแน่นอน ทั้งนี้ ผลจะออกมาในรูปแบบใด ย่อมขึ้นอยู่กับบริหารจัดการทั้งเนื้อหา และวิธีการของ ASTV

ดังนั้น ในบทที่ 4 นี้ผู้ศึกษาจะได้อธิบายกระบวนการจัดการข้อมูลที่ได้รับมาจากกลุ่มพันธมิตรฯ รวมไปถึงยุทธวิธีในการช่วงชิงพื้นที่ทางความคิดของกลุ่มผู้ชมASTV เพื่อบรรลุเป้าหมายในการนำเสนอข่าว ที่ต้องการระดมคนให้ลุกขึ้นมาต่อต้านรัฐบาลหุ่นเชิด และเข้าร่วมการชุมนุมของพันธมิตรฯ เพื่อให้กลุ่มพันธมิตรฯ สามารถบรรลุเป้าหมายในการกดดันไม่ให้รัฐบาลดังกล่าวสามารถทำงานต่อได้ และเปิดโอกาสสู่การเมืองใหม่ต่อไป นอกจากนี้ จะได้ศึกษาความสัมพันธ์ของแกนนำพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตยที่มีต่อการกำหนดเนื้อหาของASTV เพราะในเชิงของการสื่อสารมวลชน การนำเสนอเนื้อหาของสื่อจะต้องตั้งอยู่บนหลักของความเป็นกลางและไม่ถูกแทรกแซงจากปัจจัยใดๆ โดยเฉพาะประเด็นเรื่องของความเป็นเจ้าของสื่อ ที่ในกรณีนี้ นายสนธิ ลิ้มทองกุลเป็นผู้ก่อตั้งASTV ขณะเดียวกันก็เป็นแกนนำพันธมิตรฯ จึงจำเป็นต้องมีการศึกษาในประเด็นดังกล่าวเพิ่มเติม

และในที่สุดแล้ว เมื่อเข้าใจถึงทั้งยุทธวิธี และความสัมพันธ์ของแกนนำพันธมิตรฯ ต่อการกำหนดเนื้อหาแล้ว จะได้นำมาสู่การนำเสนอบทบาทของASTVช่วงหลังการยุติการชุมนุม 193 วันของกลุ่มพันธมิตรฯ ว่ามีสถานะเป็นอย่างไร ได้รับผลกระทบ หรือมีการเปลี่ยนแปลงและการปรับตัวอย่างไร แนวทางและอุดมการณ์ยังคงทิศทางเดิมไว้ได้หรือไม่ ภายใต้เงื่อนไข และบรรยากาศทางการเมืองที่เปลี่ยนแปลงไป และการเกิดขึ้นของพรรคการเมืองใหม่มีผลต่อทิศทางการนำเสนอข่าวของASTV หรือไม่ อย่างไร

4.1 กระบวนการของสถานีโทรทัศน์ ASTV ในการยึดโยงการชุมนุมของกลุ่มพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตย

ในหัวข้อนี้ จะได้ศึกษาถึงกระบวนการทำงานของASTV โดยเฉพาะช่อง NEWS 1 ที่ต้องมีปฏิริยาตอบสนองต่อการชุมนุมอย่างรวดเร็ว และสอดคล้องกัน เพราะช่องดังกล่าว ได้ทำการถ่ายทอดสดการชุมนุมโดยตลอด และจะเห็นได้ว่าการทำงานและบุคลากรของASTV ก็เป็นตัวแสดงสำคัญในฐานะ “ปัญญาชนอภิวัฒน์” บนเวทีพันธมิตรฯ ที่ถูกถ่ายทอดสดผ่านช่องทางของASTVไปยังผู้ชมทางบ้าน โดยจะแยกออกเป็น 2 ประเด็นหลัก คือ กระบวนการจัดการข้อมูลของพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตย ที่ส่งผ่านสถานีโทรทัศน์ASTV และยุทธวิธีในการเข้าช่วงชิงพื้นที่ทางความคิดของผู้ชมสถานีโทรทัศน์ASTV ดังนี้

4.1.1 กระบวนการจัดการข้อมูลของพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตย ที่ส่งผ่านสถานีโทรทัศน์ ASTV

กระบวนการจัดการข้อมูลของกลุ่มพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตย ที่ส่งผ่านสถานีโทรทัศน์ASTVนั้น เราจะเห็นได้ว่าASTVมีรูปแบบของข้อมูลจากกลุ่มพันธมิตรฯ ในสองรูปแบบหลัก ประกอบด้วย รูปแบบแรก แลกเปลี่ยนของกลุ่มพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตย ทั้งหมด 27 ฉบับในช่วงการชุมนุม 193 วัน และรูปแบบที่สองคือ การจัดกิจกรรมบนเวทีปราศรัย ซึ่งมีการจัดการที่ต่างกัน ดังนี้

a. การจัดทำแถลงการณ์ของกลุ่มพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตย มีขั้นตอนมาจากการประชุมของแกนนำพันธมิตรฯ ที่เปิดให้คนภายนอก เช่น ผู้ปราศรัย หรือผู้ที่เคยเป็นทหารมาก่อน เป็นต้น เข้ามาร่วมประชุม ปรีกษาหารือ รับฟังความคิดเห็น เมื่อได้ข้อมูลแล้วจึงนำมาประมวล เพื่อกำหนดจุดยืนและทิศทางการเคลื่อนไหวของกลุ่มพันธมิตรฯ จากนั้น นายปานเทพ พัวพงษ์พันธ์ โฆษกพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตย จะมีหน้าที่เป็นผู้ร่างคำแถลงฯ และเมื่อได้รับการพิจารณาและเห็นชอบจากแกนนำฯ แถลงการณ์ดังกล่าวจึงได้รับการเผยแพร่ออกไปโดยผ่านสื่อASTV ที่ทำการถ่ายทอดสดอยู่แล้ว

ด้านเนื้อหาของแถลงการณ์ เป็นสิ่งที่สะท้อนอุดมการณ์ของพันธมิตรฯ โดยในช่วงการประชุม 193 วัน อุดมการณ์ของพันธมิตรฯ และASTV เปลี่ยนจากการต่อต้านการทุจริต มาเป็นการต่อต้านกระบวนการในการปกปิดความผิด ซึ่งหมายถึง ความพยายามในการแก้ไขรัฐธรรมนูญปี 2550 และความพยายามแก้ไขกฎหมายเพื่อให้ พ.ต.ท. ทักษิณฯ และพวกพ้องที่เกี่ยวข้องกับพรรคการเมืองไม่ต้องถูกยุบพรรค และทั้งหมดเป็นไปเพื่อกระตุ้นให้ผู้ชมรายการทางบ้านเข้าร่วมการประชุม ณ สถานที่ชุมนุมจริง

“ จุดมุ่งหมายในการส่งสารของกลุ่มพันธมิตรฯ ผ่านASTV จึงเป็นไปเพื่อชักชวนให้ประชาชนออกมาร่วมการประชุมจำนวนมาก เพื่อต่อต้านกระบวนการดังกล่าว (กระบวนการปกปิดความผิด) ...”

(ปานเทพ พัวพงษ์พันธ์, **สัมภาษณ์**, 1 กันยายน 2553)

ซึ่งในการกำหนดเนื้อหาของแถลงการณ์ มีหลักว่าต้องกำหนดให้เชื่อมโยงกับสถานการณ์ทางการเมือง มิฉะนั้นเนื้อหาจะไม่มี ความทันสมัย และไม่ประโยชน์

“ ผู้ที่เข้าร่วมประชุมในการกำหนดแถลงการณ์จะเป็นคนที่ติดตามการเมืองทุกระยะ หมายถึงต้องอ่านข่าวสารจากหนังสือพิมพ์หรือฟังสื่ออื่น ๆ ด้วย ...”

(จำลอง ศรีเมือง, **สัมภาษณ์**, 3 ตุลาคม 2553)

b. **การจัดกิจกรรมบนเวทีปราศรัย** บรรยากาศบนเวทีปราศรัยนั้น ออกอากาศตลอดช่วงเวลา 193 วันของการชุมนุม โดยมีการจัดการปราศรัย สลับสับเปลี่ยน หมุนเวียนผู้ขึ้นเวทีกันไปเป็นส่วนใหญ่ มีการจำกัดเวลาของผู้มาขึ้นเวทีปราศรัย แต่ไม่ได้จำกัดหัวข้อ ขึ้นอยู่กับความสนใจของแต่ละบุคคล ไม่ว่าจะเป็นเรื่องการทุจริต สถาบันพระมหากษัตริย์ ธิปไตยของชาติ น้ำมันในอ่าวไทย และอื่นๆ ที่ไม่ซ้ำกัน ตามหลักของพล.ต. จำลองฯ ที่ระบุว่า ต้องไม่พูดซ้ำซาก ต้องไม่ใช่เรื่องที่แกน

นำคนอื่นจะหยิบยกขึ้นมาพูด ทำให้คนฟังเบื่อ ประเด็นการพูดต้องเป็นเรื่องที่ตรงกับสถานการณ์ ณ ขณะนั้น โดยมีจุดมุ่งหมายหลักที่ต้องการปกป้องรัฐธรรมนูญและขับไล่อิทธิพลคอมมิวนิสต์เป็นสำคัญ

บทบาทและหน้าที่ของกองบรรณาธิการของASTVในการบริหารเวที กองบรรณาธิการจะประชุมกันเองเพื่อกำหนดเนื้อหาและทิศทางข่าว และเป็นผู้กำหนดผู้ร่วมรายการเองว่าจะเชิญใครมาออก จะมีเพียงบางช่วงเช่นช่วง 18.00 – 22.00 น. ที่จะต้องหาผู้ร่วมรายการที่มีข้อมูลที่ดี และน่าเชื่อถือ มีทักษะในการถ่ายทอดให้ผู้ชมเข้าใจ เพราะช่วงดังกล่าวของทุกวันเป็นช่วงสำคัญที่มีจำนวนผู้ชมมากกว่าปกติ โดยมีนาย สุรวิชัย วีระวรรณ บรรณาธิการของสถานีโทรทัศน์ ASTV เป็นผู้กำหนดผังรายการในการชุมนุมครั้งดังกล่าว นอกจากนี้ กองบรรณาธิการจะมีส่วนในการคัดสรรประเด็นบริเวณหลังเวทีเป็นหลัก มีการจัดกะของทีมงานผลิตรายการ กะละ 6 ชั่วโมง ขณะที่การดำเนินการบนเวทีหรือรายการต่างๆ จะขึ้นอยู่กับดุลยพินิจของผู้ที่อยู่บนเวที โดยแทบจะไม่ได้ควบคุมทิศทางหรือนำเสนอและประเด็น โปรดิวเซอร์มีบทบาทน้อยมาก มีหน้าที่หลักคือการคุมเวลา อย่างไรก็ตาม มีประเด็นรายละเอียดปลีกย่อย เช่น การประสานบุคคลที่จะขึ้นเวทีในแต่ละช่วงเวลาอาจต้องคำนึงถึงความเหมาะสมและผลกระทบต่อยุทธศาสตร์การเคลื่อนไหวภาพรวมในบางประเด็น ซึ่งเป็นการรักษาและประสานแนวร่วมที่มีผลประโยชน์แตกต่างกันให้อยู่ในการชุมนุมได้โดยไม่กระทบกระทั่งกัน

“...ถ้าถามว่าอาจมีบางช่วงใหม่ที่บุคคลบางคนไม่ควรขึ้นก็อาจมีบ้าง เพราะอาจมีผลต่อยุทธศาสตร์การเคลื่อนไหวในบางประเด็น เช่น อาจมีบุคคลนี้อาจมีส่วนที่ทำให้เกิดความแตกแยกในแนวร่วมบางกลุ่มอย่างนี้เป็นต้น ก็อาจมีบ้างที่เขาคิดว่ายังไม่ควรขึ้นในช่วงเวลาตอนนี้ แต่สุดท้ายผมก็ยังไม่เห็นว่ามีคนถูกแบนเป็นเรื่องเป็นราว อาจมีบางจังหวะที่ว่าเรารักษาแนวร่วมกลุ่มไหน เราไม่ควรพาดพิงกลุ่มใด อันนี้ก็คงจะมีบ้าง”

(ปานเทพ พัวพงษ์พันธ์, สัมภาษณ์, 1 กันยายน 2553)

ผู้ศึกษาพบว่าจากการสังเกตอย่างมีส่วนร่วม ผู้ปราศรัยหรือพิธีกรบนเวทีมักเป็นผู้กำหนดประเด็นกันและเนื้อหาก่อนขึ้นเวทีกันเอง สำหรับผู้ปราศรัยอย่างอาจารย์พิภพ ธงชัย หรือสุริยใส กตะศิลา ก็ได้อ่านสัปดาห์ถึงเรื่องกำหนดประเด็นของผู้ปราศรัยบนเวทีเอาไว้ในงานวิทยานิพนธ์เรื่องยุทธวิธีการสื่อสารเพื่อการโน้มน้าวใจของกลุ่มพันธมิตรว่าผู้ปราศรัยจะเป็นผู้เลือกเรื่องกันเอง ไม่มีใครมาเลือกให้ หรือมาบอกให้พูดเรื่องใดเรื่องหนึ่งโดยเฉพาะ อาจมีปรึกษากันบ้างหรือดีเบตกันเพื่อตักต้อนสติทางความคิดแล้วนำขึ้นไปใช้ก่อนบนเวทีบ้าง ซึ่งอาจมีบางครั้งที่สถานการณ์ทางการเมืองเรื่องใดเรื่องหนึ่งกำลังร้อนแรงอยู่มากในขณะนั้น ก็อาจจะมีแกนนำหรือทีมงานบอกว่าสัปดาห์นี้น่าจะเล่นประเด็นนี้ประเด็นนั้นส่วนข้อมูลต้องไปหากันเองเตรียมกันเองมีเฉพาะบางคนเท่านั้นที่มีทีมงานเตรียมข้อมูลเป็นของตัวเอง อย่างนายสนธิ ลิ้มทองกุล ก็มีทีมงานผู้จัดการ หรือ อาจารย์สมเกียรติ พงษ์ไพบูลย์ที่มีทีมงาน (กนกวรรณ พงศ์วิไลทรัพย์, 2551: 55-56)

สรุปได้ว่า กระบวนการในการจัดข้อมูลของกลุ่มพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตย ที่ส่งผ่านสถานีโทรทัศน์ASTVในรูปแบบของแถลงการณ์และกิจกรรมบนเวทีนั้น ส่วนใหญ่อยู่ภายใต้การดูแลของแกนนำกลุ่มพันธมิตรฯผ่านกรอบของแถลงการณ์ และASTVก็จะมีในส่วนของผู้ดำเนินรายการ ที่มีบทบาทสำคัญในการกำหนดเนื้อหาบนเวที ขณะที่การกำหนดตัวบุคคลที่จะขึ้นเวที และการกำกับเวลาบนเวทีจะเป็นหน้าที่ของกองบรรณาธิการและโปรดิวเซอร์ ซึ่งถือว่ามีบทบาทไม่มากนักในการกำหนดข้อมูลที่ส่งผ่านASTVไปยังผู้ชม ส่วนบทบาทของผู้ที่ไม่เกี่ยวข้องกับกระบวนการผลิตอย่างผู้ปราศรัยก็จะเตรียมเนื้อหาในการปราศรัยมาบนเวทีเองโดยไม่ต้องผ่านกระบวนการตรวจสอบใดจากทีมงานโปรดิวเซอร์หลังเวที หรือผู้เข้าร่วมการประชุม มีบทบาทน้อยมาก จนกล่าวได้ว่ามิได้มีบทบาทในขั้นตอนดังกล่าว

ในประเด็นของเนื้อหา จะถูกกำหนดโดยอุดมการณ์ของกลุ่มพันธมิตรฯ ที่ได้รับการพัฒนามาตั้งแต่ ปี 2549 และกระแสทางการเมือง ณ ช่วงเวลาที่สารเหล่านั้นจะต้องถูกส่งออกไป ดังจะเห็นได้จากกรณีที่ พล.ต. จำลองฯ ให้ความสำคัญกับการติดตามข่าวสารบ้านเมืองของผู้ที่จะมาแสดงความคิดเห็นในที่ประชุมเพื่อกำหนดทิศทางการเคลื่อนไหวร่วมกับกลุ่มแกนนำพันธมิตรฯ อีกทั้ง ในประเด็น

ของกระแสทางการเมืองนี้ ก็ยังได้กลายมาเป็นหลักการสำคัญในการจัดกิจกรรมบนเวที เพราะผู้ดำเนินรายการจะต้องเข้าใจว่าอะไรเป็นประเด็นที่อยู่ในความสนใจของมวลชนในขณะนั้น เพราะเมื่อขึ้นเวทีแล้ว รายการส่วนใหญ่แทบไม่มีทิศทาง ผู้จัดรายการจะวิจารณ์ตามสภาพ ซึ่งแม้ว่ากระบวนการจัดข้อมูลจะดูเหมือนเป็นไปอย่างไม่ได้ถูกควบคุม ในด้านการบริหารจัดการ แต่ก็มีอุดมการณ์และเป้าหมายร่วมกันเป็นสิ่งที่ควบคุมเนื้อหา และในส่วนตัวเอง ที่เป็นประเด็นสำคัญประเด็นหนึ่งในยุทธวิธีการเข้าช่วงชิงพื้นที่ทางความคิดของผู้ชมสถานีโทรทัศน์ASTV จนส่งผลไปสู่การเข้าร่วมชุมนุมและร่วมกันเปลี่ยนแปลงการเมืองในที่สุด

4.1.2 ยุทธวิธีในการเข้าช่วงชิงพื้นที่ทางความคิด (War of Position) ของผู้ชมสถานีโทรทัศน์ ASTV

ยุทธวิธีในการเข้าช่วงชิงพื้นที่ทางความคิดของผู้ชมสถานีโทรทัศน์ASTVนั้น นอกจากจะต้องศึกษาในประเด็นยุทธวิธีของASTVเองแล้ว ยังต้องศึกษายุทธวิธีที่กลุ่มแกนนำพันธมิตรฯ ใช้เพื่อประกอบกันด้วย เพราะการเคลื่อนไหวของทั้งสองส่วนนี้ ไม่สามารถแยกออกจากกันได้ ดังที่ได้กล่าวไปแล้วในบทที่ 3 ทั้งนี้ เป้าหมายในการวางแผน หรือกลยุทธ์ต่างๆ ที่ผลิตของASTVต่างหวังว่าประเทศจะต้องดีขึ้น จะต้องมีการปกป้องสถาบัน รักษาระบบนิติรัฐ รักษากระบวนการยุติธรรม (ปานเทพ พัวพงษ์พันธ์, **สัมภาษณ์**, 1 กันยายน 2553) และการใช้ยุทธศาสตร์ใดก็ตาม เป็นเพราะเห็นช่องว่าง และเห็นว่าเป็นทางไปสู่ชัยชนะ ซึ่งยุทธศาสตร์เหล่านั้นสามารถเปลี่ยนแปลงได้ตลอดเวลาท่ามกลางสิ่งแวดล้อมที่เปลี่ยนไป (สนธิ ลิ้มทองกุล, **สัมภาษณ์**, 9 กันยายน 2553) ซึ่งจากรวบรวมข้อมูลการสัมภาษณ์บุคคลสำคัญในการเคลื่อนไหวของกลุ่มพันธมิตรฯ และASTV สามารถสรุปยุทธวิธีการเข้าช่วงชิงพื้นที่ทางความคิดได้ดังนี้

a. การสร้างความรู้สึกร่วมกันให้กับผู้ชมASTVและผู้ชุมนุม ในการวางกลยุทธ์ใดๆ ขึ้นอยู่กับสถานการณ์ และการประเมิน ซึ่งจะต้องพิจารณาสถานการณ์และอารมณ์ของมวลชนเป็นสำคัญ เชื่อได้ว่า ASTV วิธีการแรกคือ การถ่ายทอดสดการประชุม ทำให้ผู้ชมมีอารมณ์ร่วมไป

ด้วยกัน รูปแบบการนำเสนอดังกล่าวเป็นเหมือนกับ Reality Show แต่การชุมนุมที่ถูกถ่ายทอดสดนั้น เป็น Reality Life ที่เกิดขึ้นจริง ทำให้คนดูรู้สึกเหมือนตัวเองอยู่ในเหตุการณ์ ทำให้คนดูมีความรู้สึกร่วมมาก ผูกพันมาก และรู้สึกคุ้นเคยกับคนที่อยู่บนเวทีที่ถูกถ่ายทอดมาอย่างหน้าจอโทรทัศน์ รู้สึกมีอารมณ์เศร้าโศกเสียใจร่วมกัน ซึ่งอารมณ์ร่วมนี้จะสะท้อนออกมาอย่างรวดเร็วเมื่อเกิดภาวะวิกฤติ

Anderson, B. (1990 อ้างถึงในกาญจนา แก้วเทพ, 2553: 518-519) กล่าวว่า ถ่ายทอดผ่านตัวหนังสือหรือภาพนิ่งสามารถสร้างความรู้สึกร่วมราวกับเป็นคนในชุมชนเดียวกัน ผู้ชมจะเกิดความเชื่อมโยงทั้งในแง่ของพื้นที่ กาลเวลาและเรื่องราวนำไปสู่ความรู้สึกผูกพันแบบจิตนาการ ขณะที่ Goffman, E. (1963 อ้างถึงในกาญจนา แก้วเทพ, 2553: 515-520) ได้ค้นพบความสัมพันธ์ระหว่าง "พื้นที่" กับ "การสร้างความรู้ที่มีอัตลักษณ์ร่วมกันหรือความเป็นพวกเดียวกัน" หรือสร้างความรู้สึกเป็นพวกเรา (Weness feeling)

โดยสรุปจากสองแนวคิดนี้ ผู้ศึกษากล่าวได้ว่าสื่อมวลชนสามารถสร้างสถานการณ์ร่วมให้เกิดความรู้สึกเป็นพวกเดียวกันเป็นชุมชนเดียวกัน จึงสามารถนำแนวคิดดังกล่าวมาอธิบายในกรณีการถ่ายทอดสดการชุมนุมตลอด 24 ชม. ของ ASTV ได้ โดยปรากฏการณ์ดังกล่าวสามารถอธิบายเพิ่มเติมจากแนวคิดของ Meyrowitz, J. (1915 อ้างถึงในกาญจนา แก้วเทพ, 2553: 520-521) ที่ขยายประเด็นในแง่ "สถานที่" ที่ไม่ได้จำกัดอยู่แต่เพียงสถานที่ทางกายภาพ หรือเฉพาะบริเวณที่เป็นพื้นที่ชุมนุมเท่านั้น (Physical situation) แต่การถ่ายทอดสดผ่านทาง ASTV เป็นการสร้างพื้นที่ชุมชนในจินตนาการให้ทั้งผู้ชุมนุมที่ปักหลักปักค้างและผู้ชมทางบ้านให้อยู่ในพื้นที่เดียวกัน เป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นโดยธรรมชาติ ตามคำอธิบายของ Meyrowitz ซึ่งการอยู่ภายในพื้นที่เดียวกันเช่นนี้จะทำให้คนส่วนใหญ่มีลักษณะวัฒนธรรมที่เป็น "เนื้อเดียวกัน" (Homogeneity) ยึดโยงถึงกันโดยไม่จำเป็นต้องเข้าร่วมชุมนุม ณ สถานที่ชุมนุมจริง ซึ่งก็สอดคล้องกับสิ่งที่คีย์แมนคนสำคัญในการกำหนดยุทธศาสตร์ได้ย้ำในแนวทางการถ่ายทอดสดเวลาที่ปราศยตลอดเวลาและต่อเนื่อง เพื่อสร้างอารมณ์ร่วมให้กับกลุ่มผู้ชุมนุมและคนดูทางบ้านให้เป็นหนึ่งเดียว

“...ต้องยอมรับว่ามันเป็นปรากฏการณ์ที่มีการถ่ายทอดสด ไม่ว่าจะ เป็น 33 วัน 193 วันหรือ นปช. มันทำให้คนดูมีอารมณ์ร่วมเหมือน reality show แต่มันเป็น reality life ไม่ใช่ reality show มัน เป็น reality life ที่เกิดขึ้นจริง มันทำให้คนอินเหมือนตัวเองอยู่ในเหตุการณ์ เป็นคนในครอบครัวหรือ เป็นคนที่มีความสัมพันธ์ ผ่านร้อนผ่านหนาว มีอารมณ์ร่วมในเหตุการณ์นั้น ๆ ซึ่งเหมือนรายการทาง สถานีพวก AF academy fantasia หรือ The Star ทันทีที่พวกเขาที่มีความรู้สึกว่าเขาอยู่กับเขา 24 ชั่วโมง มันทำให้เขาอินไปด้วย ผมว่านี่คือปัจจัยหนึ่งที่ทำให้คนมีความรู้สึกร่วมมาก รู้สึกผูกพันมาก รู้สึกคุ้นเคยกับคนหน้าเวทีกับคนบนเวที รู้สึกมีอารมณ์ร่วมเศร้าโศกเสียใจ อารมณ์ร่วมสะท้อนจะ สะท้อนเวลาที่มีวิกฤตเขาจะออกมาเร็ว ออกมามาก ทั้งพันธมิตรและ นปช. ฉะนั้นสื่อประเภทนี้จะทำ ให้คนมีอารมณ์ร่วมสูงจากการถ่ายทอดสด”

(ปานเทพ พัวพงษ์พันธ์, สัมภาษณ์, 1 กันยายน 2553)

วิธีการที่สองคือ การกำกับจังหวะอารมณ์ของผู้ชุมนุม เช่น ในจังหวะที่ต้องการเร่ง อารมณ์มวลชนให้ร้อนแรงขึ้น จะจัดให้มีการปราศรัยอย่างต่อเนื่อง วาทกรรมที่ถูกส่งผ่านทางหน้าจอ ASTV จะส่งผลให้มีผู้เดินทางเข้าร่วมชุมนุมเพิ่มขึ้น โดยเฉพาะในประเด็นปลุกใจ ไม่ว่าจะ เป็น การสร้าง ความรู้สึกในเรื่องรักชาติ กรณีพิพาทเขาพระวิหาร หรือในเรื่องระบอบทักษิณคิดล้มล้างสถาบัน ทำให้ คนมีความรู้สึกร่วมได้ง่าย แต่เมื่อเกิดความคาดหวังชัยชนะของผู้ร่วมชุมนุมที่สูงขึ้นเรื่อยๆ หากปล่อยให้ อารมณ์ของมวลชนอยู่ในลักษณะดังกล่าวเป็นเวลานานเกินไป จะทำให้เหนื่อยล้า และผิดหวัง จึง ต้องมีการลดอารมณ์ความเร่าร้อนของผู้ปราศรัยลง โดยการนำการแสดงเชิงวัฒนธรรมต่างๆ เข้ามา สอดแทรกบนเวที ไม่ว่าจะ เป็น ลำตัด หรือ โขน ธรรมศาสตร์ เป็นต้น ซึ่งเป็นแนวทางเดียวกันกับที่ พล.ต. จำลองฯ ใช้กลยุทธ์ “หนูปอล” ซึ่งหมายถึงคือเด็กเล็กคนหนึ่งเข้าร่วมการชุมนุม และทำหน้าที่เป็น “หัวหน้าแกนนำ” เพราะทุกครั้งทีบนเวทีประกาศเรียกหัวหน้าแกนนำ หนูปอลจะวิ่งขึ้นเวทีก่อนเสมอ โดยประโยคที่พูดอยู่เสมอคือ “มาทำหน้าที่ ใช้หนี้แผ่นดิน” นอกเหนือจาก การที่หนูปอลจะช่วยความ ตึงเครียดในการชุมนุมแล้ว หนูปอลยังช่วยส่งต่อวาทกรรม คำว่า “มาทำหน้าที่” หน้าที่นี้กำหนดใน รัฐธรรมนูญว่าการปกป้องชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์เป็นหน้าที่ของประชาชนทุกคน ขณะที่การ “ใช้หนี้แผ่นดิน” ก็เป็นเพราะแผ่นดินนี้มีคุณต่อเรา จึงเป็นที่มาของคำว่า “มาทำหน้าที่ ใช้หนี้แผ่นดิน”

b. **การสร้างวาทกรรม** กล่าวกันว่า อาวุธที่ทรงอำนาจภาพที่สุดของตัวปัญญาชน อกวิวัฒน์และเป็นพลังที่ทรงอำนาจภาพที่สุดคือ พลังแห่งการเล่าเรื่อง และพลังของวาทกรรม (discourse) ซึ่งมาจากพลังแห่งความเชื่อใน “ความจริง” ของปัญญาชนอกวิวัฒน์ผู้นั้นอีกทีหนึ่ง โดยเชื่อว่าความสำเร็จในการโค่นล้มทักษิณ และระบอบทักษิณได้นั้น มาจากพลังแห่ง “ความจริง” จากความเชื่อโดยสุจริตใจของสื่อนเอง และพลังแห่ง “ความจริง” จากความเชื่อตัวเอง เป็นเป็นประเภทของ “ความจริง” ที่ทรงพลังที่สุด เพราะเป็นสิ่งเดียวที่สามารถเข้าไปอยู่ในจิตใจของประชาชน และทำงานจากข้างในจิตใจได้ โดยที่ “ความจริง” ที่เกิดจากความเชื่อคือสิ่งที่ผู้นั้นเชื่อ ซึ่งมันอาจเกี่ยวข้องโดยตรงกับความเป็นจริง หรือไม่เกี่ยวข้องกับความเป็นจริงก็ได้ แต่เมื่อคนผู้นั้นเกิด “ความเชื่อ” เช่นนั้น ขึ้นมาจาก “ความจริง” แล้ว ความเชื่ออันนี้จะมาเป็นตัวกำหนดวิถีชีวิตของคนผู้นั้น ทำให้เกิดคุณค่า และกำหนดการตัดสินใจ รวมทั้งการกระทำบางอย่างได้

เนื่องจากความจริงจากความเชื่อมีคุณค่าในเชิงปฏิบัติการสูง เพราะมันสามารถกลายเป็นธงนำที่เรียกร้องผู้คนให้มาชุมนุมกันอย่างได้ผล และยังสามารถกลายเป็นอาวุธที่ใช้โจมตีผู้อื่นทางการเมืองได้ด้วย เพราะความจริงจากความเชื่อจะกลายเป็นป้ายหรือฉลากตีตรา ในการตัดสินหรือพิพากษาเรื่องราวต่างๆ ซึ่งนำไปสู่การยอมรับหรือปฏิเสธ และยังส่งผลกระทบต่อพฤติกรรม การคิดของผู้คน จนเกิดเป็นกรอบความคิดที่แน่นอนตายตัว และนำไปสู่การยอมรับอย่างถาวรโดยไม่จำเป็นต้องผ่านการตรวจสอบอีกต่อไป (สุวินัย ภรณวิสัย, 2553: 236-237)

จากอรรถาธิบายเรื่องความจริงของความเชื่อที่ให้พลังกับวาทกรรมของกลุ่มพันธมิตรฯ ย่อมแสดงให้เห็นว่าวาทกรรมที่ถูกผลิตออกมาจากแกนนำพันธมิตรฯ และASTVในช่วงเวลาการชุมนุม จัดได้ว่าเป็นยุทธวิธีที่มีความสำคัญยิ่งในการช่วงชิงพื้นที่ทางความคิด(war of position)ของผู้ชมASTV เพราะวาทกรรมเป็นตัวกำหนดจุดยืน ความคิด ความเห็น ความเชื่อ ความรู้ และความหมายของผู้คนในสังคม เป็น “อำนาจอ่อน(soft power)” ที่ได้รับการขัดเกลาแล้วในรูปของความรู้ว่าด้วยเรื่องนั้นๆ ที่เป็นความรู้ ความเชี่ยวชาญเฉพาะทาง ซึ่งเป็นระบบและกระบวนการในการสร้างอัตลักษณ์ (Identity) และสร้างความหมายให้แก่สรรพสิ่งต่างๆ ในสังคมที่ห่อหุ้มคนเอาไว้ ไม่ว่าจะเป็นตัวตน (Self) ความรู้

หรือแม้กระทั่งความจริงสำหรับพวกเขา และวาทกรรมยังทำหน้าที่ที่ตรงสิ่งที่มันได้สร้างขึ้นมาให้ดำรงอยู่ ซึ่งเมื่อปรับหลักการมาใช้กับกรณีของกลุ่มพันธมิตรฯ จะเห็นได้ว่า การต่อสู้ทางวาทกรรมของฝ่ายพันธมิตรฯ ที่มีต่อระบอบทักษิณ จึงได้เริ่มต้นจากการชี้ให้ประชาชนส่วนใหญ่เห็นว่าระบอบทักษิณเป็นระบบอำนาจนิยมที่อดีตนายฯ ได้วางรูปแบบความสัมพันธ์เอาไว้ โดยดึงเอาอำนาจของระบบราชการเข้ามาอยู่ในมือตนและพรรคพวกซึ่งเป็นนักการเมืองกลุ่มเล็กๆ ดังนั้นในเวลาต่อมา การต่อสู้เชิงวาทกรรมของกลุ่มพันธมิตรฯ จึงเป็นการเปิดโปงและชี้ให้ประชาชนส่วนใหญ่ โดยเฉพาะชนชั้นกลางในเมืองหลวงและตามเขตเมืองในจังหวัดต่างๆ ทั่วประเทศได้เห็นถึง “ความจริงอีกด้าน” ของระบอบทักษิณว่ารัฐกลายเป็นสมบัติส่วนตัวของทักษิณและพรรคพวก

เมื่อมีสารที่จะสื่อออกไปอย่างชัดเจน และสารนั้นก็ปรับตัวไปตามกระแสทางการเมือง ปัจจัยสำคัญในขั้นต่อมาคือ พื้นที่การต่อสู้ในเชิงวาทกรรม ซึ่งได้รับการจัดสรรให้ผ่านสื่อต่างๆ ในเครือข่ายผู้จัดการอย่างครบวงจร โดยเฉพาะสถานีโทรทัศน์ASTV และเว็บไซต์ผู้จัดการ ถือได้ว่าประสบความสำเร็จอย่างสูง และเป็นที่ยอมรับของชนชั้นกลางทั่วประเทศในวงกว้างภายในระยะเวลาอันสั้น (สุวินัย ภรณวลี, 2553: 240)

ทั้งนี้ การที่จะสื่อสารวาทกรรมแต่ละวาระออกไปยังประชาชนนั้น เกิดจากยุทธศาสตร์ ซึ่งมาจากการคุยกันระหว่างแกนนำ ที่นอกเหนือจากทั้ง 5 คนแล้วยังมีการเรียกคนอื่นๆ มาเข้าร่วมหารือ และรับฟังความคิดเห็นด้วย เพื่อนำไปสู่การตัดสินใจร่วมกัน หลังการถกเถียงจนตกผลึก และนำวาทกรรมดังกล่าวมากำหนดความเคลื่อนไหวทั้งหมด

“...วาทกรรมพวกนี้มาจากยุทธศาสตร์ ยุทธศาสตร์อันนี้คือการคุยกันระหว่างแกนนำว่าจุดนี้ควรจะเคลื่อนไปในแนวทางไหนแล้วเราก็ต้องชูประเด็นอะไรบ้าง มันมาจากแกนนำเท่านั้นเองแล้วก็บ้างครั้งไม่ได้มาจาก ห้าคน แต่มาจากการเรียกผู้ที่เกี่ยวข้องจากภาคประชาชนหลายๆฝ่ายแม้ว่าเขาจะไม่ใช่แกนนำ เขาก็เรียกเค้าเข้ามาประชุมด้วย เป็นการขอความเห็นกัน เพราะฉะนั้นการตัดสินใจแต่

ละครึ่งยืนยันได้ว่าไม่ได้เป็นการตัดสินใจของคนใดคนหนึ่ง แต่เป็นการตัดสินใจร่วมกันทั้งหมด ซึ่งจะมีการถกเถียงกันมากพอสมควรจนกระทั่งความคิดตกผลึก”

(สนธิ ลิ้มทองกุล, **สัมภาษณ์**, 9 กันยายน 2553)

ทั้งนี้ นายปานเทพฯ ได้อธิบายเพิ่มเติมว่าการส่งต่อวาทกรรมนั้นมีวิธีการคือ

“ ... สร้างคำทำให้คนเข้าใจง่าย เช่น “ผู้ร้ายหนีคดีอาญาแผ่นดิน” หรือ “นายกรัฐมนตรีหุ่นเชิดขายชาติ” เป็นต้น เป็นการทำให้สังคมเข้าใจได้ว่าASTVและพันธมิตรฯ กำลังต่อสู้กับอะไรอยู่ ...”

(ปานเทพ พัวพงษ์พันธ์, **สัมภาษณ์**, 1 กันยายน 2553)

วาทกรรมหลักที่กลุ่มพันธมิตรฯ กล่าวถึงตั้งแต่การชุมนุมครั้งแรก สืบเนื่องมาจนถึงปัจจุบันอันเป็นวาทกรรมทางการเมืองที่ถูกใช้อย่างอย่างดุเดือดในช่วงการเคลื่อนไหวทางการเมืองของกลุ่มพันธมิตรฯ 2 ชุดหลักคือ ระเบียบทักษิณ กับทุนนิยมสยามย์

วาทกรรม “ระเบียบทักษิณ (Thaksinocracy)” ซึ่งตามคำนิยามของ แก้วสรร อติโพธิ (อ้างถึงใน หยุดระเบียบทักษิณ, 2549: 5-23) ระบุว่าระเบียบที่ “ยกยอรัฐธรรมนูญยึดครองประชาธิปไตย หลงใหลทุนนิยมใหม่จนลืมประเทศชาติ โกงกินชาติบ้านเมือง และทำให้บ้านเมืองสิ้นความสงบสุข”

การยกยอรัฐธรรมนูญ คือ การขายหุ้นชินคอร์ปของครอบครัวชินวัตรให้กลุ่มทุนสิงคโปร์ จำนวน 7.3 หมื่นล้านบาท การใช้อำนาจรัฐในทางทุจริตช่วยเหลือเอื้อประโยชน์แก่ชินคอร์ป การหนีภาษี และละเมิดกฎหมายหลายฉบับ ไม่ว่าจะเป็น กฎหมายตลาดหลักทรัพย์ กฎหมายประกอบธุรกิจคนต่างด้าว กฎหมายโทรคมนาคม กฎหมายควบคุมการขนส่งทางอากาศสัมปทานสัญญาดาวเทียมไทยคมฯ

การลงทุนนิยมใหม่จนล้มประเทศชาติ เป็นประเด็นทางเศรษฐกิจที่มีคำเรียกว่าเป็น “ทักษิโนมิกส์” (Thaksinomics) ซึ่งโดยสรุปแล้ว คือ การเลือกชุดนโยบายของ พ.ต.ท. ทักษิณ ที่มีลักษณะเป็นทุนนิยมที่แปลงทุกอย่างให้เป็นสินทรัพย์ พร้อมๆ กับการเปิดเสรีด้านการค้าและการลงทุนระหว่างประเทศให้ความสำคัญกับการแข่งขัน ซึ่งพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตยเห็นว่า ทักษิโนมิกส์จะนำเศรษฐกิจไทยไปสู่ความเป็นทาสเต็มรูปแบบ ที่ดินและฐานทรัพยากรจะถูกยึดครองโดยต่างชาติการผลิตและบริการสำคัญจะเป็นของทุนนอกถ้าไรส่วนเกินจะถูกดูดออกนอกประเทศทุกขณะ การลงทุนจะหมุนกลับลงมาน้อยพร้อมจะบินหนีไปที่อื่นเงินออมของชาติจะลดลง ผู้คนจะตกเป็นเพียงผู้ใช้แรงงานทั้งในเมืองและในทุ่งนา นวัตกรรมและการตลาดของตนเองจะไม่มี สมองไม่ต้องการ ขอแรงงานราคาถูกเท่านั้น

สำหรับการโกงกินชาติบ้านเมือง สามารถแบ่งออกได้เป็น 4 ระดับ คือ

- การแบ่งสรรให้กลุ่มการเมืองวังต่างๆ ไปหากินเอาเอง เช่น ทูจจริตปุ๋ยปลอม ทูจจริตลำไย ทูจจริตประกันข้าว ทูจจริตกล้วย และทูจจริตโคล้านตัว เป็นต้น
- ทูจจริตในกลุ่มหัวหน้า เพื่อหาเงินมาใช้จ่ายส่วนกลาง เช่น โครงการปันส่วนต่างในการจัดหาเครื่องตรวจจะเปิดสนามบินสุวรรณภูมิ
- ทูจจริตหาความรำรวยเป็นส่วนตัวด้วยอำนาจรัฐ ในการซื้อหุ้นเล่นหุ้นรัฐวิสาหกิจ ลงทุนซุ่มปันหุ้นโดยอาศัยข้อมูลภายใน ให้ภรรยาตักซื้อที่ดินแล้ว กำหนดให้รัฐตัดถนนพาดผ่าน ครั้งนั้นต้องเสียภาษีธุรกิจที่ดินก็ส่งกรมสรรพากรขยายเวลาผ่อนผันไปอีกสองเดือน ตัดแบ่งโครงการหลวงต่างๆ มาให้บริษัทเครือญาติ ทั้งการติดต่อสื่อสารรอบสนามบินสุวรรณภูมิ การทุบแล้วยุบรศพ.นำโครงข่ายทั่วประเทศมาให้บริษัทในเครือรับช่วงเตรียมขยายต่อฝรั่งอีกชั้นหนึ่ง
- ทูจจริตระดับสูงสุดโดยการใช้อำนาจรัฐสร้างมูลค่าเพิ่มให้แก่กิจการชินคอร์ป ที่มีลูกและบริษัทที่รับเป็นตัวแทนเขต เพื่อหนีรัฐธรรมนูญมาตรา 209 ทำจนมูลค่าหุ้นพุ่งขึ้นสู่ระดับสูงสุด จากนั้นจึงตกลงให้ทุนพันธมิตรสิงคโปร์รับซื้อหุ้นไปทั้งหมดโดยไม่เสียภาษีแม้แต่

บาทเดียวผิดทั้งกฎหมายรัฐธรรมนูญ ทั้งกฎหมายภาษี กฎหมายตลาดหลักทรัพย์
กฎหมายประกอบธุรกิจของคนต่างด้าว และกฎหมายเฉพาะอื่นๆ

-

วาทกรรมสำคัญหลักอีก 1 ชุดคือ “ทุนสามานย์ (Robber baron)” ซึ่งถณรงค์ เพ็ชรประเสริฐได้
อธิบายไว้ในบทสัมภาษณ์ “คนชนชั้นกลางคือผู้รับภาระช่วยคนจน” และ “ทักษิณ 2 ไม่ราบรื่น” ว่าใน
ระบบเศรษฐกิจทุนนิยมนั้น การพัฒนาประชาธิปไตยแนวทุนนิยมนั้น หากปราศจากการถ่วงดุลจากชน
ชั้นกลาง ทุนนิยมก็มีแนวโน้มเป็นทุนนิยมสามานย์ได้

ลักษณะทั่วไปของพวก robber baron หรือทุนสามานย์ก็คือใช้ประโยชน์จากอำนาจรัฐ
ผูกขาดตลาด ทำลายคู่แข่งทุกรูปแบบ เอาเปรียบแรงงาน ประชาสัมพันธ์ตัวเองต่อสาธารณะ Smith,
A. (1999 อ้างถึงในถณรงค์ เพ็ชรประเสริฐ, 2548: 13-16) อธิบายว่า การใช้อำนาจรัฐไปสร้างข้อบังคับ
(regulation) พิเศษใดๆ เพื่อให้คุณให้โทษผู้ประกอบการใดๆ ในทางการผลิตการค้า ในระยะยาวแล้วมี
แต่จะเป็นการทำลายการผลิตและการค้านั้นเพราะเป็นการบิดเบือนกลไกการตลาด ซึ่งการแสวงหา
ประโยชน์จากการผูกขาดนั้นได้ทำลายผลประโยชน์ของคนส่วนใหญ่ในประเทศ สรุปว่ามันเป็นทุน
สามานย์เพราะทำลายประโยชน์ของคนส่วนใหญ่

ความเชื่อมโยงระหว่างวาทกรรม 2 ชุดถูกอธิบายเพิ่มเติมโดยเจมส์ คัดดี้ ปีนทองในคอลัมน์เจมส์
คัดดี้ ขอบคิดด้วยตน (จากทุนนิยมสามานย์ถึง สันติวิธีสามานย์, หนังสือพิมพ์แนวหน้า, จันทร์ที่ 12
เมษายน 2553) ทุนนิยมสามานย์ คือ การแสวงหาผลประโยชน์ส่วนตัวจากธุรกิจผูกขาด แสวงหากำไร
ส่วนเกินจากผู้บริโภค และอาศัยอำนาจรัฐเอื้อประโยชน์แก่ธุรกิจของตนเองและพวกพ้อง กลั่นแกล้ง
คู่แข่งทางธุรกิจ ปกป้องธุรกิจและการผูกขาดของตนเองและพวกพ้อง เอาัดเอาเปรียบผู้บริโภคและ
ประชาชนผู้เสียภาษี ทักษิณก็ใช้อำนาจรัฐเอื้อประโยชน์แก่ธุรกิจส่วนตัว เช่น การแก้ไขสัญญา
สัมปทาน เพื่อลดอัตราส่วนแบ่งรายได้โทรศัพท์มือถือแบบใช้บัตรจ่ายเงินล่วงหน้า หรือบัตรเติมเงิน
ให้แก่บริษัทเอไอเอส มูลค่ากว่า 70,000 ล้านบาท, การแก้ไขสัญญา เพื่อให้บริษัทเอไอเอสเข้าไปใช้
เครือข่ายร่วมหรือโรมมิ่ง ทำให้เอไอเอสได้รับผลประโยชน์โดยตรง ไม่น้อยกว่า 18,970 ล้านบาท, การ

ใช้อำนาจแปลงค่าสัมปทานโทรคมนาคมเป็นภาษีสรรพสามิต ซึ่งนอกจากจะเอื้อประโยชน์แก่บริษัทเอไอเอสแล้ว ยังเป็นการใช้กฎหมายเป็น เครื่องมือกีดกันผู้ประกอบการโทรคมนาคมรายใหม่ และทำให้หน่วยงานของรัฐคู่สัญญาได้รับความเสียหายกว่า 30,000 ล้านบาท, การให้ธนาคารเพื่อการส่งออกและนำเข้าแห่งประเทศไทย หรือเอ็กซิมแบงก์ อนุมัติเงินกู้ดอกเบี้ยต่ำกว่าต้นทุนแก่รัฐบาลทหารพม่า 4,000 ล้านบาท เพื่อให้บริษัทชินแซทเทิลไอน์ได้รับผลประโยชน์ส่วนหนึ่งจากโครงการนี้ เกิดความเสียหายแก่ส่วนรวมจนต้องตั้งงบประมาณแผ่นดินของประชาชนมาชดเชย

นอกจากนี้ ยังมีการเอื้อประโยชน์ทางธุรกิจแก่กิจการดาวเทียมของบริษัทชิน อีกหลายกรณี มูลค่าผลประโยชน์หลายหมื่นล้านบาทเป็นต้น อีกทั้งมีการใช้อำนาจรัฐปกป้องการผูกขาดของตนเอง และพวกพ้อง ทำลายความสามารถในการแข่งขันของคู่แข่งทางธุรกิจของพวกเขา (เช่น กสท. ทศท.) หลบเลี่ยงภาษีจากการขายหุ้นชินคอร์ป ฯลฯ

วาทกรรมดังกล่าวถูกสร้างขึ้น โดยมีหลักฐานที่มาอธิบายเหตุผลได้อย่างชัดเจน ซึ่งเป็นการสร้างวาทกรรมที่มีรากฐานแข็งแรง และวาทกรรมดังกล่าวก็ได้รับการผลิตซ้ำผ่านสื่อในเครือข่ายผู้จัดการอย่างต่อเนื่องและสามารถยืนหยัดอยู่ได้ยาวนาน กลายเป็นที่มาของการสร้างวาทกรรมชุดอื่นๆ ในช่วงการประชุม 193 วันในปี 2551 ในเวลาต่อมา

นอกจากนี้ ยังมีตัวอย่างของวาทกรรมที่ถูกนำมาสร้างเป็นคำให้คนเข้าใจง่าย ในช่วงการประชุม 193 วัน ประกอบด้วย

- รัฐบาลหุ่นเชิด/ นอมินี หมายถึง รัฐบาลนำโดยนายสมัคร สุนทรเวช ที่ถูกมองว่าเป็นพรรคที่สืบทอดแนวทางของพรรคไทยรักไทย และเจตนารมณ์ของระบอบทักษิณ ดังปรากฏในแถลงการณ์ฉบับที่ 1, 3, 10, 11/ 2551
- รัฐประหารเงียบโดยเผด็จการรัฐสภาของระบอบทักษิณ หมายถึง การแก้ไขรัฐธรรมนูญปี 2550 มาตรา 237 และมาตรา 309 ที่มีเป้าหมายเพื่อหลีกเลี่ยงบทลงโทษการกระทำ ความผิดต่อกฎหมายเลือกตั้งของตนเองและพวกพ้อง ตลอดจนทำลายและตัดตอน

กระบวนการยุติธรรมเพื่อ ล้มล้างคดีความของ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ครอบครั้ว และพวกพ้องในชั้นศาล (แถลงการณ์ฉบับที่ 5/2551)

นอกเหนือจากกลยุทธ์เพื่อช่วงชิงพื้นที่ทางความคิดของผู้ชมASTVแล้ว กลุ่มพันธมิตรฯยังมี “ยุทธศาสตร์ดาวกระจาย” ซึ่งนับเป็นอีกยุทธวิธีหนึ่งในการสร้างพื้นที่ข่าวในสื่อกระแสหลักอื่นๆ เพราะการเคลื่อนที่ด้วยคนจำนวนมากไปยังสถานที่สำคัญต่างๆ เช่น การไป กกต. ย่อมดึงดูดให้สื่อมวลชนต่างๆ ทำข่าว และเกิดการแพร่กระจายของวาทกรรม จากเดิมที่จำกัดวงเฉพาะในกลุ่มผู้ชมASTV และผู้ร่วมการชุมนุมเท่านั้น

“...ทำนองเดียวกัน ถ้ามีสถานการณ์ที่เราต้องนำมวลชน เราก็ต้องคิดไตร่ตรองให้รอบคอบว่า เป้าหมายนี้เพื่อนำไปสู่อะไร เช่น เขาอาจไม่คิดเรื่องดาวกระจายหรอก แต่เรารู้ว่าเขาอึดอัดแล้วว่ามันไม่คืบหน้า เราก็ต้องคิดนำเขาว่าดาวกระจายไปที่นั่นที่นี้ แสดงสัญลักษณ์ต่อต้าน กกต. ปตท. คนก็จะเห็น ภาพเป็นข่าว รู้สึกว่ามันมีกิจกรรมที่ทำให้เขามีความหวังมากขึ้น หรือทำแล้วรู้สึกว่าได้ชัยชนะมากขึ้น และสำคัญคือการเคลื่อนไหวของมวลชน ไม่ว่าจะอารมณ์มวลชนการนำหรือการตามที่ดี เราต้องทำให้ประชาชนรู้สึกว่าไม่หมดหวัง คือรู้สึกว่าถ้าการชุมนุมหมดหวังมันไม่มีใครเข้ามาร่วมหรอก...”

(ปานเทพ พัวพงษ์พันธ์, สัมภาษณ์, 1 กันยายน 2553)

4.2 ความสัมพันธ์ของแกนนำพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตย กับการกำหนดเนื้อหาของสถานีโทรทัศน์ ASTV

จากความสัมพันธ์ระหว่างASTVที่เป็นเนื้อเดียวกับกลุ่มพันธมิตรฯ จึงเกิดเป็นคำถามที่ว่า แกนนำพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตยทั้ง 5 คน มีบทบาทในการกำหนดเนื้อหาที่ถูกถ่ายทอดผ่านASTVหรือไม่อย่างไร ซึ่งการกำหนดเนื้อหาของแกนนำฯ สามารถแบ่งออกได้เป็น 2 ลักษณะ คือทางตรงและทางอ้อม ดังสามารถอธิบายได้ดังนี้

4.2.1 แขนงนำพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตยกับบทบาททางตรงในการกำหนดเนื้อหาของASTV

จากการสัมภาษณ์พบว่าทั้งแกนนำ และผู้ปฏิบัติงานหลักของASTVให้ความเห็นไปในทิศทางเดียวกันว่าแกนนำมิได้มีบทบาทในการกำหนดเนื้อหาการนำเสนอข่าวของASTV เพราะกองบรรณาธิการ ทีมงาน และผู้ดำเนินรายการ จะเป็นใช้วิจารณญาณของตนเองในการนำเสนอเป็นหลัก

“ ในเบื้องต้น จริง ๆ ไม่มีสคริปต์ ไม่มีการถามก่อนว่าคุณอยู่บนเวทีจะพูดเรื่องอะไร เราก็เปิด open ให้กับผู้ปราศรัยทุกคนที่คุณจะมาพูดอะไรก็ได้ แต่ถ้าคุณพูดไปแล้วแกนนำหรือ ส่วนใหญ่แกนนำหรือผู้ใหญ่เขาจะมีการคุยกันว่าคนนี่เริ่มออกนอกกรอบแล้วนะ ก็อาจมีการตักเตือนกันบ้าง ซึ่งระดับนั้นพี่ไม่มั่นใจแล้วว่า คงไม่ได้มาถึงระดับของเจ้าหน้าที่เวที อาจมีการพูดคุยกันก่อนหรือเปล่าอันนี้ไม่ทราบ แต่ถ้าเกิดว่าถึงระดับที่แกนนำมาสั่งว่าขอคนนี่งดพูดก่อน มีไหม มี เนื่องจากอย่างที่บอกว่าการติดอาวุธที่ขัดแย้งกันเอง คนฟังจะเกิดการสับสนว่าแกนนำจะเอาอย่างไรกันแน่ คนนี้จะสู้แบบนี้ อีกคนสู้อีกแบบหนึ่งแล้วไม่มีเอกภาพ คนที่จะเดินตามเราเขาก็เลือกไม่ถูก มันก็เป็นหนึ่งในการที่ถ้าคุณไม่เดินไปในจุดๆ ทศศาสตร์เดียวกัน คู่แข่งเขาก็มาตีเราได้ ”

(จินตนา จอบุญ, สัมภาษณ์, สิงหาคม 2553)

ด้านความสัมพันธ์ของนายสนธิฯ แม้จะเป็นนายจ้างของพนักงานASTV และแกนนำกลุ่มพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตย แต่ก็มียุทธศาสตร์ให้พนักงานเข้าร่วมการชุมนุมตามความสมัครใจ กล่าวคือ ผู้ที่ไม่ประสงค์จะเข้าร่วมการชุมนุมก็สามารถประจำอยู่ที่สถานีได้ ซึ่งจะเห็นได้ว่ามีผู้ประกาศข่าว และทีมงานผลิตบางส่วนประจำอยู่ที่สถานีในช่วงการชุมนุมที่ผ่านมา

“...คุณสนธิเปิดโอกาสกว้างมากสำหรับตัวพนักงาน จะเห็นได้ว่าพนักงานบางส่วนอยู่ในสถานี โดยเฉพาะตัวผู้ประกาศเนี่ย และทีมงานโปรดิวเซอร์บางส่วน และจำนวนมากอยู่บนเวที ทั้งนี้เพราะเราจะให้สิทธิในการเข้าร่วมหรือไม่เข้าร่วมก็ได้ และจะว่าไปแล้วคุณสนธิจึงไม่ได้มีอิทธิพลในฐานะผู้บังคับบัญชา แต่มีอิทธิพลในฐานะเป็นคนจุดประกายที่ทำให้เกิดที่วิหังเลือก เพราะเหตุว่าตัวคุณ

สนธิเป็นบุคคลที่ถูกปิดกั้นจากสื่อของรัฐ และถูกเซ็นเซอร์ และถูกให้ออกจากผังรายการของช่อง 9 อสมท. มันทำให้เกิดเป็น ASTV ที่คนหลายคนสนใจเพราะฉะนั้นจึงถือว่าในแง่ของหลักการตลาดของ ASTV คือคุณสนธิเป็นตัวขาย ที่ทำให้คนดูมีมาก คนสนใจมีมาก แต่ในแง่ของจรรยาบรรณของสื่อหรือจรรยาวิชาชีพของสื่อก็คือคุณสนธิเป็นตัวอย่างของคนที่ถูกแทรกแซงสื่อที่ประชาชนสนใจ เพราะฉะนั้นก็ถือว่าเป็นการเคลื่อนไหวที่ต้องไปด้วยกันไปโดยปริยาย ไม่ใช่ในฐานะเป็นเจ้าของ แต่ในแง่เป็นในฐานะคนนำในเชิงอุดมคติและอุดมการณ์ที่สื่อมันต่อสู้กับภาครัฐ มันก็เลยเป็นผลต่อเนื่องตามมา ไม่ใช่ในฐานะผู้บังคับบัญชา ไม่ใช่ในฐานะเจ้าของ เพราะถ้าในฐานะเจ้าของ พนักงานทุกคนก็ต้องไปอยู่ที่นั่นหมด มันไม่เป็นเช่นนั้นเลย มันเป็นเรื่องของการเลือกที่จะไปหรือไม่ไปก็ได้”

(ปานเทพ พัวพงษ์พันธ์, สัมภาษณ์, 1 กันยายน 2553)

ในเรื่องของการกำหนดเนื้อหาการผลิตรายการ นายสนธิฯ ปฏิเสธการเข้าไปมีส่วนร่วมในกระบวนการดังกล่าว แต่ก็มีการตั้งข้อสังเกตว่าความสัมพันธ์ของกลุ่มของพันธมิตรกับการทำงานของ ASTV ทำไม่ถึงไปในทิศทางเดียวกันได้ เพราะสนธิเป็นเจ้าของหรือเพราะทิศทางการทำงานเดิมของ ASTV อยู่แล้ว ซึ่งในประเด็นนี้ มন্ত্রী จอมพันธ์ บรรณธิการกลางของ ASTV ได้ให้รายละเอียดเพิ่มเติมว่า นายสนธิฯ ก็ขับเคี่ยวรายการเมืองไทยรายสัปดาห์ผ่านทางสถานีโทรทัศน์ ASTV วิพากษ์วิจารณ์อยู่ในสถานี จนกระทั่งไปสัญญาออกสถานี จนกระทั่งในเวลาต่อมาก็มีผู้ที่เห็นด้วยกับแนวทางนี้มาทำงานร่วมกันจนเกิดเป็นพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตยขึ้นมาเพื่อเรียกร้องในสิ่งที่เห็นว่าบ้านเมืองกำลังจะแย่ บ้านเมืองกำลังจะไปผิดทิศผิดทาง นั่นก็คือแนวทางการต่อสู้ของพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตย และไม่จำเป็นที่นายสนธิฯ จะต้องลงมาสั่งการอะไรเป็นพิเศษ เป็นสิ่งที่คนภายในองค์กร ASTV เรียนรู้โดยธรรมชาติในการนำเสนอเรื่องต่างๆของกลุ่มพันธมิตรฯ

“...คุณสนธิก็ขับเคี่ยวเมืองไทยรายสัปดาห์ผ่านทางสถานีโทรทัศน์ช่องนี้ ดังนั้นแน่นอนว่ามันแทบจะแยกกันไม่ออกว่ามันเป็นอันเดียวกันไหม คือจริง ๆ เป็นคนละองค์กร แต่เปรียบเสมือนเป็นช่องทางที่จะให้การขับเคลื่อนของการเมืองภาคประชาชนผ่านทางกลุ่มพันธมิตรได้มีช่องทางการสื่อสารกับผู้คน ก็เลยควบคู่กันไป แม้แต่กระทั่งวันนี้ สถานีโทรทัศน์ดาวเทียม ASTV ที่ยังอยู่ได้ก็

เพราะแรงกดดันจากกลุ่มพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตย และประชาชนที่เขาเห็นว่าสถานี่นี้เป็นสถานี่ข่าวสารที่สมควรจะรักษาเอาไว้ เพื่อจะได้นำเสนอข่าวสารที่เป็นประโยชน์กับประชาชนอีกด้านหนึ่ง...”

(มนตรี จอมพันธ์ **สัมภาษณ์**, 12 กันยายน 2553)

ผู้ศึกษาสังเกตได้ว่า เป้าหมายในการขับเคลื่อนทั้งของทางกลุ่มพันธมิตรและ ASTV มีความสอดคล้องกันมาตั้งแต่ต้น จึงไม่แปลกที่จะมีการร่วมมือกันอย่างไม่ขัดแย้งในระหว่าง 2 องค์กร และจากการสังเกตการณ์อย่างมีส่วนร่วมของตัวผู้ศึกษาเองนั้น หากจะมีทิศทางในการกำหนดประเด็นหรือเนื้อหาในการนำเสนอ นั้น ส่วนใหญ่โดยธรรมชาติของตัวบุคคลากรใน ASTV ไม่ว่าจะเป็นกองบรรณาธิการ พิธีกร ผู้ที่ถูกเชิญมาร่วมปราศรัย ก็จะสามารถรอบคิดใหญ่ๆ จากแถลงการณ์ในช่วงสถานการณ์ต่างๆของกลุ่มพันธมิตรมาเป็นแนวทางในการนำเสนอข้อมูลก่อนนำไปสู่ผู้ชม หรือผู้ร่วมชุมนุม

โดยเมื่อแกนนำพันธมิตรฯ ได้แสดงทิศทางบนเวที เช่นการแถลงการณ์ฉบับต่างๆ ASTV ในฐานะสื่อ จะต้องพิจารณาว่าจะต้องดำเนินการกับสารที่ได้รับมาอย่างไร หรือบางครั้ง หากจะเกิดเหตุการณ์สำคัญๆ ขึ้น ทางแกนนำพันธมิตรฯ ก็จะต้องบอกกล่าวให้ASTVเตรียมพร้อมในการถ่ายทอดสด ซึ่งความสัมพันธ์ในลักษณะดังกล่าวนายปานเทพ มองว่าไม่ใช่ความสัมพันธ์เชิงอำนาจหรือบีบบังคับ หากแต่การดำเนินการเป็นไปเพราะความสอดคล้องทางอุดมการณ์และหลักคิดของASTVและกลุ่มพันธมิตรฯ ที่ต้องการตรวจสอบนักการเมืองเหมือนกัน (ปานเทพ พัวพงษ์พันธ์, **สัมภาษณ์**, 1 กันยายน 2553) ขณะที่แกนนำคนอื่น ๆ จากการศึกษาก็พบว่าไม่มีบทบาททางตรงในการกำหนดเนื้อหาการนำเสนอของASTV ซึ่งอาจจะเป็นเพราะแกนนำคนอื่น ๆ ไม่มีอำนาจควบคุมASTV

4.2.2 แกนนำพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตยกับบทบาททางอ้อมในการกำหนดเนื้อหาของASTV

บทบาททางอ้อมในที่นี้คือ บทบาทในการควบคุมเนื้อหาบนเวที เพราะการถ่ายทอดสดทำให้รายการของASTVต้องไปอยู่บนเวที และในบางช่วงก็จะมีกรนำคนขึ้นไปปราศรัยซึ่งในส่วนนี้ทีมงาน

ASTVและแกนนำพันธมิตรฯ จะไม่มีการเซ็นเซอร์ชุดความคิดก่อนการขึ้นเวที เนื้อหาที่มีความอิสระ แต่มีเงื่อนไขว่าต้องไม่หยาบคาย ไม่พาดพิงผู้ที่ไม่มีความผิด และไม่ละเมิดผู้อื่น

“... ในกรณีของแกนนำฯ นั้น มีเพียงพล.ต. จำลอง ศรีเมือง ที่จะสนใจคำพูดบนเวที หากมีคำหยาบคายก็จะใช้สิทธิ์แกนนำขึ้นทักท้วงถึงความไม่เหมาะสมเท่านั้น จึงสามารถกล่าวได้ว่าแกนนำฯ ไม่ได้มีส่วนเกี่ยวข้องในการกำหนดเนื้อหาบนเวที...”

(ปานเทพ พัวพงษ์พันธ์, **สัมภาษณ์**, 1 กันยายน 2553)

พล.ต. จำลองฯ ก็มองบทบาทของตนเองในช่วงการชุมนุม 193 วันว่าเป็นเหมือนผู้กำกับเวทีไปด้วย โดยให้ความสำคัญกับมารยาทในการพูด การไม่ใช้คำหยาบคาย และอนาจาร ซึ่งมีผลกับเป็นผลกับการขึ้นไปพูดบนเวทีมากกว่าผลต่อการกำหนดกรอบเนื้อหาของASTV เพื่อเป็นการจำกัดความรุนแรงของการชุมนุมในอีกทางหนึ่ง แต่นอกเหนือจากนั้น พล.ต. จำลองฯ ระบุว่าหน้าที่ของASTV ในการคัดเลือกคนที่จะขึ้นเวที ยกเว้นเพียงบางครั้งที่ตนนำเสนอ เพราะเห็นว่าบุคคลดังกล่าวมีข้อมูลที่ดี เหมาะที่จะขึ้นไปพูดบนเวที

ในทางตรง ในระดับสังการ ไม่ได้เกิดขึ้นโดยตรงตรงอยู่แล้ว แต่ในทางอ้อม อาจกล่าวได้ว่าองค์กรASTV ทั้งในระดับผู้บริหารและผู้ปฏิบัติงานตกอยู่ภายใต้ความเป็นเจ้าทางอุดมการณ์ (Hegemony) ของแกนนำพันธมิตรฯ ซึ่งหนึ่งในนั้นมีสถานะความเป็นเจ้าของสถานียฯ อย่างเด่นชัด ที่ร่วมกันผลักดัน กำกับ ขับเคลื่อนสถานีโทรทัศน์ASTVมาโดยตลอด ตั้งแต่การเริ่มต้นของสถานี ซึ่งสะท้อนให้เห็นความเป็นเนื้อเดียวกันโดยธรรมชาติของASTVกับกลุ่มพันธมิตรฯ

ในทางอ้อมนั้น จากการสังเกตการณ์อย่างมีส่วนร่วมของผู้ศึกษาปฏิเสธไม่ได้ว่า ในบางช่วงของการชุมนุมทางการเมืองอาจจะมีการกำหนดเนื้อหาหรือตัวบุคคลที่ชัดเจนลงไปเพื่อทิศทางในการเคลื่อนไหวนั้นเป็นไปอย่างมีเอกภาพ ซึ่งก็สอดคล้องกับสิ่งที่นายปานเทพ พัวพงษ์พันธ์ได้ระบุเพิ่มเติมไว้ว่าก่อนขึ้นเวทีไม่มีการไปกำหนดกะเกณฑ์กันเลย แต่เมื่อผู้ปราศรัยขึ้นพูดในประเด็นที่ตัวเองเตรียมมาแล้ว และอาจมีปัญหาต่อการเคลื่อนไหวซึ่งทางทีมงานหลังเวทีหรือแกนนำเห็นว่าไม่ใช่ทิศทางของ

แกนนำ อาจนิยมความรุนแรงก็จะมีอาการตัดออกจากเวที หรือต้องมีการประกาศบนเวทีอย่างชัดเจน เพื่อยืนยันว่าแกนนำไม่เห็นด้วยกับวิธีการดังกล่าว ทีมงานหลังเวทีก็จะรับทราบไปโดยธรรมชาติว่าผู้ปราศรัยท่านนี้ไม่ควรเชิญมาอีก

“...ถ้าถามว่าอาจมีบางช่วงใหม่ที่บุคคลบางคนไม่ควรขึ้นก็อาจมีบ้าง เพราะอาจมีผลต่อยุทธศาสตร์การเคลื่อนไหวในบางประเด็น เช่น อาจมีบุคคลนี้อาจมีส่วนที่ทำให้เกิดความแตกแยกในแนวร่วมบางกลุ่มอย่างนี้เป็นต้น ก็อาจมีบ้างที่เขาคิดว่ายังไม่ควรขึ้นในช่วงเวลาตอนนี้ แต่สุดท้ายผมก็ยังไม่เห็นว่ามีคนถูกแบนเป็นเรื่องเป็นราว อาจมีบางจังหวะที่ว่าเรารักษาแนวร่วมกลุ่มไหน เราไม่ควรพาดพิงกลุ่มใด อันนี้ก็คงจะมีบ้าง...”

(ปานเทพ พัวพงษ์พันธ์, สัมภาษณ์, 1 กันยายน 2553)

ในเรื่องความสัมพันธ์ทั้งทางตรงและทางอ้อมของแกนนำพันธมิตรกับการทำงานของ ASTV อาจจะถูกกล่าวได้ว่าส่วนใหญ่ไม่ได้มีการบังคับหรือใช้อำนาจสั่งการในการกำหนดเนื้อหากันในลักษณะที่เป็นรูปธรรมชัดเจน แต่จะเป็นการรับรู้ทำที่ หรือสังเกตการณ์จากการตีความด้วยสถานการณ์ต่างๆโดยธรรมชาติ เพื่อให้ดำรงเป้าหมายในการเคลื่อนไหวทั้งองค์ภาพของกลุ่มทางการเมืองไปในทิศทางเดียวกันอย่างเป็นเอกภาพ

4.3 บทบาทของสถานีโทรทัศน์ASTV หลังการยุติการชุมนุมของกลุ่มพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตย

ภายหลังจากการชุมนุมได้ยุติลงพร้อมกับการยุบพรรคพลังประชาชนจนเป็นเหตุให้มีการเปลี่ยนหัวหน้าทางการเมืองมาอยู่ในมือของพรรคประชาธิปัตย์ กระแสความรู้สึกต่อการเมืองที่คุกรุ่นมาโดยตลอด ดูเหมือนจะคลี่คลายลงในสายตาของคนเสื้อเหลือง เพราะเชื่อกันว่า ระบอบทักษิณถูกกำจัดออกจากการถือครองอำนาจในการบริหารประเทศแล้ว ขณะที่ลี้กลไป ก็อาจจะมองได้ว่าเป็นชัย

ชนะของอุดมการณ์พันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตยในการช่วงชิงความเป็นเจ้าบนพื้นที่ อุดมการณ์ทางการเมืองของประเทศได้สำเร็จแล้ว

แม้การชุมนุมจะสิ้นสุดลง พร้อมกับการสิ้นสุดการถ่ายทอดสด Reality Life ผ่านทางหน้าจอ ASTV แต่ทั้งกลุ่มพันธมิตรฯ และASTVก็ยังคงต้องปฏิบัติหน้าที่ของตนเองต่อไป หากเราเชื่อว่ากลุ่มพันธมิตรฯ ถูกนำโดยปัญญาชนอภิวัฒน์ที่มีจุดมุ่งหมายร่วมกันในการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง การต่อสู้เพื่อช่วงชิงความเป็นเจ้าทางอุดมการณ์ก็ยังคงต้องดำเนินต่อไป รูปแบบการต่อสู้ของกลุ่มพันธมิตรฯ เริ่มมีพัฒนาการปรับเปลี่ยนจากการต่อสู้ภาคประชาชน เข้าสู่กระบวนการรัฐสภา โดยการจัดตั้ง “พรรคการเมืองใหม่” ขึ้น โดยมีแกนนำคนสำคัญของกลุ่มพันธมิตรฯ แสดงบทบาทหลักในการบริหารพรรคฯ ในส่วนดังกล่าวก็ต้องดำเนินไปตามครรลองของพรรคการเมืองในระบบประชาธิปไตยต่อไป

หันกลับมาดูที่ASTV แน่ใจว่าเมื่อกระแสทางการเมืองเปลี่ยน ฝ่ายรายการเองก็ปรับมาสู่สภาพปกติโดยไม่มีถ่ายทอดสดการชุมนุมซึ่งถือเป็นจุดขายสำคัญของช่อง จึงยอมเกิดความเปลี่ยนแปลงกับตัวสถานีเอง เห็นได้ชัดจากความนิยมในการรับชมช่องลดลงทันทีภายหลังจากสัปดาห์แรกของเดือนธันวาคม 2551 ที่ยุติการชุมนุม ตามมาด้วยการเปลี่ยนแปลงวิธีการหาแหล่งทุนสนับสนุนการดำเนินงานของสถานี เพื่อคงความเป็นอิสระในการผลิตเนื้อหาเอาไว้ ซึ่งหมายถึงการเปลี่ยนแปลงกรรมสิทธิ์ของผู้ที่เป็นเจ้าของในอีกทางหนึ่ง ในด้านเนื้อหา มีการเปลี่ยนแปลงวิธีการวิเคราะห์ ขณะที่กลุ่มผู้ชมยังเป็นกลุ่มเดิมแต่มีบทบาทเป็นเจ้าของทางอ้อม และยอมมีผลต่อทิศทางการนำเสนอข่าวของสถานีเพิ่มขึ้น ดังรายละเอียดต่อไปนี้

หลังการชุมนุมสิ้นสุด ASTV ซึ่งมีกลยุทธ์การตลาดที่ดูอารมณ์ของผู้ชมเป็นหลัก ได้ปรับให้มีช่องซูเปอร์บันเทิงเพิ่มเติมขึ้นมาอีกช่องหนึ่ง เพราะเหตุการณ์ทางการเมืองที่ผ่านมาทำให้ผู้ชมจำนวนไม่น้อยที่ได้รับความเครียดจากการติดตามข่าวสารทางการเมือง และเมื่อสิ้นสุดการชุมนุม เมื่อกระแส

ต่อช่อง NEWS 1 ลดลง ASTV จึงนำช่องซูเปอร์บันเทิงซึ่งเป็นจุดขายในเว็บไซต์มาจัดทำเป็นรายการโทรทัศน์จนมีอันดับความนิยมสูงรองลงมาจากช่อง NEWS 1 ในช่วงเวลาไม่นานนัก

ประเด็นแหล่งทุนสนับสนุน ภายหลังจากยุติการชุมนุม ยอดเงินบริจาคลดลงมาก เกิดจาก 2 ปัจจัยหลัก คือ ประการแรก คนรู้สึกว่าการประท้วงแล้ว จึงไม่จำเป็นต้องบริจาคเงินเพื่อต่อสู้อีก ประการที่สอง คือ หน้าที่ของ ASTV คือการตรวจสอบรัฐบาลทุกรัฐบาล ดังนั้น ฐานคนดูของ ASTV จำนวนไม่น้อยที่เป็นฐานเสียงของพรรคประชาธิปัตย์ จึงลดการบริจาคลง ด้วยเหตุนี้ ASTV จึงปรับตัวโดยการนำสินค้าอุปโภคบริโภคมาจำหน่ายภายใต้ชื่อสินค้า ASTV โดยหวังเปลี่ยนพฤติกรรมผู้บริโภคที่เป็นเครือข่ายผู้ชม ASTV ให้หันมาใช้สินค้ายี่ห้อ ASTV แทนสินค้าที่ใช้อยู่เดิม โดยเฉพาะที่ผ่านมามีสินค้าที่สร้างผลกำไรให้กับ ASTV ได้อย่างมาก คือปุ๋ยมูลค่างคาวชื่อปุ๋ย “ขวัญดิน” ซึ่งผลิตโดย พล.ต. จำลองฯ และกลุ่มสันติอโศก (ปานเทพ พัวพงษ์พันธ์, **สัมภาษณ์**, 1 กันยายน 2553)

การผลิตปุ๋ยตราขวัญดิน ASTV โดย พล.ต. จำลองฯ นั้น เป็นไปเพื่อช่วยเหลือ ASTV ในฐานะที่ทำประโยชน์ให้กับประเทศ ซึ่งการผลิตปุ๋ยอินทรีย์เป็นสินค้าที่ พล.ต. จำลองฯ มีความถนัด เพราะเคยเป็นประธานคณะกรรมการส่งเสริมเกษตรอินทรีย์แห่งชาติ ดังนั้นเมื่อ ASTV มีแนวคิดขายสินค้าของตนเอง พล.ต. จำลองฯ จึงเสนอปุ๋ยอินทรีย์ตราขวัญดิน ดังกล่าว โดยเริ่มต้นหลังจากเหตุการณ์ที่นายสนธิ์ ถูกลอบยิง ทั้งนี้ให้บริษัทเก่าแก่ ในเครือผู้จัดการเป็นสำนักงานจัดจำหน่าย กำไรที่ได้หลังหักค่าใช้จ่ายแล้ว ให้ ASTV 100% จุดขายของปุ๋ยดังกล่าว คือ เรื่องคุณภาพของปุ๋ยที่ดีกว่าที่หน่วยงานราชการกำหนดไว้ เรื่องราคาต้องมีราคาถูก และจุดขายในการช่วย ASTV ซึ่งในประเด็นหลังนี้ เห็นได้จากการที่มีลูกค้ารายใหญ่ที่เคยซื้อปุ๋ยขวัญดินในราคาเท่าทุนอยู่เดิม แต่ขอเปลี่ยนมาซื้อปุ๋ยขวัญดิน ASTV ที่มีราคาสูงกว่า เพื่อช่วยสนับสนุนการดำเนินการของ ASTV ต่อไป (จำลอง ศรีเมือง, **สัมภาษณ์**, 3 ตุลาคม 2553)

การที่แหล่งทุนที่สนับสนุนASTV เปลี่ยนแปลงไปในทิศทางที่มีเจ้าของเป็นประชาชนมากขึ้น ทำให้สภาพการผลิตสื่อ และเนื้อหาสาระที่น่าเสนอ ยังคงแนวทางการความเป็นอิสระตามเดิมเหมือนกับที่เคยดำเนินการมาตั้งแต่เมื่อครั้งก่อตั้งสถานี

“... ซึ่งหากสินค้าภายใต้ยี่ห้อASTV สามารถเลี้ยงสถานีได้อย่างต่อเนื่อง ASTVก็ยังคงรักษาความเป็นเครื่องมือทางการเมืองของภาคประชาชน ที่สามารถตรวจสอบได้ทั้งรัฐบาล ฝ่ายค้าน ระบบราชการ รัฐวิสาหกิจ และเอกชน โดยไม่ต้อง “เกรงใจ” เจ้าของทุนที่สนับสนุนการดำเนินการของสถานี เพราะสถานีเป็นเจ้าของสินค้าเอง ...”

(ปานเทพ พัวพงษ์พันธ์, **สัมภาษณ์**, 1 กันยายน 2553)

สอดคล้องกับความคาดหวังของผู้ก่อตั้งสถานีและแกนนำพันธมิตรฯ ที่จะให้ASTVเป็นโทรทัศน์ของประชาชนโดยสมบูรณ์ กล่าวคือ

“... (ASTV) สามารถอยู่ได้ด้วย การสนับสนุนจากประชาชนผ่านการขายของ การบริจาค และสมัครสมาชิก SMS ซึ่งจะทำให้ทิศทางการนำเสนอข่าวถูกกำหนดโดยประชาชนเอง ...”

(สนธิ ลิ้มทองกุล, **สัมภาษณ์**, 9 กันยายน 2553)

ด้านเนื้อหาที่น่าเสนอ ASTVยังคงดำเนินการสอดคล้องกับการต่อสู้ของพันธมิตรฯ ที่มีความเข้มแข็งมากขึ้น ASTVมีความสุขุมมากขึ้น เริ่มตรวจสอบในเชิงโครงสร้างมากกว่าจับผิดตัวบุคคล เรียกว่าเป็นการมองในแง่องค์รวม (สนธิ ลิ้มทองกุล, **สัมภาษณ์**, 9 กันยายน 2553) เห็นได้จากการออกมารวมตัวกันอีกครั้ง ในปี 2553 กรณีปราสาทพระวิหาร ที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อรักษาพื้นที่ของประเทศเอาไว้ไม่เสียให้กับประเทศอื่น ปัญหาดังกล่าวเกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์และผ่านการดำเนินงานของรัฐบาลมาหลายยุคหลายสมัย เรียกได้ว่าปัญหานั้นมีความซับซ้อนกว่าประเด็นการออกมาชุมนุมครั้งที่ผ่านมา มา

ที่ผ่านมา ASTV อยู่ได้ด้วยปัจจัย 3 ประการ ได้แก่ 1) เจ้าหน้าที่ของASTVที่ทำงานด้วยอุดมการณ์ 2) นายสนธิฯ และคณะที่มีบทบาทสำคัญต่อการดำรงอยู่ของASTV และ 3) ประชาชนที่ให้การสนับสนุนASTV เพราะเห็นว่าASTVเป็นประโยชน์ต่อตนเองและประเทศ ดังนั้น ในช่วงต่อจากนี้เป็นต้นไป พล.ต. จำลองฯ เชื่อว่าบทบาทของASTVก็ยังคงเหมือนเดิม แต่ต่างเพียงแต่ไม่มีการถ่ายทอดสดการประชุมแล้วเท่านั้น และคงต้องปรับตัวให้เข้ากับสภาวะการแข่งขันของสถานีโทรทัศน์ดาวเทียมอื่นๆ ที่เกิดขึ้นจำนวนมาก โดยต้องคงมาตรฐานเดิมของตนเองเอาไว้ (จำลอง ศรีเมือง, **สัมภาษณ์**, 3 ตุลาคม 2553)

คำถามต่อบทบาทของASTVต่อจากนี้ไป คือเมื่อASTVเลือกที่จะเป็นโทรทัศน์ของประชาชนอย่างแท้จริง จะยังคงให้การสนับสนุนการเมืองภาคประชาชนของกลุ่มพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตยในรูปแบบเดิมหรือไม่ และหากมีความคิดที่แตกต่างในกลุ่มพันธมิตรฯ เกิดขึ้น ASTVควรวางบทบาทของตนเองไว้ที่ไหนอย่างไร อีกทั้งในส่วนของพรรคการเมืองใหม่ ASTVจะให้การสนับสนุนพรรคการเมืองใหม่เช่นเดียวกับที่สนับสนุนกลุ่มพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตยหรือไม่ และหากพรรคการเมืองใหม่ได้เข้าไปมีบทบาทในการบริหารประเทศ ASTVจะยังคงยืนหยัดบนอุดมการณ์การตรวจสอบการทำงานของรัฐบาลและกลไกต่างๆ ของประเทศหรือไม่ อย่างไร

4.4 สรุป

ในบทนี้ผู้ศึกษาพบว่า ASTV ตัวเชื่อมประสานที่สำคัญมากในการถ่ายทอดความคิดหรืออุดมการณ์ในการขับเคลื่อนมวลชนของกลุ่มพันธมิตรฯ ตามแนวคิดของ Gramsci ที่สนใจในเรื่องพลังการต่อต้านของประชาชนผู้ที่ไม่อำนาจควบคุมทุนหรือปัจจัยการผลิตก็สามารถเข้ามาควบคุมจิตสำนึกและอุดมการณ์ได้เช่นกัน หากกลุ่มพลังนั้นสามารถเข้าไปเป็นเจ้าของพื้นที่ทางความคิด ยึดครองความเป็นเจ้าทางอุดมการณ์ของคนที่จะโน้มน้าว ชักจูง ครอบงำ เข้ามาสู่ขั้นตอนของการต่อสู้เคลื่อนไหวทางการเมืองเพื่อช่วงชิงอำนาจรัฐ

การปฏิบัติการเพื่อสร้างความเป็นเจ้า (Hegemonize) หรือที่ผู้ศึกษาได้กล่าวไว้ในส่วนของยุทธวิธีในการต่อสู้ในบทนี้ที่ทำให้เห็นถึงกระบวนการในการยึดโยงมวลชนผ่าน ASTV ให้เข้าร่วมต่อสู้ทางการเมืองได้ถึง 193 วัน ซึ่งปฏิบัติการเพื่อ hegemonize ของกลุ่มพันธมิตรฯ ประกอบไปด้วย

1.ปฏิบัติการทางวาทกรรม (discursive practice) เช่น การเผยแพร่แนวคิดผ่านASTV ด้วยชุดวาทกรรมต่างๆ การสร้างวาทกรรมทางการเมือง ที่สื่อถึงภาพความเลวร้ายของการบริหารงานรัฐบาลทักษิณ ด้วยภาษาที่เข้าใจได้ สั้น และกระชับ นอกจากนี้จะช่วยให้เกิดความเข้าใจภายในเวลาอันรวดเร็ว ยังก่อให้เกิดความรู้สึกร่วมด้วยวาทกรรมดังกล่าวอีกด้วย ทั้งนี้ วาทกรรมที่ถูกผลิตออกมา ถือเป็นเครื่องมือการสื่อสารที่สำคัญอย่างยิ่ง เพราะการถ่ายทอดแนวคิด อุดมการณ์ หรือความรู้สึกร่วมใดๆ ก็ตาม ไม่ว่าจะสื่อหรือองค์ประกอบดีเพียงใดก็ตาม หากแต่ถ้าไม่สามารถสื่อสารแนวคิดออกมาให้คนจำนวนมากเข้าใจตรงกันได้ ก็ยากที่การเคลื่อนไหวจะมีพลังขึ้นมา

2.ปฏิบัติการที่เป็นการลงมือดำเนินการในรูปแบบการกระทำ(action)หรือกิจกรรม (Activities)โดยกลุ่มพันธมิตรฯได้จัดการชุมนุมในที่สาธารณะที่เป็นสัญลักษณ์ของอำนาจรัฐทำเนียบรัฐบาล หรือแม้แต่ “ยุทธศาสตร์ดาวกระจาย” ซึ่งนับเป็นอีกยุทธวิธีหนึ่งในการสร้างพื้นที่ข่าวในสื่อกระแสหลักอื่นๆ เพราะการเคลื่อนที่ด้วยคนจำนวนมากไปยังสถานที่สำคัญต่างๆ เช่น การไปกกต. ย่อมดึงดูดให้สื่อมวลชนต่างๆ ทำข่าว และเกิดการแพร่กระจายของวาทกรรม จากเดิมที่จำกัดวงเฉพาะในกลุ่มผู้ชมASTV และผู้ร่วมการชุมนุมเท่านั้น

โดยมีกลุ่มคนตามแนวคิดของกรัมซี่ คือกลุ่มปัญญาชนอภิวัฒน์ที่เป็นแกนนำทางความคิดที่คอยกำหนดยุทธศาสตร์และการเผยแพร่แนวคิดหรืออุดมการณ์ของทางกลุ่มพันธมิตรฯที่จะผูกติดกับการเคลื่อนไหวอย่างแนบแน่น โดยทั่วไปเราจะเห็นบทบาทของกลุ่มปัญญาชนอภิวัฒน์เหล่านี้ในพื้นที่ของสื่อมวลชนอยู่เสมอ แต่ในกรณีศึกษาที่ASTVเป็นส่วนสำคัญและเป็นส่วนหนึ่งอันเป็นเนื้อเดียวกันกับการเคลื่อนไหวของกลุ่มพันธมิตรฯอย่างแยกไม่ออก ดังนั้นการกระจายอุดมการณ์ทางความคิดของกลุ่มพันธมิตรฯจึงมีประสิทธิภาพอย่างมากในการสร้างมวลชนและยึดโยงมวลชนเอาไว้และอาจกล่าวได้ว่า ASTV เสมือนอาวุธหลักเพื่อทำ สงครามการยึดพื้นที่ทางความคิด (war of position) ใช้ต่อสู้

ทางการเมืองในการต่อต้านอำนาจรัฐครั้งนั้นอย่างได้ทรงประสิทธิภาพอันจะเห็นผลเชิงประจักษ์ได้จาก
การทำวิจัยเชิงปริมาณในบทที่ 5 ต่อไป

บทที่ 5

การเปลี่ยนแปลงทัศนคติทางการเมืองของผู้ชม ASTV

งานวิจัยเรื่อง “การแพร่กระจายอุดมการณ์ทางการเมืองของกลุ่มพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตยผ่านสถานีโทรทัศน์ผ่านดาวเทียม ASTV: กรณีศึกษาการชุมนุมระหว่างวันที่ 25 พฤษภาคม-3 ธันวาคม 2551” โดยผู้ศึกษาได้ทำการศึกษาวิจัยในส่วนของเชิงปริมาณเพื่อให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ในการวิจัยข้อ 4 ที่ได้ตั้งไว้คือ เพื่อศึกษาผลกระทบจากการนำเสนอข้อมูลผ่านของสถานีโทรทัศน์ดาวเทียม ASTV ที่มีต่อการเปลี่ยนแปลงทัศนคติทางการเมือง ของผู้ที่มีส่วนร่วมชุมนุมซึ่งเป็นเครือข่ายพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตย ดังนั้นผู้ศึกษาแสดงรายละเอียดของการเปลี่ยนแปลงทัศนคติทางการเมืองของผู้ชม ASTV ดังต่อไปนี้

5.1 สรุปผลการวิจัยในส่วนเชิงปริมาณ

ในส่วนของการวิจัยเชิงปริมาณนั้น ผู้ศึกษาได้ทำการศึกษากับกลุ่มตัวอย่างซึ่งเป็นผู้ชุมนุมจำนวน 522 คน จากกลุ่มตัวอย่างจำนวน 11 จังหวัดที่เข้าชุมนุม ได้แก่ จังหวัดอุดรธานี ชลบุรี สงขลา ภูเก็ต โคราซ ศรีสะเกษ กรุงเทพฯ (ธรรมศาสตร์) เพชรบุรี นครสวรรค์ ขอนแก่น กาญจนบุรี ระหว่างวันที่ 14 ธันวาคม 2553 – 22 มกราคม 2554

ข้อจำกัดในการเก็บข้อมูลการวิจัยเชิงปริมาณ

โดยผู้ศึกษาได้มีข้อจำกัดของกลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้ที่ตัดสินใจเข้าร่วมรับฟังการเสวนาทางวิชาการเรื่อง “ราชอาณาจักรไทยกำลังเสียดินแดน” ในการรณรงค์ให้ความรู้ทางวิชาการของกลุ่มพันธมิตรฯ เรื่องปัญหาเรื่องเขตแดนไทยกับพหุชาครณีปราสาทเขาพระวิหาร ซึ่งกลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้ที่เข้าร่วมเสวนาส่วนใหญ่เป็นกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจงที่เลือกมาเข้าร่วมรับฟังข้อมูลทางวิชาการของกลุ่มพันธมิตรฯ แต่ก็มีมาจากหลากหลายสาขาอาชีพ และมีกลุ่มนักศึกษาเข้าร่วมรับฟังและร่วมกรอกแบบสอบถามของผู้ศึกษาดังจำนวนหนึ่ง แต่เป็นกลุ่มตัวอย่างขนาดเล็กมากเพียง ร้อยละ 3.8 เท่านั้น ซึ่งจะมีผลต่อผลการวิเคราะห์เชิงปริมาณในงานวิจัยชิ้นนี้ ที่ผู้ศึกษาเจาะจงเลือกกลุ่มตัวอย่างเฉพาะผู้ที่ยังคงมีชุดความคิด หรืออุดมการณ์หลักที่ยังคงดำรงอยู่หลังการเคลื่อนไหว เพื่อตอบใจเหตุใดอุดมการณ์ที่กลุ่มพันธมิตรฯ ส่งผ่าน ASTV นั้นยังดำรงอยู่ และในกลุ่มตัวอย่างที่อุดมการณ์นี้ยังดำรง

อยู่ นั้น ได้เคยเกิดการเปลี่ยนแปลงไดก่อนและหลังรับอุดมการณ์ของกลุ่มพันธมิตรนั้นอย่างไร อยู่ด้วย เหตุผลใด

การวิเคราะห์เชิงปริมาณในบทนี้จึงเป็นการวิเคราะห์แบบเจาะจงการได้รับมาแล้วซึ่ง อุดมการณ์ที่พันธมิตรฯส่งผ่านสถานีโทรทัศน์ ASTV และยังคงอยู่ ดังที่ผู้ศึกษาได้ระบุไว้ข้างต้นว่า อาจจะมีบ้างที่กลุ่มตัวอย่างเป็นผู้ที่เพิ่งเข้ามาฟังเสวนาทางวิชาการกรณีปราศาศาษาพระวิหารที่ไม่เคย ได้รับชุดทางความคิดหรืออุดมการณ์ของกลุ่มพันธมิตรฯมาก่อนเลย แต่ก็เป็นกลุ่มตัวอย่างที่เล็กมา เพียงร้อยละ 3.8 เท่านั้น

โดยการวิเคราะห์เชิงปริมาณในบทนี้ ผู้ศึกษาได้เทียบเคียงกับผลการสำรวจเมื่อครั้งยังคงมี การชุมนุมของกลุ่มพันธมิตรฯในช่วง 193 วัน ที่จัดทำโดย กลุ่มthaitopic.net ซึ่งได้วัดผลเอาไว้ หลาย ส่วนสามารถช่วยอธิบายความเพิ่มเติมในงานวิจัยบทนี้ของผู้ศึกษาได้

ซึ่งจากผลการวิจัยเชิงปริมาณนั้นสามารถสรุปข้อมูลพื้นฐานรวมถึงข้อมูลต่างๆ ของผู้ชุมนุม ได้ตามลำดับต่อไปนี้

ตารางที่ 5.1 จำนวนคน และร้อยละของกลุ่มตัวอย่างที่จำแนกตามข้อมูลทั่วไป

ข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคล		จำนวนคน	ร้อยละ
เพศ			
	ชาย	239	45.8
	หญิง	283	54.2
	รวม	522	100.0
ศาสนา			
	พุทธ	456	87.4
	คริสต์	29	5.6
	อิสลาม	37	7.1
	อื่นๆ	0	0
	รวม	522	100.0

ตารางที่ 5.1 (ต่อ) จำนวนคน และร้อยละของกลุ่มตัวอย่างที่จำแนกตามข้อมูลทั่วไป

	ข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคล	จำนวนคน	ร้อยละ
อายุ	ต่ำกว่า 25 ปี	42	8.0
	ระหว่าง 25-40 ปี	226	43.3
	ระหว่าง 41-55 ปี	131	25.1
	มากกว่า 55 ปี	123	23.6
	รวม	522	100.0
การศึกษา	ต่ำกว่ามัธยมศึกษา	31	5.9
	มัธยมศึกษา / ปวช.	84	16.1
	อนุปริญญา / ปวส.	126	24.1
	ปริญญาตรี	237	45.4
	สูงกว่าปริญญาตรี	44	8.4
	รวม	522	100.0
อาชีพ	นักเรียน / นักศึกษา	20	3.8
	ข้าราชการ / พนักงานหน่วยงานของรัฐ	75	14.4
	พนักงานรัฐวิสาหกิจ	83	15.9
	พนักงานบริษัทเอกชน	110	21.1
	ประกอบธุรกิจส่วนตัว / อาชีพอิสระ	192	36.8
	ไม่ได้ประกอบอาชีพ	36	6.9
	อื่นๆ	6	1.1
	รวม	522	100.0
รายได้ต่อเดือน	ไม่มีรายได้	45	8.6
	รายได้ไม่แน่นอน	89	17.0
	ต่ำกว่า 10,000 บาท	73	14.0
	10,001-15,000 บาท	223	42.7
	15,001-20,000 บาท	22	4.2
	20,001-25,000 บาท	14	2.7
	25,001-30,000 บาท	9	1.7
	30,001-35,000 บาท	11	2.1
	35,001-40,000 บาท	13	2.5
	40,001 ขึ้นไป	23	4.4
	รวม	522	100.0

จากตารางที่ 5.1 จำนวนคน และร้อยละของกลุ่มตัวอย่างที่จำแนกตามข้อมูลทั่วไปนั้น พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้ชุมนุมส่วนใหญ่เป็นเพศหญิงมากกว่าเพศชาย ซึ่งเพศหญิงคิดเป็นร้อยละ 54.2 ในด้านของศาสนาส่วนใหญ่ผู้ชุมนุมจะนับถือศาสนาพุทธ คิดเป็นร้อยละ 87.4 รองลงมาคือนับถือศาสนาอิสลาม คิดเป็นร้อยละ 7.1 และอันดับสุดท้ายคือนับถือศาสนาคริสต์ คิดเป็นร้อยละ 5.6

ในด้านของอายุนั้นพบว่า ส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง 25-40 ปี คิดเป็นร้อยละ 43.3 รองลงมาคืออายุระหว่าง 41-55 ปี คิดเป็นร้อยละ 25.1 ในด้านการศึกษาพบว่าผู้ชุมนุมส่วนใหญ่มีการศึกษาปริญญาตรีสูงที่สุดคือร้อยละ 45.4 รองลงมาคือระดับ อนุปริญญา / ปวส. คิดเป็นร้อยละ 24.1

ต่อมาในด้านของอาชีพนั้นพบว่าผู้ชุมนุมส่วนใหญ่ประกอบธุรกิจส่วนตัว / อาชีพอิสระ คิดเป็นร้อยละ 36.8 แม้รองหากจัดประเภทสาขาอาชีพของผู้ร่วมชุมนุมมากที่สุดจะเป็นผู้ประกอบการอาชีพอิสระหรือเจ้าของกิจการ ซึ่งตามนิยามของ มิลล์(1956 อ้างถึงในณรงค์ เพ็ชรประเสริฐ, 2548: 31-33) จัดอยู่ในประเภทชั้นชั้นกลางเก่า (old middle class) แต่หากตั้งข้อสังเกตจากการประกอบอาชีพ 3 กลุ่มรวมกัน คือ ตัวเลขของลงมาคือ พนักงานบริษัทเอกชน คิดเป็นร้อยละ 21.1 พนักงานรัฐวิสาหกิจ ร้อยละ 15.9 และข้าราชการ/พนักงานหน่วยงานของรัฐ ร้อยละ 14.4 จะมีตัวเลขรวมกันคิดเป็นร้อยละ 51.4 ซึ่งมิลล์ได้จัดกลุ่มให้เป็นกลุ่มชนชั้นกลางใหม่(new middle class)ซึ่งสะท้อนอย่างมีนัยสำคัญสอดคล้องกับกับกลุ่มผู้รับชมASTVที่ส่วนใหญ่เป็นชนชั้นกลาง ซึ่ง ปรีชา เปี่ยมพงศ์สานต์(อ้างถึงใน ทฤษฎีชนชั้นกลาง, คนชั้นชนกลางในกระแสนิยม, 2548: 133-139) ได้นำเสนอบทความทางวิชาการเรื่อง “ทฤษฎีชนชั้นกลาง”ว่า ชนชั้นกลางใหม่มีบทบาทสำคัญปัจจัยเกื้อหนุนให้การกระจายอุดมการณ์ของกลุ่มพีในการผลิตอุดมการณ์ และแพร่กระจายอุดมการณ์นั้นไปยังทุกภาคส่วนของสังคม ซึ่งอาจกล่าวได้ว่า ในการชุมนุม 193 วันมีชนชั้นกลางมาร่วมมากที่สุดและเป็นปัจจัยเกื้อหนุนให้การแพร่กระจายอุดมการณ์ของกลุ่มพันธมิตรฯผ่านASTV มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

ทั้งนี้ตัวเลขคิดเป็นร้อยละของผู้ชุมนุมที่เป็นชนชั้นกลางถือเป็นคนส่วนใหญ่ที่เข้าร่วมชุมนุมจริงในช่วง 193 วันเนื่องจากเป็นตัวเลขร้อยละที่สอดคล้องกันของกับตัวเลขร้อยละของกลุ่มthaiopic.net ที่เก็บตัวอย่างในช่วงการชุมนุม 2,346 ตัวอย่าง โดยมีตัวเลขของกลุ่มชนชั้นกลางคิดเป็นร้อยละ 49.23 (“ความเห็นประชาชนที่ร่วมชุมนุมขับไล่ทักษิณ”. 2551. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <http://www.thaiopic.net/knowledge/knowledge.php> [2551, ธันวาคม 12]) ซึ่งก็สอดคล้องกันช่วงการชุมนุม ในด้านรายได้ต่อเดือนนั้น พบว่า กลุ่มตัวอย่างซึ่งเป็นผู้ชุมนุมส่วนใหญ่มีรายได้ต่อเดือนสูงที่สุดคือ 10,001-15,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 42.7 รองลงมาคือ รายได้ไม่แน่นอน คิดเป็นร้อยละ 17.0

ตารางที่ 5.2 ค่าร้อยละของพฤติกรรมกรเปิดรับข้อมูลข่าวสารจาก ASTV แยกพิจารณาเป็นรายข้อ

พฤติกรรมกรเปิดรับข้อมูลข่าวสารจาก ASTV	จำนวนคน	ร้อยละ
1. ระยะเวลาที่ติดตามข้อมูลข่าวสารจาก ASTV ตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน		
ไม่เคยติดต่อมาก่อนเลย	38	7.3
น้อยกว่า 1 ปี	182	34.9
1-2 ปี	70	13.4
3-4 ปี	81	15.5
4 ปีขึ้นไป	151	28.9
รวม	522	100.0
2. เหตุผลที่ท่านรับชม ASTV (เลือกตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)		
1 เคยติดตามมาตั้งแต่เป็นรายการเมืองไทยรายสัปดาห์	140	26.8
2 ต้องการรับทราบข่าวสารที่ไม่เคยรู้มาก่อน	101	19.3
3 ไม่ชอบระบบทักษิณอยู่แล้ว	68	13.0
4 ไม่ชอบรัฐบาลคอรัปชั่น	42	8.0
5 สนใจ / เห็นด้วยกับการชุมนุม	70	13.4
6 ASTV ไม่ถูกควบคุมและแทรกแซงโดยหน่วยงานของรัฐ	37	7.1
7 ASTV ไม่ถูกควบคุมและแทรกแซงโดยทุน	24	4.6
8 เป็นช่องทางในการตรวจสอบการทำงานของรัฐบาล	11	2.1
9 เป็นช่องทางที่สามารถติดต่อการเคลื่อนไหวของกลุ่มพันธมิตร	23	4.4
10 บุคคลรอบข้างรับชมเลยจำเป็นต้องรับชมด้วย	3	0.6
11 คนรู้จักแนะนำและชักชวน	3	0.6
12 อื่น ๆ โปรดระบุ.....	0	0
รวม	522	100.0

ตารางที่ 5.2 ค่าร้อยละของพฤติกรรมกาเปิดรับข้อมูลข่าวสารจาก ASTV แยกพิจารณาเป็นรายข้อ

พฤติกรรมกาเปิดรับข้อมูลข่าวสารจาก ASTV	จำนวนคน	ร้อยละ
3. ระยะเวลาที่ท่านรับชม ASTV ต่อครั้ง		
น้อยกว่า 1 ชั่วโมง	138	26.4
1-3 ชั่วโมง	206	39.5
4-6 ชั่วโมง	87	16.7
7-12 ชั่วโมง	35	6.7
มากกว่า 12 ชั่วโมงขึ้นไป	56	10.7
รวม	522	100.0
4. ระยะเวลาที่ท่านรับชม ASTV ต่อสัปดาห์		
ทุกวัน	244	46.7
สัปดาห์ละ 4-6 วัน	111	21.3
สัปดาห์ละ 1-3 วัน	167	32.0
รวม	522	100.0
5. ท่านเห็นด้วยกับข้อมูลที่รับจาก ASTV หรือไม่		
เห็นด้วยอย่างยิ่ง	203	38.9
เห็นด้วยบางส่วน	139	26.6
ไม่เห็นด้วยเลย	7	1.3
ขึ้นอยู่กับประเด็นที่นำเสนอ	173	33.1
รวม	522	100.0

จากตารางที่ 5.2 แสดงค่าร้อยละของพฤติกรรมกาเปิดรับข้อมูลข่าวสารจาก ASTV พบข้อมูลดังต่อไปนี้

1. ระยะเวลาที่ผู้ร่วมชุมนุมติดตามข้อมูลข่าวสารจาก ASTV ตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบันนั้น พบว่าผู้ชุมนุมซึ่งเป็นกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ ติดตามข่าวสารจาก ASTV น้อยกว่า 1 ปี คิดเป็นร้อยละ 34.9 ก็จริงอยู่แต่หากดูจากกลุ่มตัวอย่างที่ติดตามอย่างน้อย 1-2 ปี /3-4 ปี/ 4 ปีขึ้นไป ผู้ศึกษาพบว่าผู้เข้าร่วมชุมนุมส่วนใหญ่ เป็นผู้ชม ASTV มากกว่า 1 ปีขึ้นไป ถึงร้อยละ 57.8 ซึ่งสะท้อนนัยสำคัญที่ว่า 2 ประการคือ ประการแรก กลุ่มคนที่เข้ามาร่วมการชุมนุมเมื่อครั้ง 193 วันส่วนหนึ่งปีกลุ่มผู้ชมที่เป็นแฟนรายการเมืองไทยรายสัปดาห์ และผู้ชม ASTV เดิมอยู่แล้ว(อ้างถึงในณัฐวรรณ ยกย่อง, 2552: 73-74) ที่ผู้ศึกษาได้อธิบายไว้ในบทที่ 3 เรื่องกลุ่มผู้ชมASTV เดิมที่มาเข้าร่วมการชุมนุมทางการเมืองภาค

ประชาชนของกลุ่มพันธมิตรที่เกิดขึ้นมาใหม่และไม่ได้เกี่ยวข้องกับกลุ่มทางการเมืองใดๆเลย รองลงมาคือ ติดตามข่าวสารจาก ASTV 4 ปีขึ้นไป ตัวเลขของกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ที่มีระยะเวลาการติดตามรับชม ASTV เป็นระยะเวลาไม่น้อยกว่า 1 ปีนั้น สอดรับกับผลสำรวจของ thaitopic ที่ได้สอบถามกรณีการแสดงการสนับสนุนถ้ายุติการชุมนุมขงผู้ให้ข้อมูลในขณะมีการชุมนุมที่ร้อยละ 87.86 จะยังคงติดตามดู ASTV/FMTV อย่างต่อเนื่อง

2. เหตุผลที่ผู้ร่วมชุมนุมรับชม ASTV พบว่า ผู้ชุมนุมซึ่งเป็นกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ ต้องการทราบข่าวสารที่ไม่เคยรู้มาก่อน ไม่ชอบระบอบทักษิณและเห็นด้วยกับการชุมนุม คิดเป็นร้อยละ 45 ซึ่งจากตัวเลขการสำรวจในปี 2554 พบว่าผู้ชุมนุมยังมีอุดมการณ์(hegemonyเดิม)ที่เชื่อว่าระบอบทักษิณเป็นอันตรายต่อประเทศยังคงอยู่เป็นอุดมการณ์หลักร่วมกันของกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งอาจเปรียบเทียบกับผลการสำรวจของ thaitopic ในหัวข้อชัยชนะเบื้องต้นของผู้ชุมนุมเมื่อครั้ง 193 วัน คือระบอบทักษิณถูกจำกัด ที่สูงเป็นอันดับ 1 ถึงร้อยละ 87.06 ("ความเห็นประชาชนที่ร่วมชุมนุมขับไล่ทักษิณ". 2551. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <http://www.thaitopic.net/knowledge/knowledge.php> [2551, ธันวาคม 10])

3. ระยะเวลาที่ผู้ร่วมชุมนุมรับชม ASTV ต่อครั้ง นั้น พบว่า ผู้ชุมนุมซึ่งเป็นกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่รับชมร้อยละ 73.6 ติดตามรับชมอย่างน้อย 1 ชั่วโมงต่อวันกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ ร้อยละ 73.6 จะเปิดรับชม ASTV อย่างน้อย 1 ชั่วโมงขึ้นไป และร้อยละ 39.5 เปิดรับชมอย่างน้อย 1-3 ชม.ต่อครั้งในการรับชม และในหนึ่งสัปดาห์นั้นผู้ชมส่วนใหญ่จะรับชม ASTV ทุกวัน ซึ่งแน่นอนว่าย่อมมีผลเปิดรับอุดมการณ์ของกลุ่มพันธมิตรที่มาจากการรับชมเป็นระยะเวลายาวนานต่อเนื่อง การผลิตซ้ำทางเนื้อหาที่ถูกถ่ายทอดผ่าน ASTV นั้นส่งผลในด้านทัศนคติของผู้ชม ASTV ในช่วงก่อนการชุมนุมกลุ่มพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตยนั้น ผู้ชมที่เป็นกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ที่แม้ว่าส่วนใหญ่ ร้อยละ 26.8 จะให้เหตุผลว่า เคยติดตามมาตั้งแต่เป็นรายการเมืองไทยรายสัปดาห์ แต่หากพิจารณาเหตุผลที่ผู้ร่วมชุมนุมที่รับชม ASTV ส่วนใหญ่ ต้องการทราบข่าวสารที่ไม่เคยรู้มาก่อน ไม่ชอบระบอบทักษิณและเห็นด้วยกับการชุมนุม คิดเป็นร้อยละ 45 ซึ่งทำให้เห็นว่าจากการสำรวจในปี 2554 ผู้ศึกษาายังพบว่าผู้ชุมนุมยังมีอุดมการณ์เดิม(hegemonyเดิม)ที่เชื่อว่าระบอบทักษิณเป็นอันตรายต่อประเทศยังคงอยู่เป็นอุดมการณ์หลักร่วมกันของกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งอาจเปรียบเทียบกับผลการสำรวจของ thaitopic ในหัวข้อชัยชนะเบื้องต้นของผู้ชุมนุมเมื่อครั้ง 193 วัน คือระบอบทักษิณถูกจำกัด ที่สูงเป็นอันดับ 1 ถึงร้อยละ 87.06 ("ความเห็นประชาชนที่ร่วมชุมนุมขับไล่ทักษิณ". 2551. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <http://www.thaitopic.net/knowledge/knowledge.php> [2551, ธันวาคม 10])

นอกจากสื่อ ASTV แล้ว จากการสอบถามเพิ่มเติม ผู้ชมส่วนใหญ่ยังเปิดรับข่าวสารจากสื่ออื่นอีกด้วย ซึ่งได้แก่ เปิดรับข่าวสารจากโทรทัศน์ NBT ด้านสื่อวิทยุจะนิยมรับฟังข่าวสารจากคลื่น 92.25 ด้านสื่อหนังสือพิมพ์จะนิยมรับข่าวสารจากหนังสือพิมพ์ผู้จัดการ ด้านสื่ออินเทอร์เน็ตจะนิยมรับข่าวสารจากเว็บ Manager เป็นต้น จะเห็นได้ว่าสื่ออื่นๆที่กลุ่มตัวอย่างเปิดรับส่วนใหญ่ไม่ว่าจะเป็นคลื่น 92.25 หนังสือพิมพ์ผู้จัดการ หรือเว็บ Manager ก็ล้วนมีเนื้อหาต่อต้านระบอบทักษิณแทบทั้งสิ้น

ตารางที่ 5.3 แสดงค่าเฉลี่ยของประโยชน์จากการรับชม ASTV ในช่วงที่มีการชุมนุมทางการเมืองของพันธมิตร แยกพิจารณาเป็นรายข้อเรียงจากมากที่สุดไปหาน้อยที่สุด

ประโยชน์จากการรับชม ASTV ในช่วงที่มีการชุมนุมทางการเมืองของพันธมิตร	ค่าเฉลี่ย
การให้ประโยชน์จากข้อมูลข่าวสารจากการรับชม ASTV	4.28
1 เพื่อเฝ้าติดตามการชุมนุม/หรือกิจกรรมทางการเมืองของกลุ่มพันธมิตรฯอย่างใกล้ชิด	4.40
2 เพื่อประโยชน์ในการปกป้องประเทศให้พ้นจากภัยจากระบอบการเมืองที่ทุจริตคอร์รัปชัน	4.38
3 เพื่อรับรู้ข้อมูลข่าวสารทางการเมืองในเชิงลึกจากผู้ร่วมรายการบนเวทีการชุมนุม	4.37
4 เพื่อให้ได้รับข้อเท็จจริงที่สื่ออื่นไม่มี	4.33
5 เพื่อติดตามข้อมูลจากแกนนำพธม.แต่ละคน	4.29
6 เพื่อใช้เป็นข้อมูลในการตัดสินใจเข้าร่วมชุมนุม/กิจกรรมทางการเมืองที่กลุ่มพันธมิตรฯนัดหมายผ่าน ASTV	4.27
7 เพื่อใช้เปรียบเทียบกับข้อเท็จจริงจากสื่ออื่นๆ	4.27
8 เพื่อการติดตามข่าวสารประจำวันที่เกิดขึ้นจากรายการปกติของ ASTV ในช่วงการชุมนุม	4.22
9 เพื่อแสดงออกว่าเป็นพันธมิตรฯ	4.17
10 เพื่อนำข่าวสารที่ได้รับไปพูดคุยหรือถ่ายทอดต่อ	4.11

จากตารางที่ 5.3 แสดงค่าเฉลี่ยของประโยชน์จากการรับชม ASTV ในช่วงมีการชุมนุมทางการเมืองของพันธมิตรนั้น ผู้ศึกษาได้กำหนดหลักเกณฑ์ประเมินค่าของข้อมูลดังนี้ คือ 5 = มากที่สุด, 4 = มาก, 3 = ปานกลาง, 2 = เล็กน้อย และ 1 = ไม่ได้รับประโยชน์เลย ซึ่งจากผลการวิจัยพบว่า การให้ประโยชน์จากข้อมูลข่าวสารจากการรับชม ASTV มีค่าเฉลี่ยรวมคือ 4.28 ซึ่งจัดอยู่ในระดับมากที่สุด และหากพิจารณาผลการวิจัยรายข้อนั้นพบว่า ค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก เช่น แสดงว่าผู้ชุมนุมส่วนใหญ่ได้รับประโยชน์จากการรับชม ASTV ในช่วงมีการชุมนุมทางการเมืองของพันธมิตรนั้นอยู่ในระดับมากเป็นส่วนใหญ่

ผู้ศึกษาพบว่า การได้รับประโยชน์จากการรับชม ASTV ของกลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้ชุมนุมมากที่สุด คือ เพื่อเฝ้าติดตามการชุมนุม/หรือกิจกรรมทางการเมืองของกลุ่มพันธมิตรฯ อย่างใกล้ชิด คิดเป็นค่าเฉลี่ย 4.40 อาจกล่าวได้ว่า การถ่ายทอดสดตลอด 24 ชม. ของ ASTV นั้นทำให้ทำให้ผู้ชุมนุมรู้สึกเป็นหนึ่งเดียวกับพื้นที่การชุมนุม แม้จะอยู่หน้าจอทีวีแต่เพียงอย่างเดียวก็ตาม

ตารางที่ 5.4 ร้อยละของพฤติกรรมการรับรู้อุดมการณ์ของกลุ่มพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตย ในช่วงการชุมนุม 193 วัน แยกพิจารณาเป็นรายข้อ

รายละเอียดเนื้อหา	จำนวนคน	ร้อยละ
พฤติกรรมการรับรู้อุดมการณ์ของกลุ่มพันธมิตรประชาชน		
1. แนวทางการต่อสู้ของกลุ่มพันธมิตรฯ ในช่วง 193 วัน คือ “โค่นล้มระบอบทักษิณล้างเมืองเก่า และปฏิรูปประเทศไทย” ใช่หรือไม่		
ใช่	459	87.9
ไม่ใช่	14	2.7
ไม่แน่ใจ	49	9.4
รวม	522	100.0
2. “จุดเทียนทางปัญญา เอาธรรมนำหน้า” เป็นแนวทางที่พันธมิตรฯ ยึดถือและปฏิบัติเสมอมาใช่หรือไม่		
ใช่	444	85.1
ไม่ใช่	17	3.3
ไม่แน่ใจ	61	11.7
รวม	522	100.0

ตารางที่ 5.4 (ต่อ) ร้อยละของพฤติกรรมการรับรู้อุดมการณ์ของกลุ่มพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตยในช่วงการชุมนุม 193 วัน แยกพิจารณาเป็นรายข้อ

รายละเอียดเนื้อหา	จำนวนคน	ร้อยละ
พฤติกรรมการรับรู้อุดมการณ์ของกลุ่มพันธมิตรประชาชน		
3. แนวทาง “อารยะขัดขืน” ของกลุ่มพันธมิตรเป็นแนวทางที่ถูกต้องชอบธรรมแล้วใช่หรือไม่		
ใช่	419	80.3
ไม่ใช่	25	4.8
ไม่แน่ใจ	78	14.9
รวม	522	100.0
4. นายกรัฐมนตรีหุ่นเชิดขายชาติ หมายถึง รัฐบาลนำโดยนายสมัคร สุนทรเวชหรือสมชาย วงศ์สวัสดิ์เป็นพรรคที่สืบทอดแนวทางของพรรคไทยรักไทย และเจตนารมณ์ของระบอบทักษิณใช่หรือไม่		
ใช่	425	81.4
ไม่ใช่	20	3.8
ไม่แน่ใจ	77	14.8
รวม	522	100.0
5. รัฐธรรมนูญฉบับปี 2550 ไม่สมควรแก้ไขเพื่อประโยชน์ของนักการเมืองใช่หรือไม่		
ใช่	449	86.0
ไม่ใช่	27	5.2
ไม่แน่ใจ	46	8.8
รวม	522	100.0
6. กรณีปราสาทเข้าพระวิหาร “เราจะไม่ยอมเสียดินแดนแม้แต่ตารางนิ้วเดียว” ใช่หรือไม่		
ใช่	467	89.5
ไม่ใช่	15	2.9
ไม่แน่ใจ	40	7.7
รวม	522	100.0

จากตารางที่ 5.4 แสดงค่าร้อยละของพฤติกรรมการรับรู้อุดมการณ์ของกลุ่มพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตยในช่วงการชุมนุม 193 วัน พบข้อมูลดังต่อไปนี้

1. แนวทางการต่อสู้ของกลุ่มพันธมิตรฯ ในช่วง 193 วัน คือ “โค่นล้มระบอบทักษิณล้างเผด็จการ และปฏิรูปประเทศไทย” นั้นผู้ชุมนุมซึ่งเป็นกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ ตอบว่าใช่ คิดเป็นร้อยละ 87.9 รองลงมาตอบว่า ไม่แน่ใจ คิดเป็นร้อยละ 9.4

2. “จุดเทียนทางปัญญา เคารพมนาน้ำหน้า” เป็นแนวทางที่พันธมิตรยึดถือและปฏิบัติเสมอมา นั้น ผู้ชุมนุมซึ่งเป็นกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ ตอบว่า ใช่ คิดเป็นร้อยละ 85.1 รองลงมาตอบว่า ไม่แน่ใจ คิดเป็นร้อยละ 11.7

3. แนวทาง “อารยะขัดขืน” ของกลุ่มพันธมิตรเป็นแนวทางที่ถูกต้องชอบธรรมแล้ว ผู้ชุมนุมซึ่งเป็นกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ ตอบว่า ใช่ คิดเป็นร้อยละ 80.3 รองลงมาตอบว่า ไม่แน่ใจ คิดเป็นร้อยละ 14.9

4. นายกรัฐมนตรีหุ่นเชิดขายชาติ หมายถึง รัฐบาลนำโดยนายสมัคร สุนทรเวชหรือสมชาย วงศ์สวัสดิ์เป็นพรรคที่สืบทอดแนวทางของพรรคไทยรักไทย และเจตนารมณ์ของระบอบทักษิณ โดยผู้ชุมนุมซึ่งเป็นกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ ตอบว่า ใช่ คิดเป็นร้อยละ 81.4 รองลงมาตอบว่า ไม่แน่ใจ คิดเป็นร้อยละ 14.8

5. รัฐธรรมนูญฉบับปี 2550 ไม่สมควรแก้เพื่อประโยชน์ของนักการเมือง โดยผู้ชุมนุมซึ่งเป็นกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ ตอบว่า ใช่ คิดเป็นร้อยละ 86.0 รองลงมาตอบว่า ไม่แน่ใจ คิดเป็นร้อยละ

6. กรณีปราสาทเข้าพระวิหาร “เราจะไม่ยอมเสียดินแดนแม้แต่ตารางนิ้วเดียว” โดยผู้ชุมนุมซึ่งเป็นกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ ตอบว่า ใช่ คิดเป็นร้อยละ 89.5 รองลงมาตอบว่า ไม่แน่ใจ คิดเป็นร้อยละ 7.7

จากตารางที่ 5.4 นั้น แสดงให้เห็นว่า ผู้ชุมนุมซึ่งเป็นกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีพฤติกรรมการรับรู้อุดมการณ์ของกลุ่มพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตยในช่วงการชุมนุม 193 วัน ได้เป็นอย่างดีเกินกว่าร้อยละ 80 ของในแต่ละวาทกรรม

ตารางที่ 5.5 ร้อยละของทัศนคติทางการเมืองที่เปลี่ยนแปลงไปหลังรับรู้ข่าวสารจาก ASTV แยกพิจารณาเป็นรายข้อ

รายละเอียดเนื้อหาทัศนคติทางการเมืองที่เปลี่ยนแปลงไปหลังรับรู้ข่าวสารจาก ASTV	จำนวนคน	ร้อยละ
1. ท่านมีทัศนคติต่อภาพลักษณ์ของ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตรในทางลบมากขึ้นหรือไม่		
ใช่	459	87.9
ไม่ใช่	25	4.8
ไม่แน่ใจ	38	7.3
รวม	522	100.0
2. ท่านมีความรู้สึกไม่ไว้วางใจบุคคลที่เข้าไปเกี่ยวข้องกับพรรคการเมืองที่เป็นนอมินีของระบอบทักษิณมากขึ้นใช่หรือไม่		
ใช่	467	89.5
ไม่ใช่	24	4.6
ไม่แน่ใจ	31	5.9
รวม	522	100.0
3. ท่านมีทัศนคติต่อนักการเมืองที่จะเข้าสู่อำนาจเพื่อหวังผลประโยชน์ในทางลบมากขึ้นใช่หรือไม่		
ใช่	481	92.1
ไม่ใช่	7	1.3
ไม่แน่ใจ	34	6.5
รวม	522	100.0
4. ท่านมีทัศนคติที่จะปกป้องผลประโยชน์ของบ้านเมืองมากขึ้นใช่หรือไม่		
ใช่	467	89.5
ไม่ใช่	6	1.1
ไม่แน่ใจ	49	9.4
รวม	522	100.0
5. ท่านมีทัศนคติที่จะปกป้องสถาบันพระมหากษัตริย์ด้วยชีวิตมากขึ้นใช่หรือไม่		
ใช่	456	87.4
ไม่ใช่	26	5.0
ไม่แน่ใจ	40	7.7
รวม	522	100.0

จากตารางที่ 5.5 แสดงค่าร้อยละของทัศนคติทางการเมืองที่เปลี่ยนแปลงไปหลังรับรู้ข่าวสารจาก ASTV พบข้อมูลดังต่อไปนี้

1. ท่านมีทัศนคติต่อภาพลักษณ์ของ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตรในทางลบมากขึ้นหรือไม่นั้น โดยผู้ชุมนุมซึ่งเป็นกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ ตอบว่าใช่ คิดเป็นร้อยละ 87.9 รองลงมาตอบว่าไม่แน่ใจ คิดเป็นร้อยละ 7.3

2. ท่านมีความรู้สึกไม่ไว้วางใจบุคคลที่เข้าไปเกี่ยวข้องกับพรรคการเมืองที่เป็นนอมินีของระบอบทักษิณมากขึ้นใช่หรือไม่นั้น โดยผู้ชุมนุมซึ่งเป็นกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ ตอบว่าใช่ คิดเป็นร้อยละ 89.5 รองลงมาตอบว่าไม่แน่ใจ คิดเป็นร้อยละ 5.9

3. ท่านมีทัศนคติต่อนักการเมืองที่จะเข้าสู่อำนาจเพื่อหวังผลประโยชน์ในทางลบมากขึ้นใช่หรือไม่นั้น โดยผู้ชุมนุมซึ่งเป็นกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ ตอบว่าใช่ คิดเป็นร้อยละ 92.1 รองลงมาตอบว่าไม่แน่ใจ คิดเป็นร้อยละ 6.5

4. ท่านมีทัศนคติที่จะปกป้องผลประโยชน์ของบ้านเมืองมากขึ้นใช่หรือไม่นั้น โดยผู้ชุมนุมซึ่งเป็นกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ ตอบว่าใช่ คิดเป็นร้อยละ 89.5 รองลงมาตอบว่าไม่แน่ใจ คิดเป็นร้อยละ 9.4

5. ท่านมีทัศนคติที่จะปกป้องสถาบันพระมหากษัตริย์ด้วยชีวิตมากขึ้นใช่หรือไม่นั้น โดยผู้ชุมนุมซึ่งเป็นกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ ตอบว่าใช่ คิดเป็นร้อยละ 87.4 รองลงมาตอบว่าไม่แน่ใจ คิดเป็นร้อยละ 7.7

จากตารางที่ 5.5 นั้น แสดงให้เห็นว่าผู้ชุมนุมมีทัศนคติทางการเมืองที่เปลี่ยนแปลงไปหลังรับรู้ข่าวสารจาก ASTV เพราะส่วนใหญ่เห็นด้วยกับข่าวสารที่ ASTV ได้นำเสนอไปและนักศึกษายังพบว่า ทัศนทางการเมืองที่เปลี่ยนไปนั้นเป็นไปในทิศทางที่มากขึ้นกว่าของเดิม หรือชุดความคิดเดิมส่วนตัวก่อนที่จะได้มารับรู้อุดมการณ์ทางการเมืองของกลุ่มพันธมิตรที่ส่งผ่าน ASTV ไปยังผู้ชมอีกด้วย

ตารางที่ 5.6 ร้อยละของการมีส่วนร่วมทางการเมืองกับกลุ่มพันธมิตรฯ หลังติดตามข้อมูลจากทาง ASTV ในช่วง 193 วัน แยกพิจารณาเป็นรายข้อ

รายละเอียดเนื้อหา การมีส่วนร่วมทางการเมืองกับกลุ่มพันธมิตรฯ หลังติดตามข้อมูลจากทาง ASTV ในช่วง 193 วัน	จำนวนคน	ร้อยละ
1. ท่านเข้าร่วมการประชุมกับกลุ่มพันธมิตรฯ ในช่วง 193 วัน เป็นจำนวนกี่วัน		
ไปบ้างไม่ไปบ้าง / จำไม่ได้	85	16.3
ไม่เคยไปเลยแต่เป็นพันธมิตรหน้าจอ ASTV	153	29.3
ต่ำกว่า 10 วัน	81	15.5
ต่ำกว่า 1 เดือน	110	21.1
ประมาณ 1-3 เดือน	50	9.6
ประมาณ 3-6 เดือน	30	5.7
อยู่ตลอด 193 วัน	13	2.5
รวม	522	100.0
2. ในแต่ละครั้งที่ท่านไปร่วมชุมนุมท่านอยู่ร่วมชุมนุมยาวนานเท่าใด		
ค้างบ้างไม่ค้างบ้าง / จำไม่ได้	71	13.6
ไม่เคยไปเลยแต่เป็นพันธมิตรหน้าจอ ASTV	152	29.1
แบบเข้าไปเย็นกลับ	125	23.9
เฉพาะกิจกรรมดาวกระจายต่างๆ ไม่กี่ชั่วโมง	59	11.3
3-7 วัน	64	12.3
7 วันถึง 2 สัปดาห์	19	3.6
2 สัปดาห์ถึง 1 เดือน	9	1.7
มากกว่า 1 เดือน	21	4.0
อยู่ตลอด 193 วัน	2	0.4
รวม	522	100.0
3. ท่านเคยเข้าร่วมการประชุมหรือกิจกรรมทางการเมืองของกลุ่มพันธมิตรฯ ใช่มั้ยหรือไม่		
ใช่	404	77.4
ไม่ใช่	52	10.0
ไม่แน่ใจ/บางครั้ง	66	12.6
รวม	522	100.0

ตารางที่ 5.6 (ต่อ) แสดงค่าร้อยละของการมีส่วนร่วมทางการเมืองกับกลุ่มพันธมิตรฯ หลังติดตามข้อมูลจากทาง ASTV ในช่วง 193 วัน แยกพิจารณาเป็นรายข้อ

รายละเอียดเนื้อหาการมีส่วนร่วมทางการเมืองกับกลุ่มพันธมิตรฯ หลังติดตามข้อมูลจากทาง ASTV ในช่วง 193 วัน	จำนวนคน	ร้อยละ
4. ท่านเคยบริจาคเงิน สิ่งของ อาหาร หรือช่วยเหลือด้านกำลังกายแก่การชุมนุมใช่หรือไม่		
ใช่	398	76.2
ไม่ใช่	82	15.7
ไม่แน่ใจ/บางครั้ง	42	8.0
รวม	522	100.0
5. ท่านได้แสดงออกว่าท่านเป็นพันธมิตรฯ ด้วยสัญลักษณ์ต่างๆ หรือด้วยการกระทำใช่หรือไม่		
ใช่	421	80.7
ไม่ใช่	27	5.2
ไม่แน่ใจ/บางครั้ง	74	14.2
รวม	522	100.0

จากตารางที่ 5.6 แสดงค่าร้อยละของการมีส่วนร่วมทางการเมืองกับกลุ่มพันธมิตรฯ หลังติดตามข้อมูลจากทาง ASTV ในช่วง 193 วัน

1. ผู้ศึกษาพบกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เคยเข้าร่วมชุมนุม อย่างน้อยร้อยละ 70.7 เป็นผู้เคยเข้าร่วมแล้วทั้งสิ้น มีเพียงร้อยละ 29.3 ที่ระบุว่าตัวเองเป็นพันธมิตรหน้าจอกและไม่เคยเข้าร่วมชุมนุมเลย เมื่อผู้ศึกษาได้สอบถามเหตุผลว่าหากไม่เคยเข้าร่วมการชุมนุมเลย รู้ได้อย่างไรว่าตัวเองเป็นพันธมิตรฯ กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ได้ตอบว่า ใช้วิธีการเปิดASTV ไรต์ลวด 24 ชม. เพื่อดูการชุมนุมฯ และพบเหตุหลบางประการจากผู้เป็นพันธมิตรหน้าจอกอย่างเดียว (กอบปร จุสกุลวิจิตร, สัมภาษณ์, เมษายน 2554) ที่ให้ระบุว่า ไม่ต้องเข้าร่วมชุมนุมเนื่องจากเหตุผลส่วนตัว แต่ก็รู้สึกเป็นหนึ่งเดียวกับพันธมิตร ทั้งจากการเปิดรับชมการชุมนุมผ่านทาง ASTV ซึ่งไม่ต้องทนร้อนทนฝน จึงมีสิทธิในการตรึงตรองวิธีคิดและข้อเท็จจริงจากบนเวทีพันธมิตรฯ ได้อย่างรอบคอบ และแม้จะไม่เคยมาร่วมชุมนุมในสถานที่จริงแม้แต่ครั้งเดียว แต่ก็มีความรู้สึกมีส่วนร่วมโดยตลอดจากการรับชม และแสดงออกถึงการเป็นพันธมิตรฯ ด้วยการบริจาคเพื่อ ไม่ให้ ASTV จอดับ ช่วยขยายแนวคิดหรือจะเรียกว่าอุดมการณ์พันธมิตรฯ ก็ได้ ได้มีการขยายแนวคิดหรือข้อเท็จจริงชุดนั้นๆ ไปยังกลุ่มคนใกล้ชิด และส่งคนใกล้ชิดในครอบครัวไปเข้าร่วมชุมนุมแทน ซึ่งก็สอดคล้องกับผลสำรวจในข้อ 3 และข้อ 4 ที่ถามถึงพฤติกรรมในการแสดงออกด้านอื่นของกลุ่มตัวอย่างที่เป็นทั้งผู้ที่เคยและไม่เคยเข้าร่วมชุมนุม

2. ท่านเคยบริจาคเงิน สิ่งของ อาหาร หรือช่วยเหลือด้านกำลังกายแก่การชุมนุมใช่หรือไม่ โดยผู้ชุมนุมซึ่งเป็นกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ ตอบว่าใช่ คิดเป็นร้อยละ 76.2 รองลงมาตอบว่า ไม่ใช่คิดเป็นร้อยละ 15.7

3. ท่านได้แสดงออกว่าท่านเป็นพันธมิตรฯ ด้วยสัญลักษณ์ต่างๆ หรือด้วยการกระทำใช่หรือไม่ โดยผู้ชุมนุมซึ่งเป็นกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ ตอบว่าใช่ คิดเป็นร้อยละ 80.7 รองลงมาตอบว่า ไม่ใช่บางครั้ง คิดเป็นร้อยละ 14.2

ตารางที่ 5.7 ค่าเฉลี่ยของสาเหตุที่มีผลต่อการตัดสินใจเข้าร่วมชุมนุมหรือทำกิจกรรมทางการเมืองกับกลุ่มพันธมิตรฯ แยกพิจารณาเป็นรายข้อเรียงจากมากที่สุดไปหาน้อยที่สุด

เนื้อหา	ค่าเฉลี่ย
สาเหตุที่มีผลต่อการตัดสินใจเข้าร่วมชุมนุมหรือทำกิจกรรมทางการเมืองกับกลุ่มพันธมิตรฯ	4.40
1 ต้องการปกป้องสถาบันสูงสุดของชาติ	4.76
2 ต้องการปกป้องผลประโยชน์ของประเทศ	4.70
3 ต้องรวมพลังต่อต้านกลุ่มทุนสามานย์	4.57
4 ต้องรวมพลังการต่อต้านระบอบทักษิณ	4.48
5 เชื่อมั่นในภูมิปัญญาของแกนนำพันธมิตร	4.40
6 เชื่อมั่นว่าการแสดงพลังของกลุ่มพันธมิตรฯเป็นภารกิจสำคัญ	4.39
7 ความน่าเชื่อถือของข้อมูลที่ถูกนำเสนอผ่านแกนนำพันธมิตรฯ	4.33
8 เชื่อมั่นในวิจรรย์ญาณของตัวเอง	4.31
9 ความน่าเชื่อถือของข้อมูลที่ถูกนำเสนอผ่านตัววิทยากร / ผู้ปราศรัย / ผู้ดำเนินรายการ	4.30
10 เชื่อมั่นในภูมิปัญญาของตัววิทยากร / ผู้ปราศรัย / ผู้ดำเนินรายการ	4.29
11 เชื่อมั่นในภูมิปัญญาของตัวเอง	4.25
12 ความศรัทธาและยกย่องนับถือในตัวแกนนำพันธมิตรฯ	4.23
13 ความศรัทธาและยกย่องนับถือในตัววิทยากร / ผู้ปราศรัย / ผู้ดำเนินรายการ	4.22

จากตารางที่ 5.7 แสดงค่าเฉลี่ยของสาเหตุที่มีผลต่อการตัดสินใจเข้าร่วมชุมนุมหรือทำกิจกรรมทางการเมืองกับกลุ่มพันธมิตรฯ นั้น ผู้ศึกษาได้กำหนดหลักเกณฑ์ประเมินค่าของข้อมูลดังนี้ คือ 5 = มีผลต่อการตัดสินใจมากที่สุด, 4 = มีผลต่อการตัดสินใจมาก, 3 = มีผลต่อการตัดสินใจปานกลาง, 2 = มีผลต่อการตัดสินใจเล็กน้อย และ 1 = ไม่มีผลต่อการตัดสินใจเลย ซึ่งจากผลการวิจัยพบว่า สาเหตุทุกข้อที่กล่าวมานั้นมีผลต่อการตัดสินใจเข้าร่วมชุมนุมหรือทำกิจกรรมทางการเมืองกับกลุ่มพันธมิตรฯ โดยมีค่าเฉลี่ยรวมคือ 4.40 ซึ่งจัดอยู่ในระดับที่มีผลต่อการตัดสินใจมาก และหากพิจารณาผลการวิจัยรายข้อนั้นพบว่า ค่าเฉลี่ยทุกรายข้อจัดอยู่ในระดับที่มีผลต่อการตัดสินใจมาก โดยแสดงให้เห็นว่า ผู้ชุมนุมซึ่งเป็นกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ ได้แสดงความคิดเห็นว่าเหตุผลหลัก 3 อันดับแรกที่ทำให้กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ตัดสินใจเข้าร่วมชุมนุมคือ ต้องการปกป้องสถาบันสูงสุดของชาติ / ต้องการปกป้องผลประโยชน์ของประเทศ / ต้องรวมพลังต่อต้านกลุ่มทุนสามานย์ ค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมีผลต่อการตัดสินใจมากที่สุด ซึ่งก็สอดคล้องการสำรวจของ thaitopic ในหัวข้อเป้าหมายสุดท้ายของการชุมนุมของผู้ชุมนุมเมื่อครั้ง 193 วัน 3 อันดับแรกคือ ปกป้องผลประโยชน์ของประเทศชาติ ร้อยละ 63.31 ปกป้องสถาบันพระมหากษัตริย์ร้อยละ 19.49 และป้องกันระบอบทักษิณพื้นตัว ร้อยละ 8.40 ("ความเห็นประชาชนที่ร่วมชุมนุมขับไล่ทักษิณ". 2551. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <http://www.thaitopic.net/knowledge/knowledge.php> [2551, ธันวาคม 10])

ตารางที่ 5.8 ค่าเฉลี่ยของทัศนคติต่อ ASTV ในการได้รับข้อมูลข่าวสารของกลุ่มพันธมิตรฯ ในช่วงการประชุม 193 วัน แยกพิจารณาเป็นรายข้อจากมากที่สุดไปหาน้อยที่สุด

เนื้อหา	ค่าเฉลี่ย
ทัศนคติต่อ ASTV ในการได้รับข้อมูลข่าวสารของกลุ่มพันธมิตรฯ ในช่วงการประชุม 193 วัน	4.36
1 ท่านมักจะแนะนำหรือชักชวนคนรู้จักรอบข้างให้หันมารับข่าวสารด้านการเมืองจาก ASTV	4.44
2 การนำเสนอข่าวสารด้านการเมืองของ ASTV ทำให้เกิดการปฏิรูปการเมืองใหม่ที่มีความโปร่งใสและสามารถตรวจสอบการทำงานของทางภาครัฐได้ดีกว่าเดิม	4.43
3 เมื่อท่านรับชม ASTV ท่านรู้สึกว่าคุณมีความเป็นพันธมิตรมากขึ้นมากกว่าช่วงที่ไม่ได้ติดตามรับชม	4.41
5 หลังจากการชม ASTV ข่าวสารด้านการเมืองทำให้ท่านรู้สึกร่วมกับกิจกรรมทางการเมืองของกลุ่มพันธมิตรฯมากกว่าก่อนได้รับชม ASTV	4.39
6 ASTV ทำให้ท่านรู้สึกว่ามีส่วนร่วมต่อการชุมนุมได้อย่างต่อเนื่องยาวนานแม้ไม่ได้มาที่สถานที่ชุมนุมหรือไปทำกิจกรรมทางการเมืองร่วมกับกลุ่มพันธมิตรฯ	4.39
7 ASTV มีการนำเสนอข่าวที่น่าเชื่อถือกว่าที่วอยซ์ของ 3 5 7 9 NBT และไทยพีบีเอส	4.39
8 ASTV เป็นสื่อที่เลือกข้างเป็นสิ่งที่ถูกต้องแล้ว	4.37
9 เมื่อท่านได้รับชม ASTV ท่านตัดสินใจสนับสนุนปัจจัยต่างๆ เพื่อไม่ให้ ASTV จอดับ	4.37
10 ท่านจะเข้าร่วมชุมนุมกับกลุ่มพันธมิตรฯ ต่อเมื่อได้รับการสื่อสารผ่านจากสื่อของ ASTV	4.35

ตารางที่ 5.8 (ต่อ) ค่าเฉลี่ยของทัศนคติต่อ ASTV ในการได้รับข้อมูลข่าวสารของกลุ่มพันธมิตรฯ ในช่วงการชุมนุม 193 วัน แยกพิจารณาเป็นรายข้อเรียงจากมากที่สุดไปหาน้อยที่สุด

เนื้อหา	ค่าเฉลี่ย
ทัศนคติต่อ ASTV ในการได้รับข้อมูลข่าวสารของกลุ่มพันธมิตรฯ ในช่วงการชุมนุม 193 วัน	4.36
11 เมื่อได้รับชมหรือฟังการนำเสนอข่าวสารจาก ASTV แล้วทำให้ท่านอยากเข้าร่วมกิจกรรมกับกลุ่มพันธมิตรฯ ในทันที	4.32
12 ท่านรู้สึกที่ ASTV เป็นสถาบันทางการเมืองมากกว่าที่จะเป็นสื่อสาธารณะทั่วไปเมื่อท่านได้รับชม ASTV ท่านตัดสินใจสนับสนุนปัจจัยต่างๆ เพื่อไม่ให้ ASTV จอดับ	4.18

จากตารางที่ 5.8 ค่าเฉลี่ยของทัศนคติต่อ ASTV ในการได้รับข้อมูลข่าวสารของกลุ่มพันธมิตรฯ ในช่วงการชุมนุม 193 วัน นั้น ผู้ศึกษาได้กำหนดหลักเกณฑ์ประเมินค่าของข้อมูลดังนี้ คือ 5 = เห็นด้วยมากที่สุด, 4= เห็นด้วย, 3= ปานกลาง, 2= ไม่เห็นด้วย, 1= ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง ซึ่งจากผลการวิจัยพบว่า ทัศนคติต่อ ASTV ในการได้รับข้อมูลข่าวสารของกลุ่มพันธมิตรฯ ในช่วงการชุมนุม 193 วัน มีค่าเฉลี่ยรวมคือ 4.36 ซึ่งจัดอยู่ในระดับเห็นด้วยอย่างมาก และหากพิจารณาผลการวิจัยรายข้อนั้นพบว่า ค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับเห็นด้วยอย่างมาก แสดงว่าผู้ชุมนุมส่วนใหญ่มีทัศนคติที่เห็นด้วยต่อ ASTV ในการเผยแพร่ข่าวสารของกลุ่มพันธมิตรฯ ในช่วงการชุมนุม 193 วัน

ผู้ศึกษาพบเพิ่มเติมสอดคล้องกับบทวิเคราะห์ของตารางที่ 5.6 กรณีเป็นพันธมิตรฯ หน้าจอแต่เพียงอย่างเดียวของ กอปร ที่ระบุว่า แม้ไม่ได้มาชุมนุม แต่ก็ได้ใช้ประโยชน์จากการรับชม ASTV ในการไปขยายความคิด และอุดมการณ์สู่คนใกล้ชิดเป็นวิธีการหนึ่งของผู้ที่รับสารจาก ASTV แต่เพียงอย่างเดียว ซึ่งเหตุผลดังกล่าวนี้ก็สอดคล้องกับตัวเลขค่าเฉลี่ยทัศนคติต่อ ASTV ในการได้รับข้อมูลข่าวสารของกลุ่มพันธมิตรฯ ในช่วงการชุมนุม 193 วัน อันดับหนึ่งที่กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ท่านมักจะแนะนำหรือชักชวนคนรู้จักรอบข้างให้หันมารับข่าวสารด้านการเมืองจาก ASTV และทำให้ผู้ที่ไม่ได้มาชุมนุมรู้สึกมีความเป็นพันธมิตรมากขึ้นมากกว่าช่วงที่ไม่ได้ติดตามรับชมที่มีค่าเฉลี่ยที่ 4.41 ซึ่งก็สะท้อนให้เห็นความเชื่อมโยงทางอารมณ์ การมีส่วนร่วมของผู้ชุมนุมและผู้ชมASTV ให้เป็นเนื้อเดียวกันได้ โดยที่ไม่ต้องอยู่ร่วมกันในเชิงสถานที่จริง

5.2 ผลกระทบของผู้ชม ASTV ต่อการเข้าร่วมเป็นเครือข่ายพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตย

ผู้ชม ASTV หลังจากที่ได้รับชมข่าวสารต่างๆ ทางด้านการเมืองจากทางสถานี ASTV แล้วส่งผลกระทบทำให้ผู้ชมส่วนใหญ่มีการเข้าร่วมเป็นเครือข่ายพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตย โดยจะเห็นได้จากผลสรุปในส่วนที่ 5 เรื่อง การมีส่วนร่วมทางการเมืองกับกลุ่มพันธมิตรฯ หลังติดตามข้อมูลจากทาง ASTV ในช่วง 193 วัน ซึ่งสามารถสรุปผลกระทบของผู้ชม ASTV ต่อการเข้าร่วมเป็นเครือข่ายพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตย ตามผลการวิจัยที่พบรายด้านต่อไปนี้

5.2.1 ด้านการมีส่วนร่วมทางการเมืองกับกลุ่มพันธมิตรฯ หลังติดตามข้อมูลจากทาง ASTV ในช่วง 193 วัน

จากตารางที่ 5.6 ผลการวิจัยพบว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เคยเข้าร่วมชุมนุมเป็นผู้เคยเข้าร่วมแล้วทั้งสิ้นอย่างน้อย 1-7 วันขั้นต่ำสุด มีเพียงร้อยละ 29.3 ที่ระบุว่าตัวเองเป็นพันธมิตรหน้าจอกและไม่เคยเข้าร่วมชุมนุมเลย เมื่อผู้ศึกษาได้สอบถามเหตุผลว่าหากไม่เคยเข้าร่วมการชุมนุมเลย รู้ได้อย่างไรว่าตัวเองเป็นพันธมิตรฯกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ได้ตอบว่า ใช้วิธีการเปิดASTV ไรต์ลวด 24 ชม.เพื่อดูการชุมนุมฯและพบเหตุผลบางประการจากผู้เป็นพันธมิตรหน้าจอกอย่างเดียว (กอบปร จุสกุลวิจิตร, **สัมภาษณ์**, เมษายน 2554) ที่ให้ระบุว่า ไม่ต้องเข้าร่วมชุมนุมเนื่องจากเหตุผลส่วนตัว แต่ก็รู้สึกเป็นหนึ่งเดียวกับพันธมิตร ทั้งจากการเปิดรับชมการชุมนุมผ่านทาง ASTV ซึ่งไม่ต้องทนร้อนทนฝน จึงมีสมาธิในการตรึกตรองวิธีคิดและข้อเท็จจริงจากบนเวทีพันธมิตรฯ ได้อย่างรอบคอบ และแม้จะไม่เคยมาร่วมชุมนุมในสถานที่จริงแม้แต่ครั้งเดียว แต่ก็มีความรู้สึกมีส่วนร่วมโดยตลอดจากการรับชม และแสดงออกถึงการเป็นพันธมิตรฯด้วยการบริจาคเพื่อไม่ให้ ASTV จอดับ ช่วยขยายแนวคิดหรือจะเรียกว่าอุดมการณ์พันธมิตรฯก็ได้ ได้มีการขยายแนวคิดหรือข้อเท็จจริงชุดนั้นๆไปยังกลุ่มคนใกล้ชิดและส่งคนใกล้ชิดในครอบครัวไปเข้าร่วมชุมนุมแทน

ซึ่งก็สอดคล้องกับพฤติกรรมในการแสดงออกด้านอื่นของกลุ่มตัวอย่างที่เป็นทั้งผู้ที่เคยและไม่เคยเข้าร่วมชุมนุมที่หลังจากติดตามข้อมูล ชุดความคิด หรืออุดมการณ์ของกลุ่มพันธมิตรฯที่ส่งผ่านทาง ASTV ในช่วง 193 วันแล้วนั้น ผู้ชมASTV ก็จะได้แสดงออกว่าพันธมิตรฯ ด้วยสัญลักษณ์ต่างๆ หรือด้วยการกระทำ ด้วยวิธีการต่างทั้งการบริจาคเงิน สิ่งของ อาหาร หรือช่วยเหลือด้านกำลังกายแก่การ

ชุมนุม แสดงให้เห็นว่าผู้ชม ASTV มีพฤติกรรมเข้าร่วมเป็นเครือข่ายพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตยในระดับที่สูง

5.2.2 ด้านสาเหตุที่มีผลต่อการตัดสินใจเข้าร่วมชุมนุมหรือทำกิจกรรมทางการเมืองกับกลุ่มพันธมิตรฯ

จากตารางที่ 5.7 ผลการวิจัยพบว่าผู้ชุมนุมซึ่งเป็นกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ ได้ให้น้ำหนักกับเหตุผลหลัก 3 อันดับแรกคือ **ต้องการปกป้องสถาบันสูงสุดของชาติ / ต้องการปกป้องผลประโยชน์ของประเทศ / ต้องรวมพลังต่อต้านกลุ่มทุนสามัญ** ซึ่งเป็นเหตุผลในการตัดสินใจลำดับต้นๆที่จะเข้าร่วมชุมนุมหรือไม่ ซึ่งก็สอดคล้องการสำรวจของ thaitopic ในหัวข้อเป้าหมายสุดท้ายของการชุมนุมของผู้ชุมนุมเมื่อครั้ง 193 วัน 3 อันดับแรกคือ ปกป้องผลประโยชน์ของประเทศชาติ ร้อยละ 63.31 ปกป้องสถาบันพระมหากษัตริย์ร้อยละ 19.49 และป้องกันระบอบทักษิณพื้นตัว ร้อยละ 8.40 ("ความเห็นประชาชนที่ร่วมชุมนุมขับไล่ทักษิณ". 2551. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <http://www.thaitopic.net/knowledge/knowledge.php> [2551, ธันวาคม 10])

โดยสาเหตุที่มีผลต่อการตัดสินใจเข้าร่วมชุมนุมของผู้ชุมนุมนั้น มีตามลำดับ (พิจารณาตามลำดับสูงสุดของค่าเฉลี่ยจนถึงระดับน้อยสุดของค่าเฉลี่ย) ดังต่อไปนี้

1. **ต้องการปกป้องสถาบันสูงสุดของชาติ**
2. **ต้องการปกป้องผลประโยชน์ของประเทศ**
3. **ต้องรวมพลังต่อต้านกลุ่มทุนสามัญ**
4. **ต้องรวมพลังการต่อต้านระบอบทักษิณ**
5. **เชื่อมั่นในภูมิปัญญาของแกนนำพันธมิตร**
6. **เชื่อมั่นว่าการแสดงพลังของกลุ่มพันธมิตรฯเป็นภาระกิจสำคัญ**
7. **ความน่าเชื่อถือของข้อมูลที่ถูกนำเสนอผ่านแกนนำพันธมิตรฯ**
8. **เชื่อมั่นในวิจรรย์ญาณของตัวเอง**
9. **ความน่าเชื่อถือของข้อมูลที่ถูกนำเสนอผ่านตัววิทยากร / ผู้ปราศรัย / ผู้ดำเนินรายการ**
10. **เชื่อมั่นในภูมิปัญญาของตัววิทยากร / ผู้ปราศรัย / ผู้ดำเนินรายการ**
11. **เชื่อมั่นในภูมิปัญญาของตัวเอง**
12. **ความศรัทธาและยกย่องนับถือในตัวแกนนำพันธมิตรฯ**

13. ความศรัทธาและยกย่องนับถือในตัววิทยากร / ผู้ปราศรัย / ผู้ดำเนินรายการ

ผลการวิจัยจากตารางที่ 5.7 นั้น หากพิจารณาผลการวิจัยโดยรวมพบว่า ค่าเฉลี่ยทุกรายข้อ จัดอยู่ในระดับที่มีผลต่อการตัดสินใจมาก โดยแสดงให้เห็นว่า ผู้ชม ASTV ส่วนใหญ่ ได้แสดงความเห็นว่าเหตุผลดังกล่าวข้างต้นทั้ง 13 ลำดับข้างต้นนั้น มีต่อการตัดสินใจมากในการที่จะเข้าร่วมชุมนุมหรือทำกิจกรรมทางการเมืองกับกลุ่มพันธมิตรฯ

5.3 การเปลี่ยนแปลงทัศนคติทางการเมืองจากการติดตาม ASTV

ในด้านของการเปลี่ยนแปลงทัศนคติทางการเมืองจากการติดตาม ASTV ผู้ศึกษาขอแบ่งการพิจารณาไว้ 2 ประเด็นคือ ทัศนคติของผู้ชม ASTV ในช่วงก่อนการชุมนุมกลุ่มพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตย และทัศนคติของผู้ชม ASTV หลังจากได้รับรู้อุดมการณ์ของกลุ่มพันธมิตรฯ ที่ส่งผ่านทาง ASTV ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

5.3.1 ทัศนคติของผู้ชม ASTV ในช่วงก่อนการชุมนุมกลุ่มพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตย

จากข้อมูลส่วนที่ 2 เรื่องพฤติกรรมการเปิดรับข้อมูลข่าวสารจาก ASTV ตามตารางที่ 5.2 ระยะเวลาที่ผู้ร่วมชุมนุมติดตามข้อมูลข่าวสารจาก ASTV ตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบันนั้น พบว่า ผู้ชุมนุมซึ่งเป็นกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ ติดตามข่าวสารจาก ASTV น้อยกว่า 1 ปี คิดเป็นร้อยละ 34.9 ก็จริงอยู่ แต่หากดูจากกลุ่มตัวอย่างที่ติดตามอย่างน้อย 1-2 ปี / 3-4 ปี / 4 ปีขึ้นไป ผู้ศึกษาพบว่าผู้เข้าร่วมชุมนุมส่วนใหญ่ เป็นผู้ชม ASTV มากกว่า 1 ปีขึ้นไป ถึงร้อยละ 57.8 ซึ่งสะท้อนนัยสำคัญที่ว่า 2 ประการคือ ประการแรก กลุ่มคนที่เข้ามาร่วมการชุมนุมเมื่อครั้ง 193 วันส่วนหนึ่งเป็นกลุ่มผู้ชมที่เป็นแฟนรายการเมืองไทยรายสัปดาห์ และผู้ชม ASTV เดิมอยู่แล้ว (อ้างถึงในฉันทรวรรณ ยกย่อง, 2552: 73-74) ที่ผู้ศึกษาได้อธิบายไว้ในบทที่ 3 เรื่องกลุ่มผู้ชม ASTV เดิมที่มาเข้าร่วมการชุมนุมทางการเมืองภาคประชาชนของกลุ่มพันธมิตรที่เกิดขึ้นมาใหม่และไม่ได้เกี่ยวข้องกับกลุ่มทางการเมืองใดๆเลย ประการที่ 2 ตัวเลขของกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ที่มีระยะเวลาการติดตามรับชม ASTV เป็นระยะเวลาไม่น้อยกว่า 1 ปีนั้น สอดรับกับผลสำรวจของ thaitopic ที่ได้สอบถามกรณีการแสดงการสนับสนุนถ้ายุติการ

ชุมนุมฯ แก่ผู้ให้ข้อมูล ในขณะที่มีการชุมนุมที่ร้อยละ 87.86 จะยังคงติดตามดู ASTV/FMTV อย่างต่อเนื่อง

จากตารางที่ 5.2 ยังพบว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ ร้อยละ 73.6 จะเปิดรับชม ASTV อย่างน้อย 1 ชั่วโมงขึ้นไป และร้อยละ 39.5 เปิดรับชมอย่างน้อย 1-3 ชม. ต่อครั้งในการรับชม และในหนึ่งสัปดาห์นั้นผู้ชมส่วนใหญ่จะรับชม ASTV ทุกวัน ซึ่งแน่นอนว่าย่อมมีผลเปิดรับอุดมการณ์ของกลุ่มพันธมิตรที่มาจาก การรับชมเป็นระยะเวลายาวนานต่อเนื่อง การผลิตซ้ำทางเนื้อหาที่ถูกถ่ายทอดผ่าน ASTV นั้นส่งผลในด้านทัศนคติของผู้ชม ASTV ในช่วงก่อนการชุมนุมกลุ่มพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตยนั้น ผู้ชมที่เป็นกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ที่แม้ว่าส่วนใหญ่ ร้อยละ 26.8 จะให้เหตุผลว่า เคยติดตามมาตั้งแต่เป็นรายการเมืองไทยรายสัปดาห์ แต่หากพิจารณาเหตุผลที่ผู้ร่วมชุมนุมที่รับชม ASTV ส่วนใหญ่ ต้องการทราบข่าวสารที่ไม่เคยรู้มาก่อน ไม่ชอบระบบทักษิณและเห็นด้วยกับการชุมนุม คิดเป็นร้อยละ 45 ซึ่งทำให้เห็นว่าจากการสำรวจในปี 2554 ผู้ศึกษาพบว่าผู้ชุมนุมยังมีอุดมการณ์เดิม (hegemony เดิม) ที่เชื่อว่าระบบทักษิณเป็นอันตรายต่อประเทศยังคงอยู่เป็นอุดมการณ์หลักร่วมกันของกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งอาจเปรียบเทียบกับผลการสำรวจของ thaitopic ในหัวข้อชัยชนะเบื้องต้นของผู้ชุมนุมเมื่อครั้ง 193 วัน คือระบบทักษิณถูกจำกัด ที่สูงเป็นอันดับ 1 ถึงร้อยละ 87.06 ("ความเห็นประชาชนที่ร่วมชุมนุมขับไล่ทักษิณ". 2551. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <http://www.thaitopic.net/knowledge/knowledge.php> [2551, ธันวาคม 10])

นอกจากสื่อ ASTV แล้ว ผู้ชมส่วนใหญ่ยังเปิดรับข่าวสารจากสื่ออื่นอีกด้วย ซึ่งได้แก่ เปิดรับข่าวสารจากโทรทัศน์ NBT ด้านสื่อวิทยุจะนิยมรับฟังข่าวสารจากคลื่น 92.25 ด้านสื่อหนังสือพิมพ์จะนิยมรับข่าวสารจากหนังสือพิมพ์ผู้จัดการ ด้านสื่ออินเทอร์เน็ตจะนิยมรับข่าวสารจากเว็บ Manager เป็นต้น จะเห็นได้ว่าสื่ออื่นๆ ที่กลุ่มตัวอย่างเปิดรับส่วนใหญ่ไม่ว่าจะเป็น คลื่น 92.25 หนังสือพิมพ์ผู้จัดการ หรือเว็บ Manager ก็ล้วนมีเนื้อหาต่อต้านระบบทักษิณแทบทั้งสิ้น

5.3.2 ทศนคติของผู้ชม ASTV หลังรับรู้อุดมการณ์ของกลุ่มพันธมิตรฯที่ส่งผ่าน ASTV

จากข้อมูลส่วนที่ 4 เรื่องทัศนคติทางการเมืองที่เปลี่ยนแปลงไปหลังรับรู้ข่าวสารจาก ASTV นั้น ตามตาราง 5.5 ที่แสดงค่าร้อยละของทัศนคติทางการเมืองที่เปลี่ยนแปลงไปหลังรับรู้ข่าวสารจาก ASTV นั้น โดยผลการวิจัยพบว่า ผู้ชมซึ่งเป็นกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีทัศนคติที่เปลี่ยนแปลงไปในด้านภาพลักษณ์ของ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตรในทางลบมากขึ้น มีความรู้สึกไม่ไว้วางใจบุคคลที่เข้าไปเกี่ยวข้องกับพรรคการเมืองที่เป็นนอมินีของระบอบทักษิณมากขึ้น มีทัศนคติต่อนักการเมืองที่จะเข้าสู่อำนาจเพื่อหวังผลประโยชน์ในทางลบมากขึ้น มีทัศนคติที่จะปกป้องผลประโยชน์ของบ้านเมืองมากขึ้น และประเด็นสุดท้ายคือมีทัศนคติที่จะปกป้องสถาบันพระมหากษัตริย์ด้วยชีวิตมากขึ้น

ผู้ศึกษายังพบว่า ทัศนคติทางการเมืองที่เปลี่ยนไปนั้นเป็นไปในทิศทางที่มากขึ้นกว่าของเดิม หรือชุดความคิดเดิมส่วนตัวก่อนที่จะได้มารับรู้อุดมการณ์ทางการเมืองของกลุ่มพันธมิตรฯที่ส่งผ่าน ASTV ไปยังผู้ชมอีกด้วย

5.4 การขยายพื้นที่ความนิยมของ ASTV หลังจากได้ติดตามอุดมการณ์ของกลุ่มพันธมิตรฯ

พฤติกรรมด้านความนิยมบริโภคข่าวสารนั้นต้องมีการรับรู้ประโยชน์จากข่าวสาร ผู้ชมต้องรับรู้อุดมการณ์ที่ถ่ายทอดผ่านข่าวสารนั้นๆ ซึ่งจะทำให้ผู้ชมมีทัศนคติที่ดีต่อสื่อที่ถ่ายทอดข่าวสารได้ ซึ่งในด้านของการขยายพื้นที่ความนิยมของ ASTV หลังจากได้ติดตามอุดมการณ์ของกลุ่มพันธมิตรฯ สามารถแยกประเด็นการวิเคราะห์ตามรายด้าน ได้แก่ การขยายพื้นที่ความนิยมของ ASTV หลังจากได้ติดตามอุดมการณ์ของกลุ่มพันธมิตรฯ ผ่านการรับรู้ข่าวสาร และประโยชน์ในการรับชมข่าวสารจาก ASTV การขยายพื้นที่ความนิยมของ ASTV หลังจากได้ติดตามวาทกรรมทางการเมืองของผ่านการรับรู้อุดมการณ์ของกลุ่มพันธมิตรฯ การขยายพื้นที่ความนิยมของ ASTV ผ่านทัศนคติต่อ ASTV ในการได้รับข้อมูลข่าวสารของกลุ่มพันธมิตรฯ ในช่วงการประชุม 193 วัน ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

5.4.1 การขยายพื้นที่ความนิยมของ ASTV หลังจากได้ติดตามอุดมการณ์ของกลุ่มพันธมิตรฯ ผ่านการรับรู้ข่าวสาร และประโยชน์ในการรับชมข่าวสารจาก ASTV

ผลการวิจัยพบว่า ผู้ชม ASTV ซึ่งเป็นกลุ่มตัวอย่างนั้นได้ประโยชน์จากข้อมูลข่าวสารจากการรับชม ASTV ซึ่งจัดอยู่ในระดับมาก ซึ่งสามารถลำดับประโยชน์จากข้อมูลข่าวสารจากการรับชม ASTV (พิจารณาตามลำดับสูงสุดของค่าเฉลี่ยจนถึงระดับน้อยสุดของค่าเฉลี่ย) ดังต่อไปนี้

1. เพื่อเฝ้าติดตามการชุมนุม/หรือกิจกรรมทางการเมืองของกลุ่มพันธมิตรฯอย่างใกล้ชิด
2. เพื่อประโยชน์ในการปกป้องประเทศให้พ้นจากภัยจากระบบการเมืองที่ทุจริตคอร์รัปชัน
3. เพื่อรับรู้ข้อมูลข่าวสารทางการเมืองในเชิงลึกจากผู้ร่วมรายการบนเวทีการชุมนุม
4. เพื่อให้ได้รับข้อเท็จจริงที่สื่ออื่นไม่มี
5. เพื่อติดตามข้อมูลจากแกนนำพรม.แต่ละคน
6. เพื่อใช้เป็นข้อมูลในการตัดสินใจเข้าร่วมชุมนุม/กิจกรรมทางการเมืองที่กลุ่มพันธมิตรฯนัดหมายผ่าน ASTV
7. เพื่อใช้เปรียบเทียบกับข้อเท็จจริงจากสื่ออื่นๆ
8. เพื่อการติดตามข่าวสารประจำวันที่เกิดขึ้นจากรายการปกติของ ASTV ในช่วงการชุมนุม
9. เพื่อแสดงออกว่าเป็นพันธมิตรฯ
10. เพื่อนำข่าวสารที่ได้รับไปพูดคุยหรือถ่ายทอดต่อ

ผู้ศึกษาพบว่า การใช้ประโยชน์จากข้อมูลข่าวสารจากการรับชม ASTV มีค่าเฉลี่ยรวมคือ 4.28 ซึ่งจัดอยู่ในระดับมากที่สุด และหากพิจารณาผลการวิจัยรายข้อนั้นพบว่า ค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก เช่น แสดงว่าผู้ชุมนุมส่วนใหญ่ได้รับประโยชน์จากการรับชม ASTV ในช่วงที่มีการชุมนุมทางการเมืองของพันธมิตรฯนั้นอยู่ในระดับมาก เป็นส่วนใหญ่

ผู้ศึกษายังพบว่าการได้รับประโยชน์จากการรับชม ASTV ของกลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้ชุมนุมมากที่สุด คือเพื่อเฝ้าติดตามการชุมนุม/หรือกิจกรรมทางการเมืองของกลุ่มพันธมิตรฯอย่างใกล้ชิด คิดเป็นค่าเฉลี่ย 4.40 อาจกล่าวได้ว่า การถ่ายทอดสดตลอด 24 ชม.ของ ASTV นั้นทำให้ทำให้ผู้ชุมนุมรู้สึกเป็นหนึ่งเดียวกับพื้นที่การชุมนุม แม้จะอยู่หน้าจอทีวีแต่เพียงอย่างเดียวก็ตาม ซึ่งสามารถอธิบายได้ว่า ASTV ประสบความสำเร็จในการขยายพื้นที่ความนิยมไปยังผู้ชมได้เป็นอย่างดี

5.4.2 การขยายพื้นที่ความนิยมของ ASTV หลังจากได้ติดตามวาทกรรมทางการเมืองของ ผ่านการรับรู้อุดมการณ์ของกลุ่มพันธมิตรฯ

ผู้ศึกษาพบว่า ผู้ชม ASTV ซึ่งเป็นกลุ่มตัวอย่างนั้นได้รับรู้อุดมการณ์ของกลุ่มพันธมิตรฯ จัดอยู่ในระดับดีมาก โดยผู้ชมได้รับรู้อุดมการณ์ของกลุ่มพันธมิตรฯ ในด้านต่างๆ ดังนี้

1. ด้านแนวทางการต่อสู้ของกลุ่มพันธมิตรฯ ในช่วง 193 วัน คือ “โค่นล้มระบอบทักษิณ ล้างเมืองเก่า และปฏิรูปประเทศไทย”
2. ด้านแนวทาง“จุดเทียนทางปัญญา เอาธรรมนำหน้า” เป็นแนวทางที่พันธมิตรฯ ยึดถือและปฏิบัติ
3. ด้านแนวทาง “อารยะขัดขืน” ของกลุ่มพันธมิตรฯ เป็นแนวทางที่ถูกต้องชอบธรรม
4. ด้านนายกรัฐมนตรีนุ่่นเชิดชายชาติ หมายถึง รัฐบาลนำโดยนายสมัคร สุนทรเวชหรือสมชาย วงศ์สวัสดิ์เป็นพรรคที่สืบทอดแนวทางของพรรคไทยรักไทย และเจตนารมณ์ของระบอบทักษิณ
5. ด้านรัฐธรรมนูญฉบับปี 2550 ไม่สมควรแก้ไขเพื่อประโยชน์ของนักการเมือง
6. ด้านกรณีปราสาทเขาพระวิหาร “เราจะไม่ยอมเสียดินแดนแม้แต่ตารางนิ้วเดียว”

จากผลการวิจัยดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า ผู้ชมมีการรับรู้อุดมการณ์ของพันธมิตรฯ ผ่านสื่อ ASTV อยู่ในระดับดีมาก และการรับรู้ด้านอุดมการณ์ของผู้ชมนี้เองแสดงให้เห็นว่าผู้ชมยอมรับ และนิยมในสื่อ ASTV ทำให้ ASTV เป็นที่นิยมแพร่หลายในปัจจุบัน

5.4.3 การขยายพื้นที่ความนิยมของ ASTV ผ่านทัศนคติต่อ ASTV ในการได้รับข้อมูลข่าวสารของกลุ่มพันธมิตรฯ ในช่วงการชุมนุม 193 วัน

ผู้ศึกษาพบว่า ผู้ชม ASTV ซึ่งเป็นกลุ่มตัวอย่างนั้นมีทัศนคติต่อ ASTV ในการได้รับข้อมูลข่าวสารของกลุ่มพันธมิตรฯ ในช่วงการชุมนุม 193 วัน ซึ่งทัศนคติดังกล่าวของผู้ชมนั้นจะเห็นด้วยและคล้อยตามข้อมูลของ ASTV เป็นส่วนใหญ่ และผู้ชมส่วนใหญ่มีทัศนคติที่เห็นด้วย (พิจารณาตามลำดับสูงสุดของค่าเฉลี่ยจนถึงระดับน้อยสุดของค่าเฉลี่ย) ดังต่อไปนี้

1. ท่านมักจะแนะนำหรือชักชวนคนรู้จักรอบข้างให้หันมารับข่าวสารด้านการเมืองจาก ASTV
2. การนำเสนอข่าวสารด้านการเมืองของ ASTV ทำให้เกิดการปฏิรูปการเมืองใหม่ที่มีความโปร่งใสและสามารถตรวจสอบการทำงานของทางภาครัฐได้ดีกว่าเดิม

3. เมื่อท่านรับชม ASTV ท่านรู้สึกว่าคุณมีความเป็นพันธมิตรมากขึ้นมากกว่าช่วงที่ไม่ได้ติดตามรับชม
4. หลังจากการชม ASTV ข่าวสารด้านการเมืองทำให้ท่านรู้สึกร่วมกับกิจกรรมทางการเมืองของกลุ่มพันธมิตรมากกว่าก่อนได้รับชม ASTV
5. ASTV ทำให้ท่านรู้สึกว่ามีส่วนร่วมต่อการชุมนุมได้อย่างต่อเนื่องยาวนานแม้ไม่ได้มาที่สถานที่ชุมนุมหรือไปทำกิจกรรมทางการเมืองร่วมกับกลุ่มพันธมิตร
6. ASTV มีการนำเสนอข่าวที่น่าเชื่อถือกว่าทีวีอย่างช่อง 3 5 7 9 NBT และไทยพีบีเอส
7. ASTV เป็นสื่อที่เลือกข้างเป็นเรื่องที่ถูกต้องแล้ว
8. เมื่อท่านได้รับชม ASTV ท่านตัดสินใจสนับสนุนปัจจัยต่างๆ เพื่อไม่ให้ ASTV จอดับ
9. ท่านจะเข้าร่วมชุมนุมกับกลุ่มพันธมิตร ต่อเมื่อได้รับการสื่อสารผ่านจากสื่อของ ASTV
10. เมื่อได้รับชมหรือฟังการนำเสนอข่าวสารจาก ASTV แล้วทำให้ท่านอยากเข้าร่วมกิจกรรมกับกลุ่มพันธมิตร ในทันที
11. ท่านรู้สึกว่า ASTV เป็นสถาบันทางการเมืองมากกว่าที่จะเป็นสื่อสาธารณะทั่วไป
12. เมื่อท่านได้รับชม ASTV ท่านตัดสินใจสนับสนุนปัจจัยต่างๆ เพื่อไม่ให้ ASTV จอดับ

ผู้ศึกษาพบว่า ทศนคติต่อ ASTV ในการได้รับข้อมูลข่าวสารของกลุ่มพันธมิตรฯ ในช่วงการชุมนุม 193 วัน เรื่องมีค่าเฉลี่ยรวมคือ 4.36 ซึ่งจัดอยู่ในระดับเห็นด้วยอย่างมาก และหากพิจารณาผลการวิจัยรายข้อนั้นพบว่า ค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับเห็นด้วยอย่างมาก แสดงว่าผู้ชุมนุมส่วนใหญ่มีทัศนคติที่เห็นด้วยต่อ ASTV ในการเผยแพร่ข่าวสารของกลุ่มพันธมิตรฯ ในช่วงการชุมนุม 193 วัน

ผู้ศึกษาพบเพิ่มเติมสอดคล้องกับบทวิเคราะห์ของตารางที่ 5.6 กรณีเป็นพันธมิตรฯ หน้าจอแต่เพียงอย่างเดียวของนายกอรป ที่ระบุว่า แม้ไม่ได้มาชุมนุม แต่ก็ได้ใช้ประโยชน์จากการรับชม ASTV ในการไปขยายความคิด และอุดมการณ์สู่คนใกล้ชิดเป็นวิธีการหนึ่งของผู้ที่รับสารจาก ASTV แต่เพียงอย่างเดียว ซึ่งเหตุผลดังกล่าวนี้ ก็สอดคล้องกับตัวเลขค่าเฉลี่ยทัศนคติต่อ ASTV ในการได้รับข้อมูลข่าวสารของกลุ่มพันธมิตรฯ ในช่วงการชุมนุม 193 วัน อันดับที่หนึ่งที่กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ท่านมักจะแนะนำหรือชักชวนคนรู้จักรอบข้างให้หันมารับข่าวสารด้านการเมืองจาก ASTV และทำให้ผู้ที่ไม่ได้มาชุมนุมรู้สึกมีความเป็นพันธมิตรมากขึ้นมากกว่าช่วงที่ไม่ได้ติดตามรับชมที่มี

ค่าเฉลี่ยที่ 4.41 ซึ่งก็สะท้อนให้เห็นความเชื่อมโยงทางอารมณ์ การมีส่วนร่วมของผู้ชุมนุมและผู้ชม ASTV ให้เป็นเนื้อเดียวกันได้ โดยที่ไม่ต้องอยู่ร่วมกันในเชิงสถานที่จริง

นอกจากนั้นผู้ศึกษายังพบปัจจัยส่งที่ทำให้การแพร่กระจายอุดมการณ์ของกลุ่มพันธมิตรมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นจากกลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้ชม ASTV ที่ส่วนใหญ่เป็นชนชั้นกลาง โดยพบว่าด้านของอาชีพนั้นผู้ชุมนุมส่วนใหญ่ประกอบธุรกิจส่วนตัว / อาชีพอิสระ คิดเป็นร้อยละ 36.8 แม้รองหากจัดประเภทสาขาอาชีพของผู้ร่วมชุมนุมมากที่สุดจะเป็นผู้ประกอบการอาชีพอิสระหรือเจ้าของกิจการ ซึ่งตามนิยามของ มิลล์(1956 อ้างถึงในณรงค์ เพ็ชรประเสริฐ, 2548: 31-33)จัดอยู่ในประเภทชั้นชั้นกลางเก่า (old middle class) แต่หากตั้งข้อสังเกตจากการประกอบอาชีพ 3 กลุ่มรวมกัน คือ ตัวเลขของลงมาคือ พนักงานบริษัทเอกชน คิดเป็นร้อยละ 21.1 พนักงานรัฐวิสาหกิจร้อยละ 15.9 และข้าราชการ/พนักงานหน่วยงานของรัฐ ร้อยละ 14.4 จะมีตัวเลขรวมกันคิดเป็นร้อยละ 51.4 ซึ่งมิลล์ได้จัดกลุ่มให้เป็นกลุ่มชนชั้นกลางใหม่(new middle class)ซึ่งสะท้อนอย่างมีนัยสำคัญสอดคล้องกับกลุ่มผู้รับชมASTVที่ส่วนใหญ่เป็นชนชั้นกลาง ซึ่ง ปรีชา เปี่ยมพงศ์สานต์(อ้างถึงในทฤษฎีชนชั้นกลาง, คนชั้นชนกลางในกระแสนิยม, 2548: 133-139) ได้นำเสนอบทความทางวิชาการเรื่อง “ทฤษฎีชนชั้นกลาง”ว่า ชนชั้นกลางใหม่มีบทบาทสำคัญปัจจัยเกื้อหนุนให้การกระจายอุดมการณ์ของกลุ่มพันธมิตรในการผลิตอุดมการณ์ และแพร่กระจายอุดมการณ์นั้นไปยังทุกภาคส่วนของสังคม ซึ่งอาจกล่าวได้ว่า ในการชุมนุม 193 วันมีชนชั้นกลางมาร่วมมากที่สุดและเป็นปัจจัยเกื้อหนุนให้การแพร่กระจายอุดมการณ์ของกลุ่มพันธมิตรผ่านASTV มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

บทที่ 6

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล ข้อเสนอแนะ

สถานีโทรทัศน์ผ่านดาวเทียม ASTV เป็นปัจจัยสำคัญอย่างหนึ่งของการเคลื่อนไหวทางการเมืองของกลุ่มพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตยในฐานะเป็นเครื่องมือแพร่กระจายอุดมการณ์ทางการเมืองและข่าวสารทางการเมืองต่อประชาชนในขณะนั้น อันส่งผลต่อการต่อสู้ด้านความคิดและอุดมการณ์เพื่อแย่งชิงพื้นที่ทางอุดมการณ์ (War of Position) และวัฒนธรรมในสังคมของผู้คนให้เข้ามาร่วมชุมนุมตลอดระยะเวลา 193 วันที่กลุ่มพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตยได้จัดชุมนุมใหญ่ตั้งแต่วันที่ 25 พฤษภาคม 2551 เป็นต้นมา การชุมนุมดังกล่าวได้ใช้การกระจายข้อมูลข่าวสารความเคลื่อนไหวต่าง ๆ ของกลุ่มพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตยให้คนในสังคมได้รับทราบข้อมูลข่าวสารที่ทางการเมือง ด้วยการเผยแพร่ผ่านสถานีโทรทัศน์ผ่านดาวเทียม ASTV เป็นสื่อหลัก

ขณะที่งานวิจัยที่ผ่านมา มีการศึกษาในรูปแบบต่างๆ ไม่ว่าจะเป็น การใช้สื่อเป็นเครื่องมือในการเคลื่อนไหวของภาคประชาชน (พวงพนา คุณวัฒน์, 2545) การต่อสู้ทางวาทกรรมในพื้นที่สื่อ (สุรสม กฤษณะจุฑะ, 2547) การรับข่าวสารทางการเมืองกับผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน (เสนห์ นนทโชติ, 2524) การใช้อินเทอร์เน็ตเป็นเครื่องมือในการสื่อสารการเมืองในช่วงการต่อต้านรัฐบาลทักษิณ (ณัฐกานต์ กุลณรงค์, 2550) และอิทธิพลของสื่อสาธารณะดิจิทัลที่มีผลต่อพฤติกรรมการบริโภคข่าวสารด้านการเมือง (วิทอง ตัณฑกุลนินาท, 2551) ทั้งหมดล้วนแล้วแต่ให้ความสำคัญกับ “สาร” ที่ได้รับการนำเสนอว่ามีรูปแบบใดบ้าง อีกทั้งสารและรูปแบบการนำเสนออื่นๆ มีผลอย่างไรต่อผู้รับสาร ซึ่งยังขาดมิติของการศึกษาวิธีการจัดกระบวนการส่งผ่านกระบวนการในการกำหนดเนื้อหาและผลิตซ้ำเนื้อหาไปสู่สารหรือสาระที่ส่งผ่านสื่อมวลชนไปยังกลุ่มผู้ชุมนุม ซึ่งในบทบาทนี้ของสื่อมวลชนจึงถูกมองว่าถูกใช้เป็นเครื่องมือของการเคลื่อนไหวต่างๆ รวมถึงงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเหตุการณ์ความเคลื่อนไหวทางการเมืองของกลุ่มพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตยที่ผ่านมา ก็ยังมิได้มีการฉายภาพที่เป็นระบบถึงความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มพันธมิตรฯ กับ ASTV ที่สำคัญอย่างยิ่งคือมิติที่เนความสัมพันธ์เชิงอำนาจของแกนนำ บุคคลต่างๆ ที่มีส่วนสำคัญในการะบวนการเคลื่อนไหวของกลุ่มพันธมิตรฯ รวมถึงขั้นตอนกระบวนการจัดการข้อมูล และกลยุทธ์ต่างๆ ที่กลุ่มพันธมิตรฯ ใช้ผ่าน ASTV สถานีโทรทัศน์ผ่านดาวเทียม ASTV ถือได้ว่าเป็นส่วนสำคัญในการชุมนุมของกลุ่มพันธมิตรฯ จนนำไปสู่การลงจากอำนาจของ พ.ต.ท. ทักษิณ ชินวัตรตามเจตนารมณ์ของกลุ่มพันธมิตรฯ ที่ได้ตั้งไว้ ดังนั้นการวิจัยในครั้งนี้จึงมุ่งที่จะศึกษาประเด็นที่ยังขาดหายดังกล่าว เพื่อต่อภาพเหตุการณ์ความผิดปกติทางการเมืองที่เกิดขึ้น

ในช่วง 5 ปีที่ผ่านมา และจะได้เป็นประโยชน์ต่อการวิเคราะห์และศึกษาปรากฏการณ์ทางการเมืองในยุคเทคโนโลยีสารสนเทศต่อไป ดังนั้นผู้ศึกษาจึงได้ลำดับขั้นตอนเนื้อหาของบทนี้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ดังต่อไปนี้

- 6.1 วิธีการในการจัดกระบวนการส่งอุดมการณ์ทางการเมืองของกลุ่มพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตยผ่านสื่ออย่างสถานีโทรทัศน์ผ่านดาวเทียม ASTV
- 6.2 วิธีการจัดการกระบวนการในการกำหนดเนื้อหา (Agenda-Setting) และกระบวนการวางแผนผลิตเนื้อหา (Message) ของกลุ่มพันธมิตรที่ส่งผ่านของสถานีโทรทัศน์ผ่านดาวเทียม ASTV เพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่กลุ่มพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตย
- 6.3 ความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างองค์กรสื่อมวลชนอย่างสถานีโทรทัศน์ดาวเทียม ASTV กับองค์กรภาคประชาชนอย่างกลุ่มพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตย
- 6.4 ผลกระทบจากการนำเสนอข้อมูลผ่านของสถานีโทรทัศน์ดาวเทียม ASTV ที่มีต่อการเปลี่ยนแปลงทัศนคติทางการเมือง ของผู้ที่มาร่วมชุมนุมซึ่งเป็นเครือข่ายพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตย

ลำดับเนื้อหาดังกล่าวนี้ ผู้ศึกษาขอนำเสนอรายละเอียด ตามลำดับต่อไป

6.1 วิธีการในการจัดกระบวนการส่งอุดมการณ์ทางการเมืองของกลุ่มพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตยผ่านสื่ออย่างสถานีโทรทัศน์ผ่านดาวเทียม ASTV

หากพิจารณาในเบื้องต้นกลุ่มพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตยได้สร้างอุดมการณ์ชุดใหม่ (Hegemony) ขึ้นมาเพื่อที่ได้ตอบสนองต่อการครองความเป็นเจ้าของระบอบทักษิณ (Counter Hegemony) ในขณะนั้น ผู้ศึกษาก็พบว่าในการจัดกระบวนการส่งอุดมการณ์ทางการเมืองของกลุ่มพันธมิตรผ่านสื่ออย่างสถานีโทรทัศน์ผ่านดาวเทียม ASTV นั้น ASTV เป็นกลไกสำคัญในการให้พื้นที่กับอุดมการณ์ของกลุ่มพันธมิตรให้ดำรงอยู่ ชอบธรรม และเข้าสู่จิตสำนึก (Conscious) ของมวลชน จนกลายเป็นจิตสำนึกอภิปวัตติ อาจกล่าวได้ว่า ASTV เป็นกลไกให้ทำให้เกิดการหลอมรวม (Combination) และสร้างฉันทานุมัติ (Consent) อันเป็นกระบวนการที่กรัมซี่เรียกว่า “สงครามทางยึดพื้นที่ทางความคิด (War of position)” ในการทำให้มวลชนการเห็นพ้องจนกลายเป็นอุดมการณ์ร่วม และยินยอมที่จะปฏิบัติตาม (Consent) ความต้องการของกลุ่มพันธมิตรที่เป็นผู้ถ่ายทอด

อุดมการณ์ โดยเห็นได้จากความสอดคล้องต้องกันของช่วงกิจกรรมทางการเมืองของกลุ่มพันธมิตรฯ ที่สอดคล้องกับความนิยมจากผู้รับชมทางหน้าจอของASTV

โดยในการจัดการกระบวนการที่ ګรมี่เรียกว่า “สงครามทางยึดพื้นที่ทางความคิด(War of position)” นั้น กลุ่มปัญญาชนอภิวัฒน์ที่เป็นแกนนำทางความคิดได้คอยกำหนดยุทธศาสตร์และการเผยแพร่กระจายอุดมการณ์ของทางกลุ่มพันธมิตรฯ โดยทั่วไปเราจะเห็นบทบาทของกลุ่มปัญญาชนอภิวัฒน์เหล่านี้ในพื้นที่ของสื่อมวลชนอยู่เสมอ แต่ในกรณีศึกษานี้ ASTVเป็นตัวเชื่อมสำคัญที่ทำให้สื่อสารอุดมการณ์ของปัญญาชนอภิวัฒน์นี้ออกมาให้คนจำนวนมากเข้าใจตรงกันได้ และกลายเป็นการเคลื่อนไหวที่มีพลังขึ้นมา

ดังนั้นการกระจายอุดมการณ์ทางความคิดของกลุ่มพันธมิตรฯจึงมีประสิทธิภาพอย่างมาก ในการสร้างมวลชนและยึดโยงมวลชนเอาไว้และอาจกล่าวได้ว่า ASTV เสมือนอาวุธหลักเพื่อทำสงครามการยึดพื้นที่ทางความคิด (war of position) ใช้ต่อสู้ทางการเมืองในการต่อต้านอำนาจรัฐครั้งนั้น

6.2 วิธีการจัดการกระบวนการในการกำหนดเนื้อหา (Agenda-Setting) และกระบวนการวางแผนผลิตเนื้อหา (Message) ของกลุ่มพันธมิตรฯที่ส่งผ่านของสถานีโทรทัศน์ผ่านดาวเทียม ASTV เพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่กลุ่มพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตย

บทบาทของ ASTV ในการบวนการจัดการเนื้อหา(Agenda-Setting) กระทำผ่าน 2 รูปแบบหลักคือ แลกเปลี่ยนการณัของกลุ่มพันธมิตรฯ ภายใต้การดูแลและจัดการของแกนนำกลุ่มพันธมิตรฯ และการจัดกิจกรรมบนเวทีปราศรัยภายใต้การดูแลและจัดการของกองบรรณาธิการและผู้ดำเนินรายการบนเวที

ในด้านของการจัดการแลกเปลี่ยนการณั บุคลากรของASTV ได้เข้าไปมีส่วนร่วมในการประชุมรับฟังความคิดเห็น และร่วมแสดงความเห็นในการจัดทำแลกเปลี่ยนการณั และเมื่อระดมความเห็นเสร็จสิ้น นายปานเทพ พงษ์พัทพันธ์ หนึ่งในตัวแสดงหลักของกลุ่มพันธมิตรฯ ที่เป็นผู้บริหารของASTV จะรับหน้าที่ในการเรียบเรียงคำพูด และจัดทำแลกเปลี่ยนการณั เพื่อนำไปแลกเปลี่ยนบนเวทีแสดงจุดยืนของกลุ่มพันธมิตรฯ ในแต่ละวัน ขณะที่กิจกรรมส่วนใหญ่บนเวที ที่นอกเหนือจากการปราศรัยในช่วงคำของแกนนำนั้น จะอยู่ในความรับผิดชอบของกองบรรณาธิการ และผู้ดำเนินรายการของASTV

ในช่วงเวลาต่างๆ ซึ่งทั้งสองส่วนจะทำหน้าที่ในการเลือกผู้มาขึ้นเวที ผู้ให้สัมภาษณ์ การตัดประเด็น โดยจับกระแสความสนใจของสังคม ด้วยตนเองทั้งสิ้น

ด้านยุทธวิธีในการเข้าช่วงชิงพื้นที่ทางความคิดของผู้ชมASTV วิธีการหลักที่ทั้งASTVและกลุ่มพันธมิตรฯ ได้ประยุกต์ใช้ คือการสร้างความรู้สึกร่วมกันให้กับผู้ชมASTV ในด้านแนวทาง การที่ASTVได้ทำการถ่ายทอดสดการชุมนุมตลอด 24 ชั่วโมงนั้น เป็นการนำหลักการของ Reality Show ที่นำเสนอประเด็นข่าวผ่านการถ่ายทอดสดจากสถานที่จริง โดยไม่มีการจัดฉากหรือเขียนบทเอาไว้ก่อนล่วงหน้า สิ่งที่ได้รับการถ่ายทอดผ่านสายตาของผู้ชมเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นจริง ณ เวลานั้น ทำให้ผู้ชมที่รับชมASTVอยู่ตลอดมีความรู้สึกร่วมกับผู้ชุมนุม ณ สถานที่จริง ไม่ว่าจะป็นเหตุการณ์ การปราศรัย การปลุกใจของกลุ่มแกนนำ และอื่นๆ

นอกจากนี้ ASTVยังมีแนวทางการกำกับเนื้อหาของกิจกรรมบนเวทีให้เข้ากับจังหวะอารมณ์ของผู้ชมในสถานะต่างๆ เช่น หากต้องการให้มีผู้เข้าร่วมการชุมนุมเพิ่มเติม กิจกรรมบนเวทีจะเป็นการปราศรัยด้วยถ้อยคำที่ปลุกเร้า และก่อให้เกิดความรู้สึกฮึกเหิมในหมู่ผู้ชุมนุมและผู้ชม แต่เมื่อเกิดการปลุกกระดมเป็นระยะเวลาที่นานเกินไป จะทำให้ผู้เข้าร่วมการชุมนุมและผู้ชมมีความรู้สึกตึงเครียด และเหนื่อยล้า จึงต้องค้นรายการปราศรัยด้วยรายการบันเทิง ดนตรี และการแสดงเชิงศิลปะวัฒนธรรมสลับกันไป เพื่อลดความรุนแรง และความเหนื่อยล้าของผู้ชุมนุมลง อย่างไรก็ตาม หากย้อนกลับไปหลักการการทำรายการของASTV จะเห็นได้ว่ามีแนวทางในการยึดกลุ่มผู้ชมเป็นสำคัญ เพราะก่อนทำASTV มีการสำรวจความต้องการของประชาชนว่าต้องการรายการ และเนื้อหารูปแบบใด เพื่อตอบสนองความต้องการบริโภคข่าวสารให้มากที่สุด

ขณะเดียวกัน ในด้านเนื้อหา การสร้างวาทกรรมทางการเมือง ที่สื่อถึงภาพความเลวร้ายของการบริหารงานรัฐบาลทักษิณ ด้วยภาษาที่เข้าใจได้ สั้น และกระชับ นอกจากจะช่วยให้เกิดความเข้าใจภายในเวลาอันรวดเร็ว ยังก่อให้เกิดความรู้สึกร่วมด้วยวาทกรรมดังกล่าวอีกด้วย ทั้งนี้ วาทกรรมที่ถูกผลิตออกมา ถือเป็นเครื่องมือการสื่อสารที่สำคัญอย่างยิ่ง เพราะการถ่ายทอดแนวคิด อุดมการณ์ หรือความรู้สึกร่วมใดๆ ก็ตาม ไม่ว่าจะมีความสร้างสรรค์หรือองค์ประกอบดีเพียงใดก็ตาม หากแต่ถ้าไม่สามารถสื่อสารแนวคิดออกมาให้คนจำนวนมากเข้าใจตรงกันได้ ก็ยากที่การเคลื่อนไหวจะมีพลังขึ้นมา

6.3 ความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างองค์กรสื่อมวลชนอย่างสถานีโทรทัศน์ดาวเทียม ASTV กับองค์กรภาคประชาชนอย่างกลุ่มพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตย

จากการศึกษาแสดงให้เห็นว่าแกนนำพันธมิตรฯ มิได้เข้ามาแทรกแซงกระบวนการกำหนดเนื้อหา และรูปแบบการนำเสนอของASTV ไม่ว่าจะเป็นในส่วนของกองบรรณาธิการ หรือผู้ดำเนินรายการ ซึ่งมีบทบาทหลักในกระบวนการจัดข้อมูลของASTV ซึ่งจากการสัมภาษณ์ ทั้งระดับบริหาร และระดับปฏิบัติ ต่างยืนยันถึงข้อเท็จจริงนี้ตรงกันอย่างชัดเจน สิ่งที่สามารถอธิบายถึงความสอดคล้องในการทำงานของASTVที่เป็นเหมือนเครื่องมือของกลุ่มพันธมิตรฯ คือการที่อุดมการณ์ของกลุ่มพันธมิตรฯ ที่มีจุดกำเนิดที่สัมพันธ์กันอย่างแยกไม่ออกกับASTVนั้น สอดคล้องกับหลักการ ทำงาน และวัฒนธรรมองค์กรของASTV ที่วิเคราะห์ทิศทางทางการเมืองในรูปแบบเดียวกัน และนำมาวิพากษ์เพื่อนำไปสู่การแก้ไขปัญหา การบ่มเพาะ ในลักษณะดังกล่าว มิได้เกิดขึ้นในช่วงของการชุมนุม หากแต่เริ่มมาตั้งแต่การก่อตั้งสถานีโทรทัศน์ASTV ซึ่งเป็นเวลาหลายปีก่อนการชุมนุม ทำให้เมื่อนายสนธิ เริ่มเคลื่อนไหวทางการเมือง ASTVจึงสามารถรับอุดมการณ์ของกลุ่มพันธมิตรฯ มาส่งต่อผ่านทางASTVอย่างครบถ้วนและตรงประเด็น โดยมีต้องมีการแทรกแซงจากแกนนำพันธมิตรแต่อย่างใด

6.4 เพื่อศึกษาผลกระทบจากการนำเสนอข้อมูลผ่านของสถานีโทรทัศน์ดาวเทียม ASTV ที่มีต่อการเปลี่ยนแปลงทัศนคติทางการเมือง ของผู้ที่มาร่วมชุมนุมซึ่งเป็นเครือข่ายพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตย

ในการศึกษาเรื่องผลต่อการปรับเปลี่ยนทัศนคติทางการเมืองของผู้ชมASTVในช่วงการชุมนุม 193 วัน โดยการตอบแบบสอบถามจากกลุ่มตัวอย่างจำนวน 522 คน จากผู้เข้าร่วมการชุมนุมของพันธมิตรฯ ใน 11 จังหวัด ประกอบด้วย อุตรดิตถ์ ชลบุรี สงขลา ภูเก็ต นครราชสีมา ศรีสะเกษ กรุงเทพฯ (ม.ธรรมศาสตร์) เพชรบุรี นครสวรรค์ ขอนแก่น และกาญจนบุรี ระหว่างวันที่ 14 ธันวาคม 2553 – 22 มกราคม 2554

ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง นับถือศาสนาพุทธ อายุระหว่าง 25 - 40 ปี ระดับการศึกษาปริญญาตรี ส่วนใหญ่เป็นกลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้ชม ASTV ที่ส่วนใหญ่เป็นกลุ่มชนชั้นกลางใหม่(new middle class) ร้อยละ 51.4 มีรายได้เฉลี่ย 10,001 – 15,000 บาทต่อเดือน พบว่า ผู้เข้าร่วมชุมนุมซึ่งเป็นกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ เมื่อได้รับข้อมูลข่าวสารจากASTVแล้ว จากที่ไม่เคยไปชุมนุมเลยแต่

เป็นพันธมิตรหน้าจอก กลับมีพฤติกรรมที่เปลี่ยนแปลงไป บางคนเข้าร่วมชุมนุมฯ ในระยะเวลา 1 เดือน เป็นอย่างต่ำ อีกทั้ง ผู้เข้าร่วมชุมนุมส่วนใหญ่ยังมีการบริจาคเงิน สิ่งของ อาหาร หรือช่วยเหลือด้านกำลังกายแก่การชุมนุม และยังได้แสดงออกว่าเป็นพันธมิตรฯ ด้วยสัญลักษณ์ หรือด้วยการกระทำต่างๆ

ผู้ชุมนุมซึ่งเป็นกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นผู้ชม ASTV มากกว่า 1 ปีขึ้นไป ถึงร้อยละ 57.8 และติดตามข่าวสารจาก ASTV น้อยกว่า 1 ปี และ 4 ปีขึ้นไปตามลำดับ โดยจะรับชม ASTV ทุกวัน ในหนึ่งสัปดาห์ เฉลี่ย 1-3 ชั่วโมงต่อครั้ง แน่ใจว่าย่อมมีผลเปิดรับอุดมการณ์ของกลุ่มพันธมิตรฯ ที่มาจากการรับชมเป็นระยะเวลายาวนานต่อเนื่อง การผลิตซ้ำทางเนื้อหาที่ถูกถ่ายทอดผ่าน ASTV นั้นส่งผลในด้านทัศนคติของผู้ชม ASTV ในช่วงก่อนการชุมนุมกลุ่มพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตยนั้น ผู้ชมที่เป็นกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ที่แม้ว่าส่วนใหญ่ ร้อยละ 26.8 จะให้เหตุผลว่า เคยติดตามมาตั้งแต่เป็นรายการเมืองไทยรายสัปดาห์ แต่หากพิจารณาเหตุผลที่ผู้ร่วมชุมนุมที่รับชม ASTV ส่วนใหญ่ ต้องการทราบข่าวสารที่ไม่เคยรู้มาก่อน ไม่ชอบระบอบทักษิณและเห็นด้วยกับการชุมนุม คิดเป็นร้อยละ 45 ซึ่งทำให้เห็นว่าจากการสำรวจในปี 2554 ผู้ศึกษาพบว่าผู้ชุมนุมยังมีอุดมการณ์เดิม (hegemony เดิม) ที่เชื่อว่าระบอบทักษิณเป็นอันตรายต่อประเทศยังคงอยู่เป็นอุดมการณ์หลักร่วมกันของกลุ่มตัวอย่าง

นอกเหนือจาก ASTV แล้ว ผู้ชมส่วนใหญ่ยังเปิดรับข่าวสารจากสื่ออื่นอีกด้วย ได้แก่ เปิดรับข่าวสารจากช่อง NBT ด้านสื่อวิทยุจะนิยมรับฟังข่าวสารจากคลื่น 92.25 ด้านสื่อหนังสือพิมพ์จะนิยมรับข่าวสารจากหนังสือพิมพ์ผู้จัดการ และด้านสื่ออินเทอร์เน็ตจะนิยมรับข่าวสารจากเว็บ Manager ก็ล้วนมีเนื้อหาต่อต้านระบอบทักษิณแทบทั้งสิ้น

สาเหตุที่มีผลต่อการตัดสินใจเข้าร่วมการชุมนุมหรือทำกิจกรรมทางการเมืองของกลุ่มพันธมิตรฯ ผู้ตอบแบบสอบถามได้ให้แสดงความเห็นว่า เหตุผลต่อไปนี้เป็นแล้วแต่มีผลต่อการตัดสินใจมากที่สุด ได้แก่

1. ต้องการปกป้องสถาบันสูงสุดของชาติ
2. ต้องการปกป้องผลประโยชน์ของประเทศ
3. ต้องรวมพลังต่อต้านกลุ่มทุนสามานย์
4. ต้องรวมพลังการต่อต้านระบอบทักษิณ
5. เชื่อมั่นในภูมิปัญญาของแกนนำพันธมิตร

6. เชื่อมั่นว่าการแสดงพลังของกลุ่มพันธมิตรฯเป็นภาระกิจสำคัญ
7. ความน่าเชื่อถือของข้อมูลที่ถูกนำเสนอผ่านแกนนำพันธมิตรฯ
8. เชื่อมั่นในวิจรรย์ญาณของตัวเอง
9. ความน่าเชื่อถือของข้อมูลที่ถูกนำเสนอผ่านตัววิทยากร / ผู้ปราศรัย / ผู้ดำเนินรายการ
10. เชื่อมั่นในภูมิปัญญาของตัววิทยากร / ผู้ปราศรัย / ผู้ดำเนินรายการ
11. เชื่อมั่นในภูมิปัญญาของตัวเอง
12. ความศรัทธาและยกย่องนับถือในตัวแกนนำพันธมิตรฯ
13. ความศรัทธาและยกย่องนับถือในตัววิทยากร / ผู้ปราศรัย / ผู้ดำเนินรายการ

ทั้งนี้ เมื่อกลุ่มผู้ชมที่เป็นกลุ่มตัวอย่างได้รับข่าวสารจากASTVแล้ว มีผลทำให้ผู้ชมซึ่งเป็นกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีทัศนคติที่เปลี่ยนแปลงไปในลักษณะที่มองภาพลักษณ์ของ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตรในทางลบมากขึ้น มีความรู้สึกไม่ไว้วางใจบุคคลที่เข้าไปเกี่ยวข้องกับพรรคการเมืองที่เป็นนอมินีของระบอบทักษิณมากขึ้น มีทัศนคติต่อนักการเมืองที่จะเข้าสู่อำนาจเพื่อหวังผลประโยชน์ในทางลบมากขึ้น ต้องการปกป้องผลประโยชน์ของบ้านเมืองมากขึ้น และต้องการปกป้องสถาบันพระมหากษัตริย์ด้วยชีวิตมากขึ้น

ข้อมูลที่ได้รับจากการรับฟังข่าวสารจากASTV กลุ่มผู้ชมตัวอย่างได้นำไปใช้เพื่อติดตามการชุมนุมหรือกิจกรรมทางการเมืองอย่างใกล้ชิด ปกป้องประเทศให้พ้นจากภัยของระบอบการเมืองที่ทุจริตคอร์รัปชัน รับรู้ข่าวสารการเมืองในเชิงลึกจากผู้ร่วมรายการบนเวทีการชุมนุม ได้รับข้อเท็จจริงที่สื่ออื่นไม่มี ติดตามข้อมูลจากแกนนำพันธมิตรแต่ละคน นำมาเปรียบเทียบกับข้อเท็จจริงจากสื่ออื่นๆ และใช้เป็นข้อมูลในการตัดสินใจเข้าร่วมการชุมนุม/ กิจกรรมทางการเมืองที่กลุ่มพันธมิตรฯ นัดหมายผ่านASTV ติดตามข่าวสารประจำวันที่เกิดขึ้นจากรายการปกติของASTV ในช่วงการชุมนุม แสดงออกว่าเป็นพันธมิตร และเพื่อนำข่าวสารที่ได้รับไปพูดคุยหรือถ่ายทอดต่อ

นอกจากนี้แล้ว กลุ่มตัวอย่างยังสะท้อนการรับรู้อุดมการณ์ของพันธมิตรในระดับดีมาก โดยสามารถระบุอุดมการณ์ในด้านต่างๆ ได้ว่า แนวทางการต่อสู้ของกลุ่มพันธมิตรฯ ในช่วง 193 วัน คือ “โค่นล้มระบอบทักษิณล้างเมืองเก่า และปฏิรูปประเทศไทย” แนวทาง “จุดเทียนทางปัญญา เคารพธรรมาภิบาล” เป็นแนวทางที่พันธมิตรฯยึดถือและปฏิบัติ ขณะที่แนวทาง “อารยะขัดขืน” ของกลุ่มพันธมิตรฯเป็นแนวทางที่ถูกต้องชอบธรรม

โดยมีทัศนคติว่านายกรัฐมนตรีหุ่นเชิดขายชาติ หมายถึง รัฐบาลนำโดยนายสมัคร สุนทรเวช หรือสมชาย วงศ์สวัสดิ์ เป็นพรรคที่สืบทอดแนวทางของพรรคไทยรักไทย และเจตนารมณ์ของระบอบทักษิณ รัฐธรรมนูญปี 2550 ไม่สมควรแก้ไขเพื่อประโยชน์ของนักการเมือง และ “เราจะไม่ยอมเสียดินแดนแม้แต่นิ้วเดียว” ในกรณีปราสาทเขาพระวิหาร

ทั้งนี้ ผู้ชมกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ มีแนวโน้มที่จะเห็นด้วยและคล้อยตามข้อมูล และแนวทางที่ASTVได้นำเสนอ เห็นได้จากทัศนคติที่เป็นไปในทางบวกต่อการทำงานของASTVเช่น เชื่อว่าASTVทำให้เกิดการปฏิรูปการเมืองใหม่ที่มีความโปร่งใสและสามารถตรวจสอบการทำงานของทางภาครัฐได้ดีกว่าเดิม หรือการที่ASTVมีส่วนในการกระตุ้นให้ผู้ชมรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของพันธมิตร และเข้าร่วมการชุมนุม เห็นด้วยกับแนวทางสื่อเลือกข้าง และมองว่าข้อมูลของASTVมีความน่าเชื่อถือกว่าช่องอื่นๆ โดยเปรียบเทียบ

กล่าวโดยสรุปคือ ASTVประสบความสำเร็จในการนำเสนอข่าวสารและข้อมูล เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ในการตรวจสอบและขับไล่รัฐบาล พ.ต.ท. ทักษิณ ซึ่งสอดคล้องกับอุดมการณ์หลักของกลุ่มพันธมิตร เพราะหลังจากผู้ชมได้รับข่าวสารจากASTVแล้ว ทัศนคติที่มีต่อรัฐบาลทักษิณจะเป็นลบมากขึ้น โดยเชื่อว่ารัฐบาลทักษิณเป็นภัยคุกคามต่อประเทศและสถาบันพระมหากษัตริย์ ก่อให้เกิดแรงต้านและลุกขึ้นมาชุมนุม โดยเชื่อว่าจะเป็นวิธีการปกป้องประเทศและสถาบันพระมหากษัตริย์ได้ รวมถึงทำให้ASTVมีภาพลักษณ์ที่ดีในสายตาของผู้ชม เพราะเป็นช่องที่นำเสนอข้อมูลที่สื่อหลักไม่กล้านำเสนอ และเป็นช่องทางการสื่อสารของผู้ที่ต้องการเห็นความเปลี่ยนแปลงของประเทศในทางที่ดีขึ้นในที่สุด

6.5 อภิปรายผลการวิจัย

ดังที่ได้ระบุในบทที่ 2 เรื่องกรอบแนวคิดในการศึกษาสำหรับงานวิจัยฉบับนี้ ประกอบด้วย ทฤษฎีการครอบครองความเป็นเจ้า (Hegemony) ทฤษฎีขบวนการทางสังคมที่เกี่ยวข้องกับการเคลื่อนไหวทางการเมืองของกลุ่มการเมืองภาคประชาชน และทฤษฎีวิพากษ์แห่งสื่อมวลชน

ในแนวคิดการครอบงำทางอุดมการณ์โดยผ่านระบบการสื่อสาร ที่เป็นส่วนหนึ่งของทฤษฎีการครอบครองความเป็นเจ้านำเสนอโดย Antonio Gramsci นั้น สามารถนำมาอธิบายกระบวนการแพร่กระจายอุดมการณ์ทางการเมืองของกลุ่มพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตยผ่านสถานีโทรทัศน์ผ่านดาวเทียม ASTV: กรณีศึกษาการชุมนุมระหว่างวันที่ 25 พฤษภาคม – 3 ธันวาคม 2551 ได้ว่า ภายใต้บริบททางการเมืองที่รัฐบาลของ พ.ต.ท. ทักษิณอยู่ในตำแหน่งที่มีอำนาจบริหารประเทศสูงสุด ในช่วงนั้น รัฐบาลมีเสถียรภาพสูง เพราะพรรคไทยรักไทยได้เสียงข้างมากในสภา แต่ก็เริ่มปรากฏให้เห็นการใช้อำนาจเพื่อเอื้อประโยชน์ต่อพวกพ้องตนเอง จนส่งผลกระทบต่อคนอีกกลุ่มหนึ่งซึ่งเป็นทั้งกลุ่มอำนาจเก่า กลุ่มธุรกิจที่เสียผลประโยชน์ และกลุ่มสื่อมวลชน

ภายใต้สภาวะการณดังกล่าว ถือได้ว่าเอื้อต่อการเกิดการเคลื่อนไหวทางสังคมแนวใหม่ที่มองได้ว่า กลุ่มผู้ร่วมก่อตั้งการชุมนุมมีความรู้สึกที่สภาพความเป็นอยู่เลวร้ายลงเพราะความไม่ยุติธรรมและการถูกเอาเปรียบจากการบริหารงานของรัฐบาลทักษิณ

เมื่อเป็นเช่นนั้น แนวทางการบริหารงานของรัฐบาลทักษิณ ซึ่งถือว่าเป็น “อุดมการณ์หลัก” ของสังคมก็เริ่มถูกท้าทายจากสื่อออกกระแสอย่าง ASTV ซึ่งเมื่อประกอบเข้ากับความเข้าใจในกระแสสังคมที่เริ่มปรากฏให้เห็นความไม่พอใจในอดีตนายฯ และคณะรัฐมนตรีอย่างชัดเจน ทำให้เกิดเป็นการเคลื่อนไหวของกลุ่มพันธมิตรฯ จากการปลุกกระแสผ่านทาง ASTV โดยประเด็นสำคัญอยู่ที่แกนนำกลุ่มพันธมิตรนั้นล้วนแล้วแต่มีประสบการณ์ และบาร์มีเป็นที่ยอมรับของผู้เด็กรุ่นใหม่ ไม่ว่าจะเป็น อดีตแกนนำในช่วงพฤษภาทมิฬ แกนนำสหภาพแรงงาน และอื่นๆ ซึ่งถือเป็นยุทธศาสตร์สำคัญของนายสนธิ ในการเชิญแกนนำเข้าร่วมการชุมนุม โดยทั้งหมดสามารถอธิบายปัญหาความไม่พอใจของผู้ชุมนุม และเรียกร้องให้รัฐดำเนินมาตรการแก้ไขปัญหานี้ๆ โดยให้รัฐบาลลาออก

ในช่วงของการชุมนุม ASTVสามารถยึดกลุ่มคนดูที่ต้องการได้ข้อมูลข่าวสารใหม่ๆ ที่ไม่ได้รับการเผยแพร่จากสื่อกระแสหลัก กลายเป็นการเปิดพื้นที่ทางความคิดให้กับคนหลายกลุ่มอย่างไรก็ตาม การที่จะเรียกร้องให้เกิดความเปลี่ยนแปลงใน “อุดมการณ์หลัก” นั้น ต้องใช้ระยะเวลาจำนวนผู้ต่อต้านอุดมการณ์หลัก จำนวนมากพอที่จะกดดันรัฐบาล ทำให้ASTVมีบทบาทสำคัญในการยึดโยง และผลิตซ้ำความคิดและอุดมการณ์ ผ่านทางวาทกรรม และแถลงการณ์ที่ถูกสร้างขึ้น โดยมีASTVมีส่วนร่วมในกระบวนการผลิตจนถึงการถ่ายทอดทุกชั้นตอน ทั้งนี้ การดำรงอยู่ได้ของการชุมนุมอีกส่วนหนึ่งเป็นเพราะรัฐต้องมีความอ่อนปรนต่อกระแสเคลื่อนไหวคือยอมรับให้มีการประท้วง

การรวมตัวของกลุ่มพันธมิตร ที่ประกอบด้วยกลุ่มคนที่หลากหลาย ไม่ว่าจะเป็น กลุ่มปัญญาชน นักศึกษา และNGOs เป็นเสมือนการเปิดศึกกับรัฐโดยตรง หากแต่มีรูปแบบที่ต่างจากการเปิดศึกในอดีตที่ผ่านมา ที่ล้วนแล้วแต่เป็นเรื่องของการสงคราม เพราะกลุ่มพันธมิตรเลือกที่จะใช้วิธีการแย่งชิงพื้นที่ทางความคิดผ่านASTV ไม่มีการใช้กำลัง แต่เน้นการเรียกร้องความยินยอมจากมวลชน โดยASTVถือเป็นเครื่องมือที่จำเป็นในการครอบครองความเป็นเจ้าประเภทหนึ่ง (Hegemonic Apparatuses) นอกเหนือจาก สถาบันการศึกษา สถาบันการเมือง และองค์กรต่างๆ

ยุทธวิธีที่จะต้องดำเนินการให้บรรลุในการช่วงชิงอำนาจทางมวลชนก็คือ ต้องทำให้ผลประโยชน์เฉพาะกลุ่มหรือเฉพาะชนชั้นของตนเองกลายเป็นผลประโยชน์ของทั้งสังคม ในส่วนนี้จากการวิเคราะห์กลไกการทำงานของอุดมการณ์ของกลุ่มพันธมิตรฯ ในการโค่นล้มรัฐบาลทักษิณ เมื่อพันธมิตรให้เหตุผลในการโค่นล้มระบอบทักษิณว่าเป็นไปเพื่อการปกป้องผลประโยชน์ของประเทศ และปกป้องสถาบันพระมหากษัตริย์ที่ดำรงอยู่มายาวนาน โดยยกตัวอย่างการกระทำที่ผ่านมาของรัฐบาลทักษิณขึ้นมาประกอบ ทำให้คนจำนวนไม่น้อยที่บริโภคข่าวสารจากASTV มีแนวโน้มที่จะเชื่อถือแนวคิดของกลุ่มพันธมิตร เพราะเป็นความเชื่อที่ฝังรากของคนไทยที่ต้องดูแลและปกป้องสถาบันพระมหากษัตริย์และผลประโยชน์ของประเทศชาติ และกลายเป็นวิธีการช่วงชิงอำนาจทางมวลชนที่สำคัญของกลุ่มพันธมิตรผ่านทางASTV

นอกจากนี้แล้ว ASTVยังมีบทบาทในการดำรงไว้ซึ่งอุดมการณ์ของพันธมิตรด้วยวิธีการผลิตซ้ำอุดมการณ์ผ่านรายการต่างๆ อย่างต่อเนื่อง ด้วยเทคนิคการถ่ายทอดสดตลอด 24 ชั่วโมงผ่านทางASTV จึงกลายเป็นการขัดเกลาและหลอมรวมแนวคิดและอุดมการณ์ของพันธมิตรเข้ากับ

ความคิดของกลุ่มผู้ชม จนเกิดเป็นแรงผลักดันให้ออกมาร่วมชุมนุมทางการเมืองกับกลุ่มพันธมิตร ณ สถานที่ชุมนุมจริง หลังจากได้รับข่าวสารผ่านทางASTV ดังเห็นได้จากผลการศึกษาในบทที่ 5

ในบทที่ 5 นี้ผู้ศึกษาได้พบสิ่งที่เกิดขึ้นตามมาจากอิทธิพลการใช้สื่อโทรทัศน์ผ่านดาวเทียม ASTV เรื่องการเข้าช่วงชิงพื้นที่ทางความคิด (War of Position) ของกลุ่มผู้ชมและมวลชน ที่เป็นกลไกสำคัญหนึ่งในการเคลื่อนไหวทางการเมืองของกลุ่มพันธมิตรฯ ผู้ศึกษาพบว่า จากกระบวนการนี้หากสื่อโทรทัศน์ที่มีอิทธิพลในการผลักดันให้อุดมการณ์ชุดใดชุดหนึ่งเข้าไปในพื้นที่ทางความคิดของผู้ชมจนกลายเป็นอุดมการณ์หลัก หรือความเชื่อหลักไปโดยปริยายได้นั้น ซึ่งในอีกด้านหนึ่ง หากเป็นการนำวิธีการนี้ไปใช้อย่างไม่เป็นธรรม หรือเป็นเครื่องมือในการล้มล้างอุดมการณ์ดั้งเดิมที่ได้อยู่แล้วหรือเป็นปกติอยู่แล้วในสังคมนั้น ก็อาจจะเกิดผลเสียที่ตามมาต่อสังคมได้

สิ่งที่ตามมาก็คือ กระบวนการกลั่นกรองของผู้บริโภคที่ต้องตามมาเป็นตัวคัดกรองเนื้อหาอีกชั้นหนึ่ง ในที่นี้ผู้ศึกษาได้หยิบยกบางส่วนของทฤษฎีอิทธิพลอันจำกัดของสื่อมวลชน (Limited Effects of Mass media Theory) ที่ได้ระบุไว้ว่าการที่มนุษย์จะได้ยิน ได้เห็นข้อมูลข่าวสารต่างๆ จากสื่อมวลชน โดยที่มนุษย์แต่ละคนมีกรรล่อมเกล่า ปฏิกมึง ประสพการณ์ มีความนึกคิดที่แตกต่างกัน จากครอบครัว สถาบันการศึกษา ซึ่งสิ่งเหล่านี้จะเป็นสิ่งที่ช่วยป้องกันอิทธิพลการครอบงำของสื่อมวลชน อาจกล่าวได้ว่ากระบวนการกลั่นกรองข้อมูลก่อนนำไปสู่การสร้างอำนาจนำ หรือการครองความเป็นเจ้า(Hegemony)ของสื่อมวลชนนั้นสามารถเริ่มต้นขึ้นได้จากตัวผู้บริโภคในชั้นแรกก่อน(อ้างถึงใน สุขุม เฉลยทรัพย์. “รายงานสื่อมวลชนกับการเมือง”. 2554. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา:http://www.othai.com/index.php?lay=boardshow&ac=webboard_show&WBntype=1&Category=o-thaicom&thispage=3&No=383890 [2554, ธันวาคม 10]

ในประการต่อมาตัวสื่อมวลชนเองก็ต้องถือจรรยาบรรณและจิตสำนึกที่ควรกระทำเป็นประการสำคัญ หากเมื่อใดก็ตามที่สื่อปราศจากความโปร่งใส และเที่ยงตรงแล้ว ผลที่ตามมาคงไม่ดีด้วยแน่นอน อย่างไรก็ตาม จากการศึกษาตามทฤษฎีวิพากษ์แห่งสื่อมวลชน พบว่า ASTVจัดอยู่ในสื่อประเภทที่มีความคิดเห็นเป็นอิสระจากผู้เป็นเจ้าของระบบธุรกิจ และกลไกการควบคุมของรัฐ ที่พยายามล้าเส้นที่ถูกกำหนดไว้โดยรัฐ เพราะแม้ว่าในขั้นตอนการเกิดขึ้นของASTVในช่วงแรก จะได้รับการสนับสนุนเงินทุนจากนายสนธิ เป็นหลัก หากแต่เมื่อเริ่มเกิดการชุมนุม แหล่งรายได้ของสถานีก็มาจากการบริจาคของผู้ชมและผู้ชุมนุมเป็นหลัก ขณะที่ความเป็นอิสระจากรัฐ เกิดจากการใช้ประโยชน์จากความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีที่เติบโตอย่างรวดเร็วจนกฎหมายภายในประเทศไม่

สามารถก้าวตามไปควบคุมได้ทัน จึงทำให้การประกอบธุรกิจสถานีโทรทัศน์ผ่านดาวเทียม ASTV เป็นสิ่งที่สามารถกระทำได้โดยปราศจากการควบคุมจากอำนาจรัฐ

ทั้งนี้ ตามทฤษฎี สื่อประเภทนี้จะมีคนจำนวนน้อยมากจนไม่สามารถก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคมได้ แต่ปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นของกลุ่มพันธมิตร ASTV กลับเป็นตัวหลักที่ได้ร่วมมือกับภาคส่วนอื่นจนสามารถสร้างความเปลี่ยนแปลงได้ในที่สุด

นอกจากนี้แล้ว ผลการศึกษาข้างชี้ให้เห็นว่าแกนนำพันธมิตรฯ แทบไม่มีบทบาทในการควบคุมเนื้อหาบนเวทีเลย แต่กลับเป็นกองบรรณาธิการ และผู้ดำเนินรายการที่จะทำหน้าที่ในส่วนนี้มาก ซึ่งกลุ่มคนเหล่านี้ก็จะกำหนดเนื้อหาบนเวทีจากวัฒนธรรมองค์กรของตนเองที่ได้รับการปลูกฝังมา ประกอบกับการวิเคราะห์กระแสของข่าว เพื่อดึงดูดคนดูให้ได้มากที่สุด กลายเป็นประเด็นที่สอดคล้องกับที่มาของเงินบริจาคที่หลั่งเลี้ยงสถานี เพราะการที่มีคนบริจาค แสดงให้เห็นว่าคนเหล่านั้นคือเจ้าของสถานีที่กองบรรณาธิการและผู้ดำเนินรายการ จะต้องคำนึงถึงความต้องการของ “เจ้าของทุน” อย่างยิ่ง ซึ่งเมื่อเจ้าของทุนมีจำนวนมากและหลากหลาย การนำเสนอข่าวใดๆ เพื่อให้ตรงกับความต้องการ จึงจำเป็นต้องเข้าใจกระแสและวิเคราะห์สถานการณ์ได้ ณ ตอนนั้น

ความสอดคล้องของผลการวิจัยฉบับนี้ กับงานวิจัยที่ได้ทบทวนวรรณกรรมไว้ พบว่า ช่องทางการนำเสนอข่าวสารของ ASTV ผ่านทางสถานีดาวเทียม และเว็บไซต์ กลายเป็นทางเลือกสำหรับผู้ชมที่ต้องการบริโภคข่าวสารนอกเหนือจากสื่อกระแสหลัก สอดคล้องกับงานวิจัยของ **ณัฐกานต์ กุลณรงค์ (2550)** ที่พบว่า อินเทอร์เน็ตเป็นเครื่องมือการสื่อสารทางการเมืองที่มีอิทธิพลต่อระบบการเมืองอย่างสูง โดยเฉพาะในช่วงเกิดการต่อต้านรัฐบาลทักษิณ กลุ่มทางสังคมรวมถึงประชาชนต่างใช้อินเทอร์เน็ตเป็นเครื่องมือในการสื่อสารทางการเมืองทั้งจากกลุ่มที่สนับสนุนและคัดค้านรัฐบาลทักษิณ โดยมีรูปแบบการสื่อสารทางการเมืองผ่านเว็บไซต์ (Web Site) กระดานสนทนา (Web Board) และเว็บบล็อก (Blog) ซึ่งปัจจัยที่มีผลต่อการใช้อินเทอร์เน็ตเป็นช่องทางการสื่อสารทางการเมืองในห้วงเวลาดังกล่าว คือ สื่อมวลชนกระแสหลัก (โทรทัศน์ วิทยุ และหนังสือพิมพ์) ถูกควบคุมการนำเสนอข่าวสาร และมีการแทรกแซงการทำงานจากรัฐบาล ทำให้สื่อมวลชนกระแสหลักนำเสนอข่าวสารทางการเมืองด้านเดียว

อย่างไรก็ตาม ผลการศึกษาฉบับนี้ กลับได้ผลการวิจัยที่ไม่ตรงกับงานวิจัยของ **วิททอง ตันทกุลนินาท (2551)** ที่ได้ศึกษาเรื่อง อิทธิพลของสื่อสาธารณะดิจิทัลที่มีผลต่อพฤติกรรมการบริโภคข่าวสารด้านการเมือง ศึกษาเฉพาะ ASTV ในพื้นที่กรุงเทพมหานคร ในประเด็นที่ว่า กลุ่มตัวอย่างของการศึกษาฉบับนี้ส่วนใหญ่จบการศึกษาระดับปริญญาตรี และมีแนวโน้มที่จะชื่นชอบ ASTV ต่อต้านระบอบทักษิณ ขณะที่ผลการวิจัยของวิททองกลับชี้ให้เห็นว่ากลุ่มคนระดับสูงกว่าปริญญาตรีเป็นกลุ่มที่มีแนวโน้มที่เห็นด้วยกับแนวทางการบริหารราชการของรัฐบาลในปัจจุบัน รวมถึงระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยม ในที่นี้ สันนิษฐานได้ว่า ช่วงเวลาในการทำการศึกษาดังกล่าวต่างกัน เพราะการศึกษาของวิททองนั้นเกิดขึ้นหลังการรวมตัวของพันธมิตรได้เพียงไม่นานนัก หากแต่สำหรับการศึกษาฉบับนี้ได้ทำหลังจากที่พันธมิตรมีความเป็นสถาบันมากขึ้น และเติบโตไปพร้อมๆ กับASTVแล้ว

6.6 ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

เมื่อได้เข้าใจถึงวิธีการในการจัดกระบวนการส่งผ่านอุดมการณ์ทางการเมืองของกลุ่มพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตยผ่านสื่ออย่างสถานีโทรทัศน์ผ่านดาวเทียม ASTV ก็จะทำให้ทราบถึงอิทธิพลที่เกิดจากการใช้สื่ออย่างสถานีโทรทัศน์ผ่านดาวเทียมเป็นอาวุธหลักเพื่อทำ สงครามการยึดพื้นที่ทางความคิด (war of position) ใช้ต่อสู้ทางการเมืองในการต่อต้านอำนาจรัฐครั้งนั้น อย่างได้ทรงประสิทธิภาพ ซึ่งงานวิจัยชิ้นนี้ผู้ศึกษาต้องการสะท้อนให้เห็นถึงขั้นตอนและกระบวนการกำหนดยุทธศาสตร์และยุทธวิธีในการทำงานการเมืองภาคประชาชนของกลุ่มพันธมิตรฯ ซึ่งจะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งสำหรับผู้ที่ต้องการศึกษาด้านกระบวนการการครองความเป็นเจ้าทางอุดมการณ์อย่างมีประสิทธิภาพ อันจะเครื่องมืออันเข้มแข็งที่สามารถสร้างมวลชนและยึดโยงมวลชนเข้ามารวมเคลื่อนไหวกองการเมืองเพื่อต่อกรกับอำนาจรัฐ

ในด้านของผลกระทบที่เกิดจากการนำเสนอข้อมูลผ่านของสถานีโทรทัศน์ดาวเทียม ASTV ที่มีต่อการเปลี่ยนแปลงทัศนคติทางการเมืองของผู้ที่มาร่วมชุมนุมซึ่งเป็นเครือข่ายพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตย ASTVสามารถเปลี่ยนแปลงทัศนคติทางการเมืองและสังคมได้ในระดับหนึ่ง จากผลศึกษานั้นสำหรับผู้ที่ไม่เคยรับรู้พฤติกรรมความไม่ชอบมาพากลของนักการเมืองมาก่อนก็ได้รู้ข้อเท็จจริง และกล้าเปลี่ยนแปลงทัศนคติต่อนักการเมืองที่เป็นกลุ่มอำนาจเก่า แต่ไม่ใช่ทั้งหมด เพราะมีบางส่วนที่ยังไม่ได้นำเอาข้อมูลข่าวสารที่ได้รับไปพิจารณาหรือประมวลผลความคิดเห็นเนื่องจากได้ให้น้ำหนักไปทางความน่าเชื่อถือของแกนนำและผู้ปราศรัยซึ่งทั้งนี้ก็ขึ้นอยู่กับการผลิต

ซ้ำทางวาทกรรมที่ส่งผ่านมาถึงผู้ชม และความถี่ในการรับชมด้วย ซึ่งอาจจะนำผลการศึกษาในด้านผลกระทบต่อคนชมไปปรับเปลี่ยนเนื้อหาของการ์ตูนเคลื่อนไหวให้สอดคล้องกันไปได้

ในแง่ผลกระทบด้านลบนั้น ก็มีคนจำนวนไม่น้อยที่มองว่าASTVสร้างความแตกแยกในสังคม เนื่องจากเป็นผู้บ่มเพาะความเกลียดชังระบอบทักษิณ แต่จากการศึกษาและสัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้ที่เป็นกลุ่มตัวอย่างกลับมองว่าความแตกแยกดังกล่าวไม่ได้เกิดขึ้นจากการทำงานของASTV แต่เป็นความแตกแยกทางความคิดของปัจเจกบุคคลที่มีมาก่อนหน้านี้แล้วระหว่างผู้ที่ชื่นชอบกับผู้ที่รังเกียจระบอบทักษิณ เพียงแต่ผู้ที่รังเกียจยังไม่กล้าแสดงออก ต่อเมื่อASTVซึ่งถือเป็นสื่อทางเลือกที่มีความเป็นอิสระได้ทำหน้าที่เปิดโปงความจริงให้ข้อมูลเชิงลึกที่น่าเชื่อถือ ทำให้สังคมเกิดความตื่นตัวทางการเมืองเพิ่มขึ้น และกล้าที่จะแสดงความคิดเห็นต่อต้านระบอบทักษิณ ในขณะที่พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตรกำลังได้รับความนิยมอย่างสูงสุด ปัจเจกบุคคลและกลุ่มบุคคลที่ต่อต้านระบอบทักษิณจึงรวมตัวกันโดยมีASTVเป็นช่องทางสื่อสาร นั้นอาจจะเป็นผลลบต่อความน่าเชื่อถือของ ASTV ในฐานะสื่อมวลชนตามทฤษฎีนิเทศศาสตร์

6.7 ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

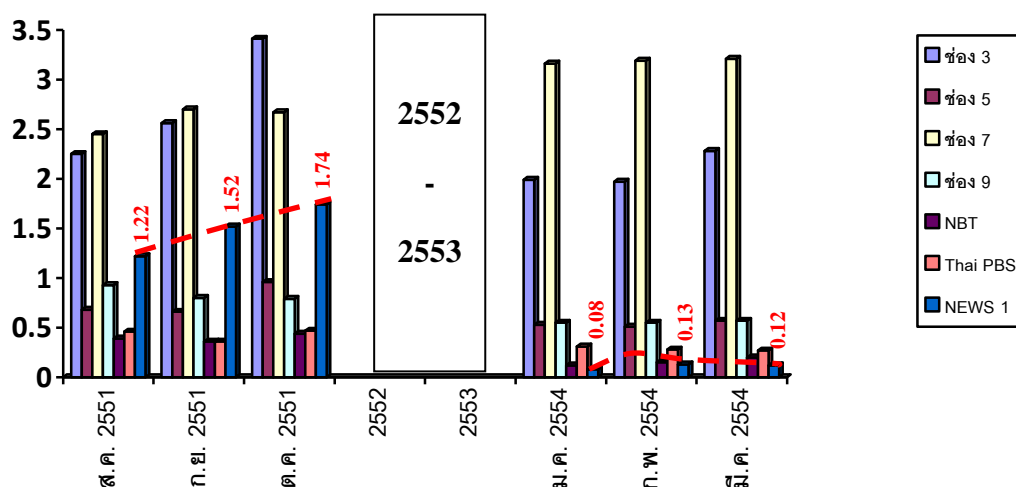
หลังการชุมนุมของกลุ่มพันธมิตรฯ 193 วันและสามารถนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงทางการเมืองของพ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตรนั้น ก็ปรากฏมีการดำเนินการในลักษณะคล้ายกันคือการก่อตั้งกลุ่มแนวร่วมประชาธิปไตยต่อต้านเผด็จการแห่งชาติหรือนปช. นำโดยนายวิระ มุสิกพงศ์, นายจตุพร พรหมพันธุ์, นายณัฐวุฒิ ใสยเกื้อ, นายชินวัฒน์ หาบุญพาด, นายมานิตย์ จิตต์จันทร์กล้า, นพ. เหวง โตจิราการ, นายอริสมันต์ พงศ์เรืองรอง และได้มีการจัดตั้งสถานีโทรทัศน์ ดี สเตชัน เป็นสถานีโทรทัศน์ผ่านระบบดาวเทียม ภายใต้ชื่อ สถานีประชาธิปไตย เป็นสถานีโทรทัศน์ที่ออกอากาศผ่านระบบดาวเทียม เพื่อเผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร เกี่ยวกับการเมืองการปกครองในประเทศไทย เริ่มทดลองออกอากาศ ตั้งแต่วันจันทร์ที่ 19 มกราคม พ.ศ. 2552 เวลา 06.00 น และแพร่ภาพอย่างเป็นทางการ ตลอด 24 ชั่วโมง ตั้งแต่วันที่ 1 มีนาคม พ.ศ. 2552 ซึ่งถือว่าเป็นการดำเนินการที่มีความคล้ายคลึงกันมาก น่าจะมีความแตกต่างในเรื่องการดำเนินการ เป้าหมายในการเคลื่อนไหวทางการเมือง จึงเป็นควรมีการศึกษาเชิงเปรียบเทียบทั้งในลักษณะของการดำเนินการ วิธีการในการจัดกระบวนการทั้งกระบวนการจัดการข้อมูลและยุทธวิธี รวมถึงผลกระทบต่อผู้ชมของสถานีโทรทัศน์สถานีโทรทัศน์ ดี สเตชัน

ประเด็นที่ควรจะทำการศึกษาต่อไปในด้านการดำรงอยู่ของสถานีโทรทัศน์ผ่านดาวเทียม ASTV ด้วยเงินบริจาค ซึ่งนับเป็นการระดมเงินบริจาคเพื่อการชุมนุมที่มากที่สุด และได้รับความร่วมมือมากที่สุดตั้งแต่เคยมีการชุมนุมมา เงินบริจาคมีทั้งบริจาคเพื่อการชุมนุมต่อเนื่อง และบริจาคเพื่อกิจการของASTV ซึ่งอย่างหลังเกิดขึ้นเพราะASTVกำลังขาดเงินทุนดำเนินกิจการ จำเป็นต้องขอรับบริจาคอย่างเปิดเผย ผู้ชุมนุมก็ยินดีให้ความช่วยเหลือ เนื่องจากต้องการให้ASTV ดำเนินการถ่ายทอดสดการชุมนุมได้ต่อไป ซึ่งหลังเสร็จสิ้นการชุมนุม 193 วันจากการบริจาคก็ถูกพัฒนาเป็นการผลิตสินค้าภายใต้ตราสินค้า ASTV และดำเนินภายใต้วาทกรรม “สนับสนุนสินค้า ASTV เพื่อไม่ให้ ASTV จอดับ” ซึ่งจะทำให้ฐานเศรษฐกิจของสถานีASTVกลายเป็นนายทุนน้อย รายเล็กรายน้อย ขยายกะป็น้ำปลาเป็นทุน SME ที่ไม่มีทุนใหญ่ซึ่งเป็นเรื่องที่น่าศึกษาอย่างยิ่ง

6.8 ข้อสังเกตบางประการในการชุมนุมของกลุ่มพันธมิตรในช่วงปี 2554

ข้อสังเกตนี้เป็นข้อสังเกตอย่างมีส่วนร่วมของผู้ศึกษาซึ่งยังไม่ใช่ข้อมูลที่ผ่านการวางระบบวิจัยที่สมบูรณ์จึงถือว่าข้อมูลชุดนี้เป็นเพียงข้อสังเกตการณ์ที่น่าสนใจ เนื่องจากการชุมนุมรวมพลังปกป้องแผ่นดินตั้งแต่วันที่ 25 มกราคม 2554 ของกลุ่มพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตยที่ได้มีการส่งอุดมการณ์ของการชุมนุมครั้งนี้ผ่านทางสถานีโทรทัศน์ผ่านดาวเทียม ASTV เช่นเดียวกัน ด้วยงานวิจัยชิ้นนี้ของผู้ศึกษามีได้เกี่ยวข้องกับเนื้อหาของการชุมนุมครั้งนี้ แต่มีลักษณะเชื่อมโยงกันบางประการที่น่าศึกษาต่อและงานวิจัยของผู้ศึกษาก็มาเสร็จสิ้นในช่วงเวลาที่คาบเกี่ยวกับการชุมนุมในระยะ 3 เดือนแรกของการชุมนุมรวมพลังปกป้องแผ่นดินผู้ศึกษาจึงทำการศึกษาและสรุปพอสังเขป เพื่อเป็นประโยชน์ต่อไปยังผู้ที่สนใจจะศึกษาในประเด็นนี้ต่อไป

แผนภาพที่ 6.1 ความนิยมเปรียบเทียบฟรีทีวีกับ NEWS1 ในปี 2551 และ 2554

ที่มา: AGB Nielsen Media Research ผลสำรวจโครงสร้างครัวเรือนทั่วประเทศ (ไม่นับรวมอพาร์ทเมนท์ อาคาร โรงแรม และสถานที่สาธารณะ)

จากแผนภาพที่ 6.1 อธิบายให้เห็นภาพรวมความนิยมกับจำนวนมวลชนในการชุมนุมในปี 2554 ของกลุ่มพันธมิตรฯ พอจะเทียบเคียงเห็นได้ว่า จากแผนภาพที่ 6.1 ความนิยมของผู้ชมรายการ NEWS1 อยู่ในอันดับที่ไม่สูงนักเพียงร้อยละ 0.08¹ อัตราการเจริญเติบโตเฉลี่ยอยู่ในระดับต่ำลงร้อยละ 10 หากเปรียบเทียบกับอัตราการเจริญเติบโตเฉลี่ยที่อยู่ระดับลงของการเคลื่อนไหวในปี 2551 ที่ร้อยละ 14 (ดูคำอธิบายเพิ่มเติมได้จากแผนภาพที่ 3.1 ในบทที่ 3 หัวข้อ 3.4 ความนิยมต่อสถานีโทรทัศน์ASTV ในช่วงการชุมนุมของกลุ่มพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตย)และ

¹ อัตราเฉลี่ยของ Rating ของ ASTV ในการตรวจวัดจำนวนโทรทัศน์ ซึ่งเป็นตัวเลขที่เป็นเปอร์เซ็นต์ของจำนวนคนดูในช่วงเวลาใดเวลาหนึ่ง ต่อ จำนวนประชากรทั้งหมด โดยการให้คะแนน 1-5 คะแนน แล้วหาค่าเฉลี่ยเอาว่าแต่ละรายการหรือสถานีนั้นๆ ว่ามีระดับความชื่นชอบเท่าไร จำนวนคนดูที่ได้ ไม่ใช่จำนวนคนดูที่แท้จริงแต่เป็นจำนวนคนดูโดยประมาณจากค่าที่ได้ตามหลัก สถิติเท่านั้น ที่คิดเป็นเปอร์เซ็นต์ของจำนวนคนดูในช่วงเวลาใดเวลาหนึ่ง ต่อ จำนวนประชากรทั้งหมดกลุ่มตัวอย่าง ในที่นี้คือ 100 ครัวเรือนตามหลักการวัดเรตติ้งของเคเบิลทีวีในปี 2552 โดยเทียบค่าของ Thousand ต่อ Universe เป็นเปอร์เซ็นต์ ก็จะได้ ค่าเรตติ้งของช่วงเวลานั้นๆ ซึ่งในประเทศไทยใช้ สัญลักษณ์แทนด้วย TVR (TV Rating) และ มักจะไม่ใช้จุดทศนิยมหรือมากที่สุดที่จะใช้จุดทศนิยมก็จะมีไม่เกิน 2 ตำแหน่ง เนื่องจากการระบุตัวเลขเหล่านี้เป็นเพียงค่าที่ได้จากค่าประมาณ

(เรตติ้ง [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <http://www.bloggang.com/viewdiary.php?id=wbj&month=032009&date=20&group=18&gblog=4> [2554, ธันวาคม 10])

ความนิยมอยู่ในระดับที่ใกล้เคียงกับช่อง NBT มากที่สุด ซึ่งในเดือนกุมภาพันธ์ และมีนาคม 2554 NEWS1 มีความนิยมสูงกว่า NBT เล็กน้อย สอดคล้องกับจำนวนผู้ชุมนุมที่มีจำนวนไม่มากนักในแต่ละวันตั้งแต่มีการเริ่มชุมนุมในประเด็นทวงคืนปราสาทเขาพระวิหารเมื่อเดือนมกราคม 2554

เมื่อนำข้อมูลงานวิจัยการแพร่กระจายอุดมการณ์ทางการเมืองของกลุ่มพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตยผ่านสถานีโทรทัศน์ผ่านดาวเทียม ASTV: กรณีศึกษาการชุมนุมวันที่ 25 พฤษภาคม-3 ธันวาคม 2551 ของผู้ศึกษาเอง เมื่อนำมาเปรียบเทียบกับกรณีสวนดุสิต ด้วยการนำค่าความนิยมมาใช้ร่วมกับการสังเกตการณ์อย่างมีส่วนร่วมของผู้ศึกษาในเบื้องต้น อาจตั้งข้อสังเกตได้ว่า ASTV เป็นปัจจัยสำคัญตัวหนึ่งที่ทำให้การชุมนุมต่อเนื่องยาวนานและเข้มแข็งได้ถึง 193 วัน แต่ก็ยังมีปัจจัยอีกหลายประการร่วมกันที่ทำให้พลังแห่งการชุมนุมนั้น บรรลุเป้าหมายแห่งการเคลื่อนไหวทางการเมือง โดยผู้ศึกษาได้แยกไว้เป็นประเด็นที่น่าจะนำมาพิจารณาเพิ่มเติมดังนี้

1. **สถานีโทรทัศน์ผ่านดาวเทียม ASTV** ในฐานะที่เป็นกลไกสำคัญในการเป็นสื่อกลางในการให้พื้นที่กับอุดมการณ์เรื่องปัญหาเขตแดนไทย-กัมพูชาของกลุ่มพันธมิตรฯ ในการชุมนุมของกลุ่มพันธมิตรฯ ให้ดำรงอยู่ ขอบธรรม และเข้าสู่จิตสำนึก(Conscious)ของมวลชน ยังคงเป็นเครื่องมือที่มีประสิทธิภาพเช่นเดิม หากจะตั้งข้อสังเกตกันจริงๆ อาจกล่าวได้ว่า ประสิทธิภาพของสถานีโทรทัศน์แห่งนี้จัดว่าเป็นเครื่องมือที่มีประสิทธิภาพกว่าครั้งการชุมนุมในช่วงปี 2551 เนื่องจากว่ามีประสบการณ์ที่มีความชำนาญในการถ่ายทอดนอกสถานที่ 24 ชม.เทคโนโลยีในการสื่อสารที่รองรับการถ่ายทอดสดก็มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น บุคคลากรและทีมงานต่างก็มีประสบการณ์ในการบริหารจัดการจากการชุมนุมครั้งแรกมากยิ่งขึ้น ผู้ศึกษาจึงตั้งข้อสังเกตว่าน่าจะเป็นปัจจัยอื่นที่มีผลต่อความนิยมและมวลชนที่ลดน้อยลง

2. **แกนนำของกลุ่มพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตย** หากพิจารณาในประเด็นด้านแกนนำทั้ง 5 คนของกลุ่มพันธมิตรฯ ที่ประกอบไปด้วย

นายสนธิ ลิ้มทองกุล ทำอาชีพสื่อมวลชนมาเกือบตลอดชีวิต วิพากษ์วิจารณ์ทุกรัฐบาล ไม่ว่าจะรัฐบาลนั้นจะมาจากทางเลือกตั้งหรือรัฐประหาร เป็นผู้นำองค์กรในสื่อเครือข่ายผู้จัดการ เคยสนับสนุน พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร แต่เริ่มไม่เห็นด้วยกับการกระทำของรัฐบาลหลังกลางปี 2547

เป็นต้นมา วิพากษ์วิจารณ์รัฐบาลหนักขึ้น จนถูกถอดรายการออกจากช่อง 9 อสมท. มีบทบาทสำคัญในการเปิดโปงข้อมูลความฉ้อฉลทางการเมือง และทำให้ ASTV เป็นที่วิพากษ์ทอศตการต่อผู้ของพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตยตลอดมา

พล.ต.จำลอง ศรีเมือง เป็นบุคคลสำคัญในการนำประชาชนโค่นล้มรัฐบาลพล.อ.สุจินดา คราประยูร เมื่อเดือนพฤษภาคม 2535 เคยสนับสนุน พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร แต่เมื่อออกจดหมายเตือนเรื่องการขายหุ้นชินคอร์ปโดยไม่เสียภาษีแล้วไม่ฟัง จึงเข้าร่วมกับพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตย และถูกเชิญมาเป็นแกนนำ มีบทบาทสำคัญในการบริหารจัดการและงานสวัสดิการในการชุมนุมให้เป็นที่ไปด้วยความ เรียบร้อย และมีมวลชนหลักทั้งจากกองทัพธรรมมุณีและสันติอโศกที่ปักหลักปักค้างอย่าง เข้มแข็ง

นายสมศักดิ์ โกศัยสุข เป็นผู้นำสหภาพแรงงานและพนักงานรัฐวิสาหกิจ ทำงานภาคแรงงานมาเกือบทั้งชีวิต เป็นที่ยอมรับในวงการสหภาพแรงงานในต่างประเทศ เข้ามาพร้อมกับมาเป็นแกนนำพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตยในฐานะเป็นตัวแทน ของสมาพันธ์ประชาธิปไตยที่คัดเลือกมา มีบทบาทสำคัญในการนำสหพันธ์แรงงานรัฐวิสาหกิจสัมพันธ์ (สรส.) เข้ามาร่วมงานกับพันธมิตรฯ ซึ่งมีส่วนสำคัญในด้านการใช้มาตรการอารยขัดขึ้น และงานรักษาความปลอดภัยตลอดระยะเวลาการชุมนุม

นายสมเกียรติ พงษ์ไพบูลย์ เป็นอาจารย์ประจำมหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา เคยเป็นเลขาธิการสภาองค์กรครูเพื่อสังคม (อคส.) เครือข่ายครูทั่วประเทศ 66 องค์กร ที่ปรึกษาสมัชชาคนจน โดยทำงานเกี่ยวกับมวลชนและคนยากจนมากกว่า 30 ปี เป็นแกนนำต่อต้านกฎหมายชาติ 11 ฉบับ และโครงการท่อก๊าซไทย-มาเลเซีย เป็นผู้นำองค์กรสายครู เป็นนักเขียนและนักวิชาการที่มีผลงานมากมาย เป็นนักต่อสู้เพื่อความเป็นธรรมและคนยากจนในสังคม มีบทบาทในการนำการต่อสู้คัดค้านการนำมหาวิทยาลัยออกนอกระบบในปี 2548 – 2549 จึงถูกรับเชิญมาเป็นแกนนำพันธมิตรฯ ภายหลังต่อมาในปี 2551 ได้มาเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในระบบสัดส่วน ในนามพรรคประชาธิปัตย์

นายพิภพ ธงไชย เป็นคนที่ทำงานในด้านองค์กรภาคเอกชน มาเกือบทั้งชีวิต โดยเฉพาะงานด้านการช่วยเหลือสังคม คนยากจน การศึกษา สิ่งแวดล้อม เข้าร่วมกับพันธมิตรฯ ในฐานะแกนนำที่ถูกเชิญมาจากตัวแทนของ คณะกรรมการรณรงค์เพื่อประชาธิปไตย (ครป.) (อ้างถึงใน รัฐันท์ทักษิณ 5 สงครามการเมือง, 2552: 155-157)

ซึ่งแต่ละบุคคลกลายเป็นตัวแทนของกลุ่มปัญหาต่างในสังคมที่มีการเคลื่อนไหวต่อสู้อยู่ แล้วและได้นำเอามวลชนในกลุ่มนั้นๆ มาเคลื่อนไหวร่วมในการชุมนุมในปี 2551 ผู้ศึกษาตั้งข้อสังเกตว่า ในช่วงการชุมนุม 193 วันนั้น แกนนำทั้ง 5 คนมีการประสานงาน ประชุม และตกลงทิศทางความคิดในการกำหนดแนวทางการเคลื่อนไหวในแต่ละช่วงร่วมกันอย่างเข้มข้น แต่ในการชุมนุมในปี 2554 ของกลุ่มพันธมิตรฯ นั้น บทบาทของแกนนำทั้ง 5 คนนั้น เปลี่ยนแปลงมาเป็นผู้ปราศรัยมากกว่าเป็นผู้นำทางความคิด จากการสังเกตการณ์อย่างมีส่วนร่วมของผู้ศึกษาเข้าใจว่า เนื่องจากประเด็นหลักแห่งการเคลื่อนไหวครั้งนี้เป็นเรื่องเดียวคือปัญหาเขตแดนไทย-กัมพูชา และเมื่อบทบาทของแกนนำส่วนใหญ่เป็นไปในทิศทางของผู้ปราศรัย ก็น่าจะเป็นผลให้มวลชนที่เริ่มแรกเดิมที่เป็นกลุ่มปัญหาที่ติดตามมากับแกนนำแต่ละท่านนั้นหายไปจำนวนหนึ่งด้วย กรณีที่น่าจะเป็นตัวอย่างได้ดีที่สุดจากปัจจัยสำคัญเรื่องแกนนำคือ หนังสือแจ้งมติของกรรมการบริหารสมาพันธ์แรงงานรัฐวิสาหกิจสัมพันธ์ (สรส.) กรณีให้แกนนำนายสมศักดิ์ โกศัยสุข ที่ปรึกษา สรส. และนายสาวิทย์ แก้วหวาน เลขาธิการ สรส. ถอนตัวออกจากการเข้าร่วมการชุมนุมของกลุ่มแกนนำพันธมิตรฯ ในปัจจุบัน ผู้ศึกษาขอยกบางส่วนของหนังสือแจ้งมติฉบับนี้มาให้เห็นถึงความชัดเจนของแกนนำกับมวลชนที่ติดตามมาด้วย

"...เมื่อการชุมนุมผ่านไปได้ระยะหนึ่ง มีการนำเสนอของแกนนำและผู้ปราศรัยบนเวทีเป็นไปในลักษณะที่ไม่รักษาคูขี้หอม และมีกรกล่าวโจมตีต่อบุคคลต่างๆ ที่เคยร่วมต่อสู้อย่างเคียงบ่าเคียงไหล่ ในลักษณะที่รุนแรงฝ่ายเดียว โดยที่ผู้ที่ถูกกล่าวหาไม่มีโอกาสได้ชี้แจง รวมทั้งการนำเสนอโดยแกนนำบนเวทีที่สุ่มเสี่ยงต่อการเปลี่ยนแปลงอานาจทางการเมืองที่เป็นไปในลักษณะที่ไม่ได้เป็นไปตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย และการปกครองในระบอบประชาธิปไตย ซึ่งขัดต่อจุดยืน อุดมการณ์ และธรรมนูญของ สรส.

ที่ประชุมมีมติเป็นเอกฉันท์ให้แก่นำ สรส. ถอยออกมา เพื่อทบทวนท่าทีการเข้าร่วมชุมนุมกับพันธมิตรฯ โดยเฉพาะการขึ้นเวที โดยไม่ให้กรรมการบริหาร สรส. ขึ้นเวทีปราศรัย หรือทำกิจกรรมอื่นบนเวทีการชุมนุมพันธมิตรฯ และให้นายสมศักดิ์ โกศัยสุข ที่ปรึกษา สรส. ถอนตัวจากแก่นำรุ่นที่ 1 และนายสาวิทย์ แก้วหวาน เลขานุการ สรส. ถอนตัวจากแก่นำรุ่นที่ 2 ทั้งนี้ ตั้งแต่วันที่ 26 เมษายน 2554 เป็นต้นไป.."

(อ้างถึงใน หนังสือแจ้งมติของกรรมการบริหารสมาพันธ์แรงงานรัฐวิสาหกิจ สัมพันธ์, หนังสือพิมพ์แนวหน้า, ศุกร์ที่ 29 เมษายน 2554)

ผลที่ปรากฏตามมาก็คือ มวลชนกลุ่มที่ติดตามนายสมศักดิ์ โกศัยสุข หรือ กลุ่มสรส. ได้ถอนตัวออกมาจากการร่วมชุมนุมของกลุ่มพันธมิตรฯอย่างเป็นทางการ และทำให้มวลชนส่วนนี้ซึ่งถือว่าเป็นกลุ่มใหญ่ที่สุดที่เป็นองค์การเคลื่อนไหวทางการเมืองอย่างเป็นทางการของกลุ่มพันธมิตรหายไป

จากที่กล่าวมาในประเด็นเรื่องบทบาทที่เปลี่ยนแปลงไปของแก่นำจึงทำให้มวลชนจำนวนหนึ่งลดลงไปเพราะประเด็นหรือตัวแทนปัญหาของสังคมไม่ได้ให้ความสำคัญหลักในเรื่องนั้นๆ ในส่วนนี้เป็นเพียงหนึ่งในปัจจัยที่มีการอ้างอิงเชิงประจักษ์อย่างชัดเจนจากการออกแถลงการณ์ของกลุ่มส.ร.ส. ที่ผู้ศึกษาหยิบยกขึ้นมาเป็นข้อสังเกตเท่านั้น ในกรณีของกลุ่มแนวร่วมที่หายไปในช่วงก่อนหน้าที่จะมีการเคลื่อนไหวนั้น อาจพิจารณาควบคู่ไปกับเรื่องของของเนื้อหาหรือประเด็นที่ถูกกำหนดออกมาเพื่อสร้างเป็นวาทกรรมเข้าสู่ความจิตสำนึกของกลุ่มมวลชนเป็นอีกปัจจัยที่น่าพิจารณาในหัวข้อต่อไป

3. **ประเด็น (Issue)** หัวข้อนี้ผู้ศึกษาได้ให้ความสนใจเป็นพิเศษ เนื่องจากสิ่งที่เกิดขึ้นจากกรณีนายสมศักดิ์ โกศัยสุข ประกอบกับเรื่องมวลชนและความนิยมที่ลดลง หากพิจารณาจากสิ่งที่นายปานเทพ พัวพงษ์พันธ์ได้เขียนถึงที่มาของกลุ่มพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตย ก็จะได้เห็นว่า พันมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตยมีองค์ประกอบที่มาจากคนในอาชีพที่หลากหลาย เช่น สื่อมวลชน ภาคแรงงาน รัฐวิสาหกิจ องค์กรครู ชนชั้นกลาง องค์กรภาคประชาชน เกษตรกร ศิลปิน

ฯลฯ เป็นการรวมตัวกันของภาคประชาชนเพื่อมาตรวจสอบและต่อต้านนักการเมืองในระบบบทักษิณที่ทุจริตคอร์รัปชัน หนีภาษี แทรกแซงสื่อมวลชน รวบอำนาจทางการเมือง แทรกแซงองค์กรอิสระตามรัฐธรรมนูญ มีพฤติกรรมจวบจ้วงสถาบันพระมหากษัตริย์ ด้วยเหตุนี้ ผู้ศึกษาจึงตั้งข้อสังเกตว่า ในการชุมนุมของกลุ่มพันธมิตรฯในปี 2551 มีประเด็นที่ถูกกำหนดขึ้นให้เป็นวาทกรรมในการเคลื่อนไหวหลายเรื่อง จึงมีมวลชนที่มาเข้าร่วมการต่อสู้ครั้งนั้นจำนวนมาก และอาจจะมองข้ามประเด็นอื่นๆที่ร่วมอยู่ด้วยในขณะนั้นออกไปบ้างบางเรื่อง เพราะกรณีปราสาทเขาพระวิหารที่ถูกขับเคลื่อนอยู่ในปี 2554 นั้นก็เป็นประเด็นเดิมที่เคยรวมอยู่ด้วยในปี 2551 ผู้ศึกษาได้ศึกษาบทความของ อุเชนทร์ เชียงแสน ที่สามารถช่วยอธิบายปรากฏการณ์นี้ได้เป็นอย่างดีเป็นผลพอสมควร อุเชนทร์ได้อธิบายความเหมือนและความต่างกันของคำว่าอุดมการณ์และกรอบโครงความคิด (Collective Action Frames) โดยในบทความชื่อ “ข้อถกเถียงบางประการเกี่ยวกับกรอบโครงความคิดและพันธมิตรฯ” (กรอบ โครงความคิดในการปฏิบัติการร่วมทางการเมือง กรณีพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตย, การประชุมวิชาการรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์แห่งชาติ ครั้งที่ 9, 2551) อุเชนทร์มองว่า สิ่งที่พันธมิตรเรียกว่าอุดมการณ์ทางการเมืองการเคลื่อนไหวทางการเมืองภาคประชาชนในปี 2551 นั้นไม่ใช่สิ่งที่ถูกต้อง อุเชนทร์อธิบายว่าสิ่งที่ทำให้เกิดแรงจูงใจในการมาร่วมตัวกันต่อต้านระบบบทักษิณเป็นแค่กรอบโครงทางความคิดที่ถูกสร้างขึ้นซึ่งเป็นเพียงผลผลิตของกระบวนการสร้างความหมายต่างๆของผู้ประกอบการในเชิงปัจเจกไม่ใช่การรวมตัวทางอุดมการณ์ทางการเมืองภาคประชาชนที่แท้จริง

คำอธิบายในตอนหนึ่งของบทความนี้สะท้อนให้เห็นปรากฏการณ์ที่มวลชนจำนวนหนึ่งลดลงในการชุมนุมของกลุ่มพันธมิตรฯในปี 2554

“...ผู้ประกอบการเพียงผลิตกระบวนการสร้างความหมายต่อสิ่งต่างๆ เพื่อใช้ในการระดมทรัพยากร ระดมแรงสนับสนุนจากผู้คนเพื่อต่อสู้และแข่งขันกับฝ่ายตรงข้าม ทำลายการระดมจัดตั้งของฝ่ายศัตรู รวมทั้งให้ความชอบธรรมต่อกิจกรรมและการรณรงค์ของตน กล่าวในแง่นี้ผู้ประกอบการไม่จำเป็นต้องเชื่อหรือมีอุดมการณ์ตามกรอบโครงความคิดที่สร้างขึ้น...”

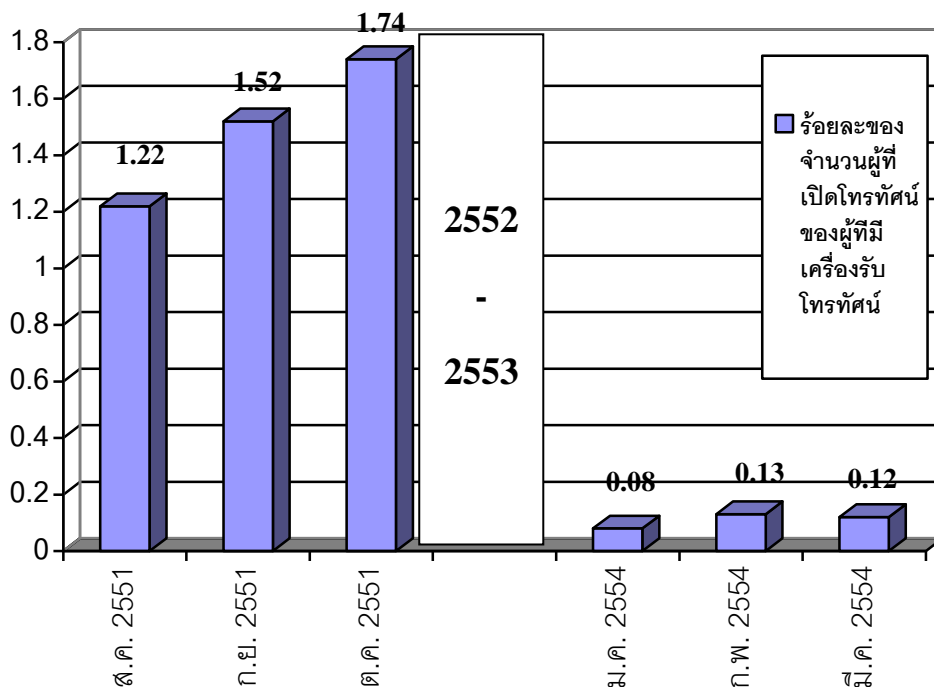
ในแง่นี้ผู้ศึกษาจึงตั้งข้อสังเกตว่า กลุ่มมวลชนที่มีกรอบโครงความคิดเกี่ยวกับปัญหาใดปัญหาหนึ่งที่แตกต่างกันมารวมตัวกันเพื่อระดมแรงระดมทรัพยากรมาสร้างพลังต่อรองทางการเมือง

หากกรอบโครงความคิดของกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งไม่ขัดกันก็จะเกิดการยอมรับไปโดยปริยาย แต่ถ้าขัดกันก็จะเกิดการถกเถียงออกมาจากการเคลื่อนไหวเหมือนเมื่อครั้งที่องค์กรสนท.ประกาศแยกตัวจากการเคลื่อนไหวในปี 2551 และกรอบโครงทางความคิดนี้จะไม่ดำรงอยู่อย่างถาวรหากไม่เกิดการยกระดับความสำคัญจนกลายเป็นแรงจูงใจให้เข้าร่วมแบบที่อุเซนทร์เรียกว่าการเข้าร่วมเชิงปัจเจกมากกว่าจะเป็นปัญหาส่วนรวม

ในประเด็นนี้ผู้ศึกษามีได้เห็นด้วยกับเรื่องกรอบโครงความคิด(Collective Action Frames) ไปทั้งหมด จากงานวิจัยของผู้ศึกษาเรื่องการครองความเป็นเจ้าหรืออำนาจนำ (hegemony) นั้น การจะสร้างอำนาจนำได้นั้น ต้องพื้นที่กับวาทกรรม กับชุดความคิดใดความคิดหนึ่ง และต้องให้ชุดความคิดนั้นดำรงอยู่ ขอบธรรม และเข้าสู่จิตสำนึก(Conscious)และกลายเป็นจิตสำนึกวิวัฒน์ของมวลชนจนกลายเป็นอุดมการณ์หลักของสังคมนั้นๆไป การต่อสู้ทางการเมืองจึงจะบรรลุถึงเป้าหมาย ผู้ศึกษาพอจะสรุปได้ว่า หากเป็นอุดมการณ์หลักไปแล้วจะดำรงอยู่ได้ชั่วระยะเวลาหนึ่งและอาจปรับเปลี่ยนหรือหายไปได้เมื่อมีอุดมการณ์ใหม่เกิดขึ้นมา แต่ก็ต้องผ่านกระบวนการที่เรียกว่าการเข้าชิงพื้นที่ทางความคิด(War of Position) ที่ต้องใช้ระยะเวลาและองค์ประกอบหลายประการ แต่หากมวลชนกลุ่มนั้นมีเฉพาะสิ่งที่เรียกว่ากรอบโครงความคิด ก็จะเป็นสิ่งที่เปลี่ยนไปได้ตามสถานการณ์ที่เป็นตัวกระตุ้นทำให้เกิดแรงจูงใจ สถานการณ์ทางการเมืองจึงเป็นอีกปัจจัยที่น่าพิจารณาเพิ่มเติมในหัวข้อต่อไป

4. **สถานการณ์ หรือจังหวะเวลา** เป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่มีผลต่อแรงกระตุ้นให้มวลชนนั้นเข้าร่วมกับการเคลื่อนไหวอย่างใดอย่างหนึ่ง ซึ่งผู้ศึกษาได้นำข้อสังเกตจากปรากฏการณ์เรื่องจังหวะเวลามาอธิบายเพิ่มเติมร่วมกับแผนภาพที่ 6.2 เพื่อความเข้าใจต่อหัวข้อนี้ได้ชัดเจนมากยิ่งขึ้น

แผนภาพที่ 6.2 ความนิยมของช่อง NEWS1 ช่วงระหว่างการชุมนุม 193 วันในปี 2551
 เปรียบเทียบกับการชุมนุมทวงคืนเขาพระวิหารในปี 2554

ที่มา: AGB Nielsen Media Research ผลสำรวจโครงสร้างครัวเรือนทั่วประเทศ (ไม่นับรวมอพาร์ทเมนท์ อาคาร โรงแรม และสถานที่สาธารณะ)

จากกราฟที่พอเทียบเทียบและอธิบายปัจจัยเรื่องสถานการณ์ได้ ผู้ศึกษาได้ตั้งข้อสังเกตเปรียบเทียบระหว่างแผนภาพที่ 6.2 ซึ่งพออธิบายได้ว่า สถานการณ์ หรือจังหวะเวลา เป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่มีผลต่อแรงกระตุ้นให้มวลชนนั้นเข้าร่วมกับการเคลื่อนไหวอย่างใดอย่างหนึ่ง จะเห็นได้ว่าแผนภาพที่ 6.2 เป็นช่วงแรกของการชุมนุมของกลุ่มพันธมิตรฯในกรณีปราสาทเขาพระวิหาร ในช่วงแรกของการชุมนุมทางการเมืองในปี 2554 ความนิยมอยู่ที่ระดับ 0.08 ซึ่งอยู่ในระดับต่ำมาก ทั้งที่เป็นช่วงเริ่มต้นของการชุมนุมและยังไม่มีสถานการณ์ที่สามารถเป็นเงื่อนไขในการสร้างความสนใจของการชุมนุมได้ เนื่องจากหากสังเกตระดับความนิยมที่เพิ่มขึ้นของแผนภาพที่ 6.2 ในช่วงเดือนกุมภาพันธ์ค่อยๆลดลงในเดือนมีนาคม ช่วงเวลาดังกล่าวเป็นช่วงที่มีความพยายามจากเจ้าหน้าที่ตำรวจในการขอคืนพื้นที่หลายต่อหลายครั้ง จึงทำให้เป็นที่สนใจของทั้งสื่อมวลชนและประชาชน หลังจากที่เจ้าหน้าที่ตำรวจลดมาตรการในการขอคืนพื้นที่ กระแสนิยมและความนิยมในการชม ASTV รวมถึงมวลชนที่มาเข้าร่วมก็ลดน้อยลงไปด้วย

ในคำอธิบายเรื่องสถานการณ์ ก็เป็นอีก หนึ่งปัจจัยที่เป็นผลต่อการเคลื่อนไหวนั้น ผู้ศึกษาได้นำมาวิเคราะห์ร่วมกันกับการชุมนุมทวงคืนเขาพระวิหารในปี 2554 (ดูคำอธิบายเพิ่มเติมได้จากแผนภาพที่ 3.2 ในบทที่ 3 หัวข้อ 3.4 ความนิยมต่อสถานีโทรทัศน์ASTV ในช่วงการชุมนุมของกลุ่มพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตย) ซึ่งสามารถขยายความเข้าใจในเรื่องปัจจัยเรื่องสถานการณ์ได้ กล่าวคือ ผู้ศึกษาได้ตั้งข้อสังเกตว่าในช่วงระหว่างเดือนสิงหาคม – พฤศจิกายน 2551 ความนิยมดีขึ้นอย่างเห็นได้ชัด จาก 0.94 เป็น 1.59 ซึ่งคิดเป็นอัตราการเติบโตเกือบร้อยละ 70 จากสัปดาห์ก่อนหน้านั้นภาพรวมของความนิยมเกิดขึ้นภายใต้กระแสความไม่พอใจอย่างหนักต่อระบอบทักษิณ โดยการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองครั้งนั้นเป็นช่วงนายสมัคร สุนทรเวช ที่ถูกตัดสินให้พ้นจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรีและนายสมชาย วงศ์สวัสดิ์ ตัวแทนจากพรรคพลังประชาชน มารับตำแหน่งนายกรัฐมนตรีแทน ซึ่งก็ยังสร้างกระแสความไม่พอใจให้กับกลุ่มพันธมิตรฯ เพราะนอกจากนายสมชายฯ จะเป็นสมาชิกพรรคพลังประชาชนแล้ว ยังเป็นบุคคลในครอบครัวของ พ.ต.ท. ทักษิณฯ อีกด้วย ถือเป็นนอมินีที่จะสืบทอดระบอบทักษิณ

ซึ่งก็อาจจะสามารถอธิบายได้ว่าสถานการณ์ หรือจังหวะเวลา เป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่มีผลต่อแรงกระตุ้นให้มวลชนนั้นเข้าร่วมกับการเคลื่อนไหวอย่างใดอย่างหนึ่ง ในกรณีปัญหาเขตแดนไทย-กัมพูชาผู้ศึกษาสังเกตว่า เป็นปัญหาที่ถูกบ่มเพาะเป็นระยะเวลายาวนานตั้งแต่ปี 2505 ซึ่งหลายต่อหลายประเด็นนั้นเป็นเรื่องประวัติศาสตร์ ข้อกฎหมายระหว่างประเทศ และคำอธิบายกับการตีความที่แตกต่างออกไปทั้งในแง่สังคมและทางตัวบทกฎหมาย เป็นเรื่องที่ต้องใช้ระยะเวลาในการทำการศึกษาและทำความเข้าใจพอสมควร จากปัจจัยเรื่องกรอบโครงความคิดและอุดมการณ์ที่ผู้ศึกษาได้กล่าวมาแล้วนั้น ก็พอจะอนุมานได้ว่า สถานการณ์ที่เกิดในบริเวณชายแดน และผลที่จะได้เห็นในเชิงประจักษ์ต่อกรณีการสูญเสียดินแดนตามข้อเรียกร้องของพันธมิตรฯในปี 2554 นี้ยังไม่ภาพหรือหลักฐานที่เป็นรูปธรรมจับต้องได้ในความรู้สึกของมวลชน ที่ก่อนหน้านี้เพียงแต่ยอมรับกรอบโครงความคิดนี้ไปโดยปริยายจากการชุมนุมครั้งก่อน และไม่ได้พัฒนาไปสู่ความเป็นอุดมการณ์ร่วมหลักของมวลชนเหล่านั้น จึงทำให้เกิดการไม่เข้าร่วมหรือไม่มีสิ่งเร้าในการเข้าร่วมมากเพียงพอ แต่ในความเข้าใจของผู้ศึกษานั้นตั้งข้อสังเกตว่า หากเมื่อใดที่สถานการณ์นั้นสอดคล้องกับกรอบโครงความคิด หรือมีจุดชี้ชัดเป็นรูปธรรมจับต้องได้เช่น มีผลการประชุมของ

คณะกรรมการมรดกโลกในเดือนมิถุนายนอย่างชัดเจน หรือเกิดปัญหาความร่วมมือในสังคม กลุ่มมวลชนที่มีปัญหาพร้อมกันก็จะสามารถกลับมารวมกันเป็นกลุ่มก้อนทางการเมืองได้อีกครั้ง

5. นอกจากนี้ในเรื่องของระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมทางสังคมซึ่งก็เป็นอีกด้านหนึ่งที่น่าสนใจ กล่าวคือในประเด็นของความนิยมที่มีต่อช่อง NEWS1 เมื่อเปรียบเทียบกับกระแสของทีวีดาวเทียมและเคเบิลทีวีอื่นๆ จะเห็นได้ว่าผู้ชมหันไปหาช่องทางเลือกอื่นๆ ที่เกิดขึ้นใหม่เป็นจำนวนมาก ทำให้ความนิยมสูงกว่าฟรีทีวีที่เคยได้รับความนิยมสูงมากในอดีต เมื่อเกิดช่องทางเลือก NEWS1 จึงมีคู่แข่งในธุรกิจเพิ่มขึ้นอีกเป็นเท่าตัว ประกอบกับกิจกรรมของกลุ่มพันธมิตรฯ ถือได้ว่าไม่มีนวัตกรรมใหม่ที่จะเป็นเนื้อหาที่ดึงให้กลุ่มผู้ชมเดิมยังอยู่และไม่สามารถดึงดูดกลุ่มผู้ชมใหม่ๆ ได้มากนัก ทำให้ NEWS1 ซึ่งถือเป็นสินค้าหนึ่งในระบบเศรษฐกิจทุนนิยม ได้รับความนิยมลดลงเมื่อมีสินค้าใหม่เข้ามาแข่งขันในระบบ

ทั้งนี้ในหัวข้อที่ 6.8 นี้เป็นเพียงข้อสังเกตที่เกิดจากการสังเกตอย่างมีส่วนร่วมของผู้ศึกษาเองเท่านั้น ยังไม่ใช่ข้อมูลที่ผ่านกระบวนการวิจัยอย่างเป็นระบบและกลั่นกรองทางวิชาการอย่างชัดเจน นี่จึงยังไม่ใช่งานวิจัยที่สามารถนำไปอ้างอิงทางวิชาการได้ ผู้ศึกษาเพียงแต่ตั้งข้อสังเกตบางประการที่น่าสนใจและน่าจะเป็นประโยชน์ต่อผู้ที่สนใจจะนำไปศึกษาต่อไปเท่านั้น

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

กนกวรรณ พงศ์วิไลทรัพย์. **ยุทธวิธีการสื่อสารเพื่อการโน้มน้าวใจของกลุ่มพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตย**. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต, ภาควิชาประชาสัมพันธ์ คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2551.

กาญจนา แก้วเทพ. **การวิเคราะห์สื่อ แนวคิดและเทคนิค**. พิมพ์ครั้งที่ 4 กรุงเทพมหานคร: Higher Press, 2547.

กาญจนา แก้วเทพ. **แนวทางการศึกษาสื่อมวลชนโดยใช้ทฤษฎีวิพากษ์**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2541.

กาญจนา แก้วเทพ. **ทฤษฎีและแนวทางการศึกษาสื่อมวลชน**. กรุงเทพมหานคร: ไทยคุณ, 2547.

กนกศักดิ์ แก้วเทพ. **เศรษฐศาสตร์การเมืองของสื่อมวลชน**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2546.

กาญจนา แก้วเทพ. **สื่อมวลชน: ทฤษฎีและแนวทางการศึกษา**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ภาพพิมพ์, 2541.

กาญจนา แก้วเทพ และพนัสณัย นูตาลัย. “การใช้สื่อเพื่อการต่อสู้ทางการเมืองของชนชั้นกลาง” ใน ณรงค์ เพ็ชรประเสริฐ (บรรณาธิการ). **เศรษฐศาสตร์การเมือง(เพื่อชุมชน)12**. กรุงเทพมหานคร: คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2543.

ชฎานุช วีรสาร. **บทบาทของเอเอสทีวีในการเรียนรู้ทางการเมือง กรณีศึกษาเฉพาะผู้ชมเอเอสทีวีในจังหวัดมหาสารคาม**. งานวิจัยทุนอุดหนุนงบประมาณรายได้, คณะวิทยาการสารสนเทศ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 2551.

ไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร. การเมืองแบบใหม่ ขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมรูปแบบใหม่และวาทกรรมการพัฒนาชุดใหม่. ใน **วารสารธรรมศาสตร์**. 21, 1 (ม.ค. – เม.ย.) 2538.

ณรงค์ บุญสวขวัณ. **การเมืองภาคพลเมือง บทวิเคราะห์แนวคิดและปฏิบัติการทำทนายอำนาจการเมืองในระบบตัวแทน** กรุงเทพมหานคร: เอดิชั่นเพรส โปรดักส์, 2552.

ณัฐกานต์ กุลณรงค์. **การสื่อสารทางการเมืองบนเครือข่ายอินเทอร์เน็ตในช่วงการต่อต้านรัฐบาลทักษิณ**. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต, สาขาวิชาการเมืองและการปกครอง คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2550.

ถวิลวดี บุรีกุล. **การมีส่วนร่วม แนวคิด ทฤษฎีและกระบวนการ**. กรุงเทพมหานคร:

พณิชยพระนคร (2535), 2550.

เทพชัย หย่อง. “ปฏิรูปสื่อ: กสช.สร้างคำถามมากกว่าคำตอบ” **สื่อวิทยุโทรทัศน์ไทยได้เจ็อมมือ กสช.** สมาคมนักข่าววิทยุและโทรทัศน์ไทย, 2548.

ไทยโพสต์. **เวทีสาธารณะ บน “เวทีเสรีภาพทางความคิด” ทุกคนต้องเท่าเทียม**. [ออนไลน์].

2553. แหล่งที่มา: <http://www.thaipost.net/tabloid/140609/6180>. [2553, 17 สิงหาคม]

นิธิ เอียวศรีวงศ์. “ประชาธิปไตยไทย”. ใน **อำนาจชุมชน**. กรุงเทพมหานคร: สหพันธ์นิสิต

นักศึกษาแห่งประเทศไทย, 2531.

นิธิ เอียวศรีวงศ์. “สื่อเป็นพิษภายใต้การกำกับของทุน” การใช้สื่อในการเมืองยุคใหม่ **หนังสือ**

รายงานประจำปี 2546 สมาคมนักข่าววิทยุและโทรทัศน์ไทย, 2546.

บุญรักษ์ บุญญะเขตมาลา. **เอกสารประกอบการบรรยายวิชาสื่อมวลชนกับการเมือง**.

คณะวารสารศาสตร์, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2531.

บุญเลิศ ศุกดิลก. สื่อมวลชน พลังแฝงในการพัฒนาการเมืองที่ถูกลืมน. ใน **วารสารธรรมศาสตร์**.

8, 2 (ต.ค.-ธ.ค.) 2521.

บุญยิ่ง ประทุม. **การสื่อสารทางการเมืองในสถานการณ์ความขัดแย้งของสังคมไทย**.

[ออนไลน์]. 2553. แหล่งที่มา: <http://gotoknow.org/blog/baocd12/299934>.

[2553, สิงหาคม 17]

ปรีชา เปี่ยมพงศ์สานต์. **เศรษฐศาสตร์การเมือง:โลกทัศน์กับการวิเคราะห์ระบบและการ**

เปลี่ยนแปลง. กรุงเทพมหานคร: คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2538.

ผาสุก พงษ์ไพจิตร. **ทฤษฎีขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมใช้กับสังคมไทยได้หรือไม่?**

[ออนไลน์]. 2550. แหล่งที่มา: pioneer.netserv.chula.ac.th/~ppasuk/thitsadi.doc

[2552, ตุลาคม 2]

พวงพนา คุณวัฒน์. **กระบวนการสื่อสารสาธารณะของกลุ่มชาวบ้านผู้คัดค้านเขื่อนปากมูล**.

วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต, ภาควิชาการสื่อสารมวลชน คณะนิเทศศาสตร์

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2545.

พัชรินทร์ อิมพันธ์. **การผลักดันนโยบายวิทยุชุมชนสู่การปฏิบัติ**. วิทยานิพนธ์ปริญญา

มหาบัณฑิต, ภาควิชาการปกครอง คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2550.

พิชญ์ พงษ์สวัสดิ์. **พฤติกรรมการเมือง 2008**. [ออนไลน์]. 2550. แหล่งที่มา:

www.polsci.chula.ac.th/pitch/polbehavior08/pb7.doc. [2552, ตุลาคม 2]

มลินี สมภพเจริญ. **อินเทอร์เน็ตและสื่อมวลชนต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของนักศึกษา**
 วิทยานิพนธ์ปริญญาดุษฎีบัณฑิต, ภาควิชาสื่อสารมวลชน คณะวารสารศาสตร์
 มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2547.

มัทนา เจริญวงศ์. **เนื้อหาการเมืองในหนังสือพิมพ์รายวัน**. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต,
 สาขาวิชาการหนังสือพิมพ์ ภาควิชาวารสารสนเทศ คณะนิเทศศาสตร์
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2543.

มาร์วาน แมคแคน-มาร์คาร์. รายงานพิเศษ. ในเอเชียไทมส์ออนไลน์ “Free media amplifies Thai protests” (สื่อเสรีขยายเสียงผู้ประท้วงในประเทศไทย). แปลโดย **ผู้จัดการรายวัน**
 กรุงเทพมหานคร: ผู้จัดการรายวัน, 2551.

ยุทธพร อิศรชัย. **ความรู้คืออำนาจ**. กรุงเทพมหานคร: พิมพ์อักษร, 2552.

ระวีวรรณ ประกอบผล. **สื่อมวลชนกับวิกฤตการณ์ทางการเมืองในประเทศไทย**.
 วิทยานิพนธ์ปริญญาดุษฎีบัณฑิต, สาขาวิชารัฐศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2528.

เลขาธิการวุฒิสภา, สำนักงาน. **รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย**

พุทธศักราช 2550 กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์คณะรัฐมนตรีและราชกิจจานุเบกษา,
 2551.

วรารุณ แสงอร่าม. **อินเทอร์เน็ตกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของนิสิตจุฬาลงกรณ์**
มหาวิทยาลัย. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต, สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์การเมือง
 คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2552.

วันชัย วัฒนศัพท์. **คู่มือการเจรจาไกล่เกลี่ยในสถานศึกษา**. กรุงเทพมหานคร: สถาบัน
 พระปกเกล้า, 2548.

วิทอง ตันตกุลนินาท. **อิทธิพลของสื่อสาธารณะ ดิจิตอล ที่มีผลต่อพฤติกรรมกรบิโภาค**
ข่าวสาร ด้านการเมือง ศึกษาเฉพาะ ASTV ในพื้นที่กรุงเทพมหานคร.
 เอกสารการศึกษาค้นคว้าส่วนบุคคล วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร, 2551.

ศูนย์ศึกษาและพัฒนาสันติวิธี มหาวิทยาลัยมหิดล. **เปิดพื้นที่ทางความคิด**. [ออนไลน์]. 2553
 แหล่งที่มา: http://www.peace.mahidol.ac.th/th/index.php?option=com_content&ask=view&id=43&Itemid=172 [2553, สิงหาคม 17]

สกุล บุญยทัต. “วิวาทะต่อการแทรกแซงสื่อ” ใน **รายงานประจำปี สมาคมนักข่าววิทยุและ**
โทรทัศน์แห่งประเทศไทย: การใช้สื่อในการเมืองยุคใหม่. (ม.ป.ท.), 2546

สนธิ ลิ้มทองกุล. “คนสื่อมองสื่อ, สังคมไทยได้อะไรจากสื่อ”. วิทยุโทรทัศน์ไทยภายใต้ความสับสน
หนังสือรายงานประจำปี 2548 สมาคมนักข่าววิทยุและโทรทัศน์ไทย, 2548.

- สมควร กวียะ. **การสื่อสารมวลชน: บทบาทหน้าที่ เสรีภาพ และความรับผิดชอบ.**
กรุงเทพมหานคร: พชรกานต์การพิมพ์, 2535.
- สุรพงษ์ ชัยนาม. “อันโตนิโอ กรัมสกี กับทฤษฎีว่าด้วยการครองความเป็นใหญ่” **ปาจารย์สาร**. 8
(ธันวาคม 2524): 75.
- สุรสม กฤษณะจุฑะ. **การเมืองวัฒนธรรมของความเป็นอื่นในพื้นที่สื่อ: การต่อสู้ทางวาทกรรมว่าด้วยพลังงาน.** วิทยานิพนธ์ปริญญาามหาบัณฑิต, สาขาวิชาการพัฒนาสังคม คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2547.
- เสน่ห์ นนทโชติ. **การสื่อสารทางการเมืองกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของ ประชาชนในชุมชนชนบทไทย: ศึกษาเฉพาะกรณีบ้านวังคล้า อ.เสิงสาง จ.นครราชสีมา.**
วิทยานิพนธ์ปริญญาามหาบัณฑิต, สาขาการปกครอง บัณฑิตวิทยาลัย
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2524.
- หทัยสิริ เจาวัฒนา. **กระบวนการสื่อสารในการเคลื่อนไหวของกลุ่มผู้คัดค้านโครงการท่าอากาศยาน-มาเลเซีย.** วิทยานิพนธ์ปริญญาามหาบัณฑิต, ภาควิชาวาทวิทยาและการสื่อสารการแสดง คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2546.
- อนุชาติ พวงลำลือ. **พลเมืองไทย ณ จุดเปลี่ยนศตวรรษ.** กรุงเทพมหานคร: สถาบันการวิจัยรัฐและพัฒนาสังคม, 2543.
- อุเชนทร์ เชียงเสน. **ข้อถกเถียงบางประการเกี่ยวกับกรอบความคิดและพันธมิตร์.**
[ออนไลน์]. 2551.แหล่งที่มา: <http://www.prachatai.com/node/24665/talk>
[2554, เมษายน 28]

ภาษาอังกฤษ

- Dawson, R. E. **Political Socialization: An Analytical Study.** Boston: Little Brown, 1977.
- Hackett, R. A. and Zhao, Y.. **Sustaining Democracy?: journalism and the politics of objectivity.** Canada: Garamond Press Ltd., 1998.
- Kornhauser, W. **The Politics of Mass Society.** New York: Free Press, 1959.
- McQuail, D. **Audience Analysis.** London: Sage Publications, 1997.
- McQuail, D. “Diversity in Political Communications: Its Sources Forms and Future”. In **Communicating Politics: Mass Communications and the Political Process:** New York: Leicester Univ. Press, 1986.

McQuail, D. **Mass Communication Theory**. 3th Edition. London: Sage Publications, 1994.

Raphael, C. "Theory of Hegemony and Ideology." [Online]. 2003. Available:

<http://www.dangerouscitizen.com/Articles/244.aspx>. [2010, August 17]

Scott, A. **Ideology and the new social movement**. London: Unwin Hyman, 1990.

Wilkinson, P. **Social Movement**. London: The McMillan Press ,1971.

ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์

นางสาวกมลพร วรกุล ได้เข้าศึกษาต่อในระดับปริญญาตรี คณะนิเทศศาสตร์ของวิทยาลัยนานาชาติมหาวิทยาลัยกรุงเทพ ในสาขาวิชาประชาสัมพันธ์ เมื่อสำเร็จการศึกษาในระดับปริญญาบัณฑิตในปีพ.ศ.2545 ก็ได้เข้าทำงานในฝ่ายรายการของบริษัท มีเดีย ออฟมีเดีย จำกัดเป็นระยะเวลา 1 ปี ในปีพ.ศ.2546 ผู้เขียนก็ได้เข้าทำงานในตำแหน่งผู้ประกาศข่าวของสถานีโทรทัศน์ผ่านดาวเทียม 11News1 ของบริษัทไทยเดย์ ดอทคอม จำกัด ซึ่งภายหลังจากได้เปลี่ยนชื่อมาเป็นสถานีโทรทัศน์ผ่านดาวเทียมเอเอสทีวี จำกัด ระหว่างนั้นในปี 2548 ช่วงต่อต้านรัฐบาลยุคพ.ต.ท. ทักษิณ ชินวัตรเป็นนายกรัฐมนตรี ผู้เขียนก็ได้เข้าร่วมกับกลุ่มพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตย กระทั่งปี พ.ศ. 2550 ได้เข้าศึกษาต่อในหลักสูตรปริญญาโทบริหารธุรกิจ สาขาเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย สาขาเศรษฐศาสตร์การเมือง และสำเร็จการศึกษาในปี พ.ศ. 2554 ปัจจุบันยังคงทำงานในสายงานวิชาชีพสื่อมวลชน ตำแหน่งผู้ประกาศข่าวของสถานีโทรทัศน์ผ่านดาวเทียมเอเอสทีวี จำกัด